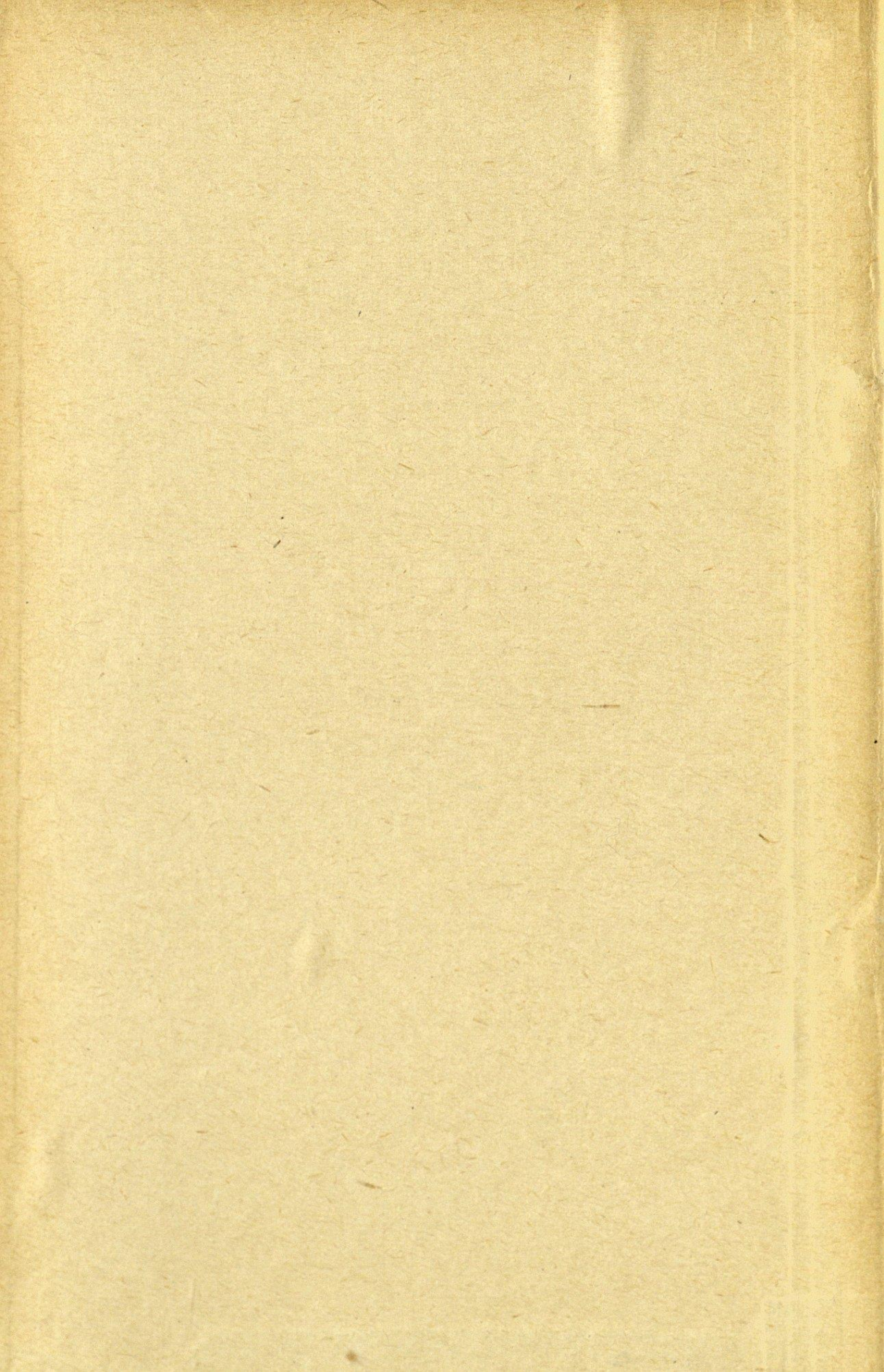
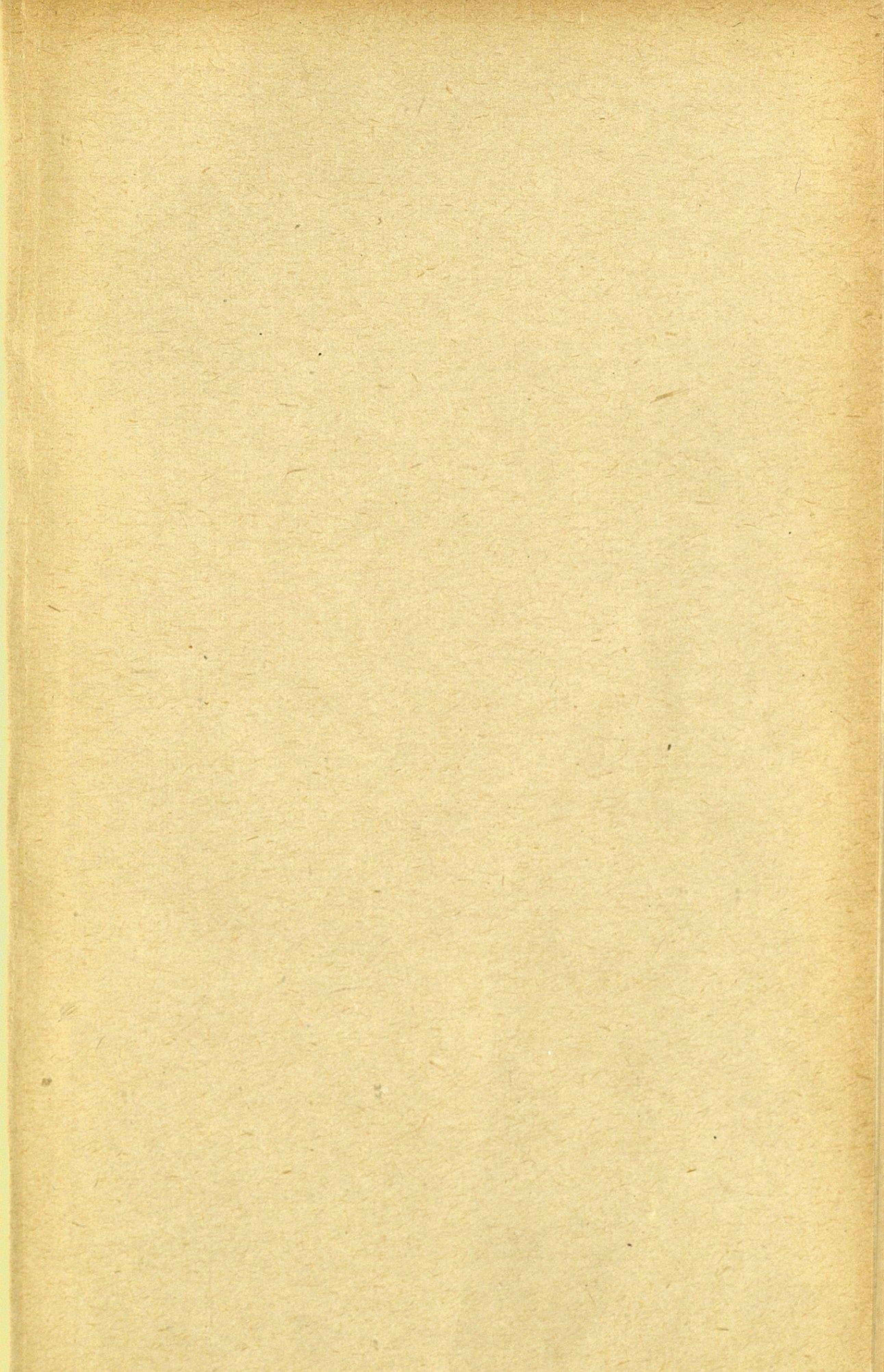
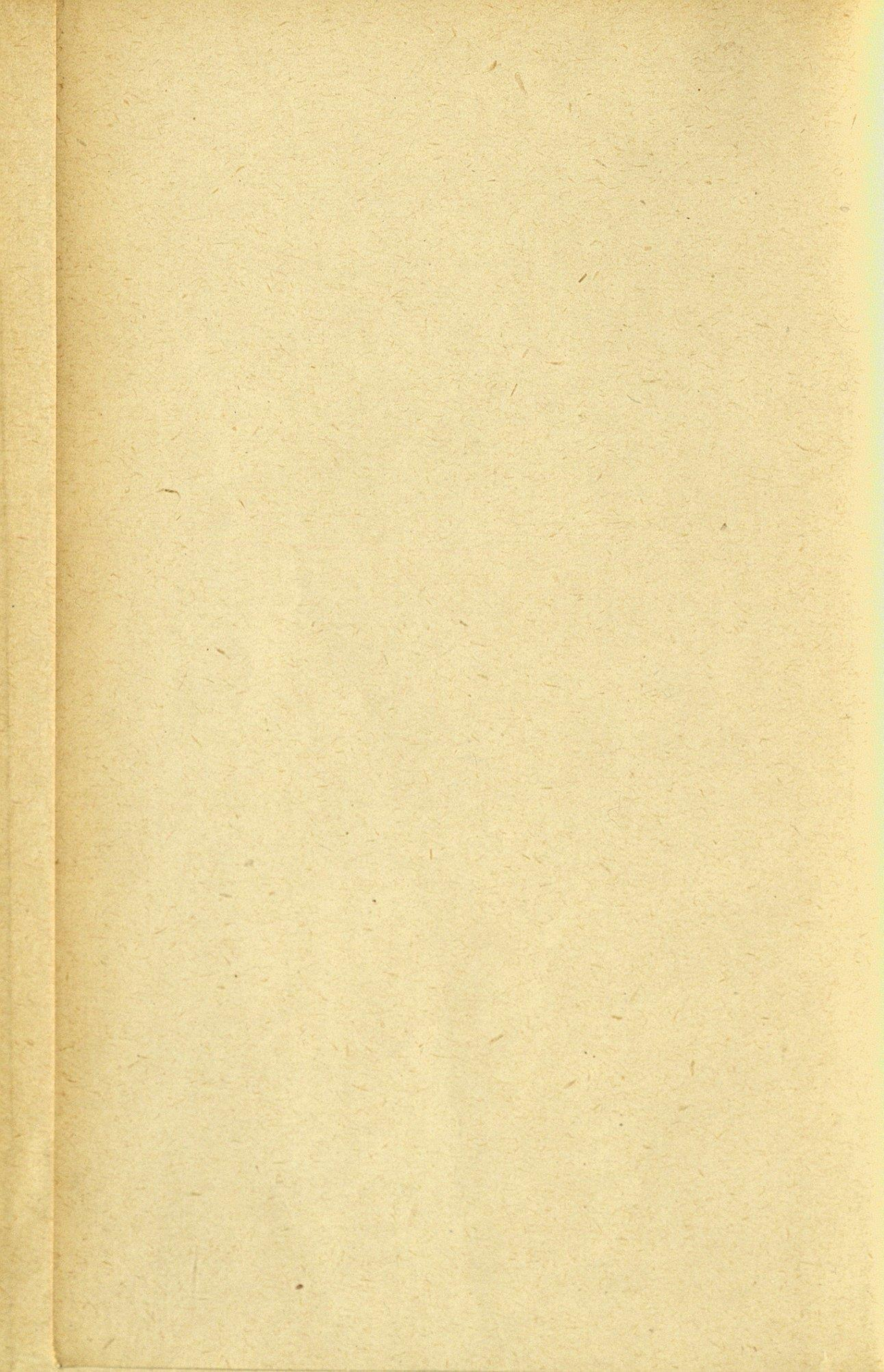

II
C 26.015
f

 Cg 80

Slovenske
Večernice

za
pouk in kratek čas.

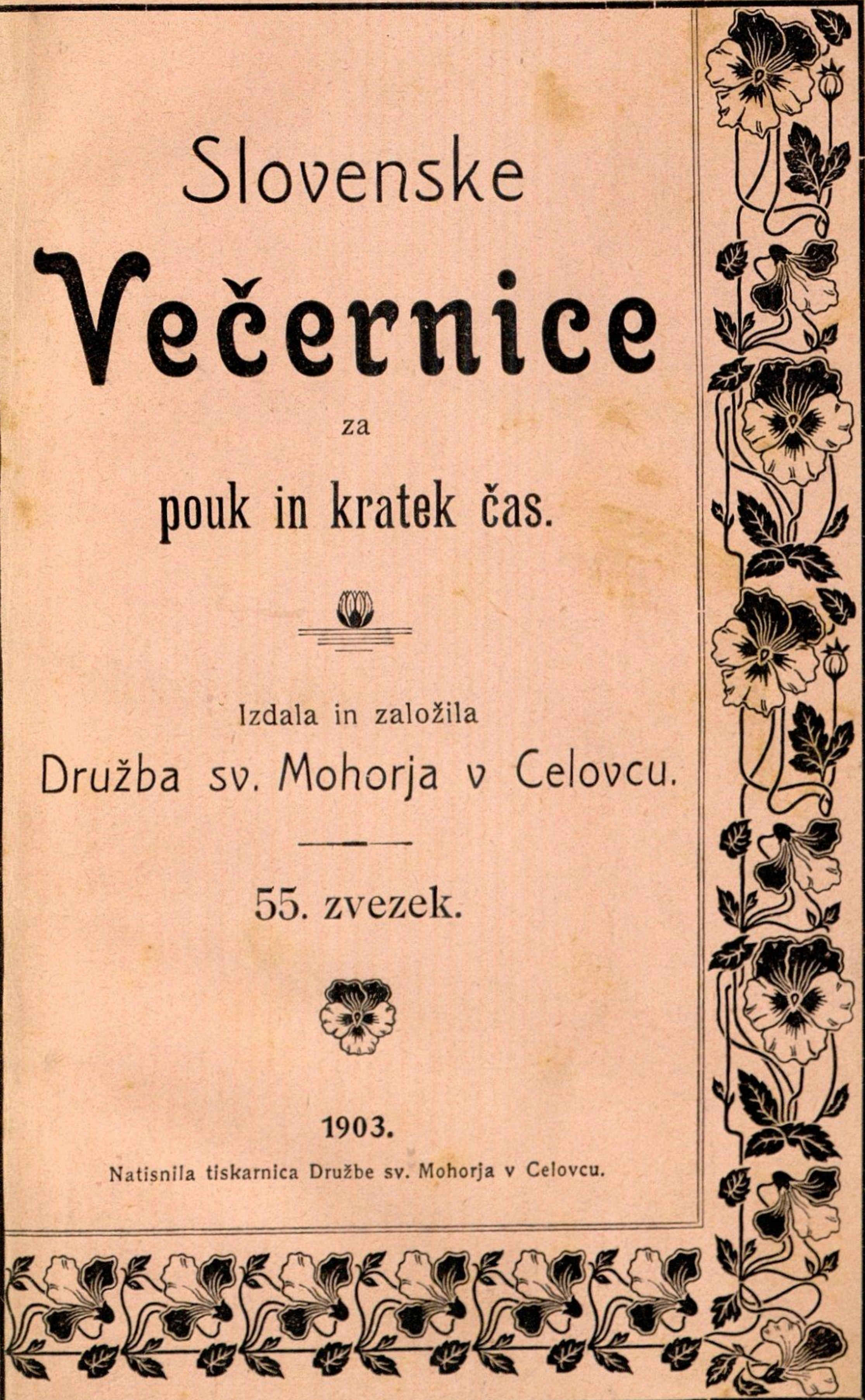
Izdala in založila
Družba sv. Mohorja v Celovcu.

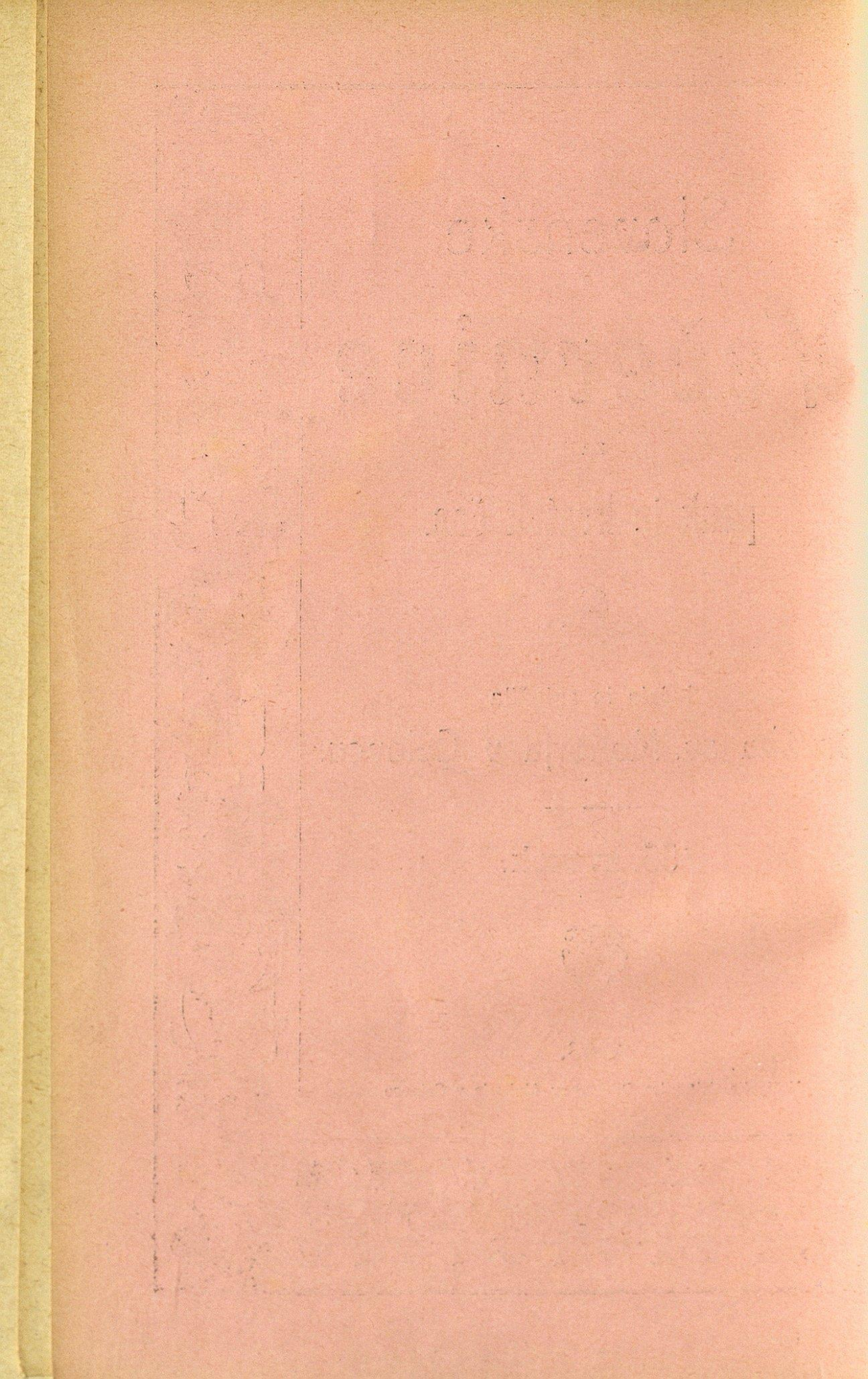
55. zvezek.

1903.

Natisnila tiskarnica Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Slovenske
VEČERNICE

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

55. zvezek.

Jan Urhovec
V Celovcu.

Natisnila tiskarnica Družbe sv. Mohorja.

1903.

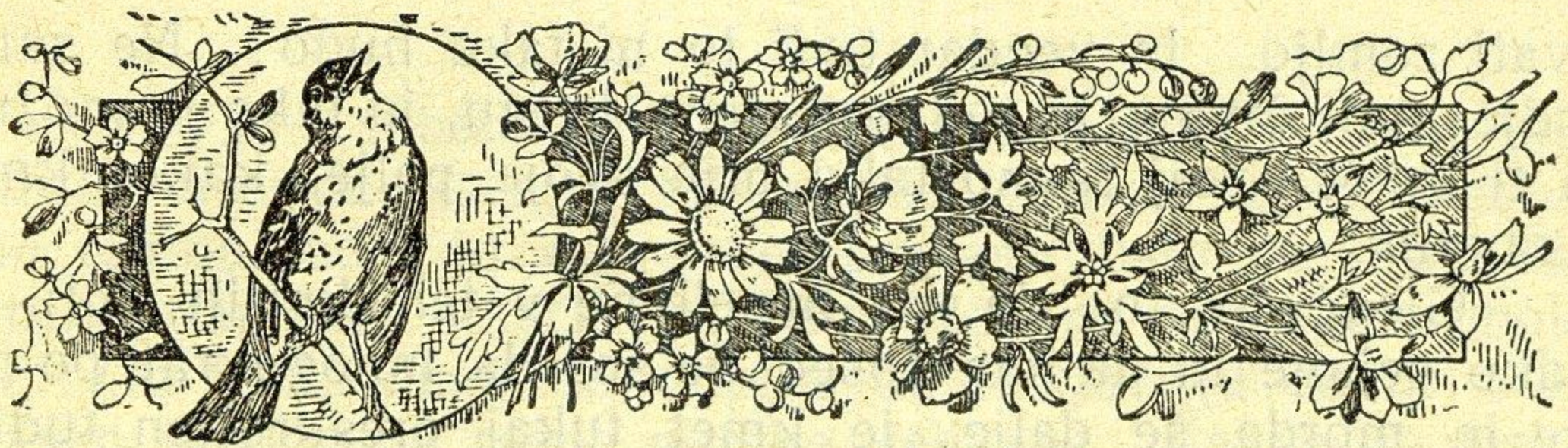
Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

IN 2030003344

I 26085 4, f

Miklova lipa.

(Zgodovinska povest. — Spisal Malograjski.)

Prebivalci goratih krajev so res v marsičem na slabšem, nego stanovniki, ki so se naselili po dolinah in ravninah. Na visočini gori traja dalje zima nego v nižavi, in svet, ki leži v strmini, se mnogo teže obdeluje nego na planem. Toda tudi bivanje na visokih krajih ima svoje lepe strani. Saj je splošno znano, da je v kakem kraju zrak tem čistejši in zdravejši, čim višje leži isti. In kolikokrat sije po zimi na visočinah prijazno solnce, v tem ko krije dolino gosta megla!

Tudi je napačno, ako se misli, da so prebivalci goratih krajev ubožnejši nego poljanci. V obče se nahaja morda res več revežev v gorah nego v ravninah, toda če greš na primer do kmetov, ki so naseljeni ob različnih vrhovih, ki obdajajo od vseh stranij trg Železno Kapljo na Koroškem, se prepričaš kmalu, da so ljudje tu prav imoviti.

In kako lepo imajo kmetje tukaj vse urejeno! Tu je vsak posestnik takorekoč sam svoj knez!

Na pripravnem prostoru ima postavljeno hišo, tudi dve, če mu je družina velika; blizu zraven kje so razna gospodarska poslopja, a krog in krog njegovega selišča je ves svet njegova last.

Prav tik doma se nahaja navadno sadni vrt z različnim drevjem; v ozadju gori se širi gozd ali les, kakor pravijo gozdu tukaj, a ob bolj solnčnih obronkih se ziblje klasje raznih žit po skrbno obdelanih njivah.

Sevéda, če vidiš, v kaki strmini leži po teh krajih večkrat polje, se čudiš, kako morejo ljudje sploh tu obde-

lovati zemljo. In vendar tudi to ni tako hudo! Ne samo ljudje, tudi živina je tod navajena bregu, in tako je možno, da ti kmet tukaj ravno tako orje svoje polje, kakor kmet v ravnini.

Gledé na to, da so nasebine v teh krajih bolj po redko sejane in da ima sosed do sosedu mnogokrat po pol ure in morda še dalje, je kmet tukaj preskrbljen tudi z marsičem, česar prebivalcu na ravnem ni potreba, a zato je pa tudi tem neodvisnejši od tuje pomoči.

Tako se tukaj prav pogosto nahaja, da ima kmet sam záse mlatilnico. In ni dovolj, da ima vsaka hiša svoj vodovod, temveč kar je premožnejših kmetov, imajo celó tudi vsak svoj mlin, tako da si lastno žito lahko sami zmeljejo.

Istotako ima vsak posestnik tudi svojo lastno kapelico, kjer ob neugodnem zimskem času opravlja s svojimi ljudmi lahko molitve, če sneg ne dopušča, da bi šli doli v trg k službi božji.

Kaj si moreš želeti še lepšega? Ali ni tak posestnik bolj sam svoj gospod nego marsikdo drug?

O šegah teh gorskih prebivalcev, ki so v marsičem zanimive, ne more biti tu govora, pač pa nam je omeniti neke navade radi tega, ker se naslanja na njo sledeča povest.

Kadar praznuje taka kmetska hiša kak poseben god, bodisi da je pripeljal mladi gospodar nevesto na dom, bodisi, da mu je zagledal prvi sin luč svetá, takrat vsadi na pripravnem mestu drevo, ki naj spominja sovremenike svoj živi dan na veseli dogodek ter ga oznanja tudi potomcem še pozna leta.

Tak živ spomenik se nahaja tudi pri Miklovem posestvu, ki leži dokaj visoko na prijaznem kraju kake tri četrti ure od Železne Kaplje proti jugovzhodu. Mogočna, krasna lipa dviga tukaj svoj ponosni vrh proti nebu ter razprostira na široko svoje košate veje. Kdor zaide semkaj, se čudi temu veličastnemu drevesu, in več ko enkrat so ga že narisali in naslikali umetniki.

Vsakdo, ki pozna rast lipe, bo cenil starost tega drevesa najmanj na štiri sto let. Da se lipa ni zasejala sama od sebe, temveč da je bila vsajena pred stoletji iz posebnega vzroka in v spomin na važen dogodek, to izpričuje ustno izročilo, ki se je ohranilo do današnjega dne o tej košati lipi.

Na to izročilo in na nekatere zgodovinske podatke, nabrane iz domače zgodovine, se naslanja sledeča povest.

I.

Bilo je v soboto dne 23. kimavca leta 1473. Dasi se je bližala torej že jesen, je bilo vendar še prav toplo. Nebo je bilo temnomodro in v pravem pomenu čisto kot ribje oko. Niti najmanjšega oblaka ni bilo videti na nebesnem oboku.

Ob takih dneh se odpira od Miklovega doma očesu krasen pogled na razne gorske velikane. Na desno tjakaj, to je že skoro proti severu, se vidi Obir s svojim široko razprostrtim grebenom. Na južnozahodni strani strmi koničasti Storžič v nebo, a še bolj na desno tja dviga navpična Košuta svoja dva rožička kvišku. Na vzhodu imaš ponosno Olševo, a proti jugu ti srečuje oko najkrasnejše gozde, ki so bili včasih še vse drugače zarastli, nego so dandanes.

Bilo je še zgodaj na jutro in zrak je bil torej tem čistejši. Vsaka posamezna brazda na snežnikih se je lahko razločevala in zdelo se je človeku, kakor bi se bile gore za nekoliko milj približale; tako dobro so se videle vse ponatančnosti na njih.

Toda pri Miklovih ni bilo danes nikogar, ki bi bil opazoval gore in se veselil lepega razgleda. Nad hišo se je razprostiralo jasno nebo, v hiši pa so imeli hudo uro in bliskalo se je notri in grmelo. Jezni pogledi so švigali kakor strele sem ter tja, in čulo se je rohnenje in ropotanje, ki je res spominjalo na grom. Človeški rod si je pač od nekdanj enak in nespametno je misliti, da se je tekom stoletij izpremenil kdo ve kaj. Izpremenil se je morda nekoliko po zunanjih odnošajih svojih, v bistvu pa je človeška narava vedno ena in ista. Ista nagnjenja, iste strasti, iste dobre in slabe lastnosti je imel človek že pred stoletji, kakor jih ima še danes!

Ne bomo se torej čudili, če nahajamo pred štirimi stoletji v Miklovi hiši prepričanje, ki je bil povsem enak prepričanju, ki se dogajajo po kmetskih hišah često še dandanes.

Tedanji Miklov gospodar, Florijan po imenu, je bil še mlad, krepek mož. Obraza je bil zdravega in rdečica, ki mu je zalivala lica, je pričala, da je polnokrven, mogoče tudi nekoliko hudokrven. Oženil se je bil še le pred kakim pol letom, in sicer si je bil poiskal nevesto v Železni Kaplji. Baš to pa, da si je bil izvolil za ženo tržanko, a ne kake kmetice, mu je hodilo včasih malo navzkriž.

V onih časih je bil med kmetskim prebivalstvom in med prebivalci mest in trgov razloček mnogo večji, nego je dandanes. Meščani in tržani so uživali pred kmeti marsi-

katere predpravice, in to je bilo vzrok, da kmeta niso imeli za enakopravnega.

Da je imel mladi Miklav pogum, si poiskati nevesto v trgu, za to je tičal vzrok v tem, da je bil res lep, korenjaški mož, da je imel več premoženja nego marsikateri tržan, in da Matilda — tako je bilo njegovi mladi ženi ime — ni bila hči kdo ve kako bogatih starišev. Gledal je pri snubitvi Florijan bolj na to, da dobi čedno ženico, nego da priženi veliko doto.

No in čedna je res bila Matilda, to se je moralo reči. Nesreča pa je bila ta, da se je svoje zunanje lepote malo preveč zavedala in da je bila prinesla tudi mnogo tržanskega ponosa s seboj.

To pa je imelo slabe posledice in je bilo krivo pogostim preprirom v Miklovi hiši.

Mlada gospodinja se je namrdavala kmalu črez to, kmalu črez ono na svojem novem domu, a domačinom to ni bilo všeč, kar je lahko umevno. Tako se je sporekla zdaj s kako sestro svojega moža, katerih je bilo še pet pri hiši, zdaj s kakim hlapcem ali deklo.

Florijan je precej časa prenašal potrpežljivo te slabosti svoje žene in preslišal je nalašč marsikatero zbadljivo besedo iz njenih ust, akoravno mu dostikrat ni bilo lahko, zatajevati se. Toda upal je vedno, da se njegova žena še izpreobrne, in večkrat je pobegnil nalašč iz hiše, kadar je začela postajati sitna, da bi se laže premagal in izognil preprirom.

Nekoč pa, ko je začela zopet tožiti črez to in ono ter vzdihovati po Železni Kaplji, je bila mera njegove potrpežljivosti polna. Tisto večno besedovanje mu je presedalo že do grla, in ker mu je bilo prišlo tisti dan tudi še nekaj drugega navzkriž, tako da je bil že itak slabe volje, vzkipi v njem in žena je slišala prve odločne in trde besede iz njegovih ust. To pa ji je dalo povod, da je začela jokati na glas in se še bolj obtoževati, da je bila tako nespametna in je prišla med tako surove ljudi.

Beseda je dala besedo in tako je bil storjen začetek preprirom med možem in ženo, ki so se ponavljali odslej skoro dan na dan in ki so postajali včasih naravnost neznosni.

Florijan, ki je svojo ženo ljubil in bil prepričan o tem, da ima tudi ona njega rada in da je le nekoliko samoljubna in trmasta, se je dostikrat pokesal, da se je bil iz-

pozabil tako daleč in se sporekel z ženo; a ker se je bilo enkrat zgodilo, se ni več izogibal boju, ker ni hotel utrditi žene v veri, da se je sprijaznil z njenimi muhami in da se pokori njeni samoglavosti. Sicer pa je čutil tudi od dne do dne hujšo jezo v sebi in vzrastel je zdaj včasih radi kake besede, ki bi ga bila pustila svoje dni čisto hladnokrvnega. Včasih je bila prav smešna malenkost kriva temu, da sta se začela zbadati in se sporekla naposled do dobrega.

Tako sta se bila sprijela tudi tistega jutra zaradi stvari, ki res ni bila vredna, da bi se bil pregovarjal radi nje.

Matildi je bila namreč poslala njena mati pred ta večer nekaj blaga za novo obleko in s tem blagom se je zdaj smehljajočega obraza ponašala. Florijanu pa ni bilo prav, da je njegova žena, menda baš zato, ker je bila prinesla k hiši le neznatno doto, tako nekako bahato razkazovala vsako malenkost, katero je dobila z doma. Da bi njenemu prevelikemu ponosu izpodbil tla, pripomni:

»Kaj . . . ? Ali to boš nosila? . . . Saj ni lepo!«

Florijan je lahko vedel, da bodo te besede njegovi ženi nevšečne, slutiti pa ni mogel, da jo bodo tako razjarile, kakor so jo v resnici.

Prebledela je najprej, a precej za tem ji je zalila temna rdečica lica. Srd ji je švigal iz očíj in tresla se je po vsem životu, ko je rekla:

»Kmet — neumni! Kaj ve takov bebec, kakoršen si ti, kaj je lepo!«

Tako žaljivih besed Florijan še ni slišal iz ust svoje žene. Zbolelo ga je pri srcu in kri mu je vzkipela po žilah. Odgovoriti je hotel že s tistim srditim glasom, kakor ga je bila ogovorila ona, toda premislil si je in rekel mirno, zato pa pikro:

»Kmet! . . . Kmet! . . . Sevéda, ti si pa gospá, ker si od tamkajle doli domá! . . . Pa še kaka gospá si! . . . V sami svili si bila, dokler si še — vino nosila na mizo! . . . Strašno ti moram biti hvaležen res, da si se ponižala do mene! . . . Pri svoji doti, ki si jo imela, bi bila dobila najmanj kakega grajščaka za moža!«

Njo je to sramotenje razkačilo do skrajnosti.

»Kmet, kmet, surov kmet si!« je vpila. »Izbral bi si bil kako ciganko, pa ne mene za ženo! Ciganka bi bila ravno prav za te, kaka razcapana, tatinska ciganka!«

Zdaj se pa tudi Florijan ni mogel več vzdrževati. Odskočil je s svojega sedeža ter razprostrl obe roki, kakor bi

hotel planiti na svojo ženo. Še ni bil položil nikdar prsta na njo, a zdaj je vse trepetalo v njem in kar nehoté je dvignil pest, da bi jo kaznoval za njene nelepe besede. Spoštoval je svoj kmetški stan in speklo ga je v dno srca, da ga je stavila v eno vrsto s cigani. Toda še je imel toliko preudarka, da se je ni lotil. A ker je moral na vsak način dati duška svojemu gnevu, zarentači nekolikokrat divje ter udari s tako močjo s pestmi ob mizo, da se je vse streslo.

Florijanova mati — očeta že davno ni imel — prihiti prestrašena v hišo, ko je čula ropot.

»I kaj pa imata za pet Kriščevih ran zopet!« vzklikne starka. »Kaj pa je treba zmeraj teh prepиров v naši hiši!... Florijan, da se vendar ne spametuješ!...«

Florijanova mati ni bila ena tistih tašč, ki so sovražne svoji snehi. Poznala je dobro napake nevestine, a svarila je vendar vedno le sina, kadar se je vnel kak prepír. Imela je potrpežljivost z mlado, nekoliko razvajeno ženo in bila je zmeraj teh mislij, da mora biti mož pametnejši od žene in da mora torej on odjenjati.

Toda Florijan je bil danes zeló razkačen in se ni dal potolažiti.

»E, pustite me!« odvrne skoro osorno svoji materi. »Kdo pa bi ostal miren poleg take — žene! Saj je taka, kakor bi bila obsedena!«

Matilda pa tudi še ni molčala.

»Oj, da sem se morala obesiti na takega človeka,« je tarnala, »ko sem imela vendar snubačev na izbiro! Če bi bila vzela najslabšega izmed njih, bi bila še vedno na boljšem, nego sem zdaj!«

Te besede pa sevéda niso bile po tem, da bi bile potolažile Florijana, zató tudi on zopet odvrne:

»No, tisti snubci, ki si jih imela ti, so bili pa res kdo ve kaj! Kar vzela bi bila tistega postopača, ... tistega hinavskega Huberja, ... ubijalca tistega! ... Potem bi bila pa res ti — ciganka! Saj se vlačí on zmeraj po svetu kakor cigan!«

»O joj, o joj, zdaj me zmerja pa še s ciganko!« zažene jok in krik mlada žena, nalašč preobrnivši moževe besede in ne meneč se za to, da ji je samo vrnil, kar mu je bila pred kratkim vrgla ona v obraz.

Florijana je to preobračanje njegovih besed razkačilo še bolj. Poseže po sekíro, ki je ležala pod pečjo in steče

venkaj pod okno. Tu je rastla mlada, tanka lipa. Florijan zamahne s sekiro enkrat, dvakrat in drevesce se zvrne po tleh. Nato stopi k oknu in zakliče svoji ženi:

»Sem pojdi in poglej! Zdaj menda veš, pri čem si! Pojdi, kadar hočeš in kamor hočeš!«

Tisto drevesce je bilo vsajeno na dan, ko sta se bila Florijan in Matilda poročila. Imelo je biti vidno znamenje njenega združenja za celo življenje. S tem, da je Florijan to drevesce posekal, je hotel pokazati, da je pretrgana vez med njim in njegovo ženo.

II.

Pol ure po tistem je zapustila Matilda z majhno culico v roki Miklov dom. Obotavljala se je dokaj dolgo, iskaje na videz po skrinjah stvari, katere bi bilo treba vzeti za prvo silo s seboj, v resnici je pa le čakala, da bi se ji mož približal in preklical svoje besede. Toda ko ga le ni bilo, poveže nekaj malega obleke v robec in nastopi pot proti Kaplji.

Jokala je na glas in počasno je stopala. Odvzeti ni hotela prehitro možu prilike, da bi popravil krivico, ki ji jo je bil po njenem prepričanju storil. Večkrat ji je zastala noga, toda počakovala je zaman. Moža ni bilo za njo, niti je ni klical nazaj.

Tako je dospela do ovinka. Še par korakov je imela storiti in Miklov dom se je skrnil njenim očem. Tu si ni mogla kaj, da bi ne bila pogledala nazaj. Videti je hotela, ali ne zre njen mož za njo; še enkrat bi mu bila rada dala priložnost, da bi jo poklical nazaj.

A Florijana ni bilo na izpregled. Zdaj je vedela, da je v resnici užaljen in da res več ne mara za njo. Postane ji hudo pri srcu, zelo hudo. Pomakne se še nekoliko naprej, toliko da je bila za ovinkom; ondi pa spusti culico iz roke in zdrkne poleg nje na tla. Če je bil njen jok prej posiljen, razjokala se je zdaj prav od srca. Očitala si je, da ni govorila z možem drugače in da mu je dala s svojimi odurnimi besedami povod, da se je tako raztogotil.

Dolgo je čepela in premišljala, kaj ji je storiti. Vlekla je na uho, ali se ne bliža kdo od hiše sem, in če je le nekoliko zašuštelo po grmovju, se je zdrznila, misleč, da prihaja kdo. Toda pričakala ni nikogar in morala se je odločiti za to ali za ono.

»Najboljše bo, če se vrnem,« reče po daljšem preudarjanju sama sebi.

Zavedala se je zlih posledic, ki so morale nastati za njo, ako bi skončala igro, katero je bila začela igrati. Da bi zapustila moža, na kaj takega resno nikdar mislila ni in prestopila je prag svojega novega doma le, ker je bila uverjena, da mož prihiti za njo ter ji ponudi desnico v spravo, kakor se je to že čestokrat dogodilo. Ko pa je zdaj uvidela, da se je v svojih upih varala in da je vzel mož vse resneje, nego ji je bilo ljubo, je bila v največji zadregi. Če bi se bila vrnila, bi bilo to toliko, kakor da bi se možu predala na milost in nemilost, a zoper to se je protivil prirojeni ji ponos. Ponižati se, to ji je bilo najhujše! Rajši bi videla, da bi prišel mož s palico nad njo in jo gnal domov. Da, baš to bi ji bilo morda še najbolj po volji! Tako bi bila zopet domá, a imela bi bila vendar vzrok, kazati se užaljeno. Bila bi se potem lahko še nadalje kujala in prej ali slej bi bil moral mož pristopiti k njej ter ji privoščiti prvi prijazno besedo. Tako bi bila dosegla vse, kar je prijalo njeni ničemurnosti. Njen mož bi bil zopet ponižan in ona bi lahko zopet po koncu nosila glavo. Toda danes kar ni hotelo iti nič po njeni volji. Moža ni bilo in ga ni bilo! Postajalo ji je čim dalje tesneje okrog srca in bolj in bolj je dvojila, kaj naj stori.

Saj k starišem bi bila šla, ko bi bila prepričana za trdno, da pride kmalu Florijan po njo. To bi ji bilo naposled vse eno, naj bi jo prišel iskat že semkaj, ali pa na njen prejšnji dom. Da, v enem oziru bi bilo za njo še boljše, če bi moral priti k njenim starišem po njo, kajti potem bi vsaj vedel, da ga ni hotela samo strašiti, in varoval bi se v prihodnje bolj, tako počenjati z njo.

Ali kaj pa, če bi ga ne bilo? Kaj, ko bi jo tudi le nekaj dnij pustil doli? Kaj bi rekli ljudje? Kaka sramota bi bila to za njo!

Srce ji je še vedno velelo, da naj se vrne, da naj gre tja, kjer je zdaj njen edini dom. Pobere culico in vstane. Že se je bila zasukala proti Miklovi hiši, ko ji hkratu zopet prešine druga misel glavo.

»Pa zakaj ga ni?« se vpraša in znova se ji začne vzbujati srd. »Zakaj ne pride po me? . . . In zakaj je posekal lipo? . . . Ali me ni s tem grozno razžalil? . . . Ne, ne, ne! . . . On mora mene prositi, ne jaz njega! . . . On je kriv, da je prišlo tako daleč, ne jaz!«

In obrne se zopet na nasprotno stran ter začne stopati nizdolu proti Železni Kaplji.

Toda hodila je še vedno počasi in še vedno je postajala, kakor bi si pomišljala. Brez dvojbe se je še bojevala. Ko je dospela v Kapljo, je bilo že blizu poldne. Predno stopi s steze na trg, si obriše dobro solze z lica in očij ter zategne obraz v vesel nasmehljaj. Bala se je, da bi kdo ne uganil, zakaj prihaja s culico v roki domov. Prestopivši prag očetove hiše, pa omahne črez mizo, ki je stala v veži, ter začne glasno ihtech tožiti:

»Kako sem jaz nesrečna! Kako sem jaz nesrečna!« ...

* * *

Matilda se je motila, ako je mislila, da njen mož ni gledal za njo, ko je odhajala. Dà, gledal je za njo, toda tako, da ga ona ni mogla videti. Zlezel je bil pod streho in tam je skoz špranjo opazoval vse njeno početje. Godilo se mu je blizu tako kakor njej. Da pojde žena res iz hiše, tega nikakor ni mogel verjeti, a ko se je le bila napotila z doma, je še zmeraj upal, da se vrne. V tem prepričanju ga je utrjevalo tudi to, da je dobro videl, kako se je obotavljala in kako počasi se je pomikala od doma. Tudi potem, ko se je bila skrila za ovinek, je še pričakoval, da se kmalu zopet prikaže.

Materi in drugim domačinom nasproti se je kazal ravnodušnega. Prišedši zopet doli izpod strehe, se odpravi po svojih navadnih opravilih. Toda nič se mu ni ljubilo danes in nobenega dela se ni mogel prav lotiti. Naj je bil že v hlevu, ali v kolarnici, ali v skednju, v enomer je hodil k vratom pogledovat, se li ne vrača že žena.

In ko je le ni bilo, se ga je začel lotevati nemir in postajal je čemeren in nevoljen sam náse. Zlasti mu je tekel popoldan grozno počasi. Kmalu se je ulegel pred hišo na travo ter jezno podil od sebe kokoši, ako so mu prišle preblizu; kmalu je zopet skočil po koncu ter se sukal okrog, kakor človek, ki ne ve, kaj mu je začeti.

Neštetokrat mu je prišlo na misel, da bi se napotil za ženo, toda kaj, ko se je vedno zopet spomnil njenih žalečih besed!

Ko se je bilo začelo mračiti, je sedel pred hišo na klopi in strahoma opazoval, kako se temni bolj in bolj. Nemirno je prekladal roke in zdaj s to, zdaj z ono nogo udaril ob tla, ne da bi sam vedel, zakaj.

Nebo ni bilo nič več tako jasno kakor čez dan. Na glavah snežnikov so sloneli gosti, modrosivi oblaki. Nekaj časa je bilo videti, kakor bi bili priklenjeni na gorske velikane, naposled pa so se začeli širiti ter pomikati od juga proti severu in severozapadu. Sem ter tja je potegnil močen veter, da je zažvižgalo po špranjah pri bližnjem skednju ter strahobno završelo po drevju. Gori pri strehi na kašti se je bila že davno odtrgala neka žaganica in je visela navzdol. Kadar se je vzdignila sapa, se je zagugala žaganica in neprijetno zaškripala.

Florijan se je oziral jezno gori. Kolikokrat je že čul to škripanje, ne da bi se bil zmenil za to; nocoj pa ga je izpreletel vselej mraz, kadar se je žaganica oglasila. Če bi bil imel lestvico pri rokah, gotovo bi bil splezal gori ter jo odtrgal.

Bilo mu je sploh tako čudno pri srcu, kakor bi ga čakalo to noč še nekaj groznega, strašnega.

»Vihar se bliža,« ga ogovori hkratu mati, stopivša na vežni prag. »Kaj pa čakaš vendar? . . . Po njo pojdi! . . . Sama ne bo hodila v temi domov!«

Florijan je bil prišel že sam do prepričanja, da se temu ne bo dalo izogniti. Toda to, da je mati takorekoč uganila, kaj se v njegovem srcu godi, in ga priganjala k temu, kar je nameraval storiti sam, to ga je jezilo in zato trmasto odgovori:

»Naj pa doli spi, če noče priti domov! Jaz ne bom več lazil za njo, saj mi je žal, da sem prej, ko nisem bil še mož njen!«

Mati, ki se je ves dan premagovala, ga pogleda zdaj nekako začudeno, kakor bi ne verjela njegovim besedam, in reče očitajoč:

»Lep mož si ti, res! Toda stori, kakor hočeš! . . . Ali če misliš, da te bo imela žena rajši, ako se ne potru-diš do nje, se motiš jako! . . . Kaj pa ti je bilo treba posekati lipo? . . . Oj tvoja togota te spravi še v nesrečo; le zapomni si to!«

Florijanu so šle materine besede k srcu, toda za ves svet bi ne bil zdaj izdal svojih boljših čutov. Kljubujoč se odpravi v hišo in se uleže, ne da bi bil kaj večerjal.

Ko je bila nastala že popolna tema in so se bili tudi že drugi podali k počitku, se je Florijan zaman trudil, da bi zaspal. Neprenehoma so mu stopali dogodki današnjega dne pred oči in znova se mu je vzbujal kes, da je tako

ravnal z ženo. Kar neverjetno se mu je zdelo, da bi se ji bilo tako zakrknilo srce in da bi se ji ne bilo stožilo po njem. Še vedno si ni mogel misliti, da bi prenočila spodaj. Skrbno je vlekel na uho, ne prihaja li kdo, in vsakokrat, kadar je vsled vetra kaj zaropotalo zunaj, je potegnil sapo náse ter poslušal, ni li ona. A vselej se je moral prepričati, da se je motil, in vselej je vzdihnil sam pri sebi:

»Ne bo je!«

Nemirno se je premetaval po ležišču sem ter tja in čim bolj je potekal čas, tem hujše in neznosnejše mu je postajalo, tem bolj je bil razburjen in srdit sam náse.

Poleg v mali čumnati je ležala mati in tudi bdela. Čutila je, da sin ne spi, in tudi vedela je, zakaj vzdihuje in se premetava po ležišču, toda ogovoriti ga ni hotela. Poznala je naravo svojega sina in vedela, da bi ga vsaka njena beseda, tudi če bi bila še tako dobrohotna, spravila še v večjo zlovoljo. Molčala je torej ter tolažila sama sebe, kakor se je pač znala. Kajti tudi ona je bila potrebna tolažbe. Ni pamtila, da bi ji bilo srce kdaj že tako težko, kakor ji je bilo nocoj. Vedno in vedno ji je dopovedoval neki glas, da se ta večer ne steče srečno in da bo čula še o kaki nepriliki. Molila je goreče in se priporočala varstvu matere božje in svetnikov, a niti v molitvi ni našla to noč tešila za svoje skrbeče srce.

Moralo je biti že proti ednajsti uri, ko se začuje hkratu trkanje na vežnih vratih. Oba, mati in sin, se skloneta po koncu in obema zastane v prvem hipu kri. Toda Florijan si opomore kmalu:

»Ahà, ona je!« si misli in sredi temne noči se mu zategnejo ustne v nasmeh. Pozabil je hkratu vso skrb, ki mu je še pred kratkim polnila prsi, in vse svoje sklepe in obljube.

»Kdo ve, koliko časa je že tu gori, ali pa še nikoli doli ni bila!« razmotriva še dalje sam pri sebi. »Najbrž se je bila skrila kam in je čakala, da jo pridem iskat; ko pa ji je bilo čakanja preveč, si je premislila in zdaj prosi noter. Prav je, da sem ostal trden! Če bi ne bil, bi se smejala ona meni tako, kakor se zdaj jaz smejem lahko njej!«

In dasi je bil vesel, da se je izteklo tako, in ni bil na ženo nič več jezen, se vendar ni požuril, da bi bil šel odpirat vrata. Sram ga je bilo pokazati, da je čakal težko na njo; zato se potuhne, kakor bi ne bil ničesar slišal, in se ne gane s svojega mesta.

V tem pa se je bilo preselilo trkanje od vrat na okno, in sicer so bili sunki zdaj tako močni, da se je bilo bati, da se šipa ne zdrobi.

Materi, ki je mislila, da bo sin naglo skočil po koncu, je bilo to njegovo obotavljanje preveč, zato vzklikne vsa nevoljna:

»Ali si človek, ali nisi? Kaj čakaš vendar? Sram te bodi, da si tak!«

Zunaj pa se oglasi moški glas:

»Odprite, za božjo voljo odprite!«

»Gašper, njen oče je!« vzklikne mati, po vsem životu trepetajoč.

Zdaj pa je bil Florijan takoj po koncu. Odprši okno, vpraša s tresočim glasom:

»Za Boga, kaj se je zgodilo?«

Prešinil ga je hipoma strah in navdala zavest, da se je moralo pripetiti kaj strašnega.

Mati pa začne ječati in jokati, kakor bi vedela že vse in kakor bi ne bilo treba, da bi ji dal kdo pojasnila:

»Jezus, Marija! Jezus, Marija! Saj sem dejala, da ne more priti iz tega nič dobrega!... Oj za pet Kriščevih ran!«

»Kaj je?« vpraša Florijan nestrpno še enkrat. Toda predno dobi odgovor, se tam od Železne Kaplje zasveti nekaj in kmalu na to švigne iz teme goreč plamen visoko gori proti nebu, kakor bi bil velikanski zmaj iztegnil jezik iz brezdanjega svojega žrela.

»Ogenj, ogenj!« zavpije Florijan. »Kdo je zažgal?«

»Tu — turki!« zajeclja s slabim glasom Gašper. Dalje ni mogel govoriti. Zagledavši plamen, se prestraši takó, da se zgrudi brez zavesti pod oknom na tla.

III.

Poseči nam je v povesti nekoliko nazaj.

Gašper Piskernik, oče Matildin, ni bil domačin v Kaplji, ampak je bil rojen v kmetski hiši, ki je stala na prijaznem griču, četrť ure od Kaplje proti jugozahodu, kjer tudi še dandanes gospodarijo Piskerniki, samo da v drugi, prostornejši hiši. Ker ni bil Gašper starejši sin in je bilo domá še več bratov, je šel še jako mlad z doma in je služil več let doli v Kaplji. S svojo pridnostjo in varčnostjo si je bil pridobil nekoliko premoženja, katero mu je pripomoglo do tega, da je dobil v zakon osirotelo, a precej čedno dekletce, lastnico majhne hišice.

Župna cerkev sv. Mihaela v Železni Kaplji se je nahajala pred štirimi sto leti baš na tistem mestu, kakor še dandanes. Kakih petdeset korakov od cerkve, v smeri proti Beli, in sicer na levo roko, pa je stala hišica, katero je bil priženil Gašper in ki se je naslanjala, kakor se naslanjajo ob tej strani tudi še današnji dan vse hiše, na strmo, v ozadju se dvigajoče hribovje, prek katerega vodi steza proti Miklovemu domu.

Gašper je bil podjeten mož. Z onim malim denarjem, ki si ga je bil prištedil, in pa s tem, kar je imela žena, je pričel gostilno, ki ga je kmalu pošteno preživljala. Kapljani sicer niso zahajali kdo ve kako mnogoštevilno k njemu, ker so ga kot priseljenca gledali malo po strani, pač pa so se radi ustavljali pri njem potniki, katerih je tiste čase precej hodilo skoz Železno Kapljo. Skrbel je namreč za to, da je vedno imel dobro kapljico, in trudil se je, kar se je le dalo, da je dobro postregel svojim gostom. Kaj takega pa se hitro zve in tako je bila Gašperjeva gostilna malokdaj popolnoma prazna.

Bog mu je bil dal samo enega otroka, hčerko, kateri so dali pri krstu ime Matilda. Matilda je bila pri šestnajstih letih že prav lično dekle, vendar pa se mladi Kapljani niso menili preveč za njo. Pred vsem krivo je bilo temu pač to, da si pri njej niso obetali kdo ve koliko dote; na drugi strani pa jih je odvracalo od nje kolikor toliko tudi to, da je bil njen oče s kmetov domá. To zadnje je Matildo posebno bolelo; in morda je ravno preziranje, ki ga je morala prenašati radi tega, da ji oče ni bil tržan, vzbudilo v njej ono smešno domišljavost, s katero se je v poznejših časih sklicevala na to, da je rojena v trgu.

Da pa tako dekle, kakoršno je bila Matilda, ne bo ostalo brez snubca, si je mislil pač vsakdo lahko. In res sta se zglasila skoro hkratu kar dva. Eden je bil Florijan, drugi pa neki tujec, s priimkom Huber.

Florijan je imel neko sorodnico v Kaplji, ki je imela gostilno baš na nasprotni strani Gašperjeve gostilne. Pri tej sorodnici se je ustavljal vsako nedeljo in praznik, kadar je prišel k sv. maši v trg; a tudi čez teden se je večkrat prigodilo, da se je zglasil tukaj. Ob košnji, ali kadar je bilo kako drugo silno delo, je hodil tudi pomagat doli in ob takih prilikah je ostajal po več dnij zaporedoma v Kaplji.

Ni mu bilo torej težko, seznaniti se z Matildo. Dekle mu je bilo všeč in nekoliko ga je mikalo tudi to, da bi

dobil tržanko za ženo. A tudi on ni mogel biti deklici zoprni, kajti kadar jo je pozdravil, mu je vselej prijazno odzdravila in se mu tako ljubeznivo nasmehnila, da je bil ves srečen.

Navzlic temu je Florijan dobro vedel, da ima v Huberju nevarnega tekmeca. Kajti tudi ta je bil še mlad in jako čeden človek. Izdajal se je za trgovca in je res prignal zdaj čredo ovac, zdaj kako govejo živino, ali celo večjo število konj skoz Kapljo. Toda to bi Florijana ne bilo toliko skrbelo, če bi ne bil opazil, da ima Huber ves drug pogum nego on, da ji zna vse drugače govoriti na srce kakor on in da ji nosi s svojih potovanj vsakovrstna darila, kar ostane pri ženski le malokdaj brez uspeha.

In zares se je Matilda že bolj nagibala k Huberju. Ta ji je znal vedno toliko zanimivosti praviti s svojih potovanj, pa tudi vesti se je znal vse gibkeje nego Florijan, ne gledé na to, da je bil ta — kmet. Sicer pa ni bil še niti Huber, niti Florijan izrekel odločilne besede.

Gašper, ki je dobro vedel, da se Huber in Florijan poganjata za njegovo hčer, je bil odločno na strani zadnjega. Huber mu nikdar ni prav ugajal in jako neljubo mu je bilo, ko je videl, kako prijaznega se kaže njegovi hčeri. Zdel se mu je neodkritosrčen in sumljivo se mu je zdelo to, da se je pajdašil z nekim postopačem, ki je imel četrto ure od Kaplje napol podrto bajto in ki je bil na jako slabem glasu. Toda ker mu drugače Huber nikdar ni dal povoda, da bi mu bil kaj očital, in je bil razen tega dober gost, ga ni maral odganjati iz svoje gostilne, dokler ni bilo skrajne sile. Zato pa je tem pogosteje svaril svojo hčer, da se naj ne bavi preveč z njim in da se ga naj kolikor mogoče ogiblje.

Tudi mati se je ogrevala bolj za Florijana; a človek sili navadno v to, kar mu je prepovedano. Tako je ostala tudi Matilda s Florijanom sicer ljubezniva, a v dnu njenega srca je pa le tlela iskrica za Huberja.

Ko je Huber zvedel, da se tudi Florijan poteguje za Matildo, se je vračal pogosteje v te kraje nego dosihdob. In tako se je zgodilo, da sta trčila nekega večera oba tekmeca pri Gašperju vkup.

Florijan je sedel že za mizo, ko vstopi Huber, z njim pa oni postopač, s katerim se je zmeraj pajdašil. Ko zagleda Huber Florijana, prebledi nekoliko. Posebno neljubo ga je zadelo to, da je sedela Matilda na klopi pri peči ravno

Florijanu nasproti in da se je tako nekako zadovoljno smehljala. Sklepal je iz tega, da sta imela prijetne pomenke in da si nikakor nista bila navzkriž. Vendar se zataji, in ko sta bila s tovarišem sedla k mizi v nasprotnem kotu, kakor je sedel Florijan, reče s prijaznim glasom:

»No, Matildka, ali nama boš dala kaj vina?«

»Zakaj pa ne?« odgovori veselo deklica ter steče po vino. Ko se je vrnila ter postavila posodo pred prišleca, je sedla zopet k peči, toda sedaj na ogel, tako da je videla k obema mizama, pri katerih so bili gostje. To pa Huberju še vedno ni bilo zadosti. Pomolči nekoliko, potem pa reče:

»No, Matilda, ali ne boš sedla k nama?«

Deklici je to vabilo sicer prijalo, kajti ustne so se ji zategnile v nasmeh, vendar je odvrnila:

»Saj sem tukaj tudi lahko!«

Huber se vgrizne v spodnjo ustno, a ne reče nič; zato pa izpregovori njegov tovariš s svojim surovim glasom in reče brez vsakega povoda:

»Bolj neumne stvari je ni na svetu, kakor je kmet! Ali mi verjameš to, Huber?«

Ta pa se je delal, kakor bi bil preslišal te besede. Obrne se proti deklici in vpraša:

»Kje pa sta oče in mati?«

»Mati pripravljajo večerjo, oče pa morajo priti vsak čas domov, če že niso v veži,« odgovori Matilda.

Oni postopač pa nadaljuje:

»Kmet biti, to je zadnja na svetu! Ne vem, kaj bi bil raje nego tak kmet.«

Pri teh besedah namigne z obrazom proti mizi, pri kateri je sedel Florijan.

»Tiho bodi in pusti ljudi pri miru!« pripomni Huber, ob enem pa sune tovariša pod mizo z nogo ter mu nametikne, češ, da naj nadaljuje.

Slučaj pa je hotel, da je Matilda to zapazila in hkratu se ji vzbudi misel, da mora biti Huber zvit, neodkritosrčen in hudoben človek. Da je Huberjeva znamenja razumela prav, je bila prepričana tem bolj, ker se postopač ni zmenil za njegovo posvarilo, ampak je nadaljeval:

»Kaj si takov beraški kmet dandanes vsega ne upa! Namesto da bi tičal ponižno tam gori v svoji bajti, pa se hodi doli po meščankah ozirat! Ali si že videl kaj takega, te vprašam?«

Florijan je vedel od vsega početka, kam leté tujčeve besede. Premagoval se je dolgo, dasi je vse vrelo po njem. Ko pa mu je oni postopač, čigar mati je prosjačila, očital beraštvo in se je naravnost dotaknil razmerja do deklice, ki mu je sedela nasproti, tedaj je vzkipelo v njegovih prsih in srdit je izpregovoril:

»Kdo je beraški? Ali jaz? Ali ne veš več, kako sta se plazila z materjo okrog kmetских koč in sta bila vesela, če vama je kdo dal kos kruha? Ti boš zmerjal mene z beračem, ti? ... Menda se nama obema že na životu pozna, kdo je užil več lakote, ti ali jaz? Kar pomeriva se enkrat, kdo je večji in krepkejši, ti ali jaz? ...«

Florijan se je bil pri zadnjih besedah vzdignil in je udaril parkrat malo bahato po svojih mogočnih prsih. To pa se mu je podalo vrlo dobro. Ko je stal tako po koncu vzravnani, je bil videti še močnejši in krepkejši nego po navadi. Matildi ni bil še nikdar tako všeč, kakor v tem trenutku, ko je tako samozavestno in pogumno zrl svojima nasprotnikoma v oči. Pri srcu ji je postalo gorko in neki glas ji je velel:

»Pozabi Huberja, pa za Florijana se odloči!«

Med tem sta bila vstala tudi Huber in njegov tovariš izza mize. Matilda, videč, da je nevarnost velika, da bi ne nastal pretep, hoče ravno venkaj po očeta, ko vstopi ta sam ter reče, prezrši Huberja in njegovega tovariša, Florijanu:

»Pameten bodi, Florijan, pa domov pojdi!«

»Čemu?« se oglasi potuhnjeno Huber. »Saj greva midva, zato sva vstala. Tukaj denar za pijačo; kar je preveč, poračunimo prihodnjič!«

Izrekši, vrže srebrn denar na mizo ter potegne tovariša za seboj proti vratom.

Florijan se je zamudil nato še nekaj časa pri Gašperju. Ko pa se je naposled poslovil, spremil ga je Gašper v vežo in mu tam prijazno stisnil roko.

To je Florijana osrčilo tako, da reče:

»Saj mi boste dali Matildo, ali ne?«

»Kar miren bodi!« mu odgovori Gašper in mu pomenljivo pokima. »Onemu je ne dam za ves svet ne!«

Florijanu je srce vriskalo veselja, ko je stopal v temni noči po ozki stezi gori proti svojemu domu. Še nikdar ni hodil to pot tako lahko, pa tudi tako brezskrbno ne, kakor to noč. Saj mu je bilo, kakor bi bil dosegel vse, kar mu je želelo srce, in kakor bi bila njegova sreča popolnoma do-

vršena, ko je nosil s seboj tako prijetno zagotovilo očeta njegove izvoljenke. Baš ta veselost in brezskrbnost je bila kriva, da se ni zmenil dosti za šum, ki je hkratu nastal v gošči nad stezo. Mislil je, da se je kako živinče izgubilo in da se potika zdaj tod okrog. Šel je mirno dalje, toda komaj je storil nekaj korakov, ko mu prileti težak udarec na glavo, da ga zapusti takoj zavest. Zgrudi se na tla, potem pa se valička precej daleč doli po strmini. Tam so ga drugi dan pobrali ter prenesli domov.

IV.

O tem, kdo je napadel Florijana, ni nihče dvomil. Vedel je Florijan sam, ko se je bil zopet zavedel, da sta ga Huber in njegov tovariš napadla, in vedeli so to tudi Gašperjevi. Bili so o tem vsi tem bolj prepričani, ker ni bilo drugi dan niti o Huberju, niti o njegovem tovarišu ne duha, ne sluha.

Sreča Florijanova je bila, da ni bil obležal na mestu, kjer ga je bila pobila zlobna roka, kajti brez dvombe bi bila napadovalca potem temeljiteje dovršila svoje krvavo delo; tako pa se jima ni zdelo varno, plaziti se v temni noči doli za njim po strmini, in pobegnila sta, tolažeč se, da je nemara dobil zadosti.

In res, rana ni bila majhna, ki jo je bil Florijan dobil na glavo. Kdo drug, ki ni bil tak korenjak, bi si bil težko opomogel, in Florijan sam je trpel grozne bolečine. V tistih časih ni bilo tako zdravnikov kakor dandanes, pa tudi ne sodišč, kjer bi bil človek iskal zadoščenja. Kdor se ni mogel maščevati sam, je najraje potrpel krivico, ki se mu je bila zgodila, in tudi Florijan niti mislil ni na to, da bi bil tožil svoja napadovalca. Lečil se je pa tudi sam, kakor je vedel in znal in kakor mu je svetovala mati. Da bi si pekočo rano ohladil, si je pokladal pridno sveže perje od repe in pese na glavo in s tem si je res nekoliko zmanjšal bolečino.

Gašper ga je med boleznijo nekolikokrat obiskal. Nekoč sta se podali pa tudi Matilda in njena mati do njega. Med potjo je mati izkušala spraviti iz hčere, kako misli o Florijanu. Mož ji je bil povedal, da je Florijan že napol prosil za Matildo, in rada bi bila zdaj dognala, ali se hči ne bo preveč protivila taki možitvi. Po raznih ovinkih jo vpraša naposled naravnost, kaj bi rekla, če bi jo zasnuvil Florijan.

»O, Florijan ni napačen človek,« odgovori Matilda, sramežljivo povešajoč oči, »toda iz trga iti na kmete...!«

»Oh, tega se mi ne straši!« ji pripomni mati. »Jaz si tudi nisem storila nič iz tega, da sem vzela kmeta, ako-ravno so me zbadali in zasmehovali. Pojdi, pojdi, kaj bi se obešala na te ošabne tržane! Saj vidiš, kako malo jih je, ki bi imeli vzrok za to, da so ponosni! Koliko pa jih je, da so premožni? Skoro na prste jih lahko sešteješ; vse drugo je siromašno, in Florijan ima desetkrat več premoženja, nego marsikdo onih, ki gledajo po strani njega, pa tudi tebe, zato ker je bil tvoj oče kmet. In misliš, da tam gori ni bolj prijetno nego doli v trgu? Poglej vendar, kako lepo se že tukaj vidi po dolini, kaj pa še le tam gori! Sicer pa bi tudi ne bila tako daleč proč od doma! Od Florijana prideš lahko vsak dan gledat domov. Če je količkaj lepo vreme, priskakljaš lahko doli. Jaz te pa tudi obiščem včasih. In še nekaj ne smeš pozabiti! Tam gori bi te imeli radi, v trgu doli pa ti bodo vedno oponašali, da ti je oče kmet. Če bi bila jaz na tvojem mestu, ne bi si pomišljala čisto nič!«

Te materine besede niso bile brez učinka. Sicer se popolnoma ni mogla iznebiti tistega napačnega in smešnega ponosa, katerega se je bila navzela od Kapljanov, dasiravno so ti njo samo žalili, vendar pa se je bolj in bolj sprijaznjevala z mislijo, da se preseli iz doline v višavo. Danes ji je bilo tu gori posebno všeč in z vidnim veseljem se je ozirala doli v dolino, po kateri je podila Bela svoje bistre valove. Spominjala pa se je tudi, kako je hodila še kot otrok sem gori jagode brat, in hkratu se ji vzbudi otročja želja, da bi mogla tod trgati zopet oni vonjavi, rdeči sad. To vse bi bilo možno, če bi hodila od Miklovih mater obiskovat. Kako prijetna zabava bi bila to, če bi trgala jagode tja ali nazaj gredé! Postajala je bolj in bolj otročja in začela si je slikati življenje gori pri Miklovih tako lepo, kakor v resnici biti ni moglo. Odtod nemara tudi njeno razočaranje ter slaba volja v poznejših časih...

Preteklo je dobrih pet tednov, predno je Florijan ozdravel. Njegova prva pot je bila, kakor umevno, doli v Kapljo. Bilo mu je, kakor bi gledal v nov svet, ko se je po tolikem času gibal zopet pod milim nebom. Vse nekako premlajeno in prenovljeno se mu je zdelo in videlo se mu je, kakor bi solnce zdaj svetleje sijalo, nego prejšnje dni. Sladki čuti so ga navdajali, ko je stopal počasi nizdolu;

samo na mestu, kjer ga je bil približno zadel težki udarec, ga je izpreletel mraz po vsem životu. Predstavljal si je, kaj bi bilo, če bi ga bil zadel zločinec še huje ter mu uničil njegovo mlado življenje. In kako lahko bi se bilo to zgodilo! Samo na sence naj bi ga bil udaril in nikdar več bi ne bil videl vzhajati zlatega solnca, čigar žarki so zdaj tako dobro deli njegovemu nekoliko oslabelemu telesu. Za trenutek mu srd obvlada srce do tistega zlobnega Huberja, toda potolaži ga zopet misel, da si je oni baš s tem svojim činom pokvaril vse ter se spravil sam ob nado, da bi dobil Matildo kdaj za ženo; kajti o tem je bil prepričan, da bi Matilda ubijalca nikdar ne hotela imeti za moža. Vesel je stopal torej dalje in presrčno se je veselil, da ga je nesreča, ki ga je bila zadela, privedla tem bliže njegovemu namenu.

Ko stopi pri Gašperju v hišo, je bila Matilda sama domá. Deklica ga pozdravi s takim veseljem, da ni mogel kar čisto nič več dvomiti o tem, da mu je dobra. Zato se odloči, da izpregovori danes tudi z njo jasno besedo, kajti ni še ji bil naravnost odkril svojih mislij. A ker brez tega ne gre in je ženitev drugače težko mogoča, jo je hotel nagovoriti danes, ko se mu je zdela prilika tolikanj ugodna. Sicer pa z ženitvijo tudi ni hotel več dolgo odlagati in je bil torej zadnji čas, da si je zagotovil privolitev Matildino.

Toda tako zlahka Florijan ni spravil na dan svojih želj. Bil je drugače pogumen, samo ženskim nasproti mu je nedostajalo prave srčnosti. Bal se je še zmeraj malo, da bi ne dobil nepovoljnega odgovora od deklice, ki je bila videti nekoliko muhasta in omahljiva, kakor so že navadno taka mlada dekleta.

Tako se je zgodilo, da je sedel Florijan že pri drugi merici, predno je izpregovoril sledeče besede:

»No, Matildka, kdaj pa boš hotela priti k nam gori?«

To vprašanje deklici ni prišlo nepričakovano. Vendar zardi ter odvrne še le po daljšem premolku šegavo in s prijetnim nasmehljajem:

»Saj sem že bila gori, tistikrat, ko si bil bolan. Zdaj hodiš pa zopet ti lahko doli!«

»Tisto že!« reče Florijan. »Doli bi že zopet lahko hodil, hvala Bogu, toda rajši pa bi, da bi mi ne bilo treba, hoditi gledat te tako daleč . . .«

»Hahaha, kaj hodiš mene gledat, kadar prideš v Kapljo?« se zasmije na vsa usta Matilda.

»I mari ne veš še tega?«

Deklica zmaje z glavo, a zardi zopet, toda zdaj menda zaradi tega, ker si je bila v svesti, da ne trdi resnice.

»No, vidiš Matildka,« nadaljuje Florijan, »stvar je taka. Pri nas nam je treba mlade gospodinje. Mati so že priletni in ne morem zahtevati od njih, da bi se še dalje sami ubijali z gospodinjstvom...«

»In jaz naj torej pridem gospodinjit k vam?... Če pa ne znam!«

»Temu se kmalu privadiš! Tukaj imaš res malo drugačen posel, nego ga boš imela gori pri nas, pa saj ti bodo mati pomagali!«

Matilda pomolči zopet in obraz se ji zresni. »Z očetom govori!« reče, kakor bi se bala odgovoriti naravnost.

»Ali drugega pomisleka ni?« vpraša vesel Florijan ter stopi k njej.

Deklica odkima molče in mu podá desnico.

»O potem je pa vse dobro!« vzklikne Florijan. »Oče in mati ne bosta branila.«

V tistem hipu stopita tudi mati in oče v sobo. Vedela sta precej, kaj se je bilo zgodilo. Dala sta svoj blagoslov, potem pa so se začeli takoj posvetovati, kdaj bi naj bila ženitev...

Ne dolgo po tem dogodku se je zglasil pri Gašperju tudi Huber zopet, ki se od tistih dob, ko je bil pobit Florijan, ni bil več pokazal v teh krajih. Bil je v tem času shujšal in njegovo lice ni bilo več tako mladostno kakor prej. Zahteval je z jako čemernim glasom vina in pogledal ni s početka nobenega domačinov v obraz. Ko pa je bila ostala za nekaj časa Matilda sama z njim v sobi, vprevanjo svoj lokavi, neodkritosrčni pogled ter jo vpraša z nekako zaničljivim glasom:

»No, ali še zmeraj domá? Kaj še ni bilo poroke?«

»Ne!« odvrne na kratko Matilda.

»Pa zakaj ne?« vpraša zopet Huber ter jo ostro opazuje, kakor bi hotel čitati na njenem obrazu kaj takega, kar bi bilo njemu na korist.

»Zato, ker je bil Florijan bolan!« pripomni skoro jezno deklica ter se obrne napol v stran od njega.

»Bolan?« se čudi Huber.

»No, no!...« odvrne Matilda, kakor bi hotela reči: »Saj veš dobro, kaj mu je bilo; kaj bi se delal tako nevednega!«

Huber je deklico tudi razumel tako, a zdelo se mu je potrebno, potajevati se še nadalje. Naslonivši glavo ob dlan, molči nekaj časa, potem pa reče s tresočim, skoro žalostnim glasom:

»Saj sem bil tudi jaz bolan!«

Matilda, ki je imela usmiljeno srce, se ozre skoro pomilovalno nanj in že ga je hotela tudi vprašati, kaj mu je bilo, ko se spomni, kake vrste človek je Huber in da je gotovo laž, kar pravi. Pogoltnila je torej besedo, ki ji je bila že na jeziku, in je molčala.

Huber je brez dvombe pričakoval, da bo Matilda kaj pripomnila na njegovo opazko. A ko izprevidi, da se je zmotil, izpregovori znova, rekoč:

»Matilda, brez tebe meni ni pomagati!«

Deklica vstane in hoče iti venkaj. Te Huberjeve besede so ji vzbudile neko neprijetno nesoglasje v srcu. Govoril je tako, da bi se ji bil moral smiliti, a ob enem je bila prepričana, da ta človek ne zasluži njenega usmiljenja. Da bi se iznebila neprijetnih občutkov, je hotela storiti konec temu razgovoru, toda Huber skoči po koncu, jo prime za roko ter jo odrine od vrat.

»Ne, v stran ne smeš iti zdaj!« reče ter zasadi svoj bodeči pogled vánjo. »Bodi pametna, Matilda! Kako si se mogla vendar tako izpozabiti? Kaj boš počela ti gori na kmetiji? Bodi moja in videla boš, kako lepo boš imela! Vse sem že pripravil na svojem domu in vem, da ti bo vseč pri meni. Vsega boš imela zadosti in s svojega potovanja ti bom donašal še vse lepše stvari, nego sem ti jih doslej!«

Deklico pa je dirnilo neprijetno, da jo je spominjal svojih darov. Spravila je bila vkup že vse, kar je bila dobila od njega, hoteč mu dati vse nazaj pri prvi priliki. No in zdaj se ji je videlo, da se ji nudi najboljša prilika za to.

»Pusti me,« reče, »da grem po tisto . . .«

»A tako?« pripomni Huber in jo pritegne še bolj k sebi. »Na ta način se me hočeš torej iznebiti? Toda motiš se, ako meniš, da vzamem nazaj, kar sem ti dal. Kar je tvoje, je tvoje, toda malo hvaležna mi bodi za to!«

»Pusti me!« zahteva še silneje deklica. Huberjeva nadležnost ji je bila že skrajno zoprna.

»Ne, ne izpustim te!« sikne Huber skoz zobe. Postal je hkratu srdit. Kar k sebi jo hoče priviti, a v tistem hipu zavpije deklica: »Oče, oče!« in Gašper stopi v sobo.

Huber odskoči za nekaj korakov, potem pa se trmasto ozre v Gašperja, kakor bi mu hotel reči: »Kaj pa se vtikaš ti v te stvari?«

Gašper je opazil Huberjev grozeči pogled, a kadar je šlo za njegovo hčer, se ni bal nikogar. Z odločnim glasom mu reče:

»Ti si upaš kaj takega? . . . Tam so vrata!«

»Kaj? . . . Ti me mečeš skoz vrata?« se razljuti Huber. »Mene, ki sem ti dal toliko zaslužiti? Ali takrat sem bil pa dober, ali ne, ko sem nosil tvoji punici zlatnino in srebrnino?«

Huber je pokazal hkratu pravo barvo. Zdaj še le je Matilda uvidela, kako prav je imela, da ni verjela njegovim prejšnjim, milobno donečim besedam.

»Tako prinesem tisto!« reče proti očetu obrnjena ter steče pod streho, kjer je imela v majhni shrambici svoje stvari. Gašper pa pripomni Huberju:

»Vrata pokažem vsakemu, kdor ni tak, kakor se spodobi. Zlasti pa ne trpim, da bi kdo moji hčeri delal silo.«

»Ti se boš še kesal, če mi je ne daš za ženo!« mu zagrozi Huber in divje se mu zaiskré oči.

»Tebi da bi jo dal za ženo? Ali misliš? . . .« vpraša zaničljivo Gašper. »Presneto bi jo moral imeti malo rad, da bi jo izročil takemu človeku . . .«

Huber hoče ravnokar odgovoriti, ko vstopi zopet Matilda ter položi njegove darove predenj na mizo.

»Tako, tukaj so tiste tvoje stvari, za katere te nihče prosil ni,« reče Gašper. »Če nisi pozabljiv, boš vedel, da sem te že nekoliko odškodoval za nje. Pa to nič ne dé! Le vzemi jih in pusti nas odslej pri miru!«

Huber, ki je še pred kratkim Matildi zatrjeval, da ne vzame nazaj, kar ji je dal, pograbi zdaj naglo vse skupaj, kar je ležalo pred njim, ter odide, grdo preklinjajoč . . .

Prihodnjo pomlad pa se je Matilda preselila iz Železne Kaplje na Miklov dom, kjer je bila prav srečna in zadovoljna, dokler nista premagala v njej domišljavost in oni napačni ponos, ki je povzročil prepir med njo in njenim možem.

V.

Na svetega Matevža dan, t. j. 21. kimavca, so imeli v Kranju tudi že v tistih časih nekak semenj. Na takih shodih Huberja nikoli niso pogrešali. Tako je bil tudi v Kranj prignal par mršavih konj in jih je najbrž zoper vse

pričakovanje dobro prodal; kajti pil ni samo tisti dan pozno v noč, ampak sedel je tudi še na večer drugega dneva v Kranju v neki gostilni nižje vrste ter popival.

Toda ta večer ni bil videti ravno dobre volje. Podpiral si je glavo zdaj z levim, zdaj z desnim komolcem, gledal čemerno pred se ter govoril v enomer na glas sam s seboj.

»Vraga, da so se morale tako izjaloviti moje nakane,« je mrmral. »Gašperjeva gostilna bi bila kakor nalašč za to, za kar bi jo jaz rabil! Kako lepo sem si nameraval urediti; zdaj pa ni nič, čisto nič iz vsega tega! V nekaj letih bi bil bogat, če bi bilo šlo po mojem! Hm, tam se je ustavil marsikdo, ki je nosil denar s seboj! Toda nič in nič! Pa ko bi mogel vsaj tisto njegovo punico pozabiti! A vedi ga zlodej, kako je to! Odkar vem, da jo ima drugi, se prikazuje njena podoba še pogosteje mojim očem! Ha, če bi se mogel maščevati . . . , če bi se mogel znositi nad tistim Gašperjem in pa nad tistim Florijanom! A ne pride mi poštena misel! . . .«

Huber je bil že davno zadnji pivec in oštir je zeval na vse pretege, se praskal po zmršeni glavi in godrnjal, da je Huber lahko slišal, rekoč:

»Človek še po noči nima mirú!«

Ali Huber se je malo brigal za to. Bil je v svojem razmišljanju in se ni dal motiti. Ko pa ga oštir naravnost opozori, da naj gre spat, mu reče:

»Postavi semkaj vrč vina, pa pojdi spat, če se ti tako mudi! Saj te ne silim, da čuješ pri meni!«

S tem je bil videti oštir zadovoljen; hitro vstane, da bi šel vina natakati, a v tistem hipu potrka nekdo na okno. Oštir pogleda Huberja, kakor bi ga hotel vprašati, kaj naj stori. Temu pa se vzbudi radovednost, kdo sili tako pozno v gostilno, zato veli:

»Odpirat pojdi, pa je! Imel bom vsaj družčino!« Oštir si še nekoliko pomišlja, potem pa vendar uboga. Komaj pa se vrne s tujcem v sobo, skoči Huber po koncu in zavpije ves iz sebe:

»Hej, Cviter, ti si tukaj? . . . O ti Miha, ti! . . . Kod te vendar nosi zlodej, da te nisem videl že tako dolgo?«

»Po svetu hodim, bratec, po svetu! S trebuhom za kruhom po svetu!« odgovori prišlec ter mu poda roko.

»Zdaj pa le brž vina gori!« vpije Huber ves izpremenjen. »Nocoj plačam vse jaz!«

Oštir odide in se kmalu vrne s polnim vrčem. Huber mu plača takoj vse, kar mu je bil dolžan, potem mu reče:

»Zdaj se pa le spravi spat, če hočeš! Opravila bova že tudi brez tebe! Če te bova potrebovala, te že pokličeva!«

Oštir si ne da veleti dvakrat. Ne da bi bil želel gostoma lahko noč, se zlekne ob peči na klop in ni trpelo dolgo, ko je glasno smrčanje pričalo, da trdno spi.

»Nikjer drugje ni bilo več luči,« pripomni Cviter, ko je bil potegnil nekolikokrat krepko iz vrča, »in že sem mislil, da bom prenočeval zunaj, ko zapazim, da je tukaj še svetlo.«

»Si li tako pozno prišel?«

»O ne! . . . Toda opraviti sem imel. . . . Tudi sem bil že v par gostilnah, pa mi nikjer ni bilo prav vseč. . . . Kolovratil sem nato tako dolgo okrog, da bi kmalu ne bil mogel nikamor več pod streho. . . .«

»Glej, glej, kje se dobiva!« pripomni Huber, nekoliko raztresen. »Dolgo že nisva bila skupaj, ali ni res?«

»Dolgo!« pripomni tudi Cviter. »Nekaj let bo že! Postarala sva se že oba od tistih dob!«

»No, take sile ni!« odvrne Huber. »Golobrada res nisva več, toda kar se tiče mene, se še nikakor ne prištevam starim. Trideset let, to ni kdo ve kaj. In življenje me še nikdar ni tako mikalo nego sedaj. Pomisli, pred kratkim bi se bil kmalu oženil!«

»No, pa se nisi?«

»N — nak!«

Huberju je bilo skoro žal, da se je bil izdal tako daleč.

»Pa zakaj se nisi, zakaj?«

»Eh, pustiva to! Predolgočasna povest! . . .«

»Hahaha, potem pa že vem, kako stojé stvari!«

Huber je hotel zasukati pogovor na druge stvari, zato vpraša:

»No, in ti? . . . Kako pa se godi tebi kaj? . . .«

»Meni? . . . O dobro! Nič se nimam pritoževati!«

»Kake opravke pa imaš, če smem vprašati?«

Cviter se ozre po spečem oštirju, a ko vidi, da lahko govori zastran njega, kar hoče, reče:

»Ne vem, če ti smem zaupati?«

»Kaj? . . . Meni, svojemu najboljšemu prijatelju, ne boš zaupal?«

»No, no, kar molči! Vse ti povem, saj se ne bojim nikogar!«

Cviter pije zopet, potem pa reče, ko je pomenljivo z očmi pomežiknil:

»Prijeteljček, jaz sem zdaj velik gospod!«

Huber ga premeri z očmi od nog do glave, potem pa pripomni, smeje se:

»Videti baš ni!«

»Pa sem vendar! Pomisli, nekaj dnij sem že — vojskovodja! . . .«

»Oho!« vzklikne nekoliko osupel Huber. »Koliko pa jih imaš pod seboj? Dvanajst, ali več? . . .«

»A, ti misliš, da sem kak hajduk, kaj ne? Ne, prijatelj, ne! Prav pravi vojskovodja sem in imam jih nekoliko tisoč za sabo!«

Huber ga začne gledati začudeno, kakor bi dvomil, je li pri zdravi pameti. Cviter, to opazivši, se zasmije na glas in reče:

»Čudna ta, kaj? . . . Ne boš je iztuhtal, če si ubijaš še tako glavo!«

»Potem pa govori človeški in ne jezi me!« zahteva Huber.

»Ko pa ne vem, kake vrste človek si! Lahko bi mi napravil kake sitnosti. . . .«

»Beži, beži!« odvrne nestrpno Huber. »Saj me poznaš vendar in veš, da sem pripravljen za vsako malopridnost. . . .«

»Baš radi tega ni, da bi ti človek zaupal!« pripomni Cviter, na vsa usta krohotaje se. Bilo mu je všeč, da se je bil Huber tako dobro označil. »Sicer pa, kaj mi moreš? Če bi mi hotel škodovati, ti zavijem vrat, predno prideš do tega, da storiš kaj zoper mene! Vedi torej, da vodim Turčine. Tam doli blizu Novega mesta sem se sešel z njimi in zdaj ne bo nikdar dolgo, ko jih bo vse polno tod okoli. Mene so poslali naprej, da si vse prej nekoliko ogledam in jih popeljem lahko tja, kjer se bo dalo z najmanjšo nevarnostjo dobiti največ.«

»Kaj vraga!« se začudi Huber, privzdigne nekoliko glavo in strmi v tovariša. Preteklo je nekoliko minut, ko izpregovori zopet:

»No, primaruha, lep kristjan si! Kaj takega pa še ne!«

»No, in ti . . .? Kaj neki bi bil storil pa ti, če bi se ti bilo tako namerilo, kakor se je meni? Ti bi si bil dal nemara pa kar glavo odsekati, kaj?«

Cviter je bil prezrl, da se Huber norčuje, in govoril je te besede skoro jezno.

»Kaj pak da! Jaz bi bil z radostjo prelil kri . . . ha-haha!« se zakrohota Huber, potem pa nadaljuje resno:

»Cviter, pasjo srečo imaš, veš! Da ti povem resnico, kaj takega bi tudi mene veselilo! . . . Ali dveh bi pa ne mogli rabiti, kaj?«

»Mogoče!«

»In kam jo mislite udariti odtod?«

»Med svoje koroške brate popeljem enkrat te preljube Turčine. Naj pošljejo tudi njih nekoliko v krtovo deželo! Zakaj bi samo Kranjci uživali to srečo!«

»In po kateri poti jo mislite mahiniti?«

»Črez Trbiž.«

»Pri Trbižu imam jaz svojo kočó!« pripomni Huber.

»Kaj, tako daleč si že? . . . Pa jaz ti ne morem pomagati! Naj ti jo zažgó! Kaj pa ti je bilo treba kočé?«

»No, veš, za kočó mi ravno ni!« odvrne Huber zapupno. »Dosti škode mi ne naredé, tudi če mi jo požgó. Vendar pa mislim, da bi ne bilo napak, če popelješ svojo armado po drugi poti na Koroško. Pri Trbižu ne bo priti tako lahko črez mejo, ker je zmeraj zavarovana. Pametneje je, če krenete črez Kokrsko dolino. Na tej strani ne misli še nihče na Turčina. Šlo bi torej brez vseh ovir in izplačalo bi se tudi, to smeš meni verjeti! Železna Kaplja je trg, kjer se bo dalo marsikaj dobiti, zlasti pa dosti lepih fantov in deklet, te pa cenijo Turki zeló. Vrh tega je od tam odprta tudi pot na dve strani, na Celovec in na Maribor . . .«

»Pa meni ti kraji niso znani in ne vem, kod se pride tja . . .«

»I se ti pridružim pa jaz! Saj se ti ni treba bati, da bi ti kratil tvoj zaslužek! Če kaj dobim, je dobro, če ne, se pa tudi ne bom togotil! Rečem ti pa še enkrat, da se bo pot tod črez na Koroško vse drugače izplačala, nego če bi šli črez Trbiž.«

Huber je zamolčal vzrok, radi katerega je želel, da bi krenili Turčini črez Kokrsko dolino na Železno Kapljo. Kakor hitro mu je bil Cviter zaupal, da je s Turčini v zvezi, mu je šinila takoj misel v glavo, da bi si lahko ohladil srd nad svojimi znanci v Železni Kaplji, ako bi se mu posrečilo, spraviti turške divjake črez Kokrsko dolino na Koroško. Toda varoval se je izdati, da je on sam pri tem kako udeležen, ker se je bal, da ne bi vzbudil s tem v Cviterju nezaupljivost.

Cviter je premišljal nekoliko, a naposled reče:

»Naj pa bo no, če misliš, da bo dobro tako. Toda ti greš z nami!«

»Kaj pak da!« potrdi Huber in mu seže v roko.

VI.

Že dne 23. kimavca, t. j. baš tisti usodni dan, ko sta se bila Florijan in Matilda tako hudo sprijela, da je bila ta zapustila moževo hišo in se vrnila na svoj rojstni dom, sta Cviter in Huber vodila turško druhal proti Koroškemu. Krvoločniki so bili na vse zgodaj prihruli do Kranja. A dočim se mesta niso lotili, jim je pol dneva zadostovalo, da so opustošili vso okolico okoli Kranja. Dim, ki se je dvigal povsod iz požganih vasij in neusmiljeno razmesarjena trupla, ki so ležala po tleh okrog, so pričala o grozodejstvu najhujšega sovražnika, kar jih je imelo kdaj krščanstvo.

Ko pa se je nagnilo solnce čez poldne, se je obrnila nečloveška druhal pod vodstvom Huberja in Cviterja proti Kokri in je v divjem navalu drevila proti Jezeru, goneč pred sabo cele trope krščanskih mladeničev in deklic.

Kjerkoli so dospeli divjaki do človeških bivališč, so jih požgali ter potolkli in ugonobili vse, kar se jim ni zdelo vredno, da bi bili vzeli s seboj. Skoro brez počitka so drli naprej čez Jezerski vrh in potem čez Belo. Ko pa je bila nastala dobro tema, so se že bližali Železni Kaplji.

Huber je celo pot koval naklepe in delal načrte, kako se bo maščeval in kaj bo storil. Da si s pomočjo Turčinov osvoji Matildo, o tem ni dvomil. Njo si je hotel od Turčinov izgovoriti, tudi če bi mu potem nobenega drugega plačila ne dali za to, da jih je vodil. Srce se mu je smejalo pri misli, da bosta kmalu Gašper in Florijan na onem svetu, Matilda pa v rokah njegovih. Čim bliže je bil svojemu smotru, tem bolj je hitel, akoravno ni bil malo truden od dolgega potovanja. Bal se je, da bi njegovi nasprotniki ne dobili časa pobegniti; zato je neprenehoma priganjal in silil naprej . . .

Predno so se prebivalci Železne Kaplje prav zavedli nevarnosti, ki jim je pretila, so že bili obkoljeni od vseh strani. Kakor se usujejo kobilice na rodovitna polja, v tako gostih trumah so vdrli krvoločni Turčini v mirni trg, potem pa se razkropili na vse strani, povsod pleneč in moreč . . .

»Turki! Turki!« se je razlegalo obupno po cestah in iz hiš, toda prepozno. Ljudje so bili tako zmedeni, da so tekli naravnost Turkom naproti, ne da bi si bili poiskali primernih zavetišč. Mnogi pa niti časa niso imeli, da bi bili mislili na rešitev, kajti Turki so z neznansko hitrostjo planili po posameznih hišah ter njih prebivalce ali povezali ali pobili, kakor se jim je baš ljubilo in kakor jim je bolje kazalo.

Huber si je bil že med potjo zagotovil dva Turčina, katerima je obetal velik dobiček, če se ga bosta držala. Dospevši v Kapljo, gre z njima naravnost h Gašperju. Znositi se je hotel najprej nad njim, potem pa se podati na Florijanov dom. A ko buti s Turčinoma v sobo, se ne začudi malo. Namesto Gašperja ali njegove žene vidi Matildo pred seboj. Hitela je na vse pretege, da bi spravila še nekaj stvari vkup ter jih rešila; a pri tem so jo prehiteli razbojniki. Eden Turčinov pristopi takoj k njej, potegne vrv iz nedrija ter ji zveže trdo roke na hrbtu. Njegovo režanje je pričalo, da mu je mlada žena všeč in da je zadovoljen s svojim plenom.

Huberja je vse to nekoliko zmedlo. Saj ni pričakoval, da dobi Matildo domá, ker je dobro vedel, da se je bila poročila s Florijanom; zatorej si je mislil vso stvar drugače, nego je prišla. Turčin si jo je bil prehitro prilastil, tako da on zdaj ni vedel, kako in kaj. Premišlja nekaj časa, kaj mu je storiti, potem pa se odloči, poskusiti zlepa. Tja stopi torej k Turčinu ter ga poprosi, naj prepusti to žensko njemu kot plačilo za to, da je Turke pripeljal semkaj. Toda Turčin ni poznal hvaležnosti. Grdo zarentači nad njim ter ga sune s tako močjo v prsi, da bi se bil skoro zvrnil po tleh.

Huber osupne. Izprevidel je, da se je uračunil. Brez pravega namena vpraša zdaj Matildo:

»Kje pa so oče?«

»Ne vem!« odgovori ona, na vsem životu trepetajoč, ne da bi se bila vprašala, kako pride Huber baš zdaj semkaj. Da je pripeljal Turčine baš on v Kapljo in da se je hotel maščevati, to ji v tistem hipu ni prišlo na misel.

Gašper je bil v trenutku, ko je prihrul Huber s Turčinoma v hišo, s svojo ženo v kleti. Hotela sta ondi naglo nekaj denarja zakopati. Da pride sovražnik tako nagloma do njegove hiše, ni pričakoval; zato bi bil spraval rad svoje imetje kolikor mogoče v varnost. A ko začuti, da je druhal

že tu, popusti delo ter zbeži z ženo skoz male duri pod milo nebo. Tukaj za hišo je bil majhen vrt, a za vrtom po strmini gori se je razprostiral travnik, ki je bil ves Gašperjeva last, noter do steze, ki vodi še dandanes proti Miklovim.

Gašper je takoj uvidel, da hčeri sam ne more pomagati in da bi ga Turčini posekali takoj, kakor hitro bi se jim pokazal. Prva njegova misel je bila torej, da bi o nesreči obvestil Florijana, ne da bi bil dalje preudarjal o tem, bo li ta mogel kaj storiti za Matildo ali ne.

Preskrbel je torej najprej svoji ženi, ki je bila na smrt prestrašena in je komaj še mogla presojudati, kaj se godi okoli nje, v nekem grmu zavetja, veleč ji, da naj bo mirna in da se naj ne gane z mesta; potem pa je šel v strmino, hoteč dospeti do steze. Toda pot tu gori je bila težavna in drseča. Še mlad človek bi bil težko hodil v takov breg, a Gašper je moral tem bolj napenjati svoje moči, ker so se mu noge šibile od groze in strahu. Pot mu je curkoma tekkel po obrazu, ko je bolj po štirih kakor po dveh plezal navkreber in sapa mu je pohajala. Toda misel, da je v nevarnosti njegova edina hči in da jo je treba oteti strašne nesreče, ga je podžigala tako, da je zmogel vse težave. Dospel je srečno do steze ter prekoračil plot, ki je ob stezi mejil njegovo posest. Ko pa je bil na poti, se je spustil v tek, akoravno je šlo še zmeraj navzgor, in prisopihal je, ne da bi se bil tudi le za trenutek oddahnil, do Miklovega doma. Tam pa se je, kakor smo slišali, vsled prevelikega napora in pa vsled groze, ki ga je prevzela, ko je videl, da v Kaplji gori in da so turški divjaki torej začeli požigati, zgrudil brez zavesti na tla, predno se je mogel iznebiti svojega žalostnega poročila.

VII.

Edina beseda »Turki«, ki je prišla iz Gašperjevih ust, je zadostovala, da je bilo pri Miklovih takoj vse navzkriž. Saj je plamen, ki se je nad Železno Kapljo čim dalje bolj vzpenjal nakvišku ter pošiljal svoj svit noter do Miklovih, živo pričal, da je Gašperjeva novica le preresnična!

Kar je bilo moških, so begali kakor brez glave sem in tja; ženske pa so tarnale in kričale, kakor bi jih imeli Turki že v svoji oblasti. Sam Florijan ni izgubil vsega razuma. Slutil je, da mu ima povedati tast še nekaj važnega, groznega, nekaj, kar se pred vsem tiče njega samega.

»Kaj je z mojo ženo?« Ta misel mu je vstajala neprenehoma v glavi in vsakokrat, kadar si je hotel dati odgovor na to vprašanje, ga je zbolelo v prsih, kakor bi mu bil porinil kdo nož v srce.

Toda, morda vendar ni tako strašno!... Morda ima tast vendar tudi nekoliko tolažbe zanj!...

Sklone se k njemu ter zapove okoli begajočim z glasom, ki se je jasno čul iz splošnega krika:

»Luč sem! Luč in pa vode!«

Mati Florijanova pristopi prva z lučjo in s piskrom vode. Florijan poseže naglo nekolikokrat z roko v posodo ter brljuzgne Gašperju vode v obraz. Ta se res zavé, in čudno, kakor bi bil natanko vedel, kje je v svojem poročilu ostal, reče:

»Florijan, Matildo imajo Turki v pesteh! Stori, kar moreš!«

To je bilo Florijanu dovolj...

Ne meneč se za vse drugo, se spusti v tek proti Železni Kaplji. Kaj in kako bo začel, tega zdaj še ni vedel; znal je le toliko, da mora svoji ženi na pomoč.

Požar se je širil z neznansko hitrostjo na vse strani. Goreči otrinki so se dvigali visoko gori ter leteli daleč na okrog, neteč povsod ogenj, kjerkoli so padli na ugodna tla. Kakor snežne mačice po zimi, tako so plesale zdaj iskre po zraku, švigajoč na vse strani, zdaj više, zdaj niže, ter se usipale naposled po tleh.

Florijan se ni menil za vse to. Drevil je naprej in neprenehoma je klical z zamolklim, trepetajočim glasom:

»Moja žena! Oh, moja žena!...«

Že je došel do zemljišča svojega tasta, in baš na mestu, kjer je bil ta pred kratkim preplezal plot, mu zastane noga. Lizati je začel plamen ravno ob strehi rojstne hiše njegove žene, in to ga je pretreslo tako, da je pozabil za hipec, kaj je prav za prav njegov namen. Nehoté opažuje nekaj časa nenavadni prizor, ki se je vršil pred njegovimi očmi. Ogenj se je plazil s početka samo ob robih strešnih, kakor bi si ne upal prav v sredino, hkratu pa se zgrne plamen od vseh stranij vkup ter šine proti nebu. Bridkost se loti Florijanovega srca. Saj mu ni bila ta streha nič manj draga nego streha lastnega doma! Oh, kolikokrat se je s srčnim veseljem oziral na njo, ko je hodil obiskovat svojo nevesto, kolikokrat si je želel biti pod njenim zavetjem!... Zdaj pa jo je pogoltnilo nenasitno žrelo neusmiljenega ognja!...

Črez nekoliko časa se Florijan zdrzne in reče:

»Kaj stojim? Tu se ne da nič pomagati! Naprej!«

Toda v tem trenutku, ko se hoče spustiti zopet v tek, zapazi, da mu prihaja po stezi troje ali četvero ljudij naproti. Svetlo je bilo vsled ognja sicer tako, da bi bil človeka lahko spoznal kakor po dnevi, toda ob stezi je rastlo sem ter tja grmičevje, ki je zapiralo nekoliko vid. Zato ni mogel določiti natanko, kdo se mu bliža. Vendar pa je opazil nekaj, kakor bliskanje mečev. Ker sam ni imel nikakega orožja, se ni smel izpostavljati brez potrebe nevarnosti. Sicer pa je bil zdaj skrajni čas, da preudari nekoliko, kaj mu je storiti. Baš ko je bil lesket orožja dosegel njegove oči, mu je prišlo na um, da nima nikakega zmisla, teči doli v trg, kjer so Turčini klali in morili. Da bi prizanesli ravno njemu, na to ni mogel misliti; a kaj bi hasnilo ženi, če bi se podal v nevarnost in v gotovo pogubo. Treba je bilo resnega preudarka.

Hoteč se izogniti najpoprej onim, ki so prihajali po stezi gori, skoči Florijan hitro črez plot in se skrije pod grm. Stopinje so prihajale bliže in bliže in kmalu je razločeval tudi govorjenje. Besede, ki so mu udarjale na uho, so ga takoj prepričale, da mora biti v krdelcu, ki je stopalo navzgor, tudi par turških divjakov. Toda do njega je prihajal ob enem glas, ki mu je bil jako znan, pa se vendar ni mogel spametovati, čigav bi bil.

Mikalo ga je dognati, kdo je to. Izkobaca se torej počasi izpod grma in se splazi do plota, mimo katerega je vodila pot. Bili so ti ljudje, ki so prihajali, še kakih dvajset korakov v stran od njega, a Florijan je že natanko razločeval, da jih je četvero, in sicer trije moški in ena ženska. Dva moška je takoj spoznal za Turčina, akoravno poprej še nikdar nobenega videl ni. Njuna nenavadna, tuja obleka ju je izdajala za to.

»Toda kdo je tretji moški?« reče sam pri sebi ter napenja še bolj oči. »Ali ni to Huber? ... Ha, Huber in poleg njega — moja žena! ... Mar li sanjam, ali kali? ...«

Florijan se ni motil ...

Huber je premišljal in premišljal, kako bi si prisvojil Matildo. Držal se je neprenehoma Turčina, ki si jo je bil prilastil, in pa njegovega tovariša, ki je ob enem plenil pri Gašperju. Dolgo časa ni vedel, kako bi začel, da bi dosegel svoj namen. Naposled mu vendar pride nekaj na misel, od česar se je nadejal uspeha.

»Tukaj se bo dalo le z zvijačo in s silo kaj opraviti!« misli sam pri sebi. »Poskusimo, morda se posreči!«

Huber stopi torej k Turčinu, ki niti za trenutek ni izpustil iz rok vrvi, na kateri je imel privezано Matildo, in mu začne namigavati, da ve za hišo, kjer bi se dalo dobiti obilo denarja. »Hiša stoji na samem,« je pripovedoval, »in lahko jo bo premagati; zato je najbolje, da nas ne gre mnogo. Čim manj nas je, tem več plena pride na vsakega. Če smo trije, nas je dovolj. Jaz vzamem za silo še to sekuro s seboj!« Izrekši, pokaže malo sekuro, ki jo je držal v desnici. Vzel jo je bil iz rok nekemu revežu, ki se je bil postavil razbojnikom v bran, pa se je bil zgrudil mrtev pod turškim mečem na tla.

Turčin, ki je bil zadovoljen s plenom, do katerega mu je Huber pripomogel, je bil precej pripravljen, iti z njim. Pokliče svojega tovariša in veli Huberju, da naj pokaže, kam gredó. Huber stori to tem rajši, ko zapazi, da name-ravata Turčina vzeti Matildo s seboj, na kar je baš računal. Vesel vede torej Turčina do steze, ki pelje proti Miklovim, ter jima namigne, da naj zavijeta navzgor. Videč, kako gre pot v breg, si jameta Turka malo pomišljati, toda Huber jima prigovarja tako dolgo, da ju premoti. Zagotavljal je, da jima ne bo hoditi dolgo po strmi poti in da se obilo izplača mali trud.

Tako so stopali počasi navkreber po ozki poti: najprej Turčin, za njim Matilda, za njo zopet Turčin, a dalje vzadi Huber.

Matilda je bila vsled prestanega strahú popolnoma otrpnila in je bila skoro brez zavesti, ko jo je Turčin gonil sem in tja. A zdaj, ko je stopala po stezi navzgor, ki je vodila proti domu, katerega je bila pred kratkim tako lahko-miselno zapustila, in kjer je po njej gotovo vzdihoval njen dragi mož, se je hkratu zavedla grozne nesreče, ki jo je zadela . . . »Nikdar, nikdar ne bom več videla svojega ljubega Florijana! Čaka me ali grozna smrt, ali pa še groznejša sužnost! Bog ve, kam me bodo gnali, komu me bodo prodali brezsrčni divjaki! . . .«

Srce ji je zastajalo pri tej misli in spomin na moža ji je privabil v oči prve solze po strašnem dogodku. Dočim je bila prej nekako topa, neobčutna, prešinjala jo je zdaj bridka boleost in bolj in bolj so ji tekale solze po mladostnih licih.

»Ali čemu gremo zdaj sem gori?« začne premišljati. »Kaj namerava Huber? Me hoče li rešiti? Toda kako? Huber da bi storil to, ki me črti in sovraži?«

Bil ji je popolnoma nejasen ves položaj; zato pa jo je navdajal tem večji strah in obup.

Dospeli so blizu mesta, kjer je ležal Florijan za plotom skrit. Svet je bil ondi posebno strm in baš radi tega se je zdel Huberju pripraven, da izvrši tu svojo namero. Z veliko hladnokrvnostjo udari Turčina, ki je stopal pred njim in ni nič hudega pričakoval, s sekiro po glavi, da se zgrudi takoj na tla; potem skoči do drugega Turka ter ga sune s tako močjo, da odleti daleč čez strmino nizdolu ter obleži.

Florijanu je bil vsled prevelike razburjenosti obtičal glas v grlu, da ni mogel izpregovoriti nobene besedice. To pa je bilo njemu in njegovim ženi na srečo. Kmalu se je namreč prepričal, da Huber ni nameraval Matilde rešiti, in da je prišla revica le iz oblasti enega razbojnika v roke drugemu.

Ko je videla Matilda Turka pobita, je bila njena prva misel, da bi se rešila; zato je začela bežati navzgor po stezi. Toda Huber jo hitro ulovi za vrv na rokah in ji reče z grozečim glasom: »Stoj in ne gani se! Zdaj si v mojih pesteh! Najboljše je za te, da se vdaš in ostaneš mirna! Povem in prisežem ti, da boš prej mrtva, nego da bi bila še kdaj Florijanova!«

Izrekši, začne vihteti sekiro nad njo, da je bilo misliti, zdaj in zdaj ji prekolje glavo.

Matilda se je tresla v smrtni grozi. Drhtela je po vsem životu in Florijan je dobro čul, kako je ihtoč in z zadušnim, zamolklim glasom vzdihovala:

»Florijan! Oj Florijan!«

Florijan sam pa je bil v strašnem položaju. Videl je, v kakšni nevarnosti je njegova žena, pa ji ni mogel pomagati. Črez plot od spodaj gori nikakor ni mogel tako naglo dospeti, da bi ga ne bil Huber prej pobil. In kdo ve, če bi ne bil zlobnež takoj storil Matildi kaj žalega, kakor hitro bi bil opazil, da je on v bližini. Vsekako je moral torej postopati previdno. Nekaj časa je bil popolnoma obupan; nejasno mu je bilo, kaj naj stori, da bi otel ženo iz hudobneževih rok. Kar zapazi, da slači Huber Turčina ter oblači sebe v njegovo haljo. Zdaj se tudi Florijanu nekaj posveti...

»Ha, ta ni neumna!« reče sam pri sebi. »To zna rešiti tudi mene!«

Počaka torej še nekoliko, da bi videl, kam se bo Huber obrnil. Ko pa vidi, da gre z Matildo zopet proti Kaplji nazaj, se spusti naglo po strmini do Turčina, ki ga je bil pahnil Huber s steze doli. Ni trajalo dolgo, pa je tudi Florijan tičal od nog do glave v turški obleki...

VIII.

»Zdaj pa le urno!« si misli Florijan, ko je bil preoblečen. »Gledati moram, da mi Huber kam ne odhiti!«

Izrekši, steče hitro proti tastovi hiši. Streha je bila do malega že pogorela in tudi v poslopju se je povsod prijemal plamen, kjer je bilo kaj lesenega in gorljivega. Florijan je moral izvoliti najkrajšo pot skozi hišo, ako ni hotel, da bi mu Huber ušel. Nevarnost je bila velika, da se zaduši, ali pa smrtno opeče, toda za ženo bi rad tvegala tudi življenje, ako bi bilo treba. Vežo, skozi katero je zdaj moral, je poznal tako dobro, da bi jo bil prehodil lahko tudi z zavezanimi očmi. Priporočivši se svojemu patronu, se zapodi pogumno v gosti dim. Veža ni bila dolga. V petih, šestih skokih je bil pri nasprotnih vratih, ki so držale na ulico. Navzlic temu ga je zapuščala skoro zavest, ko je bil zopet na prostem. Le par trenutkov še, pa bi ga bil premagal puh in obleka bi se bila vnela na njem... Sicer pa je vladala tudi zunaj neznosna vročina, ker je gorelo na vseh straneh, in moral je gledati, da pride čim prej iz tesnih ulic.

Železna Kaplja leži v ozki dolini, ki je odprta le proti jugu in severu. Florijan ni mogel dvojiti o tem, da je krenil Huber z njegovo ženo proti severu. Kajti ker so bili Turki pridrevili od juga sem, je bil tudi južni del Kaplje prej razdejan, in ker je trg ravno na tej strani bolj stisnjen, se na to stran vsled podrtin in pogorišč niti prodreti ni moglo.

Florijan jo zavije torej naravnost proti glavnemu trgu. A komaj je bil pri cerkvi, ko se mu prikaže strašen prizor. Na mestu, kjer se nahaja dandanes glavni vodnjak, so bili napodili Turčini vkup veliko število mladih mater z dojenčki in sploh z mladimi otročiči in dekleti. Dočim so bili matere in dekleta povezali, da bi jih pri nadaljnji poti gonili lahko kakor čredo živine pred seboj, so metali napol nage otroke kvišku ter jim kar v zraku med padcem odsekavali glave.

Javkanje otrok in vpitje obupanih mater je bilo pretresujoče. Florijan je bil omamljen vpričo teh grozovitostij. Želel si je, da bi imel moč Samsonovo. Kako bi bil planil na brezčutnega nevernika ter ga pobil do zadnjega v svojem opravičenem srdu! A tako ni mogel in smel niti z besedo pokazati svoje ogorčenosti. Gledal je, da bi bil že skoro mimo teh grozovitostij. Na potu ga ni oviral nihče, kajti turški divjaki so drli sem in tja, ne da bi se menili dosti eden za drugega, a njega je imel vsakdo za Turčina, ker je bil v turški obleki. Samo en Turčin ga je bil ustavil, veleč mu, da naj odseka glavo moškemu, katerega je bil za lase privlekel iz neke hiše. A Florijan je pogledal v stran, na kar je krvolok sam opravil grozni posel.

Tako je dospel Florijan srečno na konec trga. Kakor hitro je imel turške čete za seboj, se spusti v tek. Ogenj, ki se je bolj in bolj širil tudi proti tej strani trga, je razsvetljeval celo okolico tako, da se mu ni bilo treba bati, da bi Huberja in svoje žene ne zapazil, če sta kje na cesti. In res, ugleda ju kmalu! . . .

Prvi hip je Florijanu od veselja skoro zastalo srce, ko je videl, da so se njegova domnevanja izpolnila in da mu Huber zdaj ne uteče. Moral si je oddahniti, predno je nadaljeval svojo pot. Veselje, ki ga je prešinjalo, mu je kalila samo skrb, da bi se ženi kaj ne zgodilo. Po ušesih so mu donele namreč Huberjeve besede, da jo prej usmrti, nego bi jo prepustil še kdaj njemu. In da bi bil Huber zmožen, storiti kaj takega, o tem ni dvomil. Kaj mu je početi torej, da se ne zgodi ženi nič hudega?

Huber je gonil Matildo pred seboj in Florijan je dobro videl, kako jo je sunil včasih s pestjo v hrbet, da bi pospešil njene korake. Brez dvombe se mu je mudilo. Hiteti je moral torej tudi Florijan, ako ju je hotel doiti. A pri tem je bila velika nevarnost, da ne bi opozoril Huberja náse prej, predno mu je bilo mogoče napasti ga. Moral je torej postopati z največjo previdnostjo. Da bi ga Huber ne zagledal, ako bi se ozrl nazaj, je stopil večkrat s poti na stran ter ril skoz goščo dalje. Toda to ga je zopet oviralo, da ni mogel tako hitro naprej, kakor bi bil rad in kakor je bilo potreba, če je hotel ženo oprostiti iz hudobneževih rok. Naposled se prepriča, da bo vse prizadevanje zaman, ako ne pride Matildi na misel, da bi zbežala proti Kaplji nazaj. V groznih srčnih mukah je hitel Florijan za Huberjem in svojo ženo. Dospela sta bila skoro že prav

tik takozvane Taborske stene, to je do skalnatega in navpičnega, kâkih petindvajset minut od Kaplje oddaljenega hriba, pod katerim se peni deroča Bela.

Taborsko steno ima brez dvojbe Valvazor v mislih, ko piše, da so hribi, ki obdajajo Železno Kapljo, od samih skal in tako strmi, da ne more niti mačka, kaj še človek črez nje. Kajti če so tudi drugi hribi okoli Kaplje res dokaj strmi, ta Valvazorjev opis vendar nikakor ni popolnoma prikladen za nje. To se da sklepati tudi iz tega, ker kaže Valvazorjeva podoba, ki jo podaje o Železni Kaplji, baš ta hrib.

Taborska stena ali ob kratkem tudi Tabor se imenuje ta strmina zato, ker so se nahajale v starodavnih časih na tem mestu utrdbe, katerih ostanki se še dandanes vidijo.

Tudi v onih časih, ko se godi naša povest, je stalo ob omenjenem in pa ob nasproti stoječem hribu precej trdno zidovje; a tisto je imelo pomen le tedaj, ako je prihajal sovražnik od severa. Sicer pa so bili prihruli Turki tako nenadoma, da je prišlo le malokomur na um, da bi bil iskal v teh zidovih zavetja.

Dospevši do Taborske stene, se Huber hkratu ustavi. Zdelo se mu je najbrž, da je bežal dosti daleč in da je bolje, ako si poišče kako mesto, kjer se lahko skrije s svojim plenom. Pustivši Matildo sredi poti, stopi sam na stran ter začne stikati okrog. Ta prilika se zdi Florijanu ugodna, da se oglasi in zavpije:

»Hoj, hoj!«

Na ta način je Matildo domá neštetokrat klical, kadar se je oddaljila kam od hiše in bi bil rad govoril z njo. Zanašal se je na to, da bo spoznala njegov glas, in ni se motil. Dočim se je Huber komaj zmenil za ta klic, prešnilo je Matildo tako veselje, da je zaklicala iz polnih prsij: »Florijan, Florijan!«

Takoj je tudi vedela, kaj ji je storiti. Predno se je Huber prav zavedel, steče Matilda proti strani, odkoder je prihajal glas. Ko si Huber opomore iz svoje osuplosti, se spusti za njo v tek. Toda kmalu je uvidel, da je njegov napor zaman. Ko pa naposled celó zapazi, da gre oborožen Turek proti njemu, se prestraši tako, da se obrne in jame na vso moč bežati proti strani, odkoder je prišel. Florijan pa je bil razkačen. Hotel se je na vsak način maščevati ter pobiti izdajalca. Spusti se torej v tek za Huberjem, in akoravno je ta bežal na vso moč, je bil vendar

kmalu za njim. Ko Huber spozna, da ne uteče, skoči ravno nasproti Tabora v vodo, hoteč dospeti na drugi strani na suho. Florijan hoče v svojem srdu za njim, a Matilda zakliče oddaleč s prosečim glasom:

»Nikar, Florijan, nikar!«

Florijan se res ustavi in opazuje Huberja, kako je zdaj plavajoč, zdaj gazéč hitel na nasprotno stran. Prebredel je bil že črez polovico struge, ko se strašno zabliskne prek neba, ki je bilo že celo noč zagrnjeno v črne oblake. Blisku sledi mogočen grom, da se je stresla in zazibala zemlja, a z gromom se združi še drug, nenavaden ropot, da sta Florijanu in Matildi prešla vid in sluh. Zgodilo se je, kar se dogaja v tem kraju večkrat — o tem pričajo obile skale v Belini strugi — na hribu visoko gori se je utrgal ogromen kos pečine ter treščil z neznansko silo na sredo struge, da je brljuzgnila voda noter do mesta, kjer je stal Florijan s svojo ženo.

Huberja nista videla nič več in se dalje tudi brigala nista več zanj; domnevala pa sta, da je našel smrt v hladnih valovih, ako ga ni naravnost zaveznila skala.

IX.

Ko sta se bila Florijan in Matilda nekoliko opomogla od strahú, ki je bil navdal tudi njiju vpričo nenavadnega dogodka, sta začela misliti, kako bi prebila noč; kajti proti Kaplji se nista mogla vrniti, ker so bili še divjaki tam, a na cesti tudi nista smela ostati, ker je bilo vsak čas pričakovati, da se spusté Turčini proti Velikovcu, hrepeneč v svoji nenasitnosti po novem plenu in novih grozodejstvih.

»Prenočiti bova morala pod milim nebom,« reče po kratkem preudarku Florijan, »akoravno se bo zdaj pa zdaj usul dež. Gori v goščo morava, ne pomaga vse nič.«

»Poprej mi odveži roke!« zaprosi Matilda.

»Kaj, ti si še zvezana?« reče pomilovalno Florijan. »Oj ti revica, ti!«

In začne se truditi, da bi razvozljal vrv. Toda zavozljana je bila tako, da jo je moral naposled prerezati s sabljo. Ko je bila Matilda oproščena trdih vezij, reče Florijan:

»Tako! To vrv vzameva s seboj za spomin!... Toda zdaj pa glediva, da se skrijeva. Nič se ne ve, ali ne bodo ti turški divjaki zjutraj stikali tudi tod okrog. Gorje nama, če bi naju zalotili! Drugič bi se nama več ne posrečilo, izviti se jim.«

Hrib, ki se dviga na tej strani ravno nad cesto kvišku, je bil v tistih časih bolj zarastel, nego je dandanes, in ko sta plezala nekaj časa navzgor, sta dospela do gošče, ki se jima je zdela dovolj varno skrivališče in ki jima je za silo dajala tudi zavetja pred bližajočo se nevihto. Sedeta ter se stisneta drug k drugemu. Zavest, da imata za sabo grozno nevarnost in da sta zopet skupaj, je vplivala jako dobrodejno na oba ter ju pomirila kmalu toliko, da sta začela razmišljati o vsem tem, kar se je bilo dogodilo. Naravno, da se je Matilda spominjala tudi povoda, vsled katerega je bila prišla najprej v oblast Turčinom in potem v oblast nič manj krutemu Huberju. Ali akoravno je morala priznati, da je bila nesreče v prvi vrsti sama kriva, akoravno je vedela, da bi se bila nezgodi lahko izognila, ako bi ne bila tako trmasta, in če je tudi po tihem obetala, da ne bo nikoli več taka, je vendar vprašala svojega moža na prav ženski način:

»Florijan, ali boš še kdaj tako ravnal z menoj?«

Florijan pa je bil postal jako dobre volje, kakor se to dogaja pri ljudeh, ki so prestali ravnokar veliko nevarnost. Pri kaki drugi priliki bi ga bilo nemara tako vprašanje spravilo v nevoljo, a zdaj si ni mogel kaj, da bi se ne bil smejal. Začel se je celó norčevati, rekoč:

»Ti, povej no, zakaj pa nisi šla s Huberjem, ko si že tolikokrat obžalovala, da ga nisi vzela namesto mene. Saj on je bil poleg mene prav za prav edini resni snubec tvoj, kolikor jaz vem. Nocoj je bila najlepša prilika, da bi bila šla z njim!«

»Molči!« ga zavrne Matilda in se ga oklene z obema rokama. »Rajši bi bila šla že s Turkom nego z njim.«

»A tako?... Zakaj si pa včeraj govorila drugače?« reče Florijan.

»Oh, saj veš, da so bile vse to le prazne besede! Če sem rekla kako tako, da te je bolela, zgodilo se je le, ker sem bila jezna; kajti ako sem jezna, sem vselej tudi nekoliko hudobna!«

»Pa to ni prav!« pripomni Florijan dobrohotno.

»Ni ne! Zato se bom pa tudi poboljšala!«

»Ali res?«

»Prav gotovo!«

»No, potem ti pa tudi jaz obetam, da te ne bom nikoli več vedoma dražil. Tudi jaz sem marsikaterikrat napačen, dobro vem!«

»Pa sem bila vendar vselej jaz kriva, kadar sva se sprla!«

»Oba sva bila kriva, oba!« pristavi Florijan. »Toda dovolj sva pretrpela radi najine trmoglavosti. Mislím, da si zapomniva to za večno, kar sva prestala nocoj, in pri tem spominu nama ne bo težko, brzdati jezik in zatirati togoto.«

Tako sta delala Florijan in Matilda sklepe ter se pogovarjala v temni noči. Imela sta si povedati pa tudi mnogo, kajti niti Florijan ni vedel, kako je bila prišla njegova žena Turkom v roke, niti ni bilo njej znano, kako je prišel Florijan do tega, da jo je rešil.

Proti jutru še le se je ulila ploha, katero je obetalo že celo noč nebo. Hkratu so se začele valiti po cesti tudi turške čete v smeri proti Velikovcu. Florijana in Matildo je navdal znova strah, ko sta čula peketanje turških konj pod seboj, ob enem pa jok in obupni krik onih nesrečnikov, ki so jih krvoločniki tirali s seboj.

Dolgo je trajalo, da so izginili zadnji Turki, a tudi potem še, ko ni bilo uzreti nobenega več, si Florijan in Matilda nista upala zapustiti svojega zavetišča. Nebo se je bilo zvedrilo in solnce je stalo že jako visoko, ko se naposled odločita, da nastopita pot proti domu. Oba je hudo skrbelo, kaj bosta zvedela o svojcih. So li srečno odšli turški grozovitosti, ali pa so padli morda pod turškim mečem? . . .

Previdno sta se pomikala po cesti proti trgu, iz katerega se je še na vseh straneh kadilo. Bila sta že precej v strani od Taborske stene, ko se Matilda ustavi ter začne gledati nazaj.

»Kaj gledaš?« vpraša Florijan in se tudi ozre.

»Videla bi rada, kje se je ona skala utrgala,« odvrne ona. V tistem hipu pa vzklikneta oba, rekoč:

»Joj, kaj pa je to?«

Visoko gori na Taborski steni, na mestu, kjer se je bila odločila skala, se je prikazala kakor iz žive skale izklesana podoba turške glave. To glavo kažejo še danes in lahko se prepriča o tem vsakdo sam, ki pride kdaj v Železno Kapljo. Čelo, oči, lice, brada, vse se razločuje in ves obraz je res čudno podoben obrazu kakega Turčina.

Florijan in Matilda se nista mogla načuditi tej prikazni, in še večkrat sta se ozrla nazaj na svoji poti proti

Kaplji. Ko pa sta dospela do trga, tedaj še le sta videla, kaj so učinili turški divjaki. Kamor sta se ozrla, nič drugega nego razvaline, kri, pa razsekana in strašno oskrunjena človeška trupla.

Groza ju je izpreletavala in zbrati sta morala vse svoje moči, da sta mogla naprej. Še le ko se približata sredini trga, zagledata kopo tarnajočih ljudij, ki so bili srečno ušli turškemu krvoloku in so se zdaj vračali, da bi se prepričali, kaj se je zgodilo z njihovimi sorodniki, znanci in prijatelji, in je li njim samim ostalo še kaj razen golega življenja.

Florijan in Matilda se oveselita, videč znane žive ljudi, in začneta hoditi hitreje, da bi tem prej dospela do njih. Čutila sta potrebo, govoriti še s kom drugim o tem, kar se je bilo dogodilo. Florijan pa je bil pri tem popolnoma pozabil, da nosi turško obleko na sebi, in to bi bilo postalo skoro usodno zanj.

Ko ga ugledajo ljudje, ki so bili zbrani na trgu, zaženó grozen krik:

»Turčin, Turčin, še en Turčin! Pobijte ga . . . raztrgajte ga na drobne kosce!« se je razlegalo in nekoliko razjarjenih moških plane res proti Florijanu. Bili so radi tega, kar je bil povzročil Turčin, tako besni, da bi ga bili gotovo potolkli, predno bi jih bil mogel prepričati, da ni Turčin. Toda Matilda, videč, v kaki nevarnosti je njen mož, se vrže moškimi naproti ter zavpije na vso moč:

»To je Florijan, moj mož Florijan!«

Vsled tega klica osupnejo napadalci in Florijan je dobil časa, da je pojasnil, kako je prišel v turško obleko.

»Zdaj sva bõt!« reče Florijan svoji ženi, ko sta hitela naprej proti domovanju njenih starišev. »Jaz sem rešil tebe, ti pa mene!«

Ko vidi Matilda svojo rojstno hišo požgano in razdejano, začne na glas jokati in skrb za dragega očeta in mater se ji zopet ponovi. A ta skrb ni bila upravičena in ji je izginila, ko je ugledala vzadi za pogoriščem oba zdrava.

Gašper in njegova žena, ki je bila tisto noč prebila v svojem skrivališču, sta ravno premišljala in ugibala, kaj je z Matildo in Florijanom. Ko ju uzreta, se tudi njima razvedrijo lica. Veseli si stisnejo nato roke in Gašper reče:

»Hvala Bogu, da je tako! Mi se nimamo kar nič pritoževati, ako pomislimo, kaka nesreča je zadela naše sosede krog in krog. Ni je hiše, kjer bi ne bili Turčini koga ubili

ali ga odvedli s seboj. Nam so razbojniki sicer požgali hišo, toda denarja, ki sem ga skrnil v kleti, niso iztaknili. In tako bomo imeli, če je božja volja, kmalu zopet nov dom.«

»Bog ve, kako je pri nas gori?« vpraša Florijan.

»Vse dobro!« pripomni Gašper. »Ko sem šel jaz od njih v stran, so bili vsi skupaj in gori Turčinov ni bilo. Pa le pojdita zdaj domov, da ne bodo skrbeli za vaju!«

Florijan strga nato najprej turške cape raz sebe in si uredi svojo obleko, potem pa se odpravi z ženo proti domu. Domá so ju sprejeli z največjim veseljem, zlasti Florijanova mati je jokala same radosti, ko je slišala, v kaki nevarnosti sta bila sin in sneha, pa ju je imela zdaj vendar popolnoma zdrava pred seboj.

Ko so si bili to, kar so bili preteklo strašno noč doživeli, nekoliko dopovedali, prime Matilda svojega moža za roko ter ga vede k lipi, katero je bil Florijan pred ta dan v svoji togoti posekal, ter ga vpraša skoro s solznim očesom:

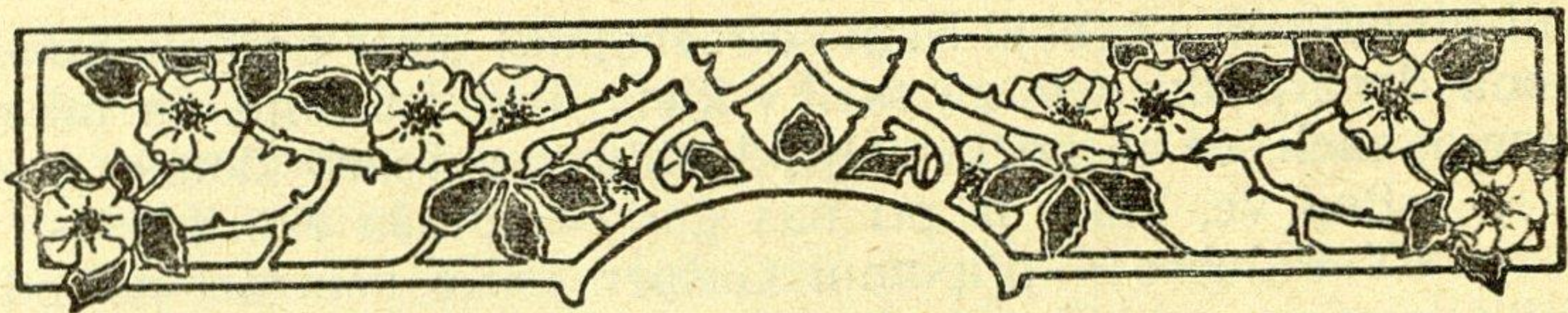
»Ali to še velja?«

»Ne!« odvrne Florijan. »To drevesce sploh ni hotelo prav rasti. Po drugo pojdem precej jutri ter je zasadim na lepšem in pripravnejšem mestu. Ker sva si to noč obljubila, da bova živela poslej bolj složno, in da se ne bova več zbadala ter prepirala kakor doslej, bo nemara tudi drevesce rastlo lepše.«

Florijan je res šel drugi dan v gozd ter je izkopal tam lepo mlado, ravno lipo in jo prinesel domov. Zasadil jo je nato na tak kraj, odkoder bi jo bilo videti, kadar bi zrastla, daleč na okoli. In lipa je res lepo uspevala. Razraščala se je od leta do leta krasneje in razvila se je sčasoma v ono veličastno drevo, ki smo ga omenili v začetku povesti in ki je znano pod imenom Miklova lipa.

Tako je ta visoka, košata lipa v resnici nekak spomenik, ki spominja na eni strani na jako žalosten čas v zgodovini koroških Slovencev, na drugi strani pa na srečen in vesel dogodek v Miklovi hiši.

Rotijin Blaže.

(Spisal Pavel Perko.)

I.

Rotijin Blaže je rad in prav pogosto premišljal o čem. Zlasti takó-le zvečer, ko se je s sladko zavestjo, da je podnevno delo v kraju, zaril v seno in mu oči le niso hotele pasti skupaj, čeprav se je trudil, da bi zaspal — zlasti tedaj so mu kaj rade ušle misli sem ali tja. In tedaj je mislil včasi veliko in dolgo. Luna, ki je svetila skoz špranje v pažu, mu je bila družica pri njegovih sanjarijah. Razsvetljevala mu je temne prostore pod streho, in Blaže je dobro ločil, kako so osmojeni tramovi nad njegovo glavo držali drug v drugega, in kako se je bila razpredla pajčevina med njimi . . . To ga je vselej veselilo. In Blaže je mislil in mislil — —

Ko je tako mislil in preudarjal o čem, je bil naposled največkrat zadovoljen sam s seboj. Drugo jutro se je vzbudil ves vesel in dobre volje. Kadar pa v svojem premišljanju ni mogel priti do povoljnega zaključka, tedaj ga je to vselej jezilo. Zjutraj je vstal nato posebno čemereren in pobit.

Premišljal je pa o vsem, prav o vsem; celó o takih rečeh, ki bi se bile drugemu zdele otročje in malenkostne. Vendar je najrajši mislil o sebi in o svojih razmerah. Res, dasi je vedel iz izkušnje, da je bil v tem slučaju le malo-kdaj popolnoma zadovoljen sam s seboj — vendar je mislil najrajši o sebi in o svojih razmerah.

Rotijin Blaže na zunaj ni bil take postave, ki bi se bila mogla imenovati lepa. Ne! Star je bil nekako osemnajst let, suh in dolg. Z udrtimi prsmi, s koščenimi rokami, z vilastimi prsti — kdo bi rekel, da je bil lep? Poleg tega je nekoliko šepal, odkar je bil še otrok padel iz zibeli in

si izvinil nogo. In na desni nogi pri palcu mu je molela stranska kost nekam izzivajoče navzven, da se je to poznalo celó na črevlju.

Tak je bil Rotijin Blaže po zunanji postavi. Kolikokrat mu je prišlo milo radi tega, a pomagati — kdo bi mu mogel? Zato pa Blaže o svoji zunanji postavi ni posebno rad premišljajal.

Tem rajši je pa mislil o svojih duševnih darovih. O duševnih darovih... O, tu pa Rotijin Blaže ni bil tako na slabem! Tu se je mogel ponašati z marsičim. Kregal se ni rad, klel ni, zbadal ni, opravljal ni... A kadar je bilo treba, je zastavil tudi besedo. Sicer pa je bil Blaže tih in pohleven, včasih še preveč. Mehak je bil in pregovoriti se je dal prenaglo, bodisi za to ali za ono stvar. Izmed vseh svojih lastnostij ni bil vesel edino te. Ta mehkoča v njegovem značaju mu je delala skrbi in preglavico...

Pa Blaže — smo rekli — je premišljajal tudi o svojih razmerah. In glejte, ravno s temi je bil vselej zadovoljen popolnoma in do pičice. Tu ni bilo nobene senčne poteze, nobene slabe strani.

Blaže je služil pri Posečniku vrh Žirovskega vrha. Za volarja je služil. Ni posebno imenitna služba volarska, vendar Blaže jo je opravljal doslej vedno veselo in zadovoljno. Zakaj tudi ne? Saj volar je pri nas še vedno več nego pastir. Volar je pri srednjih kmetih, kakoršen je bil Posečnik, toliko kot po drugod mali hlapec. Pri takih kmetih imata volar in pastir vsak svoje odkazano delo. Volar vozi z voli raz njivo, krmi živino zvečer, pelje v mlin vsak teden itd. Pastir pa se vsega tega niti dotakniti ne sme. Njegovo mesto je na paši in le na paši. Celó ob nedeljah popoldne, ko je volar prost kakor riba v vodi, mora biti pastir pri svojih kravah in ovcah... In to ni prijetno. Vrh tega ga nihče ne čisla ali kako drugače vpošteva — nič! Pastir je reva in volar je gospod v primeri z njim.

Tako je bilo tudi pri Posečniku v gorah. Če se je moralo reči, da je bil pastir Štefuc čisto postranska in malo čislana oseba pri hiši, se to ni moglo trditi o Blažetu. Blažeta je imelo vse rado in vse mu je bilo prijazno. Le s Posečnikovim dekletom, ki je bilo silno jezično, sta se sprla včasih — a resno nikdar in za dolgo časa tudi ne. Zlasti pa je Blažeta rad imel Posečnik sam. Ta mu je zaupal vse. In če Blažeta ob nedeljah popoldne slučajno ni bilo malo

delj domov kakor po navadi, ga niti vprašal ni, kod je hodil in kaj je delal; da je bil le o Marijah domá in da je bila živina opravljena. Za to pa se je pobrigal Blaže vselej vestno in ob času.

Tako je živel Blaže v miru z vsemi in zadovoljen s svojimi razmerami. Dnevi so mu potekali — lepi dnevi, dasi v hribih in dasi daleč proč od ljudij. Do zadnjega mu ni prišlo na misel, da bi bil le za trenutek nezadovoljen s svojo službo ali s čimersibodi. Do zadnjega, pravim, nazadnje pa — — —

Ali bi vam pripovedoval o tem ali ne?

Naj bo! Naj vam pripovedujem, kako je prav zdaj proti koncu prišlo nekaj vmes, kar je bilo vzrok, da je razmišljal Rotijin Blaže o sebi in o svojih razmerah še vse bolj pogostoma in še vse bolj pozorno kakor doslej!

II.

Prišlo je takó-le — kar stopnjema . . .

Pastir Štefuc je bil nanagloma obolel. Tam neki dan je deževalo z nalivom in Štefuc je pasel na planinici za njivo. Je že morebiti mislil, da se bo prevleklo, zato je čakal. A dež je lil in nevihta je pritiskala. Še le zvečer je prignal domov — ves premočen. Drugi dan je moral ostati v postelji; prehladil se je bil.

A ker je bilo jeseni — in jeseni je treba pasti kar naprej — je rekel Posečnik drugi dan Blažetu:

»Blaže, ženi ti danes in jutri, da se otrok ozdravi. Dolgo menda ne bo polegal . . .«

In Blaže je gnal. Zakaj bi se bil ustavljal, ko je videl, da je potreba? Posečnik za prvo silo res ni mogel dobiti drugega za na pašo. Hlapca je sicer imel, toda hlapec pri svojih tridesetih letih vendar ni, da bi hodil za živino. Domače dekle pa je bilo že v dvajsetem letu in je moralo pomagati Posečnici pri pletvi. Ostal je torej samo še Blaže.

In Blaže je gnal rad in z veseljem; saj je bilo za izpremembro.

Lepo je bilo. Solnce je sijalo ves dan; ob solncu pa je tako prijetno, če se more nekoliko poležati v senci. Blaže je ležal — roke pod glavo — ter prešteval oblake nad seboj, ali pa gledal pred seboj doli v dolino.

Ta razgled! Že samo radi razgleda bi bilo vredno, zameniti enkrat s Štefucem.

Žirovski vrh se od Posečnikove planinice znižuje strmo navzdol. Dva rebra vodita v dolino. Na vznožju enega stojé Žiri, na vznožju drugega pa Brodi. Žiri in Brodi sta dve lični vasi v dolini. V nekakem loku se vleče dolina od Žirov do Brodov okrog Žirovskega vrha. Po dolini pelje cesta in ob cesti teče voda. Ob vodi pa se dvigajo na vsako stran gore, porastle z gozdi.

Ti gozdi! Kako raznobojno obleko dobivajo dolinski gozdi na jesen! Bukve in hrasti porumené in porjavé, a bori stojé še vedno tako lepo zeleni kakor spomladi. Koder je listje že odpadlo z dreves, se vidi nekaka vrzel sredi med goščavo. Izmed drevja se kaže na takih mestih ali prstena melina, ali pa potlačeno, malo osmojeno resje. Zajec se skriva med grmovjem in pok puške se čuje tu in tam. Veverica pa zaide včasih celó iz gozda na pašnik iskat si živeža.

Pa to še ni vse! Nad vso okolico vstajajo in se menjavajo svetloobrobljeni oblaki in oblački. Počasi se dvigajo izza hribov, popenjajo se više in više in naposled zopet izginjajo kje tam za tretjimi hribi. Veselje je zasledovati z očmi njih skrivnostna pota, ali pa opazovati njih kretnje, tako gibke, a pri vsem tem vendar tako določne in umerjene.

Blaže je mogel vse to. In kadar se je naveličal ležati, je vstal in hodil po pašniku ter ukal v dolino, da je odmevalo od vseh strani. Razgreval se je pri tem in pred oči so mu zopet stopili tisti časi, ko je še kot pastir pred dvema letoma gonil živino skoro le na planinico. Moj Bog, kje bi bil mogel misliti na kak dolg čas pri tem! Dan mu je minil hitro, še prehitro . . .

Štefuc pa le ni ozdravel. Polegal je drugi dan, tretji dan, četrti dan . . . in Posečnik je redno vsak večer prosil Blažeta:

»Blaže, jutri še ženi, samo še jutri!«

In Blaže je zopet gonil brez kakega ugovora in brez vsake nevolje.

In gonil bi bil rad in z veseljem še dalje in kakor dolgo bi bilo treba, da ni ravno nekaj prekrižalo računa njemu in Posečniku.

Nedelja je bila pred durmi, nedelja. Kdo ne vé, da je nedelja na kmetih prost dan, dan, ko se delavni človek oddahne in odpočije, nikar da bi se mučil in trudil po nepotrebem.

»In vendar — kaj ko bi prišlo Posečniku na misel, da bi mi tudi v soboto zvečer rekel kakor po navadi: „Ženi!“ Ali bi gnal!«

Blaže je bil v zadregi sam pred seboj.

»Ali bi gnal?«

»Ne!«

Ne, v nedeljo pa ne — ta sklep je bil tako trden in gotov kot ne vem kaj. V nedeljo pa ne, če tudi bi imela priti s Posečnikom popolnoma navzkriž. Ne! — In kakor nekaka svojeglavnost se je hotela lotiti Blažeta.

Pa ravno to nedeljo naj bi pasel? Hm! Ravno to nedeljo, ko ga je imel obiskati Petelinov Tinče. Petelinov Tinče je bil kupil zadnjo nedeljo na loškem semnju harmoniko — harmoniko na tri glase. S to harmoniko bo prišel v nedeljo popoldne k Muretu v gore, da ga bo Muretov Andrejček učil gosti. Med potjo pa se bo Tinče oglasil pri Blažetu in vzel tudi njega s seboj. In potem se bodo učili pri Muretu . . . Hej, saj sta se dogovorila s Tinčetom, da bo tako!

In da bi tako priliko zamudil? Da bi besedo prelomil Posečniku na ljubo?

»Ne!«

Kakor rečeno, Blažetov sklep je bil trden in gotov.

Toda ko je prišel sobote večer, kaj mislite, da je bilo tedaj iz vseh Blažetovih sklepov in naklepov? Nič! Posečnik ga je naprosil kakor po navadi: »Ali boš —?« in Blaže mu je odgovoril kakor po navadi: »Bom —!«

In drugi dan — lep dan je bil; v nedeljo popoldne — je res gnal, jezen sam náse.

»Morebiti me pa obišče Tinče na planinici.« Ta misel je bila edina, ki je Blažetu hladila jezo in pobitost.

Toda žal, varalo ga je!

Petelinov Tinče je sicer prišel, toda kako!

Pozno popoldne je že bilo. Blaže je ležal pod orehom in gledal po senožeti. Na enkrat se pokaže nekdo vrh grebena. Bil je Tinče s harmoniko. Blaže ga je spoznal takoj.

»Tinče, Tinče, pojdi doli!«

Tudi Tinče ga je zapazil. In kaj je storil Tinče? Razkoračil se je na robu senožeti, si položil obe dlani na lice, da bi se bolje čulo, in je zavpil nad Blažetom:

»Pastir!«

Ali ni bil ta glas zaničljiv? Ali ni donelo to porogljivo? Vendar Blaže še ni obupal.

»Tinče, ali greš k Muretu?«

Tinče pa se je namesto odgovora zopet razkoračil in zavpil še bolj glasno in še bolj porogljivo:

»Pastir!«

In potem je izginil za ovinkom, ne da bi se bil ozrl vsaj enkrat po Blažetu . . .

Blaže pa — ta je ostal sam, tako sam s svojimi mislimi, s svojo jezo in s svojo pobitostjo!

Pastir. — Kako porogljivo mu je donel še vedno ta glas. Pastir . . . Sedaj je začutil na sebi vso težo te usodepolne besede. Sedaj mu je kar v hipu stopilo jasno pred oči, kar mu je dotlej le temno, a vendar težko kakor môra ležalo na duši . . . Posečnik mu krati svobodo, ko ga takó-le po sili vklepa v pastirske spone. In on se mu vda in trpi vse, vse! Zato se mu pa že roga vsakdo in ga prezira.

Blažetu je bilo vse to tako jasno, tako gotovo in dognano!

Vstal je in začel hoditi s širokimi koraki po pašniku. Obstal je takoj zopet in srpo zrl po senožeti. Vrelo mu je v duši. Jezil bi se bil, jokal bi bil — toda nad kom? Nad samim seboj?

Legel je zopet vznak in gledal po koncu.

Nad njim so se kopičili oblaki. Drug za drugim so se drevili, drug prek drugega so uhajali. Videti je bilo, kakor bi se podili z jezo in s silo in kakor bi se slabejši strahopetno umikali močnejšim . . .

Prav tako tudi misli v Blažetovi duši! Tudi té so se podile. Izginjale so, pa zopet vstajale; prehitevale so se in izpodrivale druga drugo — in vse skupaj so drevile v neko megleno in popolnoma neznano daljavo . . .

Zakaj ljudje takó-le pometajo z njim? Zakaj lahko vsakdo dela in razpolaga z njim, kakor se mu ljubi? Zakaj?

Zavoljo mehke in upogljive narave njegove! Zavoljo pomanjkanja trdnega značaja, ki ga nima in ki ga še nikdar imel ni in ga ne bo!

In zakaj ga nima?

Zato, ker se drži tako sam; ker ne gre med ljudi; ker je bojazljiv; ker živi sploh vse drugače, kakor živé in se nosijo drugi — drugače, kakor živi in se nosi — brat France!

Dà, brat France . . .

In Blažeta je obdajalo sto in sto mislij — novih, a vendar ne novih . . .

III.

Ali to veste, da je imela Rotija, mati Blažetova, dva sina? Blažeta in Franceta je imela, le da je bil France za celih pet let starejši ko Blaže.

France je bil zali otrok, ko je bil še majhen. Še ko ga je mati pestovala, se je primerilo, da jo je obiskala ta ali ona soseda in — moj Bog, kaj sta govorili med seboj? Nič drugega kakor le o njem, o tem otroku — o Francetu.

Ko je bil otrok nekoliko odrastel, ga je Rotija poslala v šolo. Nadejala se je Bog ve česa — no, pa tega ni povedala nikomur . . .

Domača šola je bila tedaj v Žireh. Ta vas je oddaljena dobre pol ure od Rotijine kočice. Zato je hodil Francek sprva le po enkrat na dan, namreč dopoldne. Pozneje pa se je otrok — Bog vedi kako — seznanil z Vilfanovo rodino v Žireh. Vilfan je bil trgovec, bogat in malo bolehen. Francetovega očeta je dobro poznal in otrok sam se mu je s svojim odkritim, malo samozavestnim značajem v kratkem času prikupil. In ker je bil France že kot otrok gibčen in je znal biti — kadar je bilo treba — tudi postrežen, uljuden, zgovoren . . . je mogel že takoj v začetku tu pa tam v prodajalni poprijeti za delo. Skratka, že kot otrok je bil France malo ne domač pri Vilfanu.

Pri tem se je otrok učil dobro in šola ga je veselila vedno bolj.

In kaj je bilo potem?

Šolali so ga naprej, dali so ga v mestne šole. Vilfan ga je podpiral, oče Francetov, ki je bil v Ameriki in tam dobro služil, je pošiljal denar, mati Rotija pa si je služila krajcarje z dnino in jih pošiljala Francetu v mesto.

France se je učil dobro. Vsako leto je prihajal na počitnice. Kako gosposki je bil! Lepo črno obleko je imel, počesane lase, svetle škornje . . . Ljudje so rekli, da bo gospod . . . In mati ga je bila vesela, da ni vedela, s čim bi mu bolje postregla.

Tako je bilo; dolgo je že tega. Blaže je bil tedaj še majhen. Vendar vedel in videl je vse in zapazil je že takrat marsikaj. Med drugim se mu je videlo, da mati Rotija vidi Franceta vse rajši nego njega. A Blaže se zato ni menil posebno. »Že mora tako biti!« si je mislil in materi ni zameril. Samo Francetu je zameril. Videl je, da ga še najbolj nezavidi France sam. To se mu ni zdelo prav. Zato se je v Blažetovem srcu rodilo že v zgodnji

mladosti nekaj, kar sicer ni bilo sovraštvo in tudi mržnja ne, pač pa ga je nekaj odtujevalo in gnalo proč iz Francetove družbe.

Sploh pa Blaže že kot otrok ni bil prijatelj družbe. Najrajši je rake lovil po domači grapi; to mu je bila družčina in zabava. S privihanimi rokavi in mokrimi hlačami do kolen je lazil ob vodi in gledal, kje in pod katero skalo bi tičal rak. Imel je lepo nastavljene skale, umetno prislunjene h grivi, kamor so se mu poskrili raki čez noč. To je bilo veselje, če je dobil včasih po dva ali še več pod eno skalo.

A niti tega veselja mu ni privoščil France!

Nekoč je bil Blaže zasačil raka velikana in ga vlekkel izpod grive. Že ga je bil privlekel na dan in se veselil svojega plena, držeč ga v roki po koncu. Kar se oglasi nekdo za njim glasno in strogo:

»Kaj delaš tukaj?«

Bil je brat France, ki se je tedaj ravno vrnil iz mesta na počitnice.

Blaže je osupnil. Ravno tedaj se ga je nadejal najmanj. Vendar se mu je zdelo, da bo najboljšo, če mu odgovori mirno in prijazno. France je bil vedno hud, kadar se mu je Blaže odgovarjal.

»Rake lovim,« mu je odgovoril Blaže mirno in preprosto, »vidiš . . .«

In z veseljem mu je molil raka, kakor bi bil hotel reči: »Ali ni velik?«

France se mu je že hotel nasmejati; toda nesreča je hotela, da se je rak v tistem hipu skrivil nazaj in zagrabil Blažeta v prst. O joj! Blaže je začel otresati z roko in je kričal. A rak se je le držal. In čim huje se je držal, tem huje je otresal Blaže. France pa je vpil nad njim, naj miruje. Toda kako je mogel mirovati? Otresal je — in otresel raka Francetu na novo, črno obleko. Rak pa je bil ves travnat in blaten. In blato in trava se je na debelo oprijela Francetove suknje . . . To je bila nesreča!

»Kaj —? Da ti pokažem . . . Čakaj —!«

In z lepo palico, ki je imela srebrno bunko na koncu, je priložil Blažetu čez pleča eno, dve.

To je bilo preveč! Blažetu je vzkipela kri:

»Čemu bi me tepel, ko ti tega nisem naredil nalašč?«

In zagrabil je pest peska ter ga telebil Francetu v obleko.

In zbežal je po bregu.

Zdaleč se je obrnil še enkrat in zavpil nad Francetom:
»Gospod ne boš nikdar, da veš! Vsak pravi, da ne boš — in jaz tudi!«

Nato je izginil za grmovjem in se izgubil v gozdu.

In France —?

France je zelen od jeze gledal za njim in si brisal obleko.

Ta slučaj je imel za Blažeta posledice, ki mu nikakor niso bile ugodne. Ne, kakor da bi Blaže ne bil uganil, kar je pretil Francetu — ne, tega ne! Zakaj že tiste počitnice je ostal France domá in »gospod« ni bil nikdar. Pri Vilfanu se je izučil za trgovca in Vilfan ga ima kakor za svojega in vsakdo vé, da bo nekoč France dedič vsega premoženja, kar ga imata Vilfan in Vilfanka.

A nekaj drugega je bilo, kar je škodilo Blažetu in na kar ni toliko mislil tedaj.

France je imel pri materi Rotiji veliko veljavo. Rotija mu je verjela vse in se tudi ravnala po njegovi besedi. France pa je poslej črnil Blažeta, kjer in kakor ga je mogel. Pregovarjal je mater, naj ga dá od hiše. In pregovoril jo je. Še tisto leto je moral iti Blaže. Pri Posečniku je manjkalo pastirja. Rotija in Posečnik pa sta si bila v daljšem sorodstvu. Alo! In Blaže je šel — rad ali nerad, tega ni vprašal nihče . . .

Takrat je štel Blaže dvanajst let, France pa sedemnajst.

IV.

Kolikokrat je že premišljal Blaže o sebi in o Francetu in kolikokrat je že primerjal samega sebe s Francetom! In vselej je čutil, kako velika razlika je med njim in Francetom. Vselej mu je bilo hudo pri tem in trpke misli so se mu vsiljevale ob takih spominih.

Vendar tako trpko mu pri teh spominih ni bilo še nikdar, kakor oni dan na paši. Ta dan je prišlo nad Blažeta vse . . . Tinče ga je jezil, Posečnik, Štefuc, živina — celó vreme mu ni bilo povšeči.

Hodil je vedno znova gori in doli po pašniku; tiščal je roke v žepu, gledal v tla in mislil, mislil . . .

»Vse bi še bilo,« je vzdihnil naposled, »vse bi še bilo, da bi le Štefuc ozdravel.«

Potem bi bil Štefuc zopet pastir, Blaže pa volár.

Volár —.

Seveda. Volár bi bil zopet in dobro bi mu bilo in zadovoljen bi bil.

Moj Bog, kako je bil doslej kot volár vedno zadovoljen! Med tednom je delal in se trudil, to je res. Tudi voli so ga jezili, kadar so mahali po muhah ali mu uhajali iz kolovoza v stran. Pa kaj vse to! V nedeljo se je spočil in razvedril po svoje. V nedeljo popoldne je šel, kamor je hotel, in delal, kar je hotel.

A zdaj —? Zdaj je drugače.

O da bi se kmalu vrnili prejšnji časi; da bi se vrnili!

Pa saj se bodo; saj se morajo!

In upanje na boljše čase mu je vstajalo polagoma pred dušo, kakor zarja izza gorá.

Upanje, upanje!

In ravno upanje je bilo, ki ga je naposled znatno pomirilo in ohrabilo.

Upanje, upanje!

Toda kaj, ko nas upanje tako rado goljufá! Kaj, ko si često slikamo prihodnjost vse lepše, kakor bi jo smeli!

In kdo se je že večkrat varal v svojih upih nego Rotijin Blaže!

Tudi tedaj se je.

V.

Pastir Štefuc je ozdravel. Že drugi dan — v ponedeljek — je bil toliko zdrav, da je odrešil Blažeta in mogel gnati na planinico. Konec tedna je že celó ukal na paši in pel in kričal kakor pred boleznijo.

Toda vse to ni pomagalo Blažetu. Zanj le niso hoteli priti tisti časi, ki si jih je oni dan tako goreče želel in se jih veselil že naprej.

Blaže je bil zopet volár kakor poprej in je vozil z njive, pa zopet na njivo, v mlin, v laz — sploh povsod. A glejte, navzlic temu ga je nekaj tiščalo kakor môra in ga delalo pustega, jezavega in prepirljivega.

In vendar dotlej Blaže ni bil nikdar jezav in prepirljiv!

Kaj je bilo to? Sam ni vedel, kaj je bilo. To dušno stanje, ki ga je čutil tiste dni, mu je bilo tako novo, da si ga ni mogel razlagati. Le toliko je vedel, da ni zadovoljen in da tudi kot volár ne more biti zadovoljen in naj si prizadeva, kolikor si hoče. Ničesar mu ni manjkalo, a čudno, tistih srečnih, brezskrbnih dnij, kakor jih je imel včasi —

tistih ni bilo. Delal je sicer, a ne z veseljem. Storil je vse, kar mu je ukazal Posečnik, a vendar bi mu bil najrajši kljuboval in ugovarjal.

Tako je šel čas svojo pot in dnevi so potekali pusto in enolično.

Vendar — kdo vé, ali bi ne bil prišel Blaže naposled vendarle nazaj v stari tir in bil zopet tisti srečni in zadovoljni Blaže kot svoj čas — da ni prišlo nekaj, kar ga je vrglo popolnoma iz ravnotežja in kar je bilo ob enem usodepolno za njegova poznejša dejanja.

VI.

Neko nedeljo je bilo. Posečnik je bil od maše gredé pozabil plužna kolca v Brodeh. Brodski kovač mu jih je bil popravil, ker v ponedeljek v jutro na vse zgodaj je menil iti Posečnik orat. Ná — pa jih pozabi! In kako naj bi oral brez plužnih kolc? Na vsak način jih je bilo treba dobiti še tisti dan.

»Blaže, ti pojdi po nje!« je rekel Posečnik Blažetu. Precej pozno popoldne je bilo.

»Zakaj ne? Rad grem.«

»Do noči boš opravil, ali ne?«

»Lahko.«

In Blaže je bil vesel ter se takoj odpravil v dolino.

Lep dan je bil — jesenskemu dnevu do malega nič podoben. Solnce je peklo; listje, ki je bilo deloma že odpadlo z dreves, se je sušilo in pražilo po potih in stezah.

Blaže je hitel.

V dolini je bilo vse nekam praznično. Na Logu v sosednji vasi, kake pol ure od Brodov, je bil semenj. Streljali so vse popoldne in godba je donela in ukanje se je čulo iz gostilen.

No, Blaže se ta dan ni zmenil niti za ukanje, niti za ples; mudilo se mu je.

Dospel je v Brode in že je bil pri kovaču in mislil zaviti v vežo in zadeti kolca, pa iti — kar ga nekdo pokliče iz sosednje gostilne skozi okno:

»Blaže, pit pojdi!«

Lovrinova gostilna je bila to — edina v vasi. Fantje so pili notri . . . Tisti pa, ki ga je klical, ni bil nihče drug, nego Bolantaček iz Hotovelj. — Bolantaček iz Hotovelj je bil godec in z Blažetom sta si bila nekoliko znana.

»Ali ne greš, Blaže?«

»Ne utegnem.«

»Beži, no! Pit pojdi!«

Blažeta se je lotila izkušnja . . .

»Naj bo, kar hoče — saj bo samo za nekaj časa!«

In ker je bilo ravno blizu, je zavil v gostilno s trdnim sklepom, da se le malo časa zamudi.

Toda kaj veljajo sklepi in naj so še tako dobri, če človek zaide v takó-le družčino.

Blaže je kar zijal, ko je stopil v sobo, in vse se mu je zdelo tako novo, tako nenavadno, a vendar tako vabljivo in prijetno, kar je videl v fantovski družčini.

V prvi sobi na klopi je stal mlad fant, napol vojaško opravljen, držeč v eni roki kozarec, drugo pa stiskajoč v pest, in je vpil v nekem čudnem jeziku v enomer:

»Hremi na Loha! Hremi na Loha!«

Bil je to, kakor je Blaže pozneje zvedel, neki Oger, inženirjev strežaj. Merjavci so namreč hodili po naših gorah in risali karte. Dva strežaja sta hodila z njimi: ta Oger in pa še nekdo drug, ki je nosil prtljago in orodje. Ob nedeljah pa sta popivala s fanti. Ogru je bilo ime Janoš.

»Kaj pa govori?« je vprašal Blaže, ko je prisedel za mizo. Ogrove besede je razumel le napol.

»Pravi, da naj gremo na Log,« mu je pojasnil Bolantaček in se takoj nato obrnil do Janoša, češ:

»Kaj praviš, Janoš?«

»Hremi na Loha! Hremi na Loha!«

»Stepli so se na Logu,« se je obrnil Bolantaček zopet do Blažeta in mu kimaje z glavo in z od smeha mokrimi očmi razlagal na dolgo in na široko, kako so bili to popoldne Ložani otolkli nekoga izmed brodskih fantov, da se je tá komaj privlekel domov; in kako je to razburilo vse in kako so hoteli udariti nad Ložane in se maščevati nad njimi.

Blaže je videl, da so nekateri res že vstajali in se odpravljali proti Logu. Drugi pa so tiščali krog Janoša in ga izpraševali vedno znova:

»Kam gremo, Janoš, kam gremo?«

»Na Loha!«

»In kaj bo na Lohu, Janoš?«

»Hremi, hremi! S sabljo hremi!«

»Ali imaš sabljo, Janoš?«

»Imam sabljo . . . Imam štiri štuke sabljo!«

In skočil je raz stol, kakor bi se bil še le sedaj domislil nečesa važnega, in jo ubral na vso silo skoz vrata, kričeč:

»Prinesem sabljo, takoj prinesem sabljo —«

Fantje so ga čakali in ugibali smeje se, kaj bo prinesel. Mislili so, da bo prišel z velikansko sabljo, dolgo za štiri druge, in radovednost jih je mučila. A bilo je ravno narobe, kakor so mislili. Janoš se je vrnil hitro in prinesel štiri prav kratke sablje. S temi je mahal že od daleč in vpil:

»Sablja štiri štuke! Glejte, to je sablja štiri štuke: tu ena, tu ena, tu ena, tu ena!«

Štiri »štuke« — hm, kdo ga je razumel dotlej? Nihče! Kdo bi se mu ne bil smejal temu Janošu in njegovim štirim »štukom« sabelj?

Čas je potekal, a Lovrinova gostilna je bila še vedno polna. Kdo bi se mogel ločiti tako hitro? Pili so, govorili, smejali se in kratkočasno je bilo, da nikdar tako.

Tudi Blaže je pil. V vinu in šumu je lahko pozabil na malenkosti, kakor so plužna kolca in pa Posečnikovo oranje. Saj ni imel niti trenutka praznega časa, da bi se bil spomnil, čemu je sploh tukaj in kdaj ima priti domov.

Ko so se dvignili in se med petjem in ukanjem odpravili po cesti proti Logu, je bil že večer. Blažetu je bilo stopilo vino v glavo. Čutil je, kako mu je gnalo kri po žilah, kako mu je vrelo ob sencih, kako mu je migljalo pred očmi... Neka nadležna misel se ga je hotela polastiti... Iz neke temne daljave mu je prihajala ta misel in črna je bila, hu! Blaže pa se je menil rajši za družčino, ki mu je bila blizu; za fante, ki so ukali; za Bolantačka, ki sta korakala skupaj.

»Ti, Bolantaček, kam gremo?«

»Na Log gremo.«

»Gremo!« ponovi Blaže.

Cesta je peljala vedno dalje, vedno dalje... Blažetu se je zazdelo, da je danes že enkrat korakal po tej cesti; a nič se ni mogel domisliti kdaj. Zdelo se mu je tudi, da bi zdajle po tej cesti ne smel iti, ali — če že gre — da bi vsaj dalje ne smel iti, nego doli do mosta, kjer se odcepi pot k Posečniku... In če bi šel dalje ko do mosta, potem bi — kaj bi bilo potem? Tega se zopet ni mogel domisliti.

A bilo mu je, kakor bi ga podpirala neka tajna moč.

In ko so dospeli do mosta, je začutil Blaže kar mahoma v sebi neko dušno silo, nekaj neumljivega, skratka, nekaj tajnega, kar ga je gnalo v stran, proč, daleč proč od družčine.

In zavil jo je res v stran proti mostu, proti Posečniku. Fantje pa so odkorakali dalje.

VII.

Kako je prišel Blaže tisti večer do Posečnika, sam ni znal.

Zavedel se je še le drugo jutro, ko se je vzbudil na svojem ležišču pod streho.

To je bilo nekaj čudnega to jutro!

Blaže je odprl oči in videl, da se nekaj sveti skoz špranje v pažu. Ali je bila to luna, ali je bil že dan, ki je sipal skoz pôke svojo luč, tega Blaže ni utegnil pre-mišljati. Trepalnice so mu bile težke. Zatisnil je oči... Toda v hipu ga je vzbudil nekak ropot. Odprl je zopet oči in poslušal. Lestvica, ki je držala pod streho, se je tresla in butala ob tram. In neki glas se je čul od spodaj — bil je Posečnik:

»Blaže, vstani!«

Blažetu se je vračala zavest. »Ali sem res —?« In tista nadležna misel, katere se je včeraj branil na vso moč, ga je obletavala znova.

»Blaže, orat bomo šli! Ali spiš?«

Blaže je spoznal svoje stanje. V hipu je vedel vse — še preveč; toda odgovoriti ni vedel kaj in oglasiti se ni upal.

»Ali si prinesel kolca?« je pozvedoval Posečnik.

»Nisem jih.«

»Nisi jih... Zakaj jih nisi?«

Namesto odgovora se je Blaže dvignil na ležišču. Potegnil je z roko prek čela in si zasadi vilaste prste v lase, kakor bi si hotel reči: »Gorje ti, Blaže!« A kaj mu je pomagal kes in obup!

»Zakaj jih nisi prinesel? Ali ne boš povedal?«

»Pozabil sem jih!« je izustil Blaže. In hoteč pozabiti obup in nezgodo, je omahnil nazaj na ležišče, da bi zaspal...

Toda ni šlo!

Odprl je zopet oči in poslušal...

Posečnik je bil obstal še nekaj časa pod lestvico, menda ne vedé, kaj bi si mislil in kaj bi rekel. Potem pa se je oddaljil s trdimi koraki. In bilo je zopet vse tiho... Veter je pihal skoz paž in zibal pajčevine med tramovi...

Blažeta je zeblo.

Pa kaj zeblo! — »Kaj poreče Posečnik na vse to?« To vprašanje mu je rojilo po glavi. Vedel je, da s tem, ko je Posečnik odšel, nikakor še ni opravljeno vse. Ko bo zvedel vse, ko bo čul vse, ko niti orati ne bo mogel

— — potem, potem . . . Potem ga bo najpoprej ozmerjal in naposled — izpodil.

Izpodil —? In kaj bo počel Blaže potem? Kje bo dobil delo in službo — zdaj na jesen?

Na taka in slična vprašanja si Blaže sprva ni vedel nobenega odgovora. Vrtelo se mu je po možganih in prihodnjost mu je ležala tako temno in tako nejasno pred dušo.

A ko je le slonel na ležišču ter mislil in mislil, se mu je začelo jasniiti bolj in bolj . . . In vse misli so se mu zbrale okrog enega, a zato tem usodnejšega vprašanja:

»Ali bi on — Blaže — pri svojih osemnajstih letih rés ne mogel dobiti službe, in sicer boljše službe, kakor je ona pri Posečniku?«

Nove misli so se mu porajale — nove in vedno bolj mamljive . . . Blaže se jih je oklepal bolj in bolj. In kolikor bolj se jih je oklepal, tem lažji se mu je zdel odgovor in tem bolj neumljivo se mu je zdelo, kako da je mogel zadnje dni sanjariti o svoji sreči v volarski službi.

Volar — ko se lahko udinja kje v dolini, kjer bo imel denar in bo mogel zahajati med ljudi, kjer mu bo odprta pot celó v fantovsko družbo . . .

»Uidem! Ne da bi me podil — uidem sam!« tako je sklenil naposled.

In precej mu je prišlo v srcu tako veselo, tako prijetno, tako lahko . . . V hipu je pozabil vse drugo.

Skočil je po koncu in se začel napravljeni.

»Uidem!«

Vse misli so se mu sukale okrog edinega središča uidem . . .

Kar se znova začujejo stopinje v skednju.

Blaže je obstal in poslušal . . .

To je bila Posečnica.

Posečnica se je ustavila pod lestvico in ga poklicala:

»Blaže!«

»Kaj je?« se je oglasil Blaže prijazno; zakaj Posečnica je bila dobra žena, ki mu ni nikdar rekla žal besede.

»Ali si vstal, Blaže? Pojdi doli, pojdi! V mlin boš peljal, zato ker ne bomo orali . . . Da si moral pozabiti kolca, Blaže! Sam se zdaj krega in rohni po hiši . . . No, pa da si vsaj domov prišel po noči!«

Nič drugega mu ni rekla Posečnica tisto jutro. In zaradi Posečnice bi bil rad še ostal. Le da bi tega Posečnika ne bilo!

A žal, Posečnik je bil ves drugačen, pa tudi ostala družina ni bila dosti prida.

In še le tiste dni — tako se je zdelo Blažetu — je spoznal docela te Posečnikove ljudi!

VIII.

Naslednje dni Posečnik po ves dan z Blažetom skoro ni pregovoril besedice. Jezno se je držal in niti na vprašanja mu ni odgovarjal. Bil je kakor pravcato jesensko jutro.

In družina je vedela, zakaj se huduje gospodar. Vsled tega so se še drugi jezili nad Blažetom, in sicer vsak po svoje.

Zlasti deklè — u, kako ga je to gledalo po strani in ga zbadalo za vsako malenkost!

In pa hlapec! Če je Blaže vozil z voli domov in sta se vola nekoliko popasla ob potu, ne da bi bil Blaže to opazil, je že vpil nad njim:

»Ho! Voli se pasejo! Ni čuda, če se, ko v dolino gleda, ne da bi pazil na nje, in ko misli na Bog ve kaj, a ne na to, na kar bi imel!«

In to se je ponavljalo dan na dan!

Blažeta je to neznansko jezilo! O, to so bile muke! V takem ni bilo prestajati!

In tem rajši se je poslej zamislil tja doli v dolino — tja doli v Brode. Vselej, ko je videl, kako je solnce obsevalo reko, vijočo se med travniki, ali pa lužo in ribnjak doli pri Bolantačevi hiši, ali pa jez pri Andrejevem mlinu: vselej mu je prišlo milo pri tem in skoro zoper voljo so mu izrekla usta, kar je mislilo srce:

»Ne bo dolgo, ko bom služil kje tam-le doli!«

Kdaj ravno uide od Posečnika, tega še ni bil sklenil. Posečnik mu sicer ni rekel kar naravnost: »Pojdi!« — vendar, če bo šlo tako naprej, bo porabil Blaže prvo priliko, ki se mu bo nudila, in bo šel; toliko je bilo gotovo.

In glejte — prilika se mu je ponudila poprej, nego je pričakoval.

V nedeljo popoldne je bilo — po nauku. Solnce je sijalo in se upiralo v rebra. Bilo je toplo, skoro vroče. Blaže je sedel na vrtu pred hišo in zopet gledal pred se v dolino. V dolini je bilo vse tako lepo, tako nedeljsko, tako praznično . . .

Pa je prišlo Posečnikovo deklè sem za hišo in obstalo tik za Blažetom . . . Tedaj si je želel Blaže tega dekleta najmanj!

»Kaj hočeš — ?« je zarežal nad njim.

»Nič.«

In gledalo ga je z nasmehom, v katerem je Blaže bral zgolj prezir in zaničevanje — nič drugega.

»Kdo te je klical?!«

»Nihče. Saj ni, da bi me moral . . . Hm! Vidiš ga, kako je zamišljen . . . Dolg čas mu je!«

»Komu je dolg čas?«

»Tebi, hahaha!«

»Kdo pravi, da mi je dolg čas?«

»Jaz!«

Blaže je umolknil in se zamislil doli proti Brodem, kjer se je visoko nad poljem sukala kanja, prežeč na miš pod seboj.

»V Žire mu diši!« tako je govorilo deklè dalje; »dobro vem: v Žire mu diši! Tu pri nas mu ni všeč, hahaha! V gorah je, in dela je obilno . . . Misliš, da je po dolini boljše? Sevé, tam po Žireh — tam pri Vilfanu . . .«

»Molči!«

»Zakaj? Ali meniš, da ne vem, da misliš proč. Dobro vem; saj se ti vidi . . . V Žire jo misliš pobrati. In oče tudi vedó, da jo misliš . . . Pa pojdi, le pojdi — —!«

Da ni v tistem trenutku poklical Posečnik dekleta, prav gotovo bi bil skočil Blaže po koncu, pograbil krepelec in ga zalučal za njim. Zakaj kadar je Blažetu zavrela kri, tedaj se ni menil za nič. In če mu je kdaj zavrela kri, tedaj mu je.

Dà, tedaj mu je. To mu je bilo preveč. Takoj, ko je odšlo dekle, je skočil po koncu in se z urnimi koraki podal na planinico. Na planinico — tja je najrajši zahajal ob nedeljah popoldne. Zlasti tedaj, kadar je imel o čem premišljati. In danes je imel . . .

»Zdaj bom pa šel,« to je bil Blažetov sklep že po poti na planinico.

In ko je prišel na svoje mesto, odkoder se je najlepše videlo v dolino, je bil že dozorel ta sklep popolnoma.

»Zdaj bom pa šel! Takoj jutri pojdem!«

Nič več ni omahoval, nič več ni dvomil. Načrt je ležal jasno pred njim. In vesel je bil tega načrta.

»Zdaj bom pa šel! Takoj jutri pojdem! In sicer domov bom šel najprej!«

In tako je tudi bilo.

Drugo jutro je šel — hočem reči: ušel.

IX.

Kako so se čudili pri Posečniku, ko drugo jutro Blažeta ni bilo izklicati z ležišča! Ni se oglasil in ni ga bilo, kakor bi ga bila slana vzela po noči.

Posečnik je takoj uganil, kaj se je zgodilo.

»Ušel je!« je rekel sam pri sebi.

In malo zamišljen je poiskal Posečnico, češ:

»Skoro gotovo je ušel.«

»Beži, beži! Ali res?«

Hitela je gledat še Posečnica. Ko se je prepričala, da bo najbrž tako, kakor je povedal Posečnik, je začela jokati in očitati Posečniku, zakaj ga je imel tako hudo in zakaj mu ni privoščil prijazne besede. Posečnik je pa molčal in slabe volje je bil.

Le deklè Posečnikovo je ostalo hladno pri vsem tem in dejalo malomarno:

»Saj bo prišel nazaj še rad!«

In te misli se je oprijel naposled še Posečnik in tolažil Posečnico:

»Kajpak da bo prišel. Kam bi se sicer dejal, reva nadložna —? Kam pojde? Domov k materi? — Rotija ga bo zapodila nazaj, kajpak!«

Toda, da je Posečnik videl, kako malo hudo je sprejela Rotija tisto jutro Blažeta, izvestno bi si bil mislil sam pri sebi: Ne bo ga nazaj!

In v resnici, niti sam Blaže se ni nadejal tako ugodnega sprejema pri materi.

Rotija se ga je sprva ustrašila. Skuhala je bila kosilo — zgodaj je še bilo — in še je stala v veži pred pečjo, ko se prikaže Blaže na pragu.

»Križ božji! Ali si ti, Blaže?«

»Jaz sem.«

»Kako to? Po kaj — kakó, da si prišel?«

»Ušel sem . . .«

»Kaj —?« Rotija je osupnila in nehoté ji je stisnila roka kuhalnico, ki jo je držala med prsti. — »Ušel si —? Od Posečnika . . . Zakaj?«

»Tako —!«

»Ti bom dala: takó! Otrok zanikarni! Ali mi boš —!«

In hipoma je bila v ognju kakor včasi, ko je bil Blaže še kot majhen otrok domá . . .

Toda — žal! Blaže ni bil več otrok. Od one nedelje, ko ga je zaničeval Petelinov Tinče na planinici, od one

nedelje sem je sklenil biti drug, ves drug — bolj moški, bolj trd, bolj postaven! In da je bil res, to je pokazal že s tem, da je ušel od Posečnika. Pa tudi nasproti materi se ni dal ostrašiti kar tako.

»Ušel sem!« je pritrdil mirno, a odločno; »ušel sem in prav se mi zdi, da sem ušel. In če me izpodite nazaj, zopet uidem . . .«

Rotija se je čudila. Kako si je hotela razlagati Blažetov nastop? Tako odločnega ga še ni videla dotlej.

»Ali sta se, Blaže, ali sta se morebiti s Posečnikom?«

»Naj sva se ali naj se nisva,« je dejal Blaže in sedel na stopnice, ki so peljale iz veže na vrh. »Ne grem, pa je! K Posečniku nikdar in za noben denar . . . Pa tudi drugam ne grem. Domá bom!«

»Domá boš,« je povzela Rotija, in sicer mirneje, ker je izprevidela, da bo tako najbolje. »Blaže, bodi pameten. Glej, kaj boš domá? Kaj ti imam dati dela tu pri bajti? Nič; še sama ga nimam. In kako te bom redila!«

»Saj imate denar.«

»Denar —. Ne rečem, da čisto nič nimam, Blaže. A kar imam — poglej, to bo enkrat tvoje. France je preskrbljen; on ne potrebuje ničesar. Oče tudi zasluži v Ameriki. Torej bo tvoje, vse bo tvoje. A Blaže, zdaj vendar moraš delati in služiti. Kaj bi rekli ljudje, ko bi postopal domá tak-le hlapec . . . Pomisli!«

Blaže ni vedel kaj odgovoriti. Kar je trdila mati, je bilo vse tako res.

Rotijo pa je to osrčilo in nadaljevala je:

»Saj te ne silim, Blaže. Če ne maraš k Posečniku — saj te nihče ne sili. Pa kam drugam, Blaže . . .«

In ko Blaže zopet ni ugovarjal, je ponovila Rotija še enkrat:

»Pa kam drugam, Blaže, pa kam drugam!«

X.

Rotijin Blaže je bil torej domá. Minil je en dan, dva dni — in šlo je vse lepo gladko, vse lepo po redu. Hiše se je držal; saj je bil vajen že kot otrok, da ni hodil od hiše, razen če je šel po grapi rake lovit. No, zdaj je bil za rake prevelik; drugam pa iti ni imel.

Sploh pa ni bilo niti misliti na to, da bi bil šel kam dalje od doma. Vreme je bilo ves čas tako pusto in neugodno. Deževalo sicer ni, a nebo je bilo prevlečeno z

oblaki in le zdaj pa zdaj je posijalo solnce. V jutrih je rosilo iz megle, ki je visela nad grapo; proti večeru pa se je kazalo nebo tako, da je moral človek sklepati na dež.

Blaže se je dolgočasil domá. Včasi mu je že prišla želja, da bi kar sam napeljal govor na to, ali naj gre kam od hiše ali ne, in kam naj gre . . .

Mati namreč po onem prvem dnevi ni nikdar nič zinila o tem. Delala se je, kakor bi ji niti od daleč ne hodile na mar take misli, in Blaže si kar ni mogel razlagati njenega vedenja.

Čudil se je na skrivnem in čakal, kaj bo iz tega. Da mati nekaj namerava z njim, o tem ni več dvomil. A kaj, to je bila uganka.

XI.

Bilo je peti dan, odkar je bil Blaže domá, ko mu reče mati neko jutro:

»Veš kaj, Blaže, v mlin bi peljal . . . Zamesiti bo treba za kruh.«

»Bom pa,« je dejal Blaže in bil je takoj voljen. »Zakaj bi ne bil?« si je mislil, »bo vsaj nekoliko izpremembe . . .«

Rotija pa je takoj posegla dalje:

»Veš kaj, Blaže, v Brode pelji. Ali veš, da sem z Andrejem govorila, da bi te vzel v mlin . . . Hlapca potrebuje — in jaz sem takoj rekla: „Blaže bi bil pravi.“ In Andrej je rekel, da te vzame, če prideš.«

Blaže je osupnil nekoliko. V mlin —. Hm, Andrejev mlin mu je bil znan, saj je tja vozil od Posečnika. In Andreja je poznal. Malo čudne narave je sicer bil ta Andrej, a prijazen človek. Pa Miconna, Andrejeva sestra, je tudi prijazna. Andrej in Miconna samá gospodarita. Pri njih bi se Blažetu ne godilo slabo . . . Blažeta je mikalo in materin nasvet se mu je videl pameten.

»Ali je rekel, da me vzame?«

»Rekel. In rad te vzame!« je hitro pritrdila Rotija, ki je bila že skoro v strahu, kaj stori Blaže.

»Bom pa šel pogledat. Morebiti . . . No, bom že videl!«

S tem je bilo dogovorjeno. Rotija je naložila pšenico v malo dvokolnico in Blaže se je odpravil po grapi proti Brodem.

Nekam čudno mu je bilo pri srcu. Vesel je bil, a ob enem ga je trla skrb, pa sam ni vedel, katera. Čutil je, da se bo z onim dnem, ko se udinja v Brodeh, začelo zanj

neko popolnoma novo življenje; in ta misel se mu je zdela pomembna. Toda, kakšno bo to življenje? se je vpraševal. Ali bo res zadovoljen sam s seboj? Ali mu bodo po godu ljudje, med katerimi bo bival? Bog ve! Zadnji čas — ako pomisli nazaj — je bil sam sebi nekaka uganka. Nezdovoljen z vsem in povsod. Nič ga ni veselilo... Za pastirja pri Posečniku ga ni veselilo. Ko je pasel mesto Štefuca, je želel, da bi bil zopet enkrat volar. A potem, ko je bil volar, si je želel proč od Posečnika: v dolino med ljudi, v družbo. Zdaj je tu. Zdaj se mu nudi prilika. Zdaj bo v Brodeh; ljudje bodo nosili v mlin in sam bo lahko zahajal v družčino. A pri vsem tem, ali bo srečen, ali bo zadovoljen?

S takimi mislimi se je bližal Brodem in sam ni vedel prav za prav, ali naj se udinja pri Andreju ali ne.

Pred mlinom je ustavil voziček, zadel pšenico in stopil v mlin.

»Ali ni nikogar doma?« je zavpil parkrat tja pred se, ko ni opazil žive duše v mlinu. Gledal je okrog sebe, a bilo je nekam temačno in stope so tolkle nekje v kotu in moka je sula iz »pajkelja« tam sredi izbe.

»Hej, ali ni nikogar?«

Na klopi pri oknu se je nekaj premaknilo. Andrej je bil. Ležal je in najbrž spal. Blaže ga je opazil še le tedaj.

»Ali si ti, Blaže?«

»Jaz sem.«

In Andrej se je dvignil na klopi, si pomel oči in pogledal Blažeta. Potém je legel zopet po klopi in široko zazdehal, kakor bi hotel reči: »Čemu me budiš; ali je treba?«

»Andrej, pšenico sem pripeljal.«

»No, kaj je pa pri vas novega, tam v grapi?« je povzel Andrej črez malo časa, kakor da bi bil preslišal Blažetovo opombo. Imel je navado, da ni odgovarjal na vprašanja naravnost, ampak še le po ovinkih.

»Novega —? Nič!« je odgovoril Blaže.

In potem sta molčala oba. Andrej si je popravljal roke pod glavo in gledal v strop. Blaže pa se je oziral okrog po prostoru. Voda je šumela pod oknom in padala v korita; stope so tolkle kar naprej; po kotih so stale cele kopice vreč, deloma praznih, deloma napolnjenih...

Opazoval je zdaj mlin, zdaj mlinarja — in nekam čuden se mu je zdel Andrej.

Ta postava, dolga in trščata, ta lenost in malomarnost: vse bi pri kom drugem odbijalo človeka, a pri Andreju ga ni. Saj mu je oko sijalo vendarle prijazno! Blažetu se je zdelo, da bi se lahko razumela z Andrejem . . .

»Andrej, pšenico sem pripeljal.«

»A, pšenico si pripeljal?« je odgovoril Andrej, kakor bi se bil še le tedaj domislil, po kaj je prav za prav prišel Blaže. Sklonil se je po koncu in gledal okrog sebe. Blaže je mislil, da bo vstal in mu presul pšenico, a kaj še? Legel je zopet nazaj, si del roke pod glavo in vprašal:

»Francè je pa v Žireh, je li?«

»V Žireh,« je odgovoril Blaže.

»Vidiš, tak se mi zdi kakor goba tam po dežju.«

»Kdo se ti zdi?«

»Francè!«

»Kakó?«

»Takó-le, vidiš!« in Andrej se je preložil na klopi in pogledal Blažetu v obraz. »Prehitro se je izrinil tako daleč in pa brez truda in brez težave . . . In to ni dobro!«

Blaže ni odgovoril nič.

»Kakó ti je všeč v mlinu?« je začel zopet Andrej, ko je videl, da se Blaže z nekim zanimanjem ozira po prostoru.

»Dobro!« je dejal Blaže. »Všeč mi je.«

»Vidiš, povem ti: Francè je kakor goba po dežju. Vsi govoré o njem in mu zavidajo, češ, vse bo imel po Vilfanu. A čemu? Goba je! In kaj je goba? Hitro zraste in hitro segnije! Meniš, da bo kdaj kaj posebnega iz njega? Nič! Že zdaj je ošaben in slabo mero daje, da se Bogu smili.«

Blaže je molčal. O Francetu ni govoril rad.

»Ali te kaj bolé ušesa, Blaže?«

»Zakaj?«

»Ker stope ropotajo.«

»Nič.«

Prav tedaj so se odprla vrata, ki so vodila iz mlina v stanovanje, in sestra Miconna se je prikazala na pragu.

»Sem pojdi!« je zaklical Andrej.

»Kaj hočeš?« je vprašala sestra. A ni šla bliže, ampak se samo mimogredé nasmehnila Blažetu.

»Kaj boš skuhala?« je režal Andrej.

»Boš že videl!« se mu je odrezala Miconna in začela mirno in ne brigajoč se zanj pometati po mlinu.

Andrej pa se je delal silno jeznega in je zopet kričal:

»Kaj —? Kaj boš skuhala?«

Micona pa je kar dalje pometala prav tam ob klopi, kjer je ležal brat. Pometala je hitro in močno; prah in moka sta sula kakor drobcen sneg na Andreja. Andrej je trpel; ali delal se je, kakor bi se ne zmenil za to. Miconi pa se je videlo, kako ga draži nalašč in z veseljem... Pod Andrejevo klopjo je ležal šoln, ki mu je bil ušel raz nogo. Po tega se je sklonila Micona in ga hotela pobrati. A to je bila prilika za Andreja. Stegnil se je z roko in hitreje, kot bi mu bil človek zaupal, je potegnil od vzadi Miconi ruto raz glavo, češ:

»Taka-le ruta, kaj bo taka-le ruta!«

»Pusti!« je rekla sestra in se mu hotela izviti. A ker je le ni pustil, si je domislila, da bi porabila zvijačo; odvezala je hitro roglja na ruti spredaj pod vratom in mu ušla...

»No, kaj boš skuhala?«

»Olupkov!« je odgovoril Blaže mesto Micone — in vsi trije so se smejali... Tudi Micona se je smejala, ko si je popravljala lase...

»Tu bo prijetno življenje,« si je mislil Blaže, ko je odhajal od Andreja.

A prav s tem se je spomnil, da gledé službe niti do besede ni bilo prišlo.

Hotel se je že vrniti in storiti, kar je bil pozabil, ko ga pokliče Andrej sem prek vode, kjer je ravno odpiral zatvornice:

»Blaže, kako hočem semleti?«

»Na pajkelj!« je odvrnil Blaže in postal nekoliko.

»Ali se mudi?«

»O pa ne! Da bo le tja do konec tedna.«

»Ravno prav.«

In Blaže si je mislil: »Kaj bi neki? Se bodeva pa takrat pomenila.«

In vesel ter sam s seboj zadovoljen se je vračal proti domu.

XII.

»No, Blaže!« je pozdravljala Rotija Blažeta ter ga čakala že na pragu, ko se je vrnil.

Šla sta v hišo.

»Dobro, da si prišel. Poglej, dež bo šel.«

Blaže je pogledal skoz okno in videl, da so se res zbirali oblaki nad grapo. Po poti niti zapazil ni bil tega... Pa saj se je bilo naredilo kar hipoma — in Rotija je mislila,

da bo ploha. Šla je gledat ven na prag, in ko je prišla nazaj, je dejala:

»Deževalo bo ves dan in za nobeno delo ne bo danes.«

»No, Blaže, kako si opravil?« je začela potem.

»Dobro!« je odgovoril Blaže.

»Ali si kaj ogledal po mlinu?«

»Sem nekoliko.«

»Kdo je bil v mlinu?«

»Andrej in Miconna — oba.«

»Ali sta se domenila z Andrejem gledé službe?«

»Nič se nisva,« je odgovoril Blaže in ta trenutek ga je hotelo jeziti, zakaj da se nista. Saj bi bil lahko zinil proti Andreju in domenjeno bi bilo, tako pa ni. »Nič se nisva domenila, ker ni bila priložnost. Saj bom šel po nedelji po moko; se bova takrat...«

Rotija je bila zadovoljna.

Popoldne po kosilu pa se je Blaže kakor po navadi spravil na peč, da bi nekoliko zadremal. Zakaj bi se ne bil? Posebnega dela ni imel in zunaj je deževalo.

Zaspal je — — — in med tem ko je zunaj lilo v curkih, da sta se prst in prah razmočila in da je voda kopala in razjedala po kolovozu, je sedel Blaže v sanjah med brodskimi fanti, godel na harmoniko in z jasnim obrazom sprejemal desetice, ki so mu kar kupoma letele v »gosli« ...

Škoda, da se je prav tedaj zbirala nad njegovo glavo nevihta, primeroma hujša, kakor ona tam zunaj ...

Rotija je kar na enkrat pritekla v izbo in začela buditi Blažeta:

»Ali slišiš, Blaže? Vstani!«

»Kaj je —?« je vprašal.

»Blaže, raz peč pojdi in se malo popravi, da ne boš kakor strašilo...«

»Kaj je? Zakaj —?«

»Francè gre, no! Ali ne slišiš?«

»Kateri Francè?«

»I, naš!«

In Rotija je zopet tekla ven na prag, da bi se prepričala, ali je videla prav ali ne.

Res — Francè je bil ... Ploha ga je bila ujela, ko je bil na potu k Rotiji. Sicer je imel suknjo, a kaj pomaga... in dežnik: majhen in z drobno, železno palčico, to ni nič...

»Moj Bog, kakó te je premočilo, Francè! Poglej no:

ves si moker. Oh, oh! Obleke bo škoda, Francè!« — In peljala ga je v izbo. »Čakaj; suknjo sleci in jo posuši tú-le ob peči!« Slekla mu je suknjo in jo razobesila. »Vidiš, Blaže je tudi domá...«

Potem še le je mogel izpregovoriti Francè.

»Sem slišal,« je rekel, »da je domá. No, lepo ni, da uhaja iz službe; lepo to ni!«

In začel je hoditi po sobi gori in doli. Molčal je in delal dolge korake; gledal je v tla in se zadrl sem ter tja nad materjo, ki mu je pravila na dolgo in široko o Blažetu in ga izgovarjala, kakor je vedela in znala.

Blaže pa je ležal še vedno na peči — nepremično in vsaj navidezno mirno. V resnici pa ni bil miren. Bilo mu je neprijetno, da se prepirata mati in Francè radi njega in da ga mati opravičuje in izgovarja, kar bi vsega treba ne bilo... In da bi mu ne bilo treba poslušati, se je zamislil v kot gori za pečjo, kjer je imel samotni pajek svoj stan. Opazoval je pajka, kako se je bil primotal oprezno in počasi iz pajčevine ven na rob. Gledal ga je, kakó je nekaj časa ždel na robu, kakor bi se ne mogel odločiti ne sem, ne tja. A naposled — glej čuda! — kakor da bi se bil pajek prestrašil tako imenitnega gosta v Rotijini hiši, jo je popihal z dolgimi koraki zopet v svoj stan.

Potem pa ni imel Blaže nič novega opazovati, in hočeš nočeš je moral poslušati, kar se je govorilo po izbi.

»Ali, zakaj bi moral ravno domá tičati, če ne more služiti pri Posečniku?« je vpraševal Francè.

»To je že, to je že!« je hitela Rotija, »saj ne bo domá; saj bo šel k Andreju v Brode.«

»Kam bo šel? K Andreju v Brode? Kaj bo tam?«

»Za hlapca bodem!« je odgovoril Blaže in to je bila njegova prva beseda Francetu.

»Kaj? Za hlapca? Reva uboga —! I'do te bo hotel za hlapca... In v mlinu... Le ne domišljuj se...«

»Kam bi se pa sicer vtaknil?« je premišljala Rotija. Francetova misel jo je bila vidno poparila.

»Kam bi šel — hm! Se že dobi delo!«

Francè je obstal sredi izbe, kakor bi mu bila v hipu zasijala nova misel:

»Pri nas, pri Vilfanu bi ga potrebovali!«

»Pri Vilfanu,« je ponavljala Rotija.

»Sevéda!« je pritrdil Francè, »Vilfan potrebuje enega. Naročil mi je, naj ga preskrbim. No, ali bi šel k Vilfanu?«

Z zadnjimi besedami se je obrnil do Blažeta na peči. Blaže je molčal. Rotija pa mu je začela prigovarjati:

»Zdaj je še čas, Blaže! Z Andrejem se nista še nič domenila . . . Pomisli!«

Blaže je res pomislil, toda ne o tem, ali bi šel v Žire ali ne. Da ne gre, o tem je bil gotov takoj prvi trenutek. Ali nekaj drugega ga je jezilo. »Zakaj se ni domenil z Andrejem do dobrega!« To se mu je utepalo! Kako bi potem lahko odgovoril materi in Francetu kar odločno: »Ne smem, ker sem Andreju obljubil!« Tako pa ne more . . .

»No, ali prideš ali ne?« ga je vprašal Francè in pogledal na peč.

»Pa ne bom!« je odgovoril Blaže navzlic temu, da se z Andrejem nista bila domenila. »Ne bom! Se bom rajši z Andrejem pobotal!«

In ni se dal pregovoriti niti materi, niti Francetu. Čemu? Saj je bilo vendar toliko ko gotovo, da se ga Andrej ne bo branil in da bo lahko izhajal v mlinu.

Francè se je jezil in govoril o nepokorščini in trdovratnosti . . . Rotija pa se kar načuditi ni mogla, kako more biti človek tako nespameten, da mu ni mar lepa »službica« pri Vilfanu v Žireh.

Ko je odhajal France, se je bilo vreme že izvedrilo in le pršalo je še nekoliko. Rotija ga je pridržala zunaj v veži in mu rekla skrivnostno:

»Le náme se zanesi, France! Ga bom jaz pregovorila; vsaj toliko ga bom, da pride in poskusi za en dan, in potem vem, da bo . . .«

A ko je prišla Rotija v hišo, ji je povedal Blaže odločno, da ne gre v Žire tudi za en dan ne. In tudi razloge ji je povedal, zakaj da ne gre.

»V Žiré — ne! Kaj bi rekli ljudje, ko bi kar na enkrat zvedeli, da je pri Vilfanu?« »Poglejte, tak bo, kakoršen je Francè — prevzeten!« In Andrej bi mu rekel: »Goba!« Ne, tega bi Blaže ne mogel prenesti! In potem: da bi Francè vedno režal vánj in ga pri vsem tem plačeval kolikor mogoče slabo — ne! In vrh tega še tiste polgosposke navade in razmere, ki so pri Vilfanu . . . Kratko in malo: ni, da bi hodil k Vilfanu!

»Ali tudi za en dan ne, Blaže?«

»Tudi za en dan ne!«

In namenil se je, da vztraja pri svojem sklepu do zadnjega — in naj bi prišlo karkoli.

XIII.

Ali poznate Blažeta? Ako ga poznate, boste rekli, da se ni držal svojih sklepov in svojih besed, dasi so bili dobri in jih je storil v trdni volji.

In res se jih ni.

Sprva je sicer stal trden in neustrašen. To je bilo prvi dan, drugi dan, tretji dan — —.

Ko pa je Rotija govorila v enomer o Vilfanu in le o Vilfanu, je Blaže kar na enkrat začel premišljati:

»Kaj, ko bi storil materi na ljubo . . . Šel bi; toda samo za en dan, več ne!«

In ko je na vse to prišla Rotija še s prijazno besedo, češ, da en dan ni toliko, in ako mu ne bo všeč, da ga potem ne bo več silila: tedaj sevéda drugače biti ni moglo, kakor da se je Blaže, naravnost povedano, vdal.

»Bom, ako že ni drugače,« je rekel.

»Le daj, Blaže, le daj!« je hitela Rotija.

»Pa samo za en dan — več ne!«

»Pa za en dan, Blaže, pa za en dan!«

In drugi dan na vse zgodaj je že korakal po grapi proti Žirem. Megla je še stala nad okolico, a jesenski ptiči so se že prebujali in izkušali peti po vejah. Po kotanjah in kolovozih je stala še voda. Izprani kameni so se svetili v jutranjem svitu, ki je čim dalje močneje prodiral skoz meglo. Raz drevje pa so kapale rosne kapljice polagoma druga za drugo.

Blaže se je čutil prostejšega, veselejšega kakor včeraj. Z mislijo na enodneвно službo pri Vilfanu se je bil naposled sprijaznil.

»Zakaj ne bi poskusil?« si je mislil.

In tem lažje mu je bilo, ko je vedel, da Francè itak ne pride mnogo v prodajalno . . . Vilfan pa in Vilfanka in kar je še drugih — kaj so mu mar vsi drugi? Saj ne bo privezan, in ako mu ne bo všeč — bo šel, če treba, še prej, nego bo dan pri kraju . . .

Ko je prišel pred hišo, so bili pri Vilfanu ravno odprli prodajalno. Trgovski vajenec — Peter mu je bilo ime in iz Kroke je bil domá — je že močil in pometal po skladiščih. Z njim se je Blaže seznanil najpoprej.

Peter je bil star kakih petnajst let. Živahen je bil in zgovoren; zraven pa uren in ročen kakor malokdo. Blažetu je bil všeč na prvi mah. Dotlej ga še ni poznal, ker je bil Peter še le pol leta pri Vilfanu in ker Blaže ni zahajal

v Žire. No, danes je Blaže takoj povedal Petru, da je on brat Francetov; Peter pa je povedal Blažetu, da je ta dan njegov zadnji pri Vilfanu, ker misli že jutri odriniti na svoj dom v Kropo. In tako sta bila Blaže in Peter prijatelja že na vse zgodaj zjutraj.

Potem se je pričelo delo. S Petrom sta delala skupaj. Najprej sta imela opraviti s sladkorjem. Včeraj ga je prišlo z vlakom na cente in vse te stožčaste zavoje, večje in manjše, je bilo treba izložiti po policah. In ko sta dovršila to, ju je čakalo zopet kaj drugega. Kavno sta mlela, lepila zavojčke za moko in bonbone, presipavala moko in iztrkavala vreče... No in koliko je še drugega dela take vrste! Blaže se ni kesal, da je prišel.

Peter je vedel in znal svoj posel natanko — kaj bi ga ne! Zato je on določeval in ukazoval; Blaže pa je delal in pomagal po svoje — in čas je potekal še dokaj hitro.

Vilfanka je bila večji del dneva v prodajalni. Malo obila gospa je bila, a izredno dobrosrčna. Žal besede ni rekla človeku. Sedela je v prvi sobi za mizico tam ob oknu in ali kaj pisala, ali pa gledala ven na trg, kjer so se igrali otroci. Včasih se je malo nasmehnila, če se je ta ali oni otročaj imenitno zvrnil po tleh in če drugega hudega ni bilo, a takoj nato je bila zopet resna in skoro otožna.

Franceta ni bilo na izpregled. Samo enkrat je bil prišel v prodajalno in še tedaj v naglici. Mudilo se mu je, tako da je mogel Petru in Blažetu le mimogredé dati nekaj navodil, kaj in kako naj delata. Potem je pa šel in ni ga bilo ves čas nazaj.

Ljudje so prihajali na gosto drug za drugim, kupili, pogovorili in šli.

Blaže in Peter sta delala v drugi sobi tik prodajalne. Vrata so bila odprta, da se je videlo v prodajalno in je Peter bil takoj na postrežbo, kadar je prišel kdo. Kadar pa ne, sta lahko govorila z Blažetom, ne da bi bila Vilfanka čula, o čem se menita.

In Blaže in Peter sta se pomenila takó-le o marsičem.

»Ti, Blaže!« je začel Peter malo negotovo in videlo se je, da je v zadregi, ali bi zaupal Blažetu vse ali ne; »kako sta kaj vidva s Francetom?«

»S katerim Francetom?«

»Z vašim... Ali se razumeta?«

»Sevéda se.«

»Ali govorita mnogo med seboj?«

»Tisto ravno ne.«

»Vidiš, Blaže!« je nadaljeval Peter malo tiše in malo skrivnostno, »samo Francè je vzrok, da je postalo zadnje dni tako dolgočasno pri Vilfanu. In že zato sem vesel, da grem proč . . . Ali ni res dolgočasno, kaj?«

»Meni se ne zdi.«

»Ne zdi —, verjamem, ker si še le prvi dan tukaj. A ko bi bil ti na mojem mestu in moral poslušati dan na dan nič drugega kakor kreg in gledati samo puste obraze, potem bi govoril drugače . . .«

»Kakšen kreg?« je pozvedoval Blaže.

»Kreg — ali če kreg ne, pa vsaj nevoljo . . . Poglej; pa saj ti menda ni znano, da sta si prišla Vilfan in Francè navzkriž?«

»Ne.«

»Poglej, to je tako! Francè se ženi. Tinačevo Marico misli vzeti. Dekle sicer ni bogato, a lepo je, in Svinjakarjev ji je pisal iz Amerike, da jo vzame, če ga hoče. A tudi Francè bi jo rad. Vilfan pa ne pusti, da bi jo Francè jemal, ker bo imela dote malo ali pa nič. Vilfanka pa je Maričina botra in se poteguje za njo. Vidiš in razpor je tukaj. Vilfan na eni strani, Vilfanka in Francè na drugi . . . In ni drugega ko prepir. Vilfana celó v prodajalno ni več!«

Blažetu je bilo vse to novo . . . Saj še ni čul o vsem tem! Pa kako bo čul, ko se je pletlo še le zadnje dni! A nekaj se mu je začelo daniti: to je najbrž vzrok Vilfankine otožnosti . . .

»Vidiš!« je nadaljeval Peter, »zato je dolg čas pri nas. Vilfanka molči, Vilfan je pa že od nekdanj bolehen . . . Verjami, jaz sem povedal Vilfanki naravnost: „Zato grem, ker mi je dolg čas.“ In res, največ grem radi tega.«

»Ali greš naravnost v Kropo?«

»Naravnost.«

»Zato je pa Francè mene hotel!« je dejal Blaže po kratkem, napol na glas in sam pri sebi. A Peter ga je čul.

»Seveda,« mu je pritrdil Peter, »zato! In pa zato, da bi te plačevati ne bilo treba. Ne veš, kako grabi in kako je skop . . . Francè vodi vso trgovino. Vilfana je kar odstavljal in Vilfanka dela, kakor hoče Francè.«

O, ko bi bila s Petrom ves dan takó-le skupaj, bi bil Peter povedal še marsikaj in Blažetu bi še na misel ne prišel kak dolg čas ali kaj sličnega. Toda ni bilo tako. Peter je moral iti po opravkih. S konjem je moral na

pošto. In na pošti je bilo opraviti veliko. Zato ga dolgo ni bilo nazaj.

Blaže pa je ves ta čas sedel v sobi tik prodajalne in kavo mlel. Ura je tiktakala na steni in mlin je požiral kavova zrna vedno znova in vedno enakomerno... Zunaj pa je solnce sijalo in gorko je bilo in svetlo... Lepše bi bilo domá na tnalí zunaj pred hišo. Tam bi cepil drva, da bi mu znoj tekel po čelu in iveri bi letele na vse strani, da bi bilo veselje... A tukaj —

Vilfanka je uganila Blažetove misli. Obrnila se je črez malo časa do njega in ga vprašala:

»Blaže, ali ti je dolg čas?«

In Blaže je odgovoril kar naravnost in brez ovinkov:

»Dolg čas!«

Dà, Blaže je odgovoril kar naravnost. In zakaj? Zato, ker mu je bila v tem hipu zabliščala vabljliva misel: »Kaj, ko bi odpovedal in šel?« In te misli se je oprijel in rekel:

»Dolg čas!«

»Zakaj ti je dolg čas, Blaže?« se je čudila Vilfanka in ga pogledala od okna sem. Govorila je milo, mehko. Blažetu je bilo skoro žal, da ji je povedal kar po resnici. A kaj je hotel! Beseda je bila izgovorjena in vztrajati je bilo treba pri njej.

»Dolg čas mi je; kar tako mi je dolg čas — jaz ne vem zakaj!« a pristavil je takoj nato: »O, vseč mi je pa pri vas, zeló mi je vseč!«

»No, zato boš pa ostal pri nas — je li da boš? Vsaj do večera ostani, Blaže!«

»Do večera —« je pomišljal Blaže in v zadregi je bil... Ne, ne! Popoldne lahko nacepi drvá za tri dni naprej... Ne, ne!

»Bom rajši kar zdajle šel!« je rekel in malo boječe stopil pred Vilfanko. Klobuk je držal v roki in pripravljen je bil, da jo ubere naravnost skoz vrata.

Toda Vilfanka ni obupala.

»Zdajle —? Domov —?« tako se je čudila in ob enem zopet govorila takisto mehko in milo —: »Zakaj pa domov, Blaže? Prav gotovo ti ni vseč pri nas...«

»O, vseč mi je pa; res mi je vseč!« je hitel in zatrjeval Blaže.

»Zato pa ostani, Blaže! Vsaj do večera...«

»Do večera —« je zopet pomišljal Blaže in zopet mu je donel po ušesih Vilfankin glas, tisti mehki in mili, in

zdelo se mu je, da ga za božjo voljo prosi, naj ostane do večera — samo še do večera . . .

In premagalo ga je in rekel je:

»Bom pa ostal, zato ker je že ravno pri tem.«

In mir je bilo besedij.

Ali pa mislite, da je res ostal do večera?

»Kaj še! Ko je zazvonilo poldan in Petra še vedno ni bilo domov in je zunaj solnce še vedno sijalo in grelo, je pozabil Blaže na vse drugo, pograbil klobuk in smuknil skoz stranske duri venkaj na prosto . . . In hitro, kakor bi kdo kuril za njim, jo je ubral po trgu dalje in jo zavel v grapo proti Rotiji — —

XIV.

Kakor je računal Blaže, tako je bilo: z Andrejem v Brodeh sta se domenila docela. In lahko sta se domenila.

»Saj bi ti bil že zadnjič rekel, pa si tako hitel domov,« se je opravičeval Andrej, ko je prišel Blaže po moko. Govoril je pametno; zakaj Andrej je bil tudi za pametne pogovore, kadar se mu je ljubilo.

»Nič ne dé!« je popravljaj Blaže; »sem pa ta čas marsikaj izkusil — pri Vilfanu sem bil v Žireh in malo je manjkalo, da me niso obdržali.«

»Takó?« se je smejal Andrej in vihal brke; »ali so ti povedali, da misli Francè v Ameriko?«

»So nekaj govorili,« je rekel Blaže in pristavil takoj:

»Po nedelji bom pa prišel, Andrej.«

»Kar pridi, kar pridi!«

In po nedelji v jutro na vse zgodaj se je Blaže poslavljal od doma, napravljajoč se v Brode.

Slovo je bilo kratko; kaj je pač hotel? Spravil je skupaj svoje reči — veliko itak ni imel — jih povezal v culico in šel.

Rotija ga je spremila do praga. Težko ji je bilo in razumeti ni mogla, kako more kdo po vsej sili biti rajši kmet nego gospod. Vendar obupala še ni bila popolnoma. Blažeta je pridržala na pragu, hoteč še v zadnjem trenutku poskusiti svojo srečo.

»Zakaj pa v Žire ne?« je vprašala.

»V Žireh ni záme!« je odgovoril Blaže na kratko.

»Zakaj ni záte?«

»Ne vem —.«

»Kako to, da ne veš? Izbirčen si —!«

»Izbirčen? Zakaj bi bil izbirčen?

»Zato, ker ti nikjer ni všeč... Pri Posečniku ti ni bilo všeč in v Žireh ti ni všeč... Kaj meniš, da ti v Brodeh bode? Ni gotovo, da bi ti bilo...«

Kako je bilo to neprijetno! Kako je peklo Blažeta!

Kako da mu očita mati ravno to? Da bi bil izbirčen. Zakaj? Ako mu pri Posečniku ni bilo všeč in v Žireh ne —, ali je radi tega že izbirčen? Saj gre v Brode in tam mu bo všeč...

In ali je čudno, ako mu pri Posečniku ni bilo všeč? Če pomisli nazaj — kaj mu je bilo dobrega pri Posečniku? Tisto vedno prepiranje z dekletom? Tisti vedno enaki, vedno resni obrazi in pa tisto samotarjenje visoko gori v gorah?

In v Žireh —? Za Žire on ni in ni, o tem ni vredno, da bi mislil!

V Brodeh pa — v Brodeh bo vse drugače. Tam bo vesel; od ondod si ne bo želel nikamor. Pri Andreju hoče ostati stalno in ne več izbirati. Nalašč hoče pokazati materi, da izbirčen ni — vse drugo, če hoče — a izbirčen ni!

»Izbirčen nisem!« je zatrdil še enkrat, kakor bi hotel tudi materi vcepiti isto prepričanje; »izbirčen nisem... In pri Andreju bom ostal, ali verjamete ali ne.«

»Da bi bilo le res!« je vzdihnila Rotija in še dolgo je stala na pragu in gledala za njim, ko je odhajal.

XV.

Za Rotijinega Blažeta se je začelo v Brodeh povsem novo življenje — veselo in prijetno.

Hej, zjutraj je solnce že kukalo izza Žirovskega vrha in ptiči so že davno peli, ko je Blaže smel še vedno ležati, ne da bi ga kdo budil iz sladkega spanja. Če se je pa slučajno kdaj vzbudil poprej, kakor je po navadi vstajal, je rajši položil roke pod glavo in gledal v strop in bil brez vsake skrbi; ali pa je poslušal, kako je voda šumela v kolesa, ki so še stala tedaj, in kako je vrela in drevila prek skal in skalic v tolmun pod njegovim oknom. In poslušal je, ali se že slišijo v spodnjih prostorih koraki: tihi in pohlevni, kot bi se bali glasiti se na zunaj in buditi tako zgodaj... Ako so se slišali, je bila to Miconna, ki je vsako jutro najprej pometla in pospravila po mlinu, zakurila za kosilo, nalupila krompirja in nakrmila dve kravi

in par prašičkov. Kadar je Blaže čul Miconine korake, je vedel, da ne bo dolgo, ko bodo zaškripale velike duri, ki vodijo v mlin, in bo prišla na prag. Kadar je bilo to, tedaj se je Blaže navadno dvignil na postelji, odprl okno in zaklical Miconi:

»Miconna, koliko je ura?«

In Miconna je odgovorila: »Šest!« Vsaj približno toliko je bilo vselej.

»Vstati bo treba, je li?« je rekel Blaže vselej potem in se smejal Miconi, kot bi hotel reči: »Saj tako vem, da bo treba!«

Miconna pa ga ni silila.

»Kakor hočeš,« je rekla, »ali pa še nekoliko poleži!«

In nato je izginila zopet v mlin.

Blaže pa je vstal, se umil in oblekel. Ni hotel, da bi zlorabil prijaznost Miconino.

Med tem ko se je oblačil, je imel okno odprto in nekam veselo je vdihaval svežo jutranjo sapo, ki je vela po grapi sem od Žirov. Zdelo se mu je, kot bi mu prav ta sapa donášala mladostne svežosti in pravega veselja do dela, ki ga je pogrešal že dokaj časa. Res, odkar je bil pri Andreju, je bil dobil Blaže neko veselje, neko notranjo moč, ki ga je gnala in priganjala, da bi delal kar naprej, opravil vse čim natančneje in hitreje, in to brez prigovarjanja. Kaj takega — vsaj spominjati se ni mogel — še ni čutil dotlej v svojem življenju, dasi len in površen delavec ni bil nikdar... O, takó-le v dolini med ljudmi, med prijaznimi ljudmi je lahko delati! Blaže je bil dosegel, po čemer je hrepenel.

Kdo ga je tukaj kaj nezavidel, kakor ga je pri Posečniku v gorah? Nihče!

Miconna —? O to je bila pohlevna dušica; žal besedice ni izpregovorila; kaj še, da bi bila silila tja v človeka, kakor tisto Posečnikovo deklè. Neumorno je delala. Ali je bila na njivi, ki sta jo z Andrejem imela v bregu, pet minut od hiše; ali pa je čedila po mlinu in krmila živino. Hotela je storiti vse sama in pomagati vsakemu in povsod.

Ali pa Andrej — ali ga je mar Andrej zavidel? Kaj še! Blaže in Andrej sta bila od dne do dne bolj prijatelja, od dne do dne bolj navezana drug na drugega.

Res, to je bilo življenje za Blažeta: življenje med ljudmi, med veselimi ljudmi.

O takó-le v dolini med ljudmi, med veselimi in prijaznimi ljudmi je lahko delati!

Sicer pa delo, katero je opravljal Blaže, ni bilo posebno težavno.

Večjidel je bil v mlinu. Iztrkaval je vreče ter sipal v stope, kar je bilo treba: pšenico, proso, rž, kašo, ječmen — sploh, kar so nanosili in navozili ljudje. Včasih je kako vrečo prestavil, pazil na vodo in pa podložil lubja pod tri stope, ki so na drugi strani ceste posebej tolkle in mlele posušene smrekove omajke . . . Vsega tega se je bil privadil takoj prve dni.

Ob tem, ko je imel opraviti po mlinu, sta se lahko z Micono že zjutraj na vse zgodaj pogovarjala to in ono.

Saj je Micono govorila rada, jako rada.

»Ali si se že privadil pri nas, Blaže?« ga je vprašala tiste prve dni in se mu nasmejala po svoji navadi, kakor bi hotela reči: »Gotovo si se!« Zraven pa je popravljala za njim to in ono pri stopah ali sploh v mlinu, kar morebiti takoj s početka še ni bil prav naredil.

»Kako bi se ne bil privadil? Saj nisem prišel takó-le med kake tuje ljudi . . . Sevéda sem se privadil.«

Tako je odgovarjal Blaže in zraven pazil, kako bo popravila Micono za njim. Vedel je, da ga noče opozoriti kar naravnost, boječ se, da ne bi ga razžalila takoj prve dni. In prav to je bodrilo Blažeta še bolj, da se je hotel priučiti popolnoma.

»Pri Posečniku ti je bilo bolje,« je pripomnila Micono.

»Kdo pravi? Ali mi tukaj ni dobro? Saj mi bolje biti ne more . . .«

»Postreže ti nobeden ne.«

»Postreže —? Saj nisem cesar!« se je šalil Blaže.

»Pa vendar . . . Na kosilo moraš čakati, na malico zopet. Saj bi rada pripravila včasih, pa ne utegnem, ker je toliko dela. Ko bi vsaj te njive ne bilo . . . Zelnik sva imela že poprej; pred štirinajstimi dnevi pa je še njivo kupil od Fortuna. In zdaj je dela čez glavo, z Andrejem pa nič ni: v mlinu bi le ležal in spal . . .«

Micono se je nasmejala in se ozrla v Blažeta, kakor bi hotela reči: »Saj ga sam poznaš, kakšen je; saj ga vidiš.«

Blaže pa jo je tolažil, češ:

»Saj mu ni nič reči — Andreju . . .«

»O — nič reči!« je hitela Micono, »ga boš že še spoznal! Nakupil bi vsega in privlekel k hiši, a da bi se

resno lotil kakega dela, tega ne! Pa saj ga vidiš; ali kaj drugega dela, nego spi?»

»I, kajpak da dela . . .« se je smejal Blaže.

»No, kaj dela?»

»I, zatvornice odpira in zapira —.« Blaže drugega res ni vedel povedati. In oba z Micono sta se smejala.

V resnici se ni moglo reči o Andreju, da bi kaj drugega delal, nego spal in pa skrbel za svoje zatvornice.

Na klopi je navadno ležal po ves dan; brigal se je za vse in za nič; govoril je z vsakim človekom in o vsem; a povedal je malo, ali pa nič . . . Tak je bil!

»Blaže, ali si že opazil, da imam tukajle malo linico — ali vidiš?» je vprašal nekoč Blažeta in mu kazal malo, za prst široko luknjico, ki je bila napeljana skozi zid ven na vodo. Linica je bila tik pri zglavju, kjer je navadno ležal Andrej, in človek je na prvi mah niti zapazil ni.

»Zakaj imaš to?»

»Poglej,« je začel razlagati Andrej, »na vodo gledam in pa na zatvornice . . . Zatvornice sem napravil še le pred letom. Narejene so po novem, tako da jih dvignem z „mački.“ Moj oče ni imel takih, in ljudje so me čudno gledali, ko sem jih napravljaj. A jaz sem vedel, da si bom prihranil z „mački“ mnogo truda. In res sem si ga. Blaže poskusi enkrat dvigniti z njimi — boš videl . . .«

»Pa zakaj je linica, Andrej?»

»Linica —« in Andrej je bil zopet v ognju; o svojih napravah je govoril rad — »linica? Zavaljo otrok! Ko so otroci videli, da so zatvornice lahke, so mi izpuščali vodo . . . Jaz pa sem si prevrtal zid in jih opazoval na skrivnem. In še zdaj mi hodi linica v prid. Na vodo gledam, da vidim, kdaj je ali prevelika ali premajhna, da mi ni treba vstajati . . .«

»Pred letom, praviš, si napravil zatvornice?» je pozvedoval Blaže, ne toliko iz radovednosti, kakor bolj radi tega, da je dal Andreju priliko govoriti in razkazovati se.

»Pred letom sem jih napravil,« je pritrdil Andrej; toda tisti trenutek se ga je že prijemala lenoba in spanec.

»Kaj je pa Micono rekla nato?» je silil Blaže.

»Micono —?»

»Radi zatvornic, dà!«

»Ha - ha - ha!« se je zasmel Andrej in bil hipoma zopet v prejšnjem ognju; »kaj bo rekla? To, kar drugi: da tratim denar. A da so zatvornice trdne in da ne pu-

ščajo — tega ne pomisli! In da je vedno vode dovolj in da vedno lahko meljem — tega tudi ne pomisli.«

»Pa njivo si tudi kupil...«

»Njivo —. Ali ti je pravila?« je povzel Andrej in zopet se mu je dobro zdelo; »tudi njivo sem kupil. Micono zdaj vedno tarna, koliko ima dela. Zakaj je pa pri hiši, če ne za delo?«

Blaže mu ni vedel kaj odgovoriti.

»Čuden človek!« si je mislil sam pri sebi in se mu smejal.

Pa še neki drug »čuden človek« je bil v Andrejevi hiši. Bila je stara Špela, beračica in napol neumna, ki jo je srenja redila in ki je ravno tiste dni stanovala pri Andreju.

Kako je iznenadilo Blažeta, ko je videl, oziroma slišal to žensko prvič!

Ravno prvi dan je bilo, ko je bil Blaže pri Andreju. Kosili so v zgornji hiši: on, Andrej in Micono, ter se pogovarjali med seboj. Komaj je zastal pogovor nekoliko, kar se oglasi izza peči čuden, piskajoč glas. Blaže se je ozrl, toda niti zapaziti ni mogel nikogar; bilo je temačno. A nekaj živega se je premikalo in gibalo. Bila je Špela. In vselej, kadar se je zagibalo in premaknilo, se je oglasil tisti piskajoči glas:

»Voda, oh voda...«

»Ali je voda, Špela?« je vprašal Andrej izza mize.

Glas za pečjo je hipoma utihnil.

Blaže je gledal. Iz tmine se je vedno bolj videl koščeni in nagubani Špelin obraz s šilastim nosom in s suhimi, kot črta tankimi ustnicami.

»Kdo je to?« je vprašal Blaže.

»Špela je,« je pojasnjevala Micono in se ozirala za peč, »vedno govori o vodi... Ni domá v tem kraju, ampak s Koroškega je prišla. Otroka je imela in ta otrok ji je utonil v vodi. Potem je znorela — in zdaj govori le o vodi.«

»Voda, oh voda...« se je začulo zopet izza peči — — »voda, in ta ni povsod enaka... Včasih je zelena, huš! — v taki tonejo ljudje... Včasih je rjavkasta, penasta, ki mehurčke žene in se s sipo kali... To je voda... Kako žeja, uh — kako žeja! A voda dere po strugah, dere... dere...«

»Ali dere?« je vprašal Andrej.

In glas za pečjo je zopet utihnil . . .

Še le, ko se je za mizo oživil pogovor in zopet utihnil, še le potem se je začulo izza peči:

»Voda, oh voda . . .«

In to se je ponavljalo vedno znova, vedno enako, vedno v istem glasu . . .

Kako je Blažeta vse to zanimalo.

V gorah na samoti ni tako, da bi človek naletel vsak čas na kaj novega, nenavadnega . . . No in brez tega človek ne zve nič, ne izkusi nič . . . V dolini, med ljudmi — tu človek kaj vidi in izkusi. Dà, to je življenje, ki je vredno, da ga človek živi: življenje v dolini, med ljudmi, med svetom.

In pri tem — kako bi bil mogel misliti na kak dolg čas, ko so mu vendar tekli dnevi, kot bi jih podil z bičem, in ko je minil prvi teden, da Blaže sam ni vedel, kdaj in kako!

XVI.

Odkar je bil Rotijin Blaže v Brodeh, je imel priliko občevati in govoriti z najrazličnejšimi ljudmi, ki so nosili, oziroma vozili k Andreju v mlin. Andrej se, odkar je bil Blaže pri njem, ni toliko menil za ljudi, ampak je vso skrb prepustil Blažetu. Blaže pa je rad govoril. Tega ali onega, s katerim sta bila nekoliko znana, je sem pa tja tudi pridržal in mu razkazal prostore po mlinu, ako je želel. Zato so pa ljudje splošno prav pohvalno govorili o Blažetu, in Miconna je rekla, da to ne bo slabo za hišo . . .

Res, marsikdo se je prav zaradi Blažeta pomudil dalje, kakor bi se bil sicer. Tako stari Muha iz Bačen.

Stari Muha iz Bačen je bil moder mož. Irhaste hlače je nosil z usnjatimi trakovi ob golenicah; črevlje na kveder; telovnik s svetlimi gumbi; pa iz pipice je kadil. Svoj čas je bil celó za župana v Bačnah in njegova beseda je veljala. Saj pa tudi nikdar ni zinil katere prazne, ampak vselej je preudaril poprej, predno je kaj rekel, in počasi in krepko je povedal, kar je mislil.

Blaže in pa Muha se nista umela posebno. Umevno, da se nista, ker je bil Muha v sorodu s Posečnikom in zato tudi z Rotijo in po tej z Blažetom. Radi sorodstva pa si je lastil mož do Blažeta marsikako pravico. In to Blažetu ni bilo ljubo.

Muha ni odobral, da je Blaže ušel od Posečnika. Ni mogel umeti, da bi pri tako dobrem in tako poštenem

gospodarju, kakor je bil Posečnik, moglo biti človeku kaj slabega — toliko že celó ne, da bi bilo vredno, uhajati iz službe . . . Blaže pa je seveda trdil, da je bilo, in ni se hotel vdati Muhi.

»Bilo je, bilo! A to jaz sam najbolje vem, kaj je bilo...«

Tako je ponavljal Blaže, ko ga je nekega dne hotel Muha izpraševati o tem.

»Kaj neki ti veš, mladost neizkušena!« mu je ugovarjal Muha, sedeč na pragu pred mlinom, prižigajoč si pipico.

»Dobro vem.«

»No, pa če je že bilo,« se je vdal Muha, »zakaj nisi domá pri materi? Če si že hotel imeti vse lepo in gladko, domá bi bilo najlepše in najgladkejše . . .«

»Bi že bilo; pa mati ni marala, da bi bil domá.«

»In kaj je rekla?«

»Da naj grem služit.«

»Zakaj te pa nazaj k Posečniku ni zapodila?«

»Kaj me bo podila; saj nisem otrok . . .«

»V strah te ne zna prijeti, že vidim,« je modroval Muha dalje, »v strah te ne zna prijeti. Saj tudi Franceta ni znala . . . Zato pa ne bo nikdar nič prida iz njega. Zdaj pravijo, da jo misli popihati v Ameriko. Če bo šel, bo šel iz same ošabnosti in svojeglavnosti, pravim! — Ali si ti že čul, da misli iti?«

»Sem,« je rekel Blaže in molčal.

»No, ali pri Andreju ti je dobro?« je napeljal Muha zopet pogovor nazaj.

»Dobro . . . Bolje ko pri desetih Posečnikih!«

Muha pa je zmajal z glavo, češ:

»Fant, ti si ošaben; pazi, da se ne boš kesal . . .«

Ko je Muha odhajal, se je Blaže na skrivnem muzal za njim, češ: »Kaj on vé o tem, dasi je star in izkušen —.« In to je bilo dovolj, dasi mu je hotela vest nekaj očitati . . .

Sicer pa, ko bi se tudi Blaže sam ne bil potolažil, saj je imel ljudi, ki so skrbeli za to, da se nadležna misel zapodi iz srca . . .

Bolantaček iz Hotovelj je tudi večkrat prišel. Ne sicer vedno z opravkom, dasi je tudi v mlin vozil k Andreju; a tudi ne samo radi Blažeta, zakaj tudi z Andrejem sta si bila v konce. Vendar odkar je bil Blaže pri Andreju, je prihajal Bolantaček bolj pogosto. In Blaže in Bolantaček sta se pomenila o marsičem. Najrajši pa sta govorila o godbi in o harmonikah. In taki pogovori so zanimali Blažeta vse

bolj in so vplivali nanj vse več, nego Muhove pripombe in opomini . . .

Bolantaček je imel naročiti Blažetu harmoniko z dvojnimi basovi in s koščenimi »knofki« za šestdeset kron. In potem ga je imel Bolantaček naučiti še gosti — — to je bilo sklenjeno.

Pa tudi še o čem drugem sta imela govoriti Blaže in Bolantaček. Pomislite: Bolantaček je imel Blažeta vpeljati v fantovsko družčino, in to ni mala stvar. Kako in kdaj —, o tem niti sama še nista bila na jasnem. Čakati je bilo treba ugodne prilike . . . In ta prilika ni bila daleč.

Nekoč je prihitel Bolantaček k Blažetu z veselo novico:

»Blaže, drugo nedeljo je semenj!«

Blažetu se to ni zdelo nič tako posebnega, zato je malobrižno vprašal Bolantačka, kaj potem.

Bolantaček mu je takoj razložil velik pomen tega slučaja.

Na semanji dan se je imelo plesati pri Lovrinu. Fantje so imeli prirediti ples in Bolantaček je bil povabljen za godca. S tem je bila dana Blažetu prilika, da stopi prvič v večjo družbo med fante . . . In to je bilo dovolj.

»Ali prideš?« je vprašal Bolantaček.

»Ne vem, ali bi ali ne,« se je izgovarjal Blaže.

Imel je toliko pomislekov. Prvič se je bal, da se ne bi zopet upijanil, kakor se je zadnjič; ples bo in družba bo velika. Blaže pa je vedel sam o sebi, da mu vino rado zleze v lase in da potem govori in dela, česar bi ne smel . . . Drugič, ker je bil tako malo časa v Brodeh in še ne znan z vsemi fanti . . . In nazadnje, ker bo treba plačati sprejemnino, denarja pa ni imel . . .

Toda vse pomisleke mu je zlahka ovrigel Bolantaček. Kaj bi mu jih ne, ko mu je povedal, da ga fantje sami vabijo, naj pride, in ga zagotovil, da mu toliko denarja posodi Andrej z veseljem, ako mu reče Blaže le eno besedo.

»Torej, ali prideš?«

»Pa pridem . . .«

In Blaže je dal moško besedo, da pride.

Ko je razmišljal pozneje o tem, se mu je prav zdelo, da je obljubil Bolantačku. Saj je ravno po veseli fantovski družčini hrepenel; saj je prav za prav — čemu bi si tajil — bila v prvi vrsti fantovska družčina, ki ga je izvabila od Posečnika v dolino . . . In zdaj naj bi bil opustil lepo

priliko, ki se mu je nudila, in se morebiti fantom celó zameril nazadnje? Ne!

Naslednje dni je mislil Blaže samo na semenj in pa na ples pri Lovrinu. Koval si je načrte za nedeljo. Plesati sicer ni mislil. Plesal ni še nikdar, samo enkrat na pustni večer pri Posečniku — z metlo, a godba ga je veselila in Blaže je neizmerno rad poslušal Bolantačka, kadar je iztresal iz »meha« svoje polke in valčke in kar je še drugih znal: šotiš, ceparle, štajriš, marzolin itd. Slišal ga je nekoč, ko so se Štivranci svatje vračali od poroke. Tedaj je bil ves neumen od tiste godbe in odtlej si je ohranil Bolantačka v najboljšem spominu.

»Ali ti kaj greš med fante?« je vprašal Blaže tiste dni z nekim ponosom — uganite koga! — Petelinovega Tinčeta!

S Petelinovim Tinčetom sta se bila po onem dogodku na planinici sprijaznila popolnoma. Petelinov Tinče je tudi vozil v Andrejev mlin in že zato ga ni smel sovražiti Blaže.

Petelinov Tinče je služil izven Brodov pri Pučniku za malega hlapca. Pučnik je bil trgovec in je kupčeval z lesom in z ogljem. Vsak drugi dan sta stala dva naložena voza pred Pučnikovo hišo: eden z rimelci, drugi z ogljem. S prvim je vozil veliki hlapec, z drugim pa Tinče, ki se je bil še le pred kratkim udingal pri Pučniku. Veliki hlapec je bil lahko čedno napravljen — seveda: les ga ni umazal. Toda Tinče ne tako! On je bil vedno ves črn in niti v mesto, kamor sta vozila oglje, si ni mogel obleči bele srajce, ker bi bil prinesel domov črno. Zato je pa Tinče tudi domá hodil v delavnik ves črn in umazan ...

K Andreju je bil pripeljal tiste dni v mlin — črn in zakajen kakor dimnikar ... In Blaže ga je lahko s tem večjim ponosom vprašal, če hodi med fante; saj se Tinče niti v nedeljo ni mogel omesti in očediti, kakor bi bilo treba ...

»Med fante ne grem — nimam kaj delati med njimi ...« je odgovoril Tinče navzlic svoji črni srajci in zakajenemu obrazu dokaj samozavestno.

Blaže si je moral priznati, da mu je prav ta samozavest na Tinčetu skoro ugajala. Najbrž zato, ker je menil zapaziti na Tinčetu nekaj, česar sam ni imel in kar je zato tolikanj bolj občudoval na drugih. Vendar se mu je čudno zdelo, zakaj bi ravno Tinče ne maral med fante ... Zato je ugovarjal, rekoč:

»Delati —. Saj nihče nima nič delati med fanti ... Pa tako pravim, če kaj greš v družčino —.«

»Ne grem! Čemu, ko lahko dobim druge družčine, če jo hočem — in boljše...«

»Kakšne?«

»Mestne!«

»Mestne —?« se je čudil Blaže.

»Mestne, mestne!« je ponovil Tinče; »misliš, da je ne morem dobiti? S hlapcem voziva na kolodvor; na kolodvoru pa so ljudje, ki so vse kaj drugega, kakor kmetiški robavsi tukajle. Kaj veš ti, ki sveta nisi videl več kot toliko, kolikor se ga vidi raz Žirovski vrh — in še tega le od daleč. A mestni delavci — meniš, da so to res delavci? V delavnikih so sicer delavci, toda v nedeljo se ti ne ločijo od najbogatejšega gospoda. A navzlic temu marajo zame in radi govorijo z menoj. Z vsemi sem znan!«

»No, in kaj so ti že povedali?« je pozvedoval Blaže.

»Kaj —? Marsikaj! To že, da bodo na kolodvoru v kratkem odpovedali delo vsi — in sicer zato, ker nočejo biti tapice in trdo delati in klečeplaziti pred gospodarji. O, mestni delavci so drugačni gospodje kakor kmetiški!«

Blaže je zmajeval z glavo. To mu ni šlo v glavo, da bi res samo mestni delavec bil kaj, kmetiški pa kar tako-le nič...

»Boš pa še ti odpovedal delo pri Pučniku, kali?« je vprašal Tinčeta napol resno, napol zbadljivo. Zakaj znano je bilo, da Tinče ne vozi rad oglja in da se je ponujal Pučniku, da bi vozil les, a ne oglja; še le ko mu ni bilo dovoljeno in ko drugje ni mogel dobiti službe, se je baje udinjal za oglje. Tega pa seveda Tinče ni hotel priznati...

»Jaz da bi odpovedal?« je rekel na Blažetovo pripomnjo; »saj nimam zakaj... Pri Pučniku mi je vseč, da mi bolj biti ne more. Mi ni nič hudega... Kadar mi pa kaj prav ne bo — o tedaj pa odpovem kar naravnost!«

»Če te Pučnik sam ne bo prehitel!« se je vtaknil vmes Andrej. Dotlej je ležal na klopi ter molčal in mežal. Tinče je mislil, da spi.

Vendar je hotel Tinče tudi Andreju ugovarjati.

»Pučnik, da bi mi —.«

Toda Andrej je bil že na drugem predmetu. Videl je, da se je bil Tinče neprevidoma zadel vreče, ob kateri je stal. In takoj ga je opomnil, češ:

»Poglej, srajco si si umazal!«

Tinčeta je bilo sram. Pogledal je okrog sebe, in ko je zapazil Pučnikovo moko, je začel znašati vreče na voz.

Blažetu se je prav za prav dobro zdelo in smejal bi se bil Andrejevi opazki, a se ni hotel zameriti Tinčetu. Zato je šel rajši ven in pomagal Tinčetu nakladati.

In da bi potolažil Tinčetovo nevoljo, če je kaj bilo, se je pogovoril z njim in ga pridržal nekoliko.

»Vidiš, Tinče, meni se dobro godi pri Andreju,« mu je rekel zaupno.

»Ali dobro —? No, saj je prav, da se ti.«

»In ravno tebi, Tinče, se imam zahvaliti za to.«

»Meni?«

»Tebi, ker si mi ono nedeljo, ko sem pasel na Posečnikovi planinici, rekel ‚pastir‘. — Takrat si mi odprl oči... Sicer ne vem, ali bi bil zdajle tukaj ali ne.«

»Vidiš!« je dejal Tinče samozavestno in sedel na voz.

»Kaj pa na harmoniko — ali še kaj godeš?« je vprašal Blaže pri slovesu.

»Ne več. Se mi je zdela prevelika in prenerodna, zato sem jo prodal Muretovemu. Zdaj godem na orglice za na usta — je bolj prijetno... Ko vozim v mesto, sedim vrh voza in godem, da vse pleše okrog mene in da ljudje glave potikajo skoz okna... O, tudi meni ni nič hudega!«

Blaže zopet ni vedel, kaj bi si mislil: ali bi verjel Tinčetu in mu zavidal srečo, ali pa neverjetno zmajal z glavo in ga zavrnil. Tinčetove besede so sicer zvenejele lepo, toda srajca je pričala — kako bi rekel — črno...

Vendar je Blaže še dolgo stal na mestu in gledal za Tinčetom, ko se je ta odpeljal po grapi. In neka zavistna misel mu je vstajala v duši, polagoma kakor se dviga ob poletni vročini na jasno nebo hudouren oblaček...

In ko je prišel nazaj v mlin in ga je sprejel Andrej z bučnim smehom, češ: »Ali si videl, da se je poznalo na vsaki vreči najmanj šest njegovih reber?« se mu Blaže sprva ni smejal. Prav tisti trenutek mu je prišlo na misel, da morebiti tak-le človek, kakoršen je Petelinov Tinče, ki vsak dan vozi v mesto in nazaj, vidi in izkusi še največ... No pa ta misel je obvladala Blažeta samo za hip. Takoj nato je izprevidel, da je neumno, sploh misliti o tem. Zato se je rajši nasmehnil ter pritrdil Andrejevi opazki, rekoč:

»Prav gotovo — šest reber se mu je poznalo in še pleča povrh...«

XVII.

Nedelja je prišla — semanja nedelja — in Blaže je bil mož-beseda. Andreju je kar naravnost povedal, da gre na ples, in ta mu ni branil. Micona pa mu je dala denarja in mu tudi ni branila . . . In šel je.

Mrak se je delal in pivska soba Lovrinova je bila do mala polna, ko je vstopil Blaže. Kadilo se je po izbi in fantje so že plesali in razbijali, da so deske odskakovale od tal. Dekla je bila ravnokar poškropila po tleh; zato se je para, pomešana s prahom, dvigala proti stropu in odsevala v luči, ki so jo bili ravno tedaj prižgali. Z vinom in pivom prenasičeni zrak je puhtel pri durih in oknih na prosto.

Blaže je obstal na pragu. Tesno mu je prišlo pri srcu in za tisti hip se je pokesal, da se je držal obljube in prišel . . . Tolike družčine ni bil vajen in v takem hrušču in trušču še ni bil . . . Že se je hotel vrniti in, če treba, se tudi zameriti Bolantačku in drugim . . .

Toda namenjeno je bilo drugače.

Bolantaček, ki je sedel v kotu za mizo in je bil prav tedaj odložil harmoniko, ga je zapazil pri durih.

»Blaže, pit pojdi, pit!«

In pokazal mu je z roko na prazno mesto poleg sebe.

Ta opomin je vzbudil v Blažetu hipoma srčnost in samozavest. Preril se je skoz sredo sobe in prisedel k Bolantačku.

Potem je pa bilo vse dobro. Bolantačka je imel poleg sebe in raz svoje mesto je mogel videti po vsej sobi. To je bilo dovolj; več si Blaže ni želel.

Fantje, ki so dotlej plesali, so med tem posedli po klopeh in dekleta tudi. In potem so peli, pili, smejali se, nagajali si itd.

Pa kaj je Blažeta brigalo vse to! Njemu je bilo dovolj, da je videl pred seboj vesele obraze in da je bil sam vesel med njimi.

Sicer je pa imel Bolantačka poleg sebe in ta mu je razložil, kar mu je bilo treba vedeti. Ta ga je po potrebi seznanjal s fanti, s katerimi se Blaže dotlej še ni poznal. In vsakdo izmed fantov se je Blažetu prijazno nasmehnil, ali mu vsaj namignil v pozdrav. In to je bilo Blažetu dovolj.

Kaj bi pravil — dosti rečeno: ni minilo pol ure in Blaže je bil toliko kot domač v družbi . . . In to ni mala stvar!

Pa to, kar je bilo doslej, to še ni bilo vse. Najlepše je imelo priti. Najlepše je bilo tedaj, kadar je vzel Bolantaček harmoniko v roke in zagodel. Hej, kako je tedaj Blažetu burno zaplalo srce in kako je bil hipoma ves drug; kakor bi mu bil človek ognja nalil v žile namesto krvi... Pa tudi na druge je delovalo. Kako je tedaj vselej završalo v družbi in kako je vse rinilo po koncu in tiščalo na prostor sredi izbe, zbirajoč se v vrste in pare za ples!

Saj je pa bila tudi godba, ki jo je Bolantaček tako-rekoč čaral iz harmonike, kakor nalašč za to, da je živ človek ni mogel pozabiti vse življenje, ako jo je poslušal le enkrat... To so bili glasovi: ubrani, okrogli, globoki, glasno doneči... Ti glasovi so ob enem jokali in vriskali, bobneli in doneli, pojemali in usihali... In s temi glasovi so v Blažetovem srcu oživele neke nove strune, ki so tudi vriskale in jokale, pojemale in usihale, pa zopet naraščale in se smejale...

Blaže se je smejal. — Poslušal je... bil je vesel prek vse mere... gledal je in gledal... To mu je bilo nekaj novega, doslej še nepoznanega.

Pari po sobi so se drevili in se sukali kakor v vihri in Bolantačkova harmonika jih je drevila huje in huje...

In tako je tekel večer.

Blaže je pil... Polagoma je sicer srkal dobro kapljico, a vztrajno. Žejen je bil in denar je tudi imel... Sicer pa, saj so drugi tudi pili!

In čim dalje je potekal večer, tem bolj domačega, tem bolj prostega se je čutil. Prijaznost fantov ga je vzpodbujala; bil je vedno zaupnejši, vedno veselejši, vedno glasnejši. Vino je storilo svoje in godba ga je navduševala bolj in bolj... Naposled si je upal celó izza mize. Kadar niso plesali, je celó stopil parkrat po sobi gori in doli in izpregovoril par besed s tem ali onim. In ker je bilo naposled vroče v sobi, je šel tudi ven, postal nekoliko na vežnem pragu, gledal v tiho noč ali pa na nebo, ki je bilo na gosto posejano z zvezdami — in potem je šel zopet nazaj med družbo, med fante, med sebi enake...

Blaže se ni kesal, da je prišel. Blagroval je samega sebe, v duhu objemal ves svet in bil dobre volje, da bi se ne bil jezil niti nad Posečnikovim dekletom, ko bi bilo v tistem hipu stopilo predenj.

»Pleši!« ga je opomnil enkrat Bolantaček in mu že hotel izbrati plesalko...

»Tistega pa ne — plesal pa ne bom!« je rekel Blaže odločno in sila čudno bi se mu bilo zdelo, ko bi mu bil Bolantaček res pripeljal plesalko in bi se bil zavrtel z njo sredi sobe, če tudi le parkrat . . . Ne, za ples Blaže ni bil — to si je priznal sam.

Vendar tisti hip se je navzlic temu pokesal, da ne zna plesati, kakor znajo drugi . . .

Sicer pa je tudi to bilo dovolj, kar je imel. Saj mu je tudi brez plesa bila duša polna in mu je radosti prekipevalo srce.

Pil je . . .

In čudno, pijača ga niti omamljala ni — kakor se mu je zdelo . . . Res se mu je jezik že zapletal nekoliko, a komu bi se ne bil — saj je bilo treba govoriti toliko in z vsakim . . . Vendar trezen je bil Blaže pri vsem tem in prav dobro je vedel, kaj dela, in zdelo se mu je, da bi lahko dajal račun od vsake besede, ki jo je govoril.

Le sem pa tja je bil malo preveč domač — se mu je zdelo — in upal si je nekoliko preveč. Tako na primer, ko je videl, da so silili drugi v Bolantačka in mu oponašali njegov »meh«, ga je tudi Blaže enkrat podražil nekoliko . . . Zdelo se mu je, da Bolantačku to ni bilo prav . . . Sicer pa — ali je bil Blaže na koga navezan? Ali ni bil kakor drugih kdo?

Sploh se Blaže naposled ni bal nobenega in zdelo se mu je, da bi se bil postavil po robu vsakemu, ki bi mu bil zinil žal besedo . . .

Petje in ples sta se menjavala med seboj, veselje je naraščalo, vik in krik se je razlegal burneje. Šlo je na polnoč . . .

Bolantaček je godel, da so ga bolele roke, a fantje se niso utrudili; plesanja in drsanja ni bilo ne konca, ne kraja.

Blaže je naročil Bolantačku, naj zagode »ceparle«. Ni mu sicer dal v gosli, saj ni mislil plesati; vendar »ceparle« je hotel slišati še enkrat, predno gre, zakaj ravno tega je znal zagosti Bolantaček kakor malokdo.

In res je zagodel.

Hej, to je veselilo Blažeta! Dvignil se je za mizo, krilil z rokami po zraku, smejal se in dvigal rame po taktu . . .

In zraven je silil v Bolantačka:

»Le godi! Hej, Bolantaček, le godi! Ceparle godi . . . godi . . .«

Pri tem se je primerilo, da je včasi omahnil na stran in se zadel ob Bolantačkovo ramo. To pa je Bolantačka motilo. Pogledal je Blažeta po strani, češ, naj miruje...

A Blaže tega ni zapazil.

Ceparle je pel in fantje so plesali...

Blaže je sedel, ker noge ga niso več držale. In še sedé je tiščal in rinil v Bolantačka, češ:

»Poglej, Bolantaček, kako plešejo... hej!«

Bolantaček pa ga je zopet gledal po strani in to pot se mu je jeza brala v očeh...

»Miruj!«

Blaže pa ga ni niti slišal, niti razumel.

In kaj je moralo še priti!

Blažetu je prišla na um neka nova misel in takoj jo je bilo treba povedati Bolantačku. To ga je pokopalo.

»Slišiš, Bolantaček! Slišiš: ti mi ne boš naročal harmonike z Dunaja... Slišiš!« — in zraven je cukal Bolantačka za rokav. — »Slišiš: ti mi boš prodal svoj meh, zato ker tako lepo poje... Slišiš!«

Bolantaček je znova zavpil: »Miruj!« in godel dalje.

Toda Blaže ni miroval...

Tedaj pa je bilo Bolantačku dovolj.

»Kaj hočeš —?« je zavpil na enkrat tja v Blažeta in ustavil harmoniko — — —

Pari so obstali v diru in tišina je zavládala po sobi prvi hip.

Bolantaček pa je škrtal z zobmi in divje ter nepremično upiral pogled v Blažeta. Oči so mu sijale jeze in srda, prsti so mu podrhtavali ob »knofkih« in »basovih«.

»Kaj hočeš —?!«

Blaže je obsedel kakor vkopan. Bled je bil kakor smrt in usta so se mu odprla od razočaranja in srce se mu je krčilo strahú — —

Toda kakor sodna trobenta je donel oni grozničavi glas: »Kaj hočeš —?« in prevpil ves hrum in šum, ki je bil znova nastal med plesalci in gledalci.

»Kaj je, kaj je?« so izpraševali fantje in silili v ospredje. »Zakaj ne godeš, Bolantaček? — Godi!«

Bolantaček pa je vpil znova in vpričo fantov tiščal v Blažeta:

»Zdaj povej, kar imaš! Kaj hočeš —?«

Blaže je hotel govoriti, toda glas mu je zastal v grlu; in namesto glasú je privrel na dan piskajoč kašelj...

Bolantaček pa je le vpil, da je odmevalo od sten:

»Zdaj govori!«

Kaj je hotel govoriti, ko mu pametna stvar ni prišla na misel in ko je mislil, da se udirajo tla pod njim!

Plesalci so vpili znova in že malo ne kričali in grozili Bolantačku:

»Godi! — Kaj imata?! — Ako ne zaigraš takoj . . .«

In tudi kletvica se je čula vmes.

Bolantaček pa se ni dal oplašiti. Kričal je v enomer:

»Pri miru naj me pusti! Čemu sploh pride . . . Za napotje je, pokveka nerodna! Niti plesati ne zna . . . V hribih naj bi ostal pri ovcah in kozlih — za ondi je . . .«

In še je vpil — še dolgo je vpil!

Blaže ni več vedel jasno, kaj se godi okrog njega. Videl je sicer vse, a razumel ni vsega; poslušal je, a besede so hitele brez vtiska mimo njega . . .

Miza, soba, strop, okna — vse se je zasukalo pred njim in le on — zdelo se mu je — je ostal miren, med tem ko je krog njega vse vršelo in kričalo, vpilo in ruvalo.

To so bili grozni trenutki za Blažeta, navzlic temu, da se jih ni zavedal popolnoma. In to je trpelo celo grozno večnost . . .

Kar zahrešči harmonika znova — — Bolantaček je nadaljeval svoj »ceparle«.

Blažetu je odleglo — — a ob enem mu je bilo dovolj, dovolj . . . . .

Segel je v žep, treščil pest drobiža na mizo, pustil klobuk in kamižolo, ki jo je bil odložil takoj pri vstopu, in odbežal venkaj na prosto.

In tam zunaj je bila polnoč. Po okolici se je razgrinjal lunin svit kakor čisto srebro in voda je bobnela tja v tiho noč, in veter, ki je bil narastel, je tudi pihal tja v tiho noč . . .

Blažetu je bilo, kakor da se je prebudil iz sanj — mučnih in težkih . . .

Obstal je spodaj pod stopnicami. Zazijal je, potegnill zraka váse — in izprevidel hipoma vso groznost in usodnost nocojšnjega večera.

»Sramota! O gorje, gorje mi!«

In poklical si je dogodke površno zopet v spomin.

»Torej ne za med ljudi, ampak —.«

Tega mu ni bilo prenesti — to je bilo pregrozno.

Zavrtelo se mu je v glavi, noge so se mu pošibile in moral je sestiti na stopnico.

Glavo je podpiral z roko; a jasno ni mogel misliti.

Vse misli so se mu v groznem neredu drevile krog nekega središča, krog neke misli, ki je bila izmed vseh najhujša in ki se mu je divje in brezsrčno režala v obraz zopet in zopet...

»Ne za med ljudi, ampak za v hribe —. Za v hribe... za med ovce in kozle...«

Stresnilo ga je.

Hotel se je dvigniti, toda grozna zavest, da mu je en trenutek podrl vse, vse — ta zavest ga je tiščala kakor môra proti tlom.

Vendar — vstati je hotel, je moral, ker je sapa pihala in mraz je bilo...

Dvignil se je s silo in s težavo.

Kam je hotel?

Sam ni vedel, kam je hotel. Proti domu bi bil šel; proti Andreju je hotel. Storil je par korakov, opotekal se je... a zgrešil je pot in zašel na stransko stezo. In steza je peljala nekam navzgor. Po koncu ni mogel... Sesedel se je sredi pota in obsedel v bregu za Lovrinovo hišo. Iz Lovrinove sobe pa je sijala luč skoz okna in Blaže je videl v izbo, kjer so plesali in ukali dalje.

»Čemu sem šel med nje, čemu!?!«

Tako je vzdihoval sam pri sebi; toda mesec na nebu mu ni odgovarjal in voda je brezčutno drevila po grapi mimo njega...

»Čemu si prišel?!« — tako mu je govoril neki tajen glas — »čemu si prišel, ko bi bil lahko vedel, da nisi za to, da nisi za družbo.«

In zopet so mu prišli pred dušo spomini — spomini, ki jih je obnavljal že tolikokrat, ki ga pa navzlic temu še niso bili spametovali: spomini na brata Franceta...

O, nima ga — nima ga Francetovega srcá, in to je grozno! — Kaj bi bil na primer France odgovoril nocoj, kako se obnašal proti Bolantačku?

Ha, France bi se ne bil vdal kar tako; France bi bil ravnal drugače!

»Kaj hočem —!?!« tako bi bil vprašal France Bolantačka in ga pogledal nazaj takisto jezno: »Kaj hočem?! To hočem, da gódi! Ali si za kaj drugega tukaj, kakor

da godeš? Čemu smo te najeli, če ne za to, da godeš? In ako se bojiš, da ti ne bom dal v gosli — tú imaš!»

In France bi bil vzel krono iz žepa in jo vrgel Bolantačku pod nos. In vsi fantje bi ga bili pohvalili zato!

Kaj pa Blaže? Ali je on zinil katero? Niti ene! In to je bilo grozno.

Prevara! Čemu se je silil med fante, čemu je sanjaril o Bog ve čem, za kar ni ustvarjen, za kar nima niti zmožnosti, niti poklica . . .

Da tega ni vedel poprej!

Kako bo prenesel udarec, kako bo pozabil sramoto! Zdaj je prepozno . . .

»Prepozno —?« je vpraševal zopet drug glas, »prepozno? Saj ni prepozno . . . Ako ga fantje ne marajo, ako za ples ni in za vpitje in krik — ali potem sploh za ljudi ni?«

Blaže je dvignil glavo in novo upanje mu je podžgalo ogenj v očeh. To so bile nove misli, ki so mu zopet ogrele srce in dajale novo moč potrti in izmučeni duši njegovi . . .

»Ali ga je gnalo samo med fante, ko se je trgal od Posečnika in od Žirovskih hribov, hrepeneč v dolino? Ali ne med ljudi sploh? — In ali so samo fantje ljudje? . . . Ako ga ne marajo fantje — dobro! Ga pa marajo drugi! Saj mara zanj Andrej, njegova sestra Miconna — saj mara zanj Petelinov Tinče . . .«

Petelinov Tinče —.

Blaže si je v duhu poklical v spomin zadnji pogovor, ki ga je imel s Petelinovim Tinčetom. Pretehtal je vsako besedo njegovo. Jasno ga je videl pred seboj, kako sedi na vozu visoko gori vrh ogljenih vreč in kako igra na »orglice«. Zdelo se mu je, da sliši celó, kako se okna odpirajo ob cestah in kako ljudje potikajo glave na prosto, čudeč se in ugibajoč, kako more kdo na tako malo orodje igrati tako lepo . . . In Petelinov Tinče — tako se je zdelo Blažetu — se napol smeje skoz orglice in oči se mu svetijo veselja in ponosa, češ: »O, meni ni nič hudega!« . . .

Ob teh mislih že ni več Blažetu klonila glava na prsi, roka se mu ni tresla in kolena se mu niso šibila. Nasprotno, začutil je novo moč po udih in življenje se mu je vračalo v dušo.

Dvignil se je . . . Zavedel se je popolnoma, pred dušo mu je bilo jasno.

Poiskal je pot, ki pelje od Lovrina proti Andreju, in se napravil naravnost proti mlinu, da domá v postelji še enkrat in še natančneje razmisli vso stvar.

Hitel je — in lahko mu je bilo hiteti... Veter, ki je vel po grapi, mu je hladil razgreto čelo, in na pot mu ni bilo treba paziti, saj je luna sijala in noč je bila tako svetla, tako jasna...

Hitel je — pohitel bi bil lahko na konec sveta, ko bi bilo treba. Hitel bi bil, pohitel bi bil naravnost k Tinčetu, objel ga in mu povedal, da se ne bo norčeval iz njegove črne srajce nikdar več; da se ne bo smejal Andrejevi šali nikdar več in da bi se črne srajce ne sramoval niti sam, ko bi imelo priti do tega.

V tem je došel do mlina — brez klobuka in brez kamižole — —. Toda kaj! Ali je imel Blaže čas, misliti na klobuk in na kamižolo? In ko bi bil tudi opazil, da nima klobuka in kamižole — kaj bi mu bilo zato? Nič! Blaže je imel novo misel, novo nado, ki mu sicer še ni bila popolnoma jasna, katere se je pa navzlic temu že oklepil z vso silo, z vso strastjo in z vsemi močmi svoje duše... In ta misel, ta nada je zadostovala Blažetu popolnoma.

»Kje sem vendar?« se je vpraševal in se čudil, ko se je zavedel ter videl pred seboj Andrejevo hišo in mlin; »ali sem domá?«

Gledal je krog sebe in videl, da je voda tekla po rakah kakor po navadi, da je véliko kolo stalo kakor vselej po noči in da so valovi bruhalo visoko, zaletavajoč se v lopate kakor vselej.

»Hvala Bogu — domá sem!« je vzdihnil Blaže in pri srcu mu je bilo, kakor da se je po dolgem trudu rešil iz valov, ki so ga že požirali in ga z neodoljivo močjo tirali v globino — — —

Dà — bil je domá!

In mesec je sijal še vedno in listje, kar ga je bilo še po vejah, je šuštel in veter je vel... Izza gorá pa so vstajale nove zvezde in pričenjale dolgo, dolgo pot po nebesnem svodu... A mlado jutro je še spalo in niti zarja se še ni bila dvignila na obzor...

XVIII.

Drugo jutro je bil Blaže bolan, resno bolan . . .

Vzbudil se je bil zgodaj.

Saj spati ni mogel vso noč. Vsa noč, kolikor je je bilo, mu je potekla nemirno. Ko je legel v posteljo, mu je bilo, kakor bi mu bila padla megla na dušo, in nič več ni mogel jasno razbrati svojih mislij. V nekem polsnu so se mu mešale razne podobe pred očmi: zdaj je bil na plesu v Lovrinovi gostilni, zdaj je govoril s Petelinovim Tinčetom, zdaj se je poslavljaj od Andreja in se odpravljaj nekam silno daleč po svetu, a nikomur ni smel povedati, kam . . . In pri tem ga je polival pot in ga kuhala vročina, da je zmetal raz sebe malo ne vso odejo in naposled odprl okno ob postelji . . .

Zaspal je še le proti jutru in še to le za silo.

A zjutraj se je vzbudil bolan, resno bolan . . .

Hotel se je dvigniti na postelji, a zbolelo ga je v sencih, da je brez moči zopet omahnil na posteljo . . . In glava ga je bolela, da mu je hotela razpočiti, in mrazilo ga je . . .

Stegnil je roko, ki pa se mu je tresla in bila skoro brez moči, ter zaprl okno; zakaj megla je silila v sobo. Potem pa je ležal nekaj časa utrujen in kakor brez življenja in z zaprtimi očmi.

A pred oči so mu stopili vsi dogodki pretekle noči s posledicami vred. In to ga je hudo razburjalo . . .

»Moj Bog! Kaj bo? Ali sem bolan?«

Spomnil se je, da bi se bil utegnil prehladiti po noči; dà, prišlo mu je celó na misel, da bržkone pri odhodu iz gostilne ni bil vzel niti klobuka, niti kamižole . . .

Pogledal je na stol poleg postelje — in tam kamižole in klobuka ni bilo.

Blaže ni več dvomil, da se je prehladil sinoči. In zaskrbelo ga je.

»Kaj bo, kaj bo?«

Odprl je oči in poslušal, ali sta Andrej in Miconna že vstala — mimogredé mu je prišlo na um, kaj sta si neki sinoči mislila o njem Andrej in Miconna — in želel je, da bi bila vsaj Miconna že po koncu.

In res so se spodaj čuli koraki — tihi in pridržani. Zdaj in zdaj so se imela odpreti velika vrata in Miconna je imela stopiti na prag.

Tedaj jo mora poklicati — tako je sklenil Blaže. In potem naj mu skuha zdravilo.

Zopet je zatisnil oči in spanec se ga je hotel polastiti. Že so mu vstajale pol jasne podobe pred dušo — take, ki tvorijo prehod iz zavesti v spanje — in že je bil na tem, da bi zaspal — kar ga vzbudijo stope, ki so prav tedaj začele svoje delo.

Blaže je stegnil roko, potrkal na okno in izustil s slabotnim glasom — tudi glas je imel na sebi znak bolezní —:

»Miconna!«

Ali ga je čula, ali ne? Takoj nato je prišla v sobo in vprašala, kaj je.

»Bolan sem . . .«

»Ali res?« se je začudila in zasmilil se ji je Blaže; »kaj, ali si se prehladil?« je nadaljevala s plašnim glasom, ko je videla Blažetovo blede lice. »Pa ne da bi bilo nevarno?«

»Vstati ne morem . . . Glava me boli, v prsih me boli, povsod me boli . . .«

»Moj Bog, kaj bo iz tega!«

Miconna je mislila, kaj bi . . .

»Bezgovca ti bom skuhala, Blaže.«

Blaže je prikimal.

Potem mu je popravila odejo, prinesla še koco in obljubila, da hoče zakuriti v peč. Nato pa je odhitela, da skuha čim prej zdravilo.

Ne dolgo potem je stal »bezgovec« pred Blažetom.

Blaže je pil in dobro mu je delo . . . Gorkota mu je silila po telesu in moči je čutil. Neka lahkota mu je legla na ude.

Vendar vstati bi še ne bil mogel in tudi ni hotel poskušati.

»Danes moraš ostati v postelji!« mu je rekla Miconna in ga zadelala v odejo.

Blaže je ležal in gledal v strop. Bolečin ni čutil; zeblo ga ni več — in neka omotica se ga je prijemala. Pol jasne podobe so mu zopet vstajale pred dušo . . .

Ko je kmalu nato prišel še Andrej v sobo in vprašal, kako mu je, ga je še razumel in mu odgovoril:

»Dobro.«

In tudi je razumel, ko je Andrej rekel Miconni:

»Če bo le slabo, bomo morali poslati po mater in po zdravnika.«

D drugega ni več čul. V naslednjem ga je že objemal spanec in sanje so ga ponesle proč odtod v drug delokrog . . .

XIX.

Kako je bilo to vse čudno, neumevno!

Blaže je kar na enkrat stal pred Pučnikom, nevedé, kako je prišel tja, in nevedé, ali hoče Pučnik kaj od njega, ali on od Pučnika.

In Pučnik je dvignil levo brko — to je navadno privzdigoval, kadar je govoril — ter vprašal:

»Si li prišel služiti? Hm! Hm! Služit, služiti!«

Zraven se mu je tolsti obraz zategnil v tisoč gub, pol resnih, pol smehljajočih. In male oči so mu bodle v Blažeta, kakor želo . . .

Zadi za Pučnikom pa je stal Petelinov Tinče v črni srajci ter z roko migal Blažetu, naj odgovori, naj pritrdi.

In Blaže se je čutil prisiljenega in je rekel:

»Služit sem prišel!«

»Služit —« je ponovil Pučnik in tiste gube, ki so bile dotlej prijazne, so hipoma izgubile vso mehko in postale resne in odurne . . .

»Idita!« je zapovedal Blažetu in Tinčetu ter pokazal na vrata; »ogljje je pripravljeno!«

Tinče je prijel Blažeta za roko in šla sta.

Pred hišo sta stala dva vozova, do vrha napolnjena z ogljem, in dva mršava konja sta bila vprežena spredaj . . .

»Kaj bo —?« se je zavzel Blaže, gledajoč pred seboj konja in vozova. Nič dobrega ni slutil . . . S plašnim pogledom se je ozrl na belo srajco, ki mu jo je bila Miconna oprala in izlikala pri odhodu od Andreja. Kamižole ni imel in klobuka tudi ne.

»V mesto bova peljala — na kolodvor!« mu je razlagal Tinče s prijaznimi besedami, kakor bi hotel s prijaznostjo popraviti slab vtisk, ki sta ga na Blažeta napravila konja in vozova.

»Ali bom tudi jaz peljal, kali?«

»Tudi. Vozila bova skupaj: jaz s prvim, ti z drugim.«

»Pa jaz imam belo srajco,« se je izgovarjal Blaže, dasi je slutil, da mu vsi ugovori ne bodo pomagali.

»Nič ne dé. Jaz sem jo tudi imel — še včeraj. A poglej me danes . . . Sicer pa bela srajca ni vse.«

»Vendar, kaj bi rekla Miconna, ko bi videla? In Andrej bi se norčeval . . .«

»Zató se ne brigaj, Blaže, in potolažen bodi;« — pri teh besedah je Tinče posegel v žep — »poglej, tukaj imam orglice; igrala bodeva po poti.«

»Ali bodeva?«

In Blaže je bil takoj voljan.

Sedla sta na vozove in pognala . . .

Toda ta vožnja — ta ni šla počasi, kakor bi bil človek mislil prej, sodeč po težkih vozovih in mršavih konjih. Hu! To je drevilo že takoj s početka kakor za stavo! Šlo je kakor veter in strela — in vrh tega še v klance, ki so se vlekli od Pučnika navzgor.

Tinče je sedel na prvem vozu visoko vrh vreč. Z bičem je švigal po konju, da je odskakoval in letel kakor lastovica. In čim huje je drevil Tinčetov konj, tem huje je Blaže priganjal svojega. Nekaj mu je reklo, da mora Tinčeta na vsak način preteči. A ravno preteči se Tinče ni dal. Kadar je bil Blaže že blizu in menil smukniti mimo njega, vselej se je ozrl Tinče nazaj, počil z bičem in udaril konja. In takoj je bila razdalja med njima najmanj deset metrov dolga.

»Tinče, Tinče!« je vpil Blaže z drugega voza in sapa mu je zastajala vsled hitre vožnje. »Počasi vozi! Sicer se nama vse razbije . . . Tinče!«

Toda Tinče je drevil huje in huje in vozova sta odskakovala. Pokrajina je kar plesala pred njima.

Pridrevila sta do vrh klancev.

»Zdaj —? Kaj bo zdaj?« je mislil Blaže.

Pot je držala navzdol in ako bosta drevila še dalje s tako naglico —

Blažeta je izpreletela groza. Že je mislil skočiti raz voz, že je bil iztegnil nogo — kar se obrne Tinče nazaj in zavpije:

»Zdaj bom zaigral na orglice — in okna se bodo odpirala . . .«

To je pridržalo Blažeta. Nogo je potegnil nazaj in se sklonil med vreče, da ne bi videl na cesto pod seboj in na kolesa, kako so odskakovala in trla kamenje po tleh.

Na prvem vozu pa je zadonel poskočni »ceparle«. Tinče je igral tako milo, tako globoko, tako mogočno . . . Blaže še ni čul kaj takega. To je bila godba! Ti glasovi so doneli in bobneli tja v jasni zrak, da so oglušili ropot vozov in hrskanje konj . . .

Blažeta je mamilo. Sedel je vrh voza — a ni vedel, kje je; voz je odskakoval, a Blaže tega ni čutil. Videl in slišal je samo — Tinčeta! In niti ni opazil, da so se odpirala okna pri hišah zaporedoma drugo za drugim in da

so na vseh oglih tiščale radovedne glave na plano. Še le ko se je začul šklefet šipe prav poleg njega, še le tedaj se je ozrl Blaže in videl, da je nespretna roka, odpiraje okno, ubila steklo in da so ostanki popadali na tlak pred hišo.

»Blagor tebi, Tinče! O, tebi ni hudega!«

Pa Tinče ga ni slišal. Pihal je v orglice, da so se mu napenjala lica in da se mu je čelo rdečilo, in ni se menil za vso slavo in za vse priznanje.

In »ceparle« je donel dalje. Blaže bi ga bil poslušal vso večnost . . .

Toda nekaj je bilo, kar je obrnilo Blažetovo pozornost drugam.

Blaže je z grozo zapazil, da odskakujejo ogljene vreče na vozu; in kolikor bolj odskakujejo, tolikanj večja globel se dela pod njim; on pa se pogreza v voz niže in niže; in vreče se kopičijo okrog njega . . . Pogreznil se je bil že nizko. Vreče so ga bile pokrile do pasú; in od pasú dalje se je že mazala bela srajca . . . Krog njega pa se je še vedno vse gibalo in odskakovalo, grozeč ga pokriti črez in črez . . .

Blaže si je hotel opomoči. Napel je moči ter se hotel izvleči iz votline. A ni šlo. Vreče so ga pritiskale s silo. Vse je tiščalo proti središču, se skladalo više in više in ga zakrivalo bolj in bolj . . .

»Kaj, če me pokrije popolnoma?«

Obraz se mu je zategnil groze in strahú. Že se mu je omazala srajca do ramen, že mu je šel v nos ogljeni prah ter ga dušil in silil h kašlju, a Blaže se ni mogel giniti; noge so mu tičale globoko nekje notri med vrečami . . .

»O Bog, zadušilo me bo!«

Blaže je obupaval. Menil je, da se bori s smrtjo . . .

Voza pa sta drevila in Tinče je godel in vreče so odskakovale po taktu . . .

Blaže je zavpil na pomoč.

Tinče ga ni slišal.

Blaže je hlatal po sapi. Bili so že zadnji trenutki. Zdaj in zdaj je imelo biti konec vsega — —

Toda — upanje!

Blaže je pogledal še enkrat krog sebe; oči so mu še služile . . .

In kaj je videl? Ali je videl prav? Glej, mestno zidovje se je kazalo iz daljave . . . Zvoniki so štrleli napik in nad kolodvorom se je kadilo — —

O Bog, o da bi ga še ne pokrile vreče! Da bi vztrajal še dotlej!

O Bog, o Bog — že so ga tiščale v lica; oglje ga je bôdlo v brado in prah ga je dušil — —

Kar utihne »ceparle« in vozova obstaneta. Bila sta na kolodvoru . . .

»Pomagajte!« je še zavpil Blaže ter se onesvestil.

Tinče in kolodvorski delavci so ga slišali. Šest rok se je stegnilo in ga s trdom in naporom izvleklo izmed vreč . . .

Blaže je izpregledal. Zadihal je prosteje in moč se mu je vračala v ude. A po koncu se ni mogel držati. Noge ga niso nosile in glava mu je lezla na prsi.

»Ali boš mogel razkladati?« ga je vprašal Tinče s sočutjem in neznansko mu je bilo žal radi Blažeta.

In skoro jokal je.

Blaže pa je sedel na kup hlodov, ki so bili zloženi na kolodvoru, in vzdihnil:

»Bolan sem!«

A kolodvorski delavci so se mu grohotali v obraz.

»Bolan. Ha-ha-ha! Od česa neki?«

»Kaj ne bo bolan!« ga je zagovarjal Tinče; »saj je lahko bolan, ker klobuka in kamižole ni imel!«

»Klobuka in kamižole, ha-ha-ha!« se je norčeval zopet nekdo!

»In pa vaje ni takega dela!« ga je zopet opravičeval Tinče; »ko se privadi nove službe, mu tudi oglje ne bo škodovalo . . .«

»Ha-ha-ha!« je ugovarjal prvi. »Kako sem pa jaz vaje? Jaz, ki dan na dan požiram oglje za kosilo in za večerjo — a?«

»Pa ti si od mladosti pri tem!« je rekel Tinče.

Nato se je oglasil drug delavec in se potegnil za Blažeta. Rekel je:

»Res, kdor je vaje, za tistega je tako delo. In kdor je ustvarjen za to, ta se tudi privadi takega. A za vsakega ni . . . In za kogar ni, ta se ne privadi vse življenje.«

Kako pametno in kako lepo so donele te besede!

Blaže je postal pozoren.

Kdo je govoril te besede, ki so donele kakor godba na uho? Kdo?

Dvignil je glavo, a ni mogel ločiti nikogar med delavci. Vsi so bili enaki, vsi enako napravljeni . . .

Vendar ta glas, s katerim je govoril oni, ta glas se je zdel Blažetu tako znan, tako domač . . .

»Ali ne govori Muha iz Bačen tako?«

Blaže je verjel, da je čul samega Muho, in pritrjeval mu je:

»Jaz nisem za to, jaz nisem za to!«

Tinče je med tem že odgovarjal in ugovarjal, češ:

»To zadnje pa zopet ni res! Privadi se človek vsega, vsega!«

Toda oni je trdil še vedno svojo. In ko je Tinče videl, da je zaman vsak ugovor, je umolknil tudi on.

Razložili so bili in Tinče in Blaže sta se obrnila proti domu.

»Nič ne verjami onemu!« se je obrnil Tinče s prvega voza in mislil pri tem na delavca z Muhovim glasom; »oni ne vé nič. Ti moraš meni verjeti. Jaz vem, da se boš privadil in da boš lahko obstal pri Pučniku.«

Tinčetov glas je donel zapovedujoče in Blaže se mu ni mogel ustavljati. Sam je naposled verjel Tinčetu in mu pritrdil, češ:

»Res, jaz tudi vem, da se bom privadil in da bom lahko ostal pri Pučniku.«

Vozila sta počasi, zložno; Tinčetov voz je bil za deset metrov pred Blažetovim.

Cesta se je vlekla. Ob cesti je tekla voda; na obeh straneh pa so se kopičile gore, kakor da stražijo dolino. Burja je vlekla in hrastovje ob cesti je šumelo.

Blaže se je prepustil veselim mislim. Nadejal se je, da bo lahko in brez težave obstal pri Pučniku, ako bosta s Tinčetom vozila vedno takó-le zložno in počasi. In zadovoljnost se mu je brala na obrazu.

Pa ga doteče France — brat France . . .

Dà, brat France ga je dotekel in mu kar na enkrat podrl vse vesele misli in mu jih obrnil drugam.

Brat France se je namreč vračal iz Amerike. Lepo je bil oblečen; zelen telovnik je imel in srebrna veriga mu je visela od žepa. Blaže ga je komaj spoznal.

»Oj, ali si ti, France? Ali prideš iz Amerike?«

France se je čudil, kdo ga kliče tako domače, in debelo je gledal Blažeta; ni ga bil spoznal. Zato mu je Blaže sam priskočil na pomoč.

»Jaz sem!« mu je rekel; »ali me ne poznaš? Tvoj brat Blaže sem!«

»Ti —? Moj brat —?«

»Res! Jaz sem Rotijin Blaže!«

Še le potem ga je France spoznal. A sramoval se ga je — sramoval se ga je radi črne srajce in pa radi zakajenega obraza.

»Kje si zdaj —? Kaj delaš —?«

»Pri Pučniku sem in oglje vozim.«

»Kako to, da si pri Pučniku? — Zakaj pri Posečniku nisi več?«

»Gori ni záme, ker je v gorah. Gori po ves teden ne pridem med ljudi. A tukaj — ne veš, kako je pri Pučniku prijetno! S Petelinovim Tinčetom voziva v mesto in s kolodvorskimi delavci govoriva... Koliko človek vidi in sliši takó-le po svetu!«

»Vidi in sliši, ha-ha-ha!« se je zagrohotal France na vse grlo in pozabil celó, da ima pred seboj Blažeta, ki bi se ga imel sramovati — »vidi in sliši... Takó-le po svetu... Teh par ur od doma...«

»Saj je daleč v mesto,« si je upal ugovarjati Blaže.

»Ha-ha-ha! Se ti vidi, da ne veš, kaj je daleč... Ali veš, kje je Amerika? Ko bi vedel, kje je Amerika, bi ne govoril tako... Ha, v Ameriki se kaj vidi in sliši — to ti rečem!«

»V Ameriki —. V Ameriki —.«

Tako je ponavljal Blaže sam pri sebi in mislil Franceta še nekaj vprašati.

Toda France je bil že deset korakov naprej in jo hitro mahal proti domu. Menda se je bil spomnil, da se mora sramovati Blažeta.

»Čakaj! Ne boš me zaničeval!« je zamrmral Blaže in dvignil pest za Francetom; »ne boš me! Tudi jaz nekaj premorem, to ti hočem pokazati... Jaz bom šel v Ameriko!«

V Ameriko! To je bil sklep, ki ga je naredil Blaže hitro in ga imel izvršiti v kratkem in prav gotovo...

V Ameriko —.

In v hipu mu je bilo jasno, da se pri Pučniku ne bo privadil tudi pri počasni vožnji ne.

V Ameriko —.

In kar naravnost bi bil najrajši povedal Tinčetu, da pri Pučniku ne bo več dolgo in da bo šel po svetu daleč, daleč... tja, kjer se kaj vidi in sliši.

To bi bil povedal Tinčetu — in kar naravnost; toda vozova sta obstala in Blaže in Tinče sta bila domá.

»No, ali sta prišla, ali sta prišla?« ju je sprejemal Pučnik s smehljajočim obrazom stoječ na pragu; zopet je v kratkih presledkih dvigal levo brko; »ali sta prišla? Da sta le! Dolgo sta vozila — no, pa naj bo za prvič... A sedajle bo še čas, Blaže, da boš peljal v mlin... K Andreju boš peljal.«

»Kaj —? K Andreju?« se je zavzel Blaže in jeza mu je vstajala in upor se mu je budil.

»K Andreju. Je že naloženo; kar prepresi, ker se mudi. Večer bo.«

»K Andreju —? V tejle črni srajci?«

»Zakaj ne? Saj Andrej se ti ne bo posmehoval. Obljubil je, da se ti ne bo...«

Blaže je omahoval...

»Ali se mi res ne bo posmehoval?«

»Res se ti ne bo!«

In Blažeta je premagalo. Zapregel je in odpeljal.

Dolgo, dolgo se je vlekla pot proti Andreju. Konj je bil izmučen, voz nenamazan. Pot je bila razorana od zadnjega deževja in ogibati se je bilo treba voznikom.

Blažeta je vso pot skrbelo, kaj bo rekel Andrej. Že ga je videl v duhu pred seboj, kako nabira usta v posmeh in kako prešteva črna rebra po vreči... Jasno je bilo, da se bo Andrej norčeval navzlic temu, da je obetal Pučnik, da se ne bo.

Blažetu je šla kri v lica...

»Kaj bi storil —?«

Že mu je prišla misel, da bi obrnil, a bal se je Pučnika.

Šlo je naprej. Bil je na pol poti. Pri srcu mu je bilo tesneje in tesneje...

Ljudje so ga srečevali in se mu posmehovali. Celó Bolantaček ga je srečal in se ga sramoval...

Blaže bi bil najrajši izginil s površja, udrl se v zemljo...

A konj je vlekel dalje, dalje...

Že se je videl mlin... stope so ropotale...

Blaže je ločil, kako se je vrtelo veliko kolo ter brizgalo vodo daleč pred se. Tudi je videl, da nekdo stoji na pragu in ga pričakuje.

»Kdo je oni? Kdo ga pričakuje?«

Napenjal je oči, da bi ga spoznal. A ni videl prav natanko. Toliko je ločil, da Andrej ni... Ne; to je bila ženska...

»Ali je Miconna?«

Tudi Miconna ni bila. In vendar se mu je zdela tako znana, tako domača.

Blaže se je približal za dvajset korakov. Postava na pragu se je zganila . . . hitela mu je naproti.

»Ali je — ?«

Dà, to je bila Rotija, mati Blažetova, ki mu je pri-tekla naproti, sklenila roke nad glavo ter vzkliknila pre-senečenja:

»Ah, Blaže, kakó — kakó si zdelan!«

XX.

Blaže je odprl oči. Čudil se je in gledal krog sebe. Ležal je na svoji postelji pri Andreju in voda je šumela in stope so ropotale pod njim . . . Spoznal je, da se je vzbudil iz dolgih in kakor môra težkih sanj.

Ob zglavju je stala Rotija, ki je bila prišla prav tedaj. Tarnaje je vila roke in zrla v prepadlo obličje Blažetovo.

»Ah, Blaže, kakó — kakó si zdelan! Blaže, ali je bolje?«

»Bolje,« je odgovoril Blaže in glas mu je bil slaboten.

Skušal se je obrniti na postelji; a moči ni bilo prave. Oči so mu lezle skupaj; odeja ga je težila in pôt ga je polival.

Hotel si je pomagati; a Miconna, ki je bila tudi v sobi, je pristopila in ga zadelala znova.

»Vroče je!« je izpregovoril Blaže in zopet odprl oči.

»Blaže, le potrpi; bo kmalu bolje,« ga je tolažila Miconna.

In Rotija je plakala znova:

»Ali je bolje, Blaže? Je li, da je bolje!«

Miconna je odšla. Rotija pa je sedla na stol poleg zglavja in z očesom ni trenila od Blažeta.

Blaže je dihal počasi, a globoko. Čelo mu je bilo rosno, in kadar se mu je orosilo popolnoma, tedaj je segla Rotija po robec in mu obrisala kapljice.

»Blaže, ali boš zaspal? Le zaspi, Blaže!«

Blaže ni zaspal več. Mežal je; a bdel je in zdelo se mu je, kakor bi ga bil kdo nenadoma potegnil v življenje, katero je bil pozabil in izgubil v omotici . . .

»Mati!«

»Kaj je, Blaže? Ali si žejen?«

»Ne.«

»Kaj bi pa rad? Ali ti je slabo?«

»Ne. — Mati, ali sem dolgo spal?«

»Ne, nisi spal dolgo . . . Blaže le zaspi zopet!«

»Mati, hude sanje sem imel.«

»Revež! Da je moralo priti tako daleč . . . Blaže, tukaj ne boš več! Domov boš šel, kakor hitro ozdraviš . . . In potem boš domá!«

Blaže je molčal. Razumel je sicer, kar je rekla mati, a da li bo res tako, kakor je rekla, o tem ni mogel preudarjati; preslab je bil.

Proti večeru je prišel zdravnik. Po dvakrat na teden se je vozil skoz dolino. In ko se je ta dan pripeljal mimo, ga je poklical Andrej in ga pripeljal k Blažetu.

»Kakó je — ?« je vprašal zdravnik in potipal žilo.

»Bolan sem,« je odgovoril Blaže.

»To vidim, da si — he! No, nevarno ne bo! Prehlajenje ni bilo popolno . . . hm, hm! A razburjenost, ta je zakrivila mnogo . . . Mirú treba, mirú!

»Hvala Bogu!« je vzdihnila Rotija in težek kamen se ji je odvalil od srca; »mirú ti je treba, Blaže! Le miren bodi in molči! Nič se ne vznemirjaj!«

Zdravnik je odšel.

Rotija pa je še nadalje sedela ob zglavju in molčala. Molčala je samo radi Blažeta, ki mu je bilo treba mirú in ki se ni smel vznemirjati . . .

Prva noč je bila dolga. Blaže ni spal. Ležal je znak in opazoval sence, ki so se delale na stropu in migljale, kakor je migljal plamen svetilke, ki je brlela na mizi. Mati je dremala ob zglavju. Od spodaj gori pa se je čul stoka-joči glas Špelin, ki tudi ni mogla spati po noči.

»Voda, oh voda . . . Včasi je zelena — huš! — v taki tonejo ljudje . . .«

Blaže je poslušal in se zamislil v ta tožni in zategli glas . . . In bilo mu je kakor takrat, ko se je pogrezal v Pučnikove vreče globokeje in globokeje . . .

»Včasi je rjavkasta, penasta, ki mehurčke žene . . .«

In potem mu je bilo, kakor bi ga kolodvorski delavci vlekli izmed vreč in kakor bi zopet dihal prosteje . . .

»Oh, da bi ozdravel — da bi le ozdravel!« je vzdihnil in neznanska želja se ga je polastila, da bi vstal, da bi bil zdrav, da bi —

»Kaj bi potem?« se je vpraševal.

In tu je že nastopala slutnja, skrb — in dogodki zadnjih dnij so mu silili v spomin . . .

Toda vznemirjati se ni smel!

In Blaže je znova poslušal Špelo ter se zatapljal v njen glas.

Drugi dan je bilo bolje. Ležal je laže in sopel je mirneje. Tudi zaspal je črez dan.

Micona mu je kuhala in mu postregla kakor mu je mogla. Tudi Andrej se je brigal in pobrigal, kolikor je bilo mogoče. Rotija, ki se dotlej ni ganila od postelje, se je poslovila zvečer in šla domov z obljubo, da pride zopet, in s prošnjo, da naj naznanijo prav gotovo, ko bi se imelo obrniti na slabše.

Minil je prvi dan, drugi dan — pa se ni obrnilo na slabše. Zdravila, ki jih je bil zapisal zdravnik, so imela svojo moč. Blažetu se je obračalo na bolje. Ni bilo več dvoma, da je nevarnost pri kraju. Vsi so se veselili. Le Blaže se ni veselil tako, kakor bi bilo pričakovati.

Oni nesrečni dogodek v Lovrinovi gostilni je bil nekako središče, okrog katerega so se sukale zdaj vse misli Blažetove. Srce se mu je trgalo ob spominu na ta večer, a Blaže ga je prešel v mislih še enkrat od konca do kraja.

Grozen in usodepoln je bil ta večer . . .

Blaže je pretehtal tudi posledice, ki bodo sledile, ki morajo vsekako slediti dogodkom onega večera . . .

In tudi té niso bile prijetne!

Ali bo poslej mogel pogledati mirno v oko kateremukoli izmed tovarišev, ki so bili oni večer pri Lovrinu? Ne! Ali se ne bo — oziroma ali se ni raznesel oni dogodek sploh med ljudi? In ali ga ne bo zasmehoval vsakdo in ga preziral? Po tej sramoti, ki si jo je nakopal oni usodni večer — ali mu je še sploh mogoče bivati tu v dolini, tu med ljudmi? . . .

In že se mu je rodila misel, ali bolje, ni se mu rodila, zakaj Blaže se je je bil oprijel že takoj prvi trenutek, ko se je bil vzbudil iz onih strašnih sanj; zdaj mu je le vstajala znova in jasneje — misel, da pusti vse skupaj: dolino in ljudi, ter se omeji zopet in izključno le sam náse.

In kakor glas iz nekih višjih svetov so mu donele v spomin besede onega delavca z Muhovim glasom:

»Kdor je vaje, za tistega je . . . In kdor je ustvarjen za to, ta se tudi privadi . . . A za vsakega ni . . . In za kogar ni, ta se ne bo privadil vse življenje . . .«

In te besede so Blažeta vlekli in vabile bolj in bolj. Nove misli se je oprijemal . . . Saj je čutil v sebi, da je v bolezni postal nekako drug, nekako nov človek . . .

One strahovite sanje so pustile v njegovi duši vidnih sledov. Tista neukročena želja, ki se mu je javila dotlej brez prestopanka — želja po ljudeh, po družbi, po izvenrednih dogodkih: ta želja je minila kar hipoma in na njeno mesto je stopila neka hladnost, neka premišljenost... Blaže je postal mož — mož, ki preudarja resno in presoja mirno in trezno...

In ko je stopila predenj prihodnjost z vprašanjem: »Kaj sedaj?« — tedaj je bilo pač treba presoditi stvar mirno in trezno.

»Kaj sedaj —?«

Dolinsko življenje, t. j. življenje v vihrah in vrtincih, v hrumu in šumu, se mu je pristudilo do grla.

Torej: Kaj sedaj?

Proč odtod, proč iz teh razmer — kamorkoli že!

»Kam —?«

Ali nazaj k Posečniku?

K Posečniku ne! Posečnik mu je zameril — in kadar Posečnik zameri, tedaj ne odpusti zlepa. Posečnik bi ga ne maral.

»A kam sicer —?«

Ali v Žire?

Blaže je bil prepričan, da Žire niso zanj in Vilfanova prodajalna tudi ne. — V Žire ne!

Ali k Pučniku?

Ob spominih na Pučnika in na Tinčeta ga je streslo in vselej, kadar se je spomnil onih grozних trenutkov v sanjah, ga je izpreletelo po vsem životu. Ne, k Pučniku ne, ko bi ga prosila Tinče in Pučnik na kolenih!

Kaj pa v Ameriko?

V Ameriko —. V Ameriki ima očeta; tega bi poiskal in dobro bi mu bilo... In ljudem in pa opravljivim jezikom bi se umaknil. Toda trezno je bilo treba to premisliti! Kako dobiti očeta v Ameriki in — kar je glavno — kje je denar za v Ameriko? In kje bi si upal Blaže sam v Ameriko? — Nič, nič! Tudi na Ameriko ni da bi mislil!

»Kam pa? Kam pa?«

In tu se je Blaže spomnil, kaj mu je rekla mati v boleznih. »Tukaj ne boš več! Domov pojdeš, kakor hitro ozdraviš. In potem boš domá!« Tedaj je bil Blaže preslab, da bi bil mogel misliti o teh besedah. A sedaj mu je bil duh zopet krepak in lahko se je zaglobil.

Kaj ko bi šel domov, ko ozdravi nekoliko? In kaj, ko bi ostal potem stalno domá? V grapi bi bival; drva bi cepil in kaj drugega malega bi storil . . . In mir bi imel pred ljudmi, mir pred samim seboj . . . In na peči bi ležal in gorko bi bilo . . .

Le nekaj ga je zaskrbelo pri tem.

Kaj, ko bi mu domá zopet ne bilo povšeči in bi si želel zopet proč, proč —? In potem bi mu mati zopet in po pravici očitala, da je izbirčen . . . Tega bi mu ne bilo prenesti!

No, pa ta skrb mu je prišla le mimogredé. Blaže se je potolažil takoj, češ:

»Kam si bom neki želel? Ali nisem izkusil dobrega in hudega dovolj?«

A nekaj drugega mu je delalo skrbi in mu težilo srce.

Kako se ločiti od Andreja? Mlina se je bil privadil v teh dneh in Andreja tudi in Micone tudi. Kaj bosta rekla Andrej in Miconna pri slovesu? Ali ga ne bo Miconna vprašala: »Ali ti ni bilo lepo pri nas? Zakaj nas zapuščaš?« Ali mu ne bo Andrej očital na tihem, da ne dela lepo, ko jima vso prijaznost in vso postrežbo plačuje takó-le? In na vse to Blaže niti pravega vzroka ne bo mogel povedati. In ko bi ga tudi povedal, saj bi ga ne razumel niti Andrej, niti Miconna . . .

To je bilo hudo in to je težilo Blažetu srce bolj ko vse drugo.

In tako je bil pri misli na bližajoče se zdravje vesel, pa zopet ne vesel; in misli so se mu menjavale, vesele in tožne, prav kakor tam zunaj jesenski dnevi, lepi in deževni.

XXI.

Rotijin Blaže je ozdravel.

Slab je bil sicer še, a toliko vendar, da je mogel biti po koncu in pomagati po mlinu. Zopet je sipal v stope, presejal moko in tudi zatvornico je mogel odpreti. Težavnejša dela seveda je moral opravljati Andrej.

Zunaj je bil lep dan. Mrazovi, ki so bili zadnje čase nastopili, so se prevlekli in solnce je sijalo in pogrevalo zemljo. Brezlisto drevje ni več delalo sence; le veje so tvorile posamezne, krepko očrtane obrise, kadar je solnce posijalo. Tla, ki so že skoro zmrzovala, so se otajala in delo na polju je šlo lahko izpod rok.

Blaže in Andrej sta delala v mlinu. Menila sta se poleg drugega tudi o vremenu. Blaže je sodil, da so ga ravno lepi dnevi vzdignili in mu pomagali na noge. Andrej pa je pristavil, da bodo zopet lepi dnevi storili svoje ter okrepili in ozdravili Blažeta popolnoma. In Andrej se je tega veselil.

Saj je pa imel tudi vzrok za to!

Koliko načrtov je bil sestavil za časa Blažetove bolezni, ki sta jih imela sedaj izvršiti z Blažetom skupno! Po mlinu je bilo treba popraviti to in ono. Onstran vode, kjer je uhajal potok v sosednjo grapo, je bilo treba sezidati škarko, in to vse še do zime. Potem se je bilo izrabilo par stop v tolkalu; okovati jih bo treba! Nekaj lopat v velikem kolesu je bilo strohnelo; pajkelj v mlinu je puščal; stopnice, ki vodijo v mlin, so kamenite in nerodne: vse to je čakalo popravila. Skratka, Andreja in Blažeta je čakalo dela dovolj . . .

Žal, da se Blaže ni mogel veseliti z Andrejem vred! Danes ta dan je bilo treba govoriti odločilno besedo.

Večkrat je že menil začeti in povedati Andreju, da bo šel proč, in to že jutri, a vselej mu je zastala beseda v grlu in obmolknil je. Tesno mu je bilo pri srcu. Vedel je, kaj dela, ali kaj bi vsaj moral delati; vendar ko je pogledal skozi vrata in videl, kako je voda bleščala v solncu in kako so se žarki lomili v penah, ki so pršale od kolesa: tedaj ga je tesnilo še posebno in ni se mogel sprijazniti z mislijo, da bi bil ta dan njegov zadnji pri Andreju.

»Bom pa zvečer povedal — pri večerji!«

Tako je sklenil naposled in odložil do večera. Zvečer je bila vselej tudi Miconna poleg in treba ne bo tega praviti vsakemu posebej . . .

Minilo je popoldne.

Zvečer pa ni kazalo odlašati več. Blaže je začel kar naravnost:

»Proč pojdem —.«

Andrej ga je pogledal; tudi Miconna se je začudila.

»Kam —? Ali res?«

»Domov moram iti.«

»A — domov? Tisto že . . . Kdaj boš pa nazaj prišel?«

Andrej in Miconna ga nista umela. Blaže je moral razlagati natančneje:

»Ne vem, kdaj bom prišel . . . Saj mislim ostati doma za vselej. Sem dejal, da ne bom več služil nikjer, zato ker ni záme, da bi služil . . .«

»Zakaj? Ali —? Blaže, ali morebiti nisi zdrav?«

»Tisto ne, zdrav sem. Vendar — zdi se mi najboljše, da sem doma . . . Mati je že stara —.«

»A — tako?« je rekel Andrej.

»Pa vendar —« je začel zopet Andrej po kratkem molku; »za kak dan boš lahko prišel nazaj . . . Takó-le, kadar bi bilo v mlinu dela veliko . . . Ali bi mogel?«

»Lahko, o tisto pa lahko!« In Blaže je bil vesel, da je mogel obljubiti vsaj toliko.

No in potem je bilo tudi Andreju prav.

»Vidiš,« je rekel, »jaz sem sodil, da misliš v Žire . . . Po pravici povem, žal bi mi bilo po tebi, ko bi šel v Žire. — Ali veš, da je šel France v Ameriko?«

»Ne vem. Ali je res šel?«

»Res; pred par dnevi . . . No in potem sem mislil, da so te pregovorili k Vilfanu. — In zato bi mi bilo žal . . .«

»O, tisto pa ne!« je dejal Blaže, vesel, da more potolažiti Andreja; »v Žire ne grem, ko bi me silil ne vem kdo!«

»Nič ne rečem,« je dejal zopet Andrej, »nič ne rečem; rad sem te imel, rajši kakor koga drugega. In težko mi bo . . . No, pa čez zimo ne bom drugega iskal.«

In dobro je bilo.

Samo Miconna še ni mogla umeti, zakaj bi moral Blaže hoditi proč. Skoro verjeti ni mogla, da bi Blaže govoril resno.

»Morebiti pa le ne misliš iti, Blaže?«

»Moram iti, res moram iti!«

»Pa bi ostal vsaj toliko, da se pozdraviš.«

»Saj sem zdrav! Saj mi nič ni.«

»Vendar . . . kuhala bi ti, kakor sem ti v bolezni, in postregla bi ti — —; morebiti ti pa postrežba ni bila všeč?«

»Oh ne misli tega!« jo je zavrnil Blaže in zopet mu je bilo hudo; »ne misli in ne verjami tega! Kako bi mi postrežba ne bila všeč, ko boljša biti ni mogla! Vedno bom rad prišel, gotovo! A zdaj, zdaj moram iti . . .«

Nadalje ga nista izpraševala niti Miconna, niti Andrej. Verjela sta mu; a hudo je bilo obema. In tudi Blažetu ni bilo lahko pri srcu. Kako rad bi ju bil prepričal, kako rad bi jima bil povedal vse, vse . . . a ni mogel — in Bog ve, ali bi ju bil tudi prepričal s tem, ali ne?

Spodaj pa je šumela voda mimo mlina. Drsela in polzela je prek skal in z glasnim bobnenjem padala v tolmun pod jezom.

In ko je nora Špela zapazila, da zastaja pogovor za mizo, jo je kar na enkrat navdušilo vodno šumenje in začela je s svojim piskajočim glasom:

»Voda, oh voda . . . Včasih je penasta, ki mehurčke žene in se s sipo kali . . . To je voda . . .«

Nato je počakala nekoliko, kakor bi hotela vprašati: »Ali boste govorili?« — in ko je bilo za mizo le tiho, je začela znova:

»Voda, oh voda . . .«

Blažetove misli pa so letele tja v grapo in po grapi dalje do Rotije . . . Saj je mati morebiti prav tedaj mislila nanj, želeč, da naj bi nikar ne odlašal več in prišel, prišel . . .

XXII.

»No, ali si prišel, Blaže?« ga je pozdravila Rotija po stari navadi, ko je prišel drugi dan proti poldnevu; »prav, da si prišel! Ali si zdrav, Blaže? Popolnoma še nisi, je-li? Kaj boš jedel?«

Blaže ni mogel ob enem odgovarjati na vsa vprašanja. In Rotija tega tudi ni zahtevala. Peljala ga je v hišo in postavila kosilo predenj.

Potem še le sta se oddahnila oba in se pogovorila o tem in onem.

»Prav, da si prišel!« je dejala Rotija zopet, »prav! In po pravici ti povem, rajši vidim, da si domá, kot bi si drugje kvaril zdravje in zapravljaj denar . . .«

Poslednje je donelo malo očitajoče; zato je Rotija popravila takoj in pristavila prijazno:

»Le jej, Blaže, le jej!«

In Blaže je jedel.

»Kaj pa —?« je vprašal Blaže čez malo časa; »kaj pa, ali je France res šel v Ameriko?«

In tedaj je bilo prvič, da je Blaže sam napeljal pogovor na ta predmet.

»Res je šel,« je odgovorila Rotija na kratko in na čelu, ki se ji je stemnilo, je bilo videti, da ji ni čisto prav, da je šel.

»Ali ste kaj vedeli naprej, da bo šel?«

»Kaj bom vedela,« je povzela Rotija; »malo ali pa nič nisem vedela . . . Pred par tedni so že govorili ljudje o tem; pa kdo bi se zanesel na ljudi! Oni dan pa je prišel Francè sam in povedal, da gre . . . Pogovarjala sem ga, naj se premisli. A zavračal me je tako jezno, tako surovo,

češ, da ne razumem tega . . . O Bog — in za táko-le deklino gre! Za táko-le, ki ne bo imela niti krajcarja in ki jih je izpeljala že toliko . . . Popolnoma se bo izgubil po svetu, to vem! Še naredil si bo kaj, ker nagel je in njegova mora obveljati vselej!»

Rotija je sklenila roke in pogledala kvišku. Na obrazu se ji je brala žalost in v očeh so ji igrale solze.

Tudi Blažetu je bilo hudo — radi matere . . . Zinil bi bil kaj, a ni vedel, kaj bi. O „deklini“ ni hotel izpraševati natančneje; o takih rečeh se Blaže ni rad menil z nikomer, najmanj pa z materjo. O čem drugem pa tudi ni vedel govoriti.

»Pravijo, da mu je Vilfanka dala denar,« je rekel naposled, ko sta bila pomolčala nekoliko.

»Nič mu ni dala!« ga je zavrnila Rotija; »saj je sam imel. Kako bi mu Vilfanka dajala denar, ko je sama nevoljna, da je šel! Včeraj sem bila tamkaj in tožila je črezenj, češ, da je bil čim starejši, tem ošabnejši . . .«

»Kaj pa Vilfan?«

»Vilfan se jezi, da se bolj ne more. Preti, da mu ne bo dal niti krajcarja, ako se vrne z ono deklino. In pa nad Vilfanko vpije, češ, da mu je ona dajala potuho . . . Kaj mu je dajala potuho! Nič mu je ni dajala! Morebiti je bila nekoliko predobra in premehka — drugega nič!«

Rotija je obmolknila in zrla v tla. Morebiti ji je očitala vest, da niti Vilfanka, niti ona nista brez krivde. Morebiti je morala priznati sama proti sebi, da po lastni krivdi ni opazila slabih kalij, ki so poganjale v Francetu že kot otroku in se razvile počasi v napuh in ošabnost . . . Morebiti pa je mislila na Blažeta in na krivico, ki mu jo je delala, da ga je vedno in vedno tiščala v ozadje in ga cenila vse premalo . . .

Blaže pa je mirno jedel in molčal. Kaj je mislil prav ta hip, se ne vé.

»Blaže, bolj sem te vesela ko Franceta!« je izpregovorila Rotija naposled; »po pravici ti povem, prav je, da nisi hotel ostati v Žireh . . . Ni vselej tako, kakor se vidi na zunaj . . . Nič več te ne bom silila nikamor. Če hočeš biti domá — bodi; si vsaj pošten . . . Če pa ne, si izbiraj službo sam. Star si dovolj — in če rabiš pamet, lahko spoznaš, kaj je prav in kako je prav.«

Blaže je zopet molčal. Za žlico je gledal, ki mu je vedno enakomerno hodila od ust v skledo in nazaj. Bilo

je, kakor bi se niti ne brigal za Rotijine besede, a se je. Ko je videl materine solze, tedaj je prišlo tudi njemu trpko pri srcu in zopet se je moral premagovati kakor vselej, da se ni spominjal Franceta z jezo in sovraštvom.

Ta hip mu je tudi — kakor vselej, kadar se je spominjal Franceta — prišla na mar razlika med njim in med Francetom. In čudno, ta hip Blaže ni bil žalosten, ko je primerjal sebe s Francetom . . . Ne, ta hip je bil prvič v svojem življenju samega sebe vesel, sam s seboj zadovoljen.

Na tisto pa, kar mu je rekla mati: da naj si izbira službo sam, ako hoče — na tisto Blaže tedaj ni hotel misliti. Čemu bi bil mislil na tisto? Saj je bilo domá dobro in za prvi čas že celó ni kazalo izbirati; na zimo delavca nihče ne potrebuje. Na pomlad pa — o svetem Juriju, ko se seli družina — tedaj se bo že videlo. No, toliko je pa vedel Blaže že sedaj, da, če bo iskal službe je ne bo iskal niti po dolini, niti kje v mestu, najmanj pa v Ameriki. Toda sedaj ni bilo treba premišljati o tem.

XXIII.

In vendar je bilo treba, da je Blaže mislil o tem prej, kakor je sodil, da bo.

Ni bil še celi teden domá, ko pripelje nekoč — takó-le popoldne je bilo; Blaže je drva cepil na tnali, Rotija pa je bila šla v delo — Posečnikov Štefuc doli po grapi in se ustavi pri Blažetu.

»Ali si domá, Blaže?«

»Domá sem —. Kaj pa ti, Štefuc, no?«

»O nič! V mlin peljem, pa je dejala Posečnica, naj se oglasim pri vas, ker je zvedela, da si bil nekaj bolan; ali si še?«

»Zdaj nisem. — Ali je Posečnica rekla, da se oglasi? Kaj je pa pri Posečniku kaj novega?«

»Novega ni nič. Saj nima biti kaj novega« — in Štefuc se je popraskal za ušesi — »jaz sem sedaj za volarja . . .«

»Kdo pa pase?«

»Pase pa sedaj tisto Drolovo Reze — saj poznaš otroka?«

»Poznam —. Kaj pa sedaj kaj pridelujete?«

»Vsake vrste . . . Krompir smo že zdavna pokopali; repo smo spravili; zelje je pa še na njivi . . . O, dela je dosti — ljudij je premalo . . .«

»Ljudij —? Saj vas je dosti!«

»Ni nas ne! Posečnica je naročila, ko bi ti hotel priti nazaj . . . Radi bi te vzeli . . . In ko bi ne maral biti za volarja, bi pa bil za malega hlapca. Tako mi je naročila!«

Blaže je obstal. Iznenadilo ga je.

»Ali je res tako naročila?«

»Res.«

To, kar je govoril Štefuc, to je bilo tako vablivo, tako prijetno . . . To je bila godba . . . »K Posečniku —.« To bi bil vrhunec želja njegovih; to bi bilo tisto, po čemer mu je hrepenela vsa duša že toliko časa, ne da bi bil vedel za to . . . Dà, k Posečniku, k Posečniku.

Blaže je pustil sekuro in polena in gnal Štefuca v hišo in mu prinesel sadja in ga silil, naj jé.

In potem je hotel čuti zagotovilo še enkrat.

»Tako praviš, da ti je Posečnica naročila, je li?«

»Posečnica.«

Kaj je Štefuc vedel, kakšnega pomena je za Blažeta novica, ki mu jo je prinesel! Niti sanjalo se mu ni o tem!

»Kaj je pa Posečnik rekel?«

»Tudi Posečniku bi bilo prav, ko bi prišel,« je odgovoril Štefuc in zadnje jabolko mu je izginjalo pod zobmi; »on je tudi naročil, da pridi. Dela boš imel, če tudi bo zima. In v nedeljo po maši boš lahko ostal domá pri materi . . . Tudi med tednom te bo pustil domov za kak dan, če boš hotel. Tako mi je naročil.«

To je bilo zopet nekaj za Blažeta. Hej, potem bo imel nedeljo prosto, potem bo celó med tednom — — hm, celó v Brode mu ne bo zaprta pot in Andreju bo lahko izpolnil besedo, ki mu jo je dal . . .

»Tedaj tudi Posečnik je naročil?«

»Tudi. Ali boš prišel?«

»Kdaj bi pa imel priti?«

»Kadar ozdraviš popolnoma. Če si pa zdrav, pa lahko takoj jutri.«

»Ali so rekli, da takoj jutri?«

»Rekli.«

»No, pa pridem; le povej, da pridem!«

Ko je odhajal Štefuc, je zrl Blaže še dolgo za njim. Pri tem so se mu menjavala čuvstva tako različna, tako vesela . . . Bilo mu je, kakor da je še le ta trenutek dosegel tisti rešilni drog, po katerem je segal že toliko časa, a zaman . . . In tega se je veselil. Pri srcu mu je bilo lahko, da bi bil poletel kakor ptič. Najrajši bi bil objel ves svet

ob enem in povedal vsakemu posebej, da bo šel zopet k Posečniku — in to takoj jutri . . .

Ko je izginil Štefuc za ovinkom, je hodil Blaže s hitrimi koraki po sobi gori in doli. Mirovati mu ni dalo. Predstavljal se je zopet sredi med Posečnikovo družino. Mislil je na to, kaj mu bo rekel Posečnik, kaj drugi. Posečnik bo sicer vesel, a skrival bo veselje in se držal resno. Posečnica bo malo ne jokala in mu stregla, kakor bo vedela in znala. Hlapec bo molčal, morebiti se bo celó grdo držal; a spoštoval ga bo. Tudi dekle bo molčalo, ker si ne bo upalo dražiti ga vpričo Posečnika in Posečnice. In Štefuc — ta bo ponosen na svojo volarsko službo, do katere je prišel tako zgodaj in na tako lep način . . . Hej, to bo lepo! — Blaže se je čudil, kako da mu je moglo kdaj presedati življenje vrh Žirovskega vrha in kako da ga je mogla obvladati nezadovoljnost in mržnja do Posečnikovih ljudij. O, ta dan, ta trenutek je videl stvari v drugi in lepši luči kakor sicer!

Ko je prišla Rotija proti večeru domov, je imel Blaže vsaj koga, da mu je mogel povedati vse, kar mu je ogrevalo dušo in mu polnilo srce.

Materi je povedal ves dogodek in ves pogovor s Štefucem — in tudi o svojem namenu ni molčal.

In kaj bi bil mogel povedati Rotiji veselejšega kakor to! Saj mu je že sama mislila prigovarjati k Posečniku, pa se je bala, da bi ga ne razdražila. No in sedaj jo je prehitel Blaže sam.

»O le k Posečniku, Blaže! Nikamor drugam kakor k Posečniku!«

Razume se, da sta po večerji sedela še dolgo ter govorila in ukrepala o Blažetovi sreči.

In ko je naposled prišel Blaže v zidanico, kjer je imel ležišče, še dolgo, dolgo ni legel k počitku. Kdo bi mislil na spanec, če je to njegov zadnji večer domá in če vé, da se ima pričeti z drugim dnevom zanj staro, a vendar tako novo življenje!

Blažetu se ni dalo spati. Ogrnil se je, odprl okno in gledal venkaj v mesečno noč.

Zadnji krajec je svetil na nebu in lep večer je bil tam zunaj.

Iz okna se je videlo naravnost na Žirovski vrh. Gozde, ki so se vlekli proti vrhu, je osvetljeval mesec le za silo. Na vrhu pa, kjer so gozdi ponehali in se pričeli travniki

in senožeti, tam je izdala mesečna luč; tu se je ločila vsaka senca, vsako drevesce, ako je stalo na samem. Prav po vrhu najvišje senožeti se je vlekla podolgovata senčnata poteza: to je bilo sadno drevje okrog Posečnika. Izmed sence pa se je nekaj belilo, in to je bila Posečnikova hiša . . .

Blaže je slonel in gledal.

Pa ne le oko njegovo, tudi duh mu je rajal gori po Žirovskem vrhu, gori okrog Posečnika.

Kako je bilo lepo takó-le ob mesečnih večerih tam gori! Ob takih večerih je Blaže vselej slonel na lini gori na Posečnikovih svislih, in pozno v noč zrl venkaj v prirodo. Kako bi se z veseljem ne spominjal tistih večerov! A najlepše je bilo takrat, kadar je sijal zadnji krajec — kakor nocoj. Tedaj so vpadali lunini žarki bolj na redko in napošev. Ob takih prilikah niso osvetljevali predmetov povse jasno, ampak le bolj v nedoločnih, razmočenih obrisih. In vendar je odsevalo po drevesnih listih, ako je bil zrak miren, ali da vsaj ni pihala burja. Kadar pa je bilo vetrovno, tedaj so se peresa zibala in tedaj je bilo lepo! Seveda — vse kaj bolj posebnega je bilo, pogledati ob takih prilikah ob rebrih doli proti dolini. Ta se ni majala in zibala ob vetru — ta se je raztezala tako mirno in tako tiho v velikem loku sem od Žirov, pa daleč tja doli proti Brodem in še dalje. Sredi po dolini se je plazila reka. Zdaj pa zdaj je zalesketala v mesečini, in to v daljši ali v krajši progi, kakor je nanoslo. Tudi cesto je bilo ločiti, ki se je vzporedno z reko vila proti mestu; in pogled je plul za njo daleč tja doli, dokler ni izginila dolina in dokler se nista reka in cesta izgubili v megli, ki se je počasi dvigala izmed vasij in gričev . . . Dà, to je bil lep prizor ob takih večerih!

In nocoj je bil prav tak večer.

Kdo bi tak večer mislil na spanje! Kdo bi se ne mudil pri tako lepih spominih!

Blaže je slonel na oknu še dolgo — sam ni vedel kako dolgo . . . Še le ko mu je spanec silil na oči in ko je začel biti nočni hlad občutljiv, je zaprl okno in zlezal v posteljo.

Potem pa so ga ponesle sanje kakor na perotih na Žirovski vrh — tja gori, kjer se na Posečnikovih svislih ziblje pajčevina med ožganimi tramovi; tja gori, kjer se bleskeče drevesno perje ob mesečnih nočeh; tja gori, kjer

živé ljudje življenje lepo in mirno, še vse lepše in mirnejše nego tu spodaj.

* * *

Ne bom vam pravil dalje; ako bi vas zanimal še konec, prosim pojdite in govorite z Blažetom samim. On še živi — in rad vam bo povedal svojo povest od konca do kraja.

O, Blaže še živi, dasi je minilo od teh dogodkov, ki sem vam jih pripovedoval, nič manj ko trideset let.

Vrh Žirovskega vrha dobite Blažeta še vedno. Če vas bo kdaj pot pripeljala na Žirovski vrh, le pojdite tam mimo Posečnika in stavim, da boste naleteli na Blažeta. V bregu nad potjo bo stal in pasel sedem ovac: tri bele in štiri črne — in ko boste šli mimo, se bo obrnil in čudeč se gledal za vami, kakor bi hotel vprašati: »Kako da vas je pot zanesla sem gori?« In tedaj vam svetujem, da se ustavite pri njem ter ga nagovorite.

»No, ali pasete?« tako ga vprašajte.

In odgovoril vam bo takoj in z največjim veseljem:

»Pasem, pasem! Tri bele pasem in štiri črne.«

In potem sem prepričan, da vam ne bo zmanjkalo pogovora. Blaže bo govoril rad in o vsem. Ne bo dolgo, ko bo začel govoriti tudi o sebi. Pripovedoval vam bo na dolgo in široko svojo povest in povedal približno vse to in tako, kakor sem vam povedal jaz, samo da še bolje. In ko bo končal tam, kjer sem končal jaz, potem ga izprašajte še dalje;

»Kaj pa sedaj?« — tako mu recite — »ali vas še kdaj zamika v dolino?«

»Kaj vam vse ne pride na mar?« tako vam bo odgovoril in vas pogledal z začudenjem; »ali ne vidite, da imam svojo družinico tukaj: tri bele in štiri črne? Ali bi jih mogel pustiti kar tako? In dolina —? Ali se ne vidi dolina najlepše raz Žirovski vrh? Rečem vam: vse lepše kot od blizu! O, rad gledam tja doli, a le od daleč; v dolino me ne mika... Pač! V nedeljo grem k maši in pred mašo se rad ustavim pri družbi tam pod kostanjem. Zakaj ne — saj so dolinci tudi ljudje in ne sovražim jih! A vendar — po pravici povem — kadar mine maša, tedaj že zopet rad pohitim sem gori proti Žirovskemu vrhu. Res, tako je!«

»Ali ste bili od tistega časa vedno pri Posečniku?«

»Vedno. Kaj sem hotel drugače! Sprva sem služil za malega hlapca, potem za velikega. In ko je Posečnik umrl in se je dekle omožilo, sem bil še vedno za hlapca.«

»In sedaj?«

»Sedaj sem sam svoj. Pred leti mi je umrla mati in mi zapustila bajto v grapi in pa nekaj denarja. Bajto sem prodal; kaj bi počenjal tam doli? Za denar pa sem si kupil kôt pri Posečniku in pa tó-le družinico sem si napravil: tri bele in štiri črne. Pasem in pa v dolino gledam, kadar je vreme jasno. Kadar je pa megleno, tedaj sedim v izbi in si preganjam dolg čas s harmoniko, ki sem jo bil ono leto naročil z Dunaja.«

»Torej Rotija je umrla?«

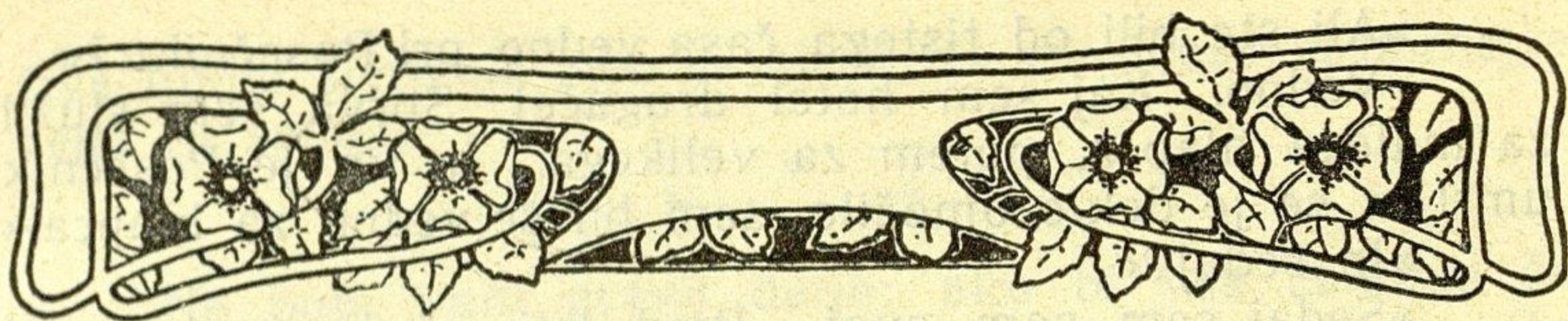
»Umrla.«

»Kaj pa France?«

»France —. Hm! Tinačeva Marica ga ni hotela. Dirjal je menda za njo po vsej Ameriki in tako zapravil denar, kar ga je imel. Potem pa pravijo, da še dostojne službe ni mogel dobiti. Moral se je udinjati v rudnike, kakor kdo drug. Domov ni pisal nič; mislili smo, da je že davno mrtev. A ono leto, ko je nastala v Ameriki tista velika stavka, smo zvedeli, da on vodi stavko in da ga zato zasledujejo, in pa da je v nevarnosti za življenje. Po tistem pa nismo čuli o njem nič več.«

Tako vam bo pripovedoval Rotijin Blaže in rad bo govoril. Vprašajte ga, kar ga hočete, na vse vam bo odgovarjal. Samo o Francetu, vam svetujem, ga ne izprašujte veliko; zakaj o bratu Francetu Blaže še vedno ne govori rad.

Po njeni krivdi.

(Povest. Spisal F. Ks. Steržaj.)

I.
Klanec je bil strm, razjeden od dežja. Tu in tam je molelo robato kamenje izpod peska. Na desni se je razraščalo robidovje in vzpenjalo po rebri prav do cestnega jarka. V ozadju se je razprostiral smrekov gozd. Leskovo in bukovo grmičje ga je obdajalo. Vrhovi visokih jelk in smrek so se lahko zibali v vetru. Na levi pa se je svet počasi zniževal do potoka; vrbje in topoli so rastle na obeh straneh, kakor bi ga hoteli čuvati in varovati.

Po razoranih kolesnicah nerodne poti je odskakoval priličen koleselj. Zavrto kolo je škripalo. Oje je udarjalo koščeno, lisičjerjavo kobilu, ki je počasi stopala nizdolu in stresala glavo.

„Nepripraven je ta klanec in neroden ko bukova grča,“ je dejal hlapec in se ozrl nazaj. Tu sta sedela gospodar Zalar in njegova žena.

On je bil zagorelega, širokega in kozavega obraza. Pod širokim nosom je imel močne, rjavordečkaste brke. Star je bil kakih petintrideset let. Ona pa je imela na mladem obrazu nekaj prikupljivega, dobrodušnega. Videlo se ji je, da je gotovo kakih deset let mlajša od svojega moža.

„Kaj si rekel, Matija?“ je vprašal gospodar in se nagnil naprej. Med drdranjem vozá je bil preslišal hlapčeve besede.

„Grd klanec je, sem rekel,“ je ponovil hlapec in švignil kobilu s težkim bičem po hrbtu.

„O, kajpak, da je,“ je potrdil hlapcu in rekel ženi:

„Mati naju gotovo pričakujejo.“

„Ne vem. V nedeljo bi bili naju prej, ko je bilo žegnanje.“

„No, da. A saj veš, nisem utegnil.“

„Čudno se mi zdi, da si se pripravil danes. Navadno sem te morala vedno siliti.“

„Človek se tako nerad odpravi od doma. Ne maram, da bi ljudje kaj ugibali, čemu hodim na tvoj dom.“

„Kaj naj bi ugibali?“

„I, no, saj veš: France tako ali tako ne bo za domačijo. Potem bi pa lahko jeziki govorili, da hodim jaz radi tega gori, da bi dobil.“

„Zakaj bi ne bil France dober?“

„Kaj jaz vem.“

Nekam trdo ji je odgovoril in ona ni hotela popraševati.

Klanec se je počasi zravnal v gladko cesto. Matija je odvil zavoro in kobilica je zdirjala, da je odletoval pesek od koles. Pot se je vila čez kamenit mostiček. Starikavo, napol strohnelo razpelo je stalo ob robu. Le nekaj svežih poljskih cvetov je viselo ob nogah Kristusovih.

Na oni strani se je širila ravan.

Sredi nje je stala velika enonadstropna hiša. Gosto sadno drevje jo je obdajalo od strani in le zgornji del z zelenobarvanimi okni se je belil izmed zelenja češpelj, ki so silile z vejami pod slamnato streho.

Za hišo je bilo veliko dvorišče.

V ospredju je stal nekoliko v stran od vrat vodnjak s koritom. Njemu nasproti pa pasja lopa, kamor je bil privezan velik sivoprogast sultan.

„Pa smo domá,“ je dejal gospodar. „Počasi vozi, Matija!“

Koleselj je zavil s ceste na ozko, globoko razorano pot. Lesen, tu in tam polomljen plot se je vlekel ob obeh straneh.

Sultan, ki je leno ležal pred lopo, je dvignil dolge uhlje, planil po koncu in hripavo zalajal.

Polahno je priropotal koleselj na dvorišče.

„E — è,“ je zavpil Matija in skočil na tla.

V istem trenutku je pridrevil iz veže dolgodlak, lisast psiček in za njim visokonog lovski pes, ki sta zalajala nad prišleci.

Ravno tedaj se je na pragu pokazala hišna gospodinja, vdova Matjaževka, starikava, a vendar še precej krepka žena v temnomodri jopi, rdečkastem, zamazanem krilu z naočniki na nosu.

„Alo Pinč, Parizelj, tiho!“ je zavpila nad psoma in

zamahnila s predpasnikom. Psa sta vtaknila repke med noge in jo ubrala proti hlevu. Matjaževka pa se je obrnila proti prišlecema in rekla smeje se:

„No, vendar zopet enkrat! Moj Bog, tu vaju mora človek prositi!“

Hitela je h koleslju, s katerega sta onadva med tem poskakala. Podala je obema roko in z vidnim zadovoljstvom so ji počivale oči na hčeri.

„Kako se vam že godi, mati?“ je vprašala Rezika.

„Dolg čas mi je še vedno po tebi. Sicer pa, hvala Bogu, dobro.“

„Pojdite no, kaj bi to govorili,“ je med smehom ugovarjala hči. „Po enem letu, in vam je še dolg čas.“

„I, no, le verjami, le. Kar ne morem se privaditi. Kaj pa dete, ali je zdravo?“

„O da! In kako velika je že!“

On pa je pristavil smeje:

„In kako kriči, ha-ha-ha. Ko bi jo vi slišali! Mene že kar ušesa bolé — ha-ha.“

„Boš se že privadil, že! Potem ti bo pa dolg čas, če ne bo vedno otročjega krika okrog tebe. Pojdita no notri! Zunaj ne bodeta stala.“ Tako ju je povabila Matjaževka in peljala potem v zakajeno vežo.

„Kar tu-le sedita! V sobi je vroče in polno muh. Žejna sta, kaj ne?“

Odhitela je naročat hlapcu Matiju, naj dá kobilu ovsa, in nato je šla v klet. Črez nekaj časa je prišla nazaj; v desnici je držala krožnik z lepo narezano kračo in kruhom, v levici pa liter sadjevca.

„Pijta in zataknila! To-le nam je še ostalo od žegnanja. Samo za pokušnjo! — Zakaj vaju ni bilo v nedeljo? — Prav za trdno sem vaju pričakovala.“

Sedla je k mizi in natočila sadjevca v kozarca.

„Ko ni bilo časa. Jaz sem imel polno dela z računi in trgovino — i ona pa sama ni hotela iti.“

„Tako, tako!“

Psa sta se pripodila skoz duri v vežo. Previdno sta se bližala Matjaževki, mahala z repkoma ter se začela na posled vzpenjati po krilu. Znova ju je zapodila od sebe, na kar sta šla oprezat na drugo stran mize, k mladima. Postavila sta se pred Zalarja, ga motrila z očmi in po malem cvileč zalajala.

„Ali veš, kaj piješ?“ je vprašala Matjaževka, ko je bil Janez položil kozarec na mizo.

„I, kaj drugega kot vino. In dobro vino.“

„Hi-hi-hi. Vidiš, da nič ne poznaš,“ se je zasmejala mlada žena. „Sadjevec je. Napravili smo ga še tedaj, ko sem bila domá.“

„Lejte si no! Kdo bi si mislil! Tako čisto — kot zlató.“

„Pa ga nič ne piješ! Zakaj sem ga prinesla? Jejta vendar!“

„O, saj jeva.“

„A tako po malem, kakor bi se bala.“

Molk je zavladal nekoliko časa. Le tu in tam ga je premotil cvileč glas Pinča in Parizlja.

„No, Rezika, ali si že pogledala naše prašičke? In pa onega telička od liske?“

„Ne!“

„Poglej, poglej! Boš videla,“ ji je prigovarjala mati. Rezika je vstala in odšla.

Ko je izginila hči skoz vrata, je potegnila Matjaževka kakor v zadregi z roko prek nagubanega čela, pogledala zeta in vprašala bolj tiho:

„No, kako si si premislil?“

Njene sive oči so ga zrle radovedno, zvedavo. On je podprl glavo z rokama in dejal počasi:

„Vsekako bi prevzel.“

Matjaževki se je obraz rasjasnil.

„Tako je prav! Posestvo je sedaj še v dobrem stanju in mene rešiš velike skrbi. Ne veš, Janez, koliko sem pretrpela ta čas! Francè je vedno slabši. Včasih presedi po celo uro in strmi pred se. Meni se zdi, da ni vse prav tu notri,“ in pri tem je s prstom pokazala na čelo. „Vrh tega se ne zmeni za nobeno stvar. Že prime tu in tam za delo — a kmet mora dandanes trdo delati, če hoče izhajati. Ali ni res takó?“

„Res, res. Človek se muči in trudi, pa le nič ni.“

„No, vidiš! Francè pa noče. Samo okrog bi pohajal, ali pa sedel prav zamišljen domá. In to sedaj že dolgo. Res je bil tudi že prej slaboten in bolehen; da mu bo pa tudi na pamet udarilo, nisem mislila. Zato Francetu ne morem dati posestva. Kaj bi počel z njim? V kratkih letih bi je zanemaril in s tem uničil. — Doto mu izplačaš, pa je. Skrbi me le to, da bi varuh ne delal zaprek. Res,

v izporočilu je izgovorjeno, da naj ga dam po previdnosti, komur se mi zdi, da bo bolje, vendar: Smolè je zvit!“

„Saj sem o tem tudi že jaz razmišljal. Najbolje bo: drugega varuha vzemite!“

„Ne, ne! — Tega nočem. Saj lahko še počakamo. Govorila bom enkrat sama z njim. Če bo kaj, ti bom že dala vedeti, kdaj bo pri notarju odpis.“

Govorila je hitro in bolj tiho, da ne bi slišal France, ki je sedel v hiši. Med tem je prišla hči iz hleva.

„Prašiči so pa letos še bolj rejeni kakor lansko leto. S čim jih neki krmite?“

„Saj se ne manjka piče. Marijana, nova dekla, se prav razume na to.“

Janez pa, ki mu ni ravno ugajal pogovor, je vprašal:

„Kje pa je Francè, da se nič ne pokaže.“

„Menda za pečjo.“

„Za pečjo? Ha-ha. — Po letu za pečjo, ha-ha.“

Mati je odprla duri v gospodarsko sobo in poklicala Franceta, ki je ležal na klopi in spal.

„Francè, hej Francè! Lenoba, zmeraj bi spal. Ven pojdi, Rezika je prišla.“

„Kdo?“ je vprašal France in zaspano pogledal.

„Rezika z Janezom.“ Proti onima pa je rekla bolj tiho: „Tak-le je. Kar praznoval bi zmeraj.“

„Saj tako sinoči ni dosti spal. Ali niste do dveh po polnoči mêli proso? Vsaj hlapec je tako rekel,“ ga je izgovarjala sestra.

Rezika je ljubila brata Franceta. Dostikrat ga je zagovarjala, še ko je bila domá. Opažala je, da ga mati kar ne more, da ga ne ljubi.

„Ti ga pa tudi zmeraj zagovarjaš!“ je dejala mati in ustnice so se ji nevoljno zategnile.

Rezika je molčala.

Počasi je prišel iz sobe bled mladenič, črnih očíj in nabranega čela. Imel je dolge lase, ki so se na sencih sprijemali. Srajca pod vratom je bila odpeta in roke je tiščal v žepih. Malomarno je pogledal Janeza, Reziki pa je pomolil roko in dejal počasi:

„Ali si prišla?“

„France, pojdi pit,“ ga je silil Janez.

France je stopil k mizi, nekoliko časa premišljal, ali bi pil ali ne, nato se je ozrl na mater in komaj vidno srebnil iz kozarca.

„Kaj se ponujaš? Kar zvrni ga, saj nima kosti!“ ga je silil Janez.

„Ne bom. Nisem žejen!“

„Pojdi no! — Pa se posili!“

A Francè je že odhajal skoz vrata na prosto.

„Vidiš ga, kakšen je,“ je dejala Matjaževka in pomenljivo pogledala zeta.

„Hm. S takim seveda nič ni,“ je odgovoril ta.

II.

France je stopal črez dvorišče mimo hleva in se ustavil za skednjem pri skladanici drv.

Premišljal je, čemu je prišel Janez danes gori. Ta prihod se mu je zdel nenavaden, čuden in sumljiv, zlasti odkar ga je varuh zadnjič opomnil, naj se varuje Janeza in naj pazi, če se bo domá kaj zgodilo. — No in če se, kaj mu mari! — Otresel se je teh mislij, naslonil se na skladanico, prekrižal roke na prsih in se zamislil.

Že nekaj tednov sem mu je po glavi blodila dekla Marjanica. Ugajala mu je. Začel je misliti, da bi jo lahko vzel za ženo, brž ko bo polnoleten in mu bo mati izročila posestvo. Dve leti mu še manjkata, no toliko časa lahko počaka. Bal se je, da bi ne bila mati huda, če bi to zvedela; zato je skrival svojo namero. Le kadar je bil sam, se je popolnoma prepuščal mislim svoje domišljije, ki mu je z bujnimi barvami risala veselo, prijazno bodočnost. Že prej molčeč in tih, je postajal zadnje tedne še bolj zamišljen. To je bilo tudi, kar je Matjaževko, ki si je domnevala, da ni povsem pri čisti pameti, še bolj potrjevalo v njenih mislih. Zato je bila izporočila zetu Zalarju, naj pride ob priliki gori, da se domenita o »stvari«.

Francè se je zibal v prijetnih mislih. V tem je prišla dekla Marjanica po drv in ga premotila.

„Oj, Francè, kaj si sanjal?“

Njemu je obraz zasijal radosti, ko jo je zagledal.

„O tebi!“

„Pojdi no, ali nimaš drugega dela?“

„Kakor vidiš, ne. Sicer pa —,“ umolknil je in zardel.

„No, kaj imaš na srcu? Zakaj si obstal?“ mu je nagajala, ko je videla njegovo zadrego.

„Sicer pa, jaz najrajši sanjam o tebi! In ti?“

„Jaz rajši spim, kot bi sanjala. In če bi, ne vem, ali bi o tebi —.“

„Ali res?“

Francè je izgubil pri teh besedah vso ono radost, ki mu je še prej sijala z lica. Bil je potr.

„Seveda! Zakaj naj bi ravno o tebi? Jaz lahko o drugih sanjam,“ ga je dražila.

„Pa daj!“ je rekel trpko.

„Saj tudi!“ je odvrnila Marjanica in smeje odhajala z drvi v naročju po dvorišču.

Francè je gledal za njo in neko neprijetno čuvstvo se mu je nehoté vsiljevalo, neka bojazen, da Marjanica ne bo nikoli njegova žena.

Slonel je še nekaj časa in nekam potr je šel v hlev. V hišo ni hotel, ni maral.

Samo stari hlapec Jernejec je bil v hlevu in pokladal živini.

„Da bi te — —“ je zagodrnjal, ko je zagledal Franceta. „Kaj laziš okoli? Notri bi bil, notri! — Zalar se smučé okoli matere, da bi te okanil, ti pa hodiš okoli. Veš, Francè, ko bi bil jaz na tvojem mestu, prijel bi poleno in mu ga treščil v glavo.“

„Zakaj me bo okanil?“

„Ljuba duša neumna,“ — Jernejec je bil že nad trideset let pri hiši za hlapca — „zakaj pa misliš, da je prišel danes gori? Za posestvo bi te rad okanil, kar tako bolj na tihem.“

„Kako? Saj je posestvo moje.“

„Materino, pa ne tvoje. Mati ga izroči, komur hoče, tako je testament. Do kosti te bosta slekla, mati in Zalar. No, za Reziko ravno ne rečem; a onadva — —“

„Zakaj bi ga pa meni ne dali?“

„Mater vprašaj!“ je odgovoril Jernejec in začel snažiti jasli ter potresati otrobe.

Francè se je zamislil in stal precej časa.

„Mater bom vprašal, pa bo,“ je rekel skoz zobe in širokih korakov stopal v vežo.

Pri mizi sta še vedno sedela Zalar, žena in mati Matjaževka. Pogovor se je sukal o vsakdanjostih. Mati še ni hotela hčeri povedati, kaj misli narediti, ker je vedela, da bi ona ugovarjala.

Francè je stopil pred mater. Oči so mu čudno žarele, bled je bil in ustne so mu trepetale, ko je vprašal:

„Komu bodele dali posestvo?“

Mati in Zalar sta se pogledala. Zet je v zadregi vihal brke in gledal na mizo pred seboj.

„Pravijo, da je bo tá-le dobil,“ je dejal France in pokazal na Zalarja, ki se je zdrznil pri teh besedah.

„Pojdi no! Kdo ti je neki to natvezel?“

Potem je bilo na enkrat po veži vse tiho. Francè je gledal sedaj mater, sedaj Zalarja, in tudi onadva sta molčala.

Ko je izprevidel, da ne dobi odgovora, je odšel trdih korakov v hišo, ne da bi se ozrl.

Molk je pretrgala Rezika.

„Zakaj pa tako govori? Saj bo vendar njegovo, ne?“

Mati ji ni odgovorila, ampak pomežiknila je zetu in rekla, kakor bi ne bila slišala hčerinega vprašanja:

„Pojdi no pogledat naš novi mlatilni stroj!“

Odšli so iz veže, psička pa sta se drevila za gospodinjo in jo grabila za krilo.

III.

Pred petnajstimi leti je bil umrl gospodar Matjaž.

Vdova ni preveč žalovala za njim. Bil je že nekaj let sem bolehen in nadležen. V obče sta sicer dobro izhajala, a da je bilo tako, se mora pripisovati le Matjaževi mirnosti, tihosti. Ni ji ugovarjal. Govoril je malo, le po potrebi. Zamišljen je hodil in prepuščal iz večine vso skrb za gospodarstvo ženi. Zato ni gospodarstvo prav nič trpelo vsled njegove smrti.

In ona je rada gospodarila.

Za varuha svojima otrokoma je imenoval Matjaž soseda Smoléta, ženi pa je prepustil na voljo, naj izroči posestvo, kakor izprevidi — drugemu pa naj izplača doto.

Z vso marljivostjo se je oprijela gospodarstva. Hotela je še bolj povzdigniti Matjaževo, zraven pa ji je po potrebi pomagal varuh Smolè. Sosednji hiši sta bili v prav dobrem sporazumljenju med seboj.

A ni bilo dolgo tako.

Kmalu se je vrinilo med soseda nekaj, kar ju je odslej naprej ločilo.

Smolè, ki je bil že nekaj let sem vdovec, je zasnubil Matjaževko kmalu po smrti njenega moža.

Prišel je in rekel kar naravnost:

„Mica, ti poznaš mene in jaz tebe,“ je dejal in pomežiknil, kakor je imel navado. „Soseda sva. Otroke imava nedorastle, posestva veliko — vzemiva se, pa bo.“

Njo pa je ta snubitev osupnila. Nikdar ni razmišljala, da bi se po moževi smrti še enkrat možila. Odgovorila mu je kratko, skoro nekam jezno:

„Veš, Lovrenc, vsak za svoje skrbiva in tako bo najbolje.“

Smolè je odšel užaljen.

„Le čakaj, prevzetna si — a to se ti bo vračalo,“ je godrnjal, ko je šel po poti, ki je peljala do njegovega doma.

In od tedaj je bilo, kakor bi bil odrezal. Občevali so le toliko, kolikor so morali, in še tisto neznansko hladno.

Odslej je bila Matjaževka bolj sama sebi prepuščena. No, Bog ve kako težilo je to ni; vsaj na posestvu se ni opažalo.

Otroka sta z leti doraščala.

Mala Rezika — materina ljubljenska — se je razvila v močno, zdravo, rdečelično dekle, polno živahnosti in veselja.

Francè pa je bil slabotnega telesa, že po očetu tih, samosvoj. Ni maral družčine, tudi za Reziko se ni menil; tičal je iz večine vedno domá, ali pa je hodil po gozdu. Včasih po cele popoldneve, in še le zvečer je prihajal domov.

Matjaževka mu je branila, ga kaznovala. A zdelo se je, kakor bi bil brezčuten. Drugič je zopet šel...

Mati ga ni ljubila. Preveč je bil rajnemu podoben — rajnika pa je bila vzela le po želji starišev — in preveč je bil trmoglav. Včasih se ji je zdelo, kakor bi ne bil pri pravi pameti. To misel je gojila Matjaževka zmeraj bolj. Bolj ko je sovražila to njegovo mirnost in tihost, bolj si je domnevala, da je neumen.

Tolažila se je s tem, da se bo to sčasoma izboljšalo, zato je omožila Reziko.

Hči je vedno ubogala mater — zato tudi sedaj. Vzela je Zalarja ne iz ljubezni, ampak zato, ker je tako hotela mati.

Zalar je bil lesni trgovec. Nekoliko gosposki opravljen, se je zdel na zunanost dober in pripraven človek. — A ljudje, ki so ga bolje poznali, so dejali, da je zvit, pohlepen, zapravljivec. Ni mu zaupati. Matjaževka ni verjela, ni hotela verjeti takim govoricam. — »Ej, ljudje so nevoščljivi in zlobni, zato tako govore,« si je mislila in še bolj silila hčer, naj ga vzame.

Govorilo se je tudi, da je bogat. No, na videz je bilo res nekaj. V resnici pa tudi ni bilo tako. Ves dobiček, ki mu ga je lesna trgovina donašala, je iz večine zapravljal na potovanjih, na kupčiji.

Rezikina dota — trije tisočaki — ga je bila za nekaj

časa podprla — a ne dolgo. Prejšnji dolgovi so pobrali vse — njima ni ostalo nič več kakor novi dolgovi. O vsem tem ni Rezika nič vedela. A tudi njena mati ne. Toliko je bil že pretkan in zvit, da si je vedel pomagati tu in tam v zadregi — a komaj plačani dolgovi so vlekli nove dolgove za seboj.

Kakor nalašč je dobil od Matjaževke pismo, v katerem je izrazila željo, dati premoženje iz rok, in sicer njemu, ker se ji zdi, posebno zadnji čas, da Francè nikakor ne bo za gospodarja. In Zalarju je prišlo kakor nalašč. Kaj rad je pritrdil njenemu predlogu.

Matjaževko so vedno mučile te misli. Vznemirjale so jo in begale. Tam nekje v zadnjem kotičku njenega srca se je vselej, kadar je razmišljala o tem, nekaj oglašalo, nekaj neprijetnega, nekaj očitajočega. Čisto malo, komaj čutno — saj je bila mržnja do sina večja. In ta mržnja je dušila očitajočo vest — in jo tudi udušila.

Sklenila je dati posestvo Zalarju, sebi dosmrtni kot in sinu dva tisočaka dote.

A kaj bo rekel varuh?

Njega se je Matjaževka bala. Vedno je odlašala in zavlačevala, končno pa je vendar šla.

Smolè je sedel v hiši in prebiral pratiko. Ko je zagledal Matjaževko, je bil prijel za njo, češ, da ne bo rekla, da kar tako sedi —

„Dober dan, sosed!“ ga je pozdravila.

„Ne vem, če bo dober, ko si ti prišla!“ ji je odvrnil in se muzal. „Čakaj, to ti bom dal,“ si je mislil, „saj vem, po kaj si prišla.“

„Pojdi no, pojdi, saj nisem stara baba. Te prinašajo nesrečo v hišo!“

Sedla je na klop pri zidu.

„Malo manjka, da nisi!“

„Pustiva to! — Nisem prišla za to sem, da bi mi ti pripovedoval, da sem stara!“

„Jaz sem pa le mislil —.“

„Česa pa že ti nisi vsega mislil?“

„Oho —! Tako? —.“

„Klin s klinom!“

„No, po kaj si pa prišla?“

„Gospodariti sem se naveličala. Posestvo bi rada izročila — a Francè ni za gospodarja. Ne prime se dela in pa —.“ Matjaževka je umolknila.

„No, kaj še?“ je vpraševal Smolè in zvito mežikal z očmi. Nekaj lisičjega je bilo v tem izrazu njegovega obraza.

„In pa — težko rečem to o svojem sinu — in pa nekoliko neumen je.“

„Tako?“ je vprašal Smolè; „kdo pa je rekel to, da je Francè neumen?“

„Vsak, kdor ga le natančneje pozna! Zato bi prepisala posestvo na zeta.“

„Zdelo se mi je, da v tem grmu tiči zajec. Ta zet ti je kaj na srce prirastel. A iz te moke ne bo kruha, da veš!“

„Zakaj ne?“

„Hčeri si dala doto!“ se je obregnil nad njo. „Sinu pa daj posestvo in hišo! Dokler imam jaz kaj govoriti, bo tako! Ako ti ne dopada, pa čakaj, da bo Francè polnoleten.“

Veselilo ga je, da ji more sedaj vračati hudo za hudo. Ni mu bilo v resnici ravno na tem, ali gospodarji ta ali oni. Najbolj ga je gnalo to, da ji je mogel vrniti!

„Saj vendar vidiš, kakšen je!“

„Tak ali tak — jaz sem njegov varuh, pa je.“ Moško je udaril s pestjo po mizi, da je pratika kar poskočila.

„Kakor se ti zdi! Bo pa gosposka odločila!“

„Rad bi vedel, kako brez mene?“

„Misliš, da res ne?“

„Sevéda!“

„Bomo videli!“

Matjaževka je zaloputnila vrata za seboj, da so šipe v oknu zašklepetale.

Smolétu pa je igral vesel smeh krog usten, ko je listal po pratiki in godrnjal:

„Ha, to sem ji dal. Cel zlodej je ta babnica! Hvala Bogu, da je nisem vzel. Res, to je gad — gad —.“

IV.

Drugo nedeljo potem, ko sta se Zalarja odpeljala, je šla Matjaževka pozno od krščanskega nauka domov. Šla je po stezi konec njiv, da bi pogledala ajdo. Rdeče obrobjen molitvenik je stiskala pod pazduho, rjavo progasto, katunasto krilo je pridrževala z levico.

Oster, jedek duh po strdi se je dvigal iz ajde in se širil na okoli.

Tam, kjer so se končavale njive, je tekel potok v senci nizko košatih vrb in trepetajočih topolov.

Po stezi ob potoku so korakali fantje po dva in dva in žvižgali. Ko so prišli mimo Matjaževke, je dejal Lukov Janez doli iz vasi:

„Dolgo ste molili, Matjaževka, dolgo!“

„Ej, tako po potrebi.“

„Gotovo ste potem dosti potrebovali,“ je pristavil Komarjev Tone in se zasmeljal.

„Eden več, drugi manj. Sicer bi pa tudi tebi ne škodilo nekoliko več, Tone!“ je odgovorila Matjaževka rezko.

„Mislite?“

„No — da. To pa sam najbolje veš!“

Tone je bil jezen, da mu že vsak očita tisto njegovo razmerje z domačo deklo, in sram ga je bilo.

Že jo je hotel vprašati, kaj ji to mari, ko je rekel Lukov Janez Matjaževki:

„Vašega smo silili, naj bi šel z nami, pa ni hotel.“

„I, sevéda — saj ni tako za nikamor,“ je dejala Matjaževka in utrgala dolgo bilko, ki ji je prišla ravno pod roko.

„Tisto pa tisto!“ se je rogal Komarjev. „Prav ste povedali! Taka mevža bi še jaz ne hotel biti, kakor je vaš. Tebi nič, meni nič, fant pusti, da mu mati jemlje posestvo.“

„Kaj?“ — hripav in oduren je bil glas, ki se ji je iztrgal iz prsij. Neprijetno jo je dirnilo to očitiranje.

„Ha — ha — ha.“

Fantje so med smehom odhajali naprej. Komarjev Tone pa je zapel z visokim, hreščočim glasom:

»Oj mam'ca, mam'ca vi,
Al' ste kaj žalostni — —.«

Matjaževka je še vedno stala na onem mestu. Kar umeti ni mogla, zakaj jo je to očitiranje tako zadelo, tako v živo — v srce.

Nalašč, še nalašč bo to naredila. Kaj briga to ljudil! Saj naredi s svojim posestvom lahko, kar hoče. Nikomur nič mari! Dà, nikomur! — In vendar, kaj je na tem? Saj mora vsakdo uvideti, da sin ni za to? Čemu ji to očitajo? — Francè ni za to, pa je. In če drugi ne uvidijo, pa ona.

Misel za mislijo se ji je podila po glavi. In te misli so jo težile, vznemirjale.

Sklonila se je ter utrgala pest ajde, da bi se otresla teh težkih mislij. Pomela je ajdo na dlani in zmajala z glavo:

„Slabo kaže,“ je zamrmrala in zavila ob njivi na pot, ki pelje skoz bukov gozdič.

Na obeh straneh kolovoza so stale sive, gladkodeble bukve. Med njimi vitke, debele smreke in jelke in tu in tam leskovo grmovje. Po nekod je rila iz zemlje gosta praprot, ne daleč od nje živordeči naprstec ali pa rumeni njegov bratec, sicer pa so bila tla enakomerno rjava, posejana z bukovim perjem in žirovimi lupinami, ki so padale z drevja, kadar je zavel vetrič skoz gozd.

Tik poti je žuborel izpod rdečeilnate meline studenček in žuborel med bičjem, ki se je vlekle ob njem čez pot. Studenec se je onkraj poti izgubljal v nizkem, bohotnem grmičju.

Kovinskomodri, urni kačji pastirji so letali nad studencem, sedali na ločje in odletavali prek poti.

Matjaževki je ta tišina dobro dela. Ugajal ji je ta tihi mir, ki so ga dramili le njeni koraki. Želela si je mirú; da bi bilo vedno tako mirno okoli nje, kakor je danes tukaj! In da bi bilo kmalu! — Mogoče potem, ko ne bo gospodarila? Sedaj — sedaj je nemogoče. — Dan za dnem vedno nove skrbi. Ej, to gospodarstvo! To jo je potrlo — to jo bo uničilo. Čutila je, da se je naveličala gospodariti — še le zdaj ji je bilo to prav jasno. In zato bo odložila to trdo breme, ki jo pritiska k zemlji, vedno bliže h grobu! — Čemu naj bi se še nadalje mučila, čemu vznemirjala! Sedaj v starosti? — Saj ima mlade moči, tem lahko odda to neznosno breme. — A komu naj bi dala? Francetu? — On ni zmožen, on ni zdrav, ni pri pravi pameti in tako slaboten. To njegovo čudno obnašanje! Ni, ni zdrav — — ni zmožen, da bi gospodaril, zato bo najbolje, če da, kakor je že ukrenila, vse Zalarju; ta bo dober gospodar. On naj izplača Francetu doto. Francè ne bo trpel pri tem, saj bo imel doto — —! Pri tem ostane, naj velja, kar hoče.

Matjaževka se je pokušala pregovoriti, opravičiti. A tam v dnu srca se ji je oglasilo ono neprijetno čuvstvo, oni zbadajoči glas: Francetu nič ni, on je zdrav! — Čemu mu jemlješ posestvo, ki je mora dobiti edino le on?

In njej se je zdelo, kakor bi stal Francè pred njo in jo gledal, očitajoč, vprašujoč:

„Komú bodete dali posestvo!“

Med tem je dospela na plano iz gozda. Malo od poti je stalo v senci gostih dreves Smoletovo domovanje in ne daleč odtod, nekoliko bolj na bregu za drevesnimi vrhovi, se je vzdigoval dimnik Matjaževe hiše.

Ob poti, poleg stare, krivenčaste, z mahom porastle hruške drobnice je stal uljnjak in na klopici ob strani je sedel Smolè. S komolci se je naslanjal na kolena in puhal dim iz vivčka. Ko je prišla Matjaževka mimo, jo je vprašal:

„Kako, ali še le od nauka?“

„Kajpak! Tam-le na polju sem se precej zamudila. Ali ti pa čebele paseš? Kako kaj kaže?“

„Bo že, bo. Ajdova paša zdaj prijenjuje, no pa so si jo med mašama dobro okoristile. Nekaj panjev je prav dobrih. Sicer pa — no, kaj si sklenila narediti?“

„Kaj? — Saj sem ti zadnjič povedala.“

„A bo šlo brez mene?“

„Če hočeš biti pameten, lahko gre?“

„Kako to misliš?“

Matjaževka je prav dobro poznala Smoleta. Še bolj pa njegov pohlep po denarju. Zato je bila zadnjič sklenila, da poskusi na ta način.

„In no, kako? — Tisto veš, da ob priliki nisem praznih rok in da ne stiskam.“

„Aha —! No, koliko bi pa dala?“

„Reci moško besedo!“

„Sto! Ne več, ne manj. Velja?“

„Prevèč.“

„Kakor hočeš! Jaz ne odneham.“

„Pa bodi! Na dan izročitve ti jih izplača.“

„Sicer pa ti glej! Če je tebi prav, meni je tudi.“

Vstal je in se pogladil z rokama po križu. Nato pa sta počasi odhajala po stezi v senci sadnega drevja.

Po vrtu je ležalo v travi tu in tam odpadlo jabolko, hruška, sivorumenkasto perje, sem ter tja je poganjal bledivijoličast podlesek.

„Mica! Nekaj bi ti svetoval,“ je povzel črez nekoliko časa Smolè.

„Kaj takega?“ je vprašala Matjaževka in uprla svoje sive oči vanj.

„Če si pametna, gospodari, dokler si še trdna. Posestvo oddaš, kadar hočeš. Sicer pa“ — kaj rad je poudarjal Smolè ti besedici — „sicer pa pridejo leta, pride pamet, mogoče tudi Francetu. Vendar, kakor hočeš.“

„Moj Bog, kako si čuden! Saj veš, da bi rada. Ali glej: jaz opazujem Franceta že od mladih let. Tih, boječ, zamišljen je bil že takrat in takšen je tudi ostal.“

„Meni se Francè ne zdi napačen!“

„Napačen — napačen! Saj bi tudi ne bil, ko bi bil tak, kakoršna je Rezika. Tako poslušna in ob enem tako živa, spretna. Ej, vse drugačna je nego on! Taka sem bila jaz pred štiridesetimi leti. Človek ima kar veselje nad njo.“

„Kakor veš, no. — Saj pravim, meni je za fanta. Kaj pa on pravi?“

„Kaj hoče reči? Ali nisem jaz mati njegova? In ko bi mi kaj rekel, bi me celó veselilo. A ker vedno molči, to, to me grize in razjeda. — Naredi vedno le po svoje, naj mu rečem kaj ali ne. Ni, pa ni pri pravi pameti!“

Matjaževka se je razvnela. Iz nje je govorilo sovražstvo do sina, do molčečega sina.

Dospela sta polagoma do Matjaževega.

Smolè se je hotel posloviti. A ona mu ni pustila.

„Tu počakaj, da se preoblečem, potem bom prinesla malo malice,“ rekši je odšla v hišo.

Smolè je sedel na klopico ob hišni steni v senco pod češplje.

Nato pa je, kakor bi se česa domislil, pogledal skoz okno in zapazil Franceta, ki je ležal ob peči znak, z rokama pod glavo.

Potrkal je s prsti na šipo. Francè se je vzel po koncu in malomarno pogledal varuha, ki se je nagnil skoz okno in rekel s pridušenim glasom:

„Francè, to te bodo. Skoro se mi smiliš —.“

„Kako me bodo?“ je vprašal France.

„Ali ne veš, ne? Mati bo izročila posestvo Zalarju. Sicer pa — jaz sem ji branil. Kaj se hočem vtikati v tuje stvari! Svojih imam dovolj.“

„Jaz tega ne verjamem!“

„Kakor hočeš!“

V tem je prišla Matjaževka po stopnicah doli in prinesla čašico hruškovca in kos kruha.

„Ná, pa pokusi našega!“

Dočim je on zalagal, je poklicala sina:

„Francè! Francè!“

Prišel je. Naslonil se je na podboj pri vratih. Bil je bolj bled in mračen nego navadno. Vprašaje je gledal mater.

„Zakaj si vedno domá?“

„Kam pa naj grem? Ali ne smem biti niti domá?“

„Kam, kam? — V družčino bi šel kakor drugi! Ná, tu imaš denar, pojdi nekoliko v vas!“

Mati mu je dala goldinar. Francè ga je prijel in spravil. A vendar je še vedno slonel ob vratih.

„Pojdi no vendar!“

Francè se je obrnil in šel, a ne proti vasi, ampak zavil je po poti v gozd.

„Moj Bog! Ali vidiš? In človek naj misli, da je zdrav? Nikoli! Ni mogoče!“

„Mica, ti si kriva, da je fant tak!“

„Jaz? — Kako?“

„Ker ga že od nekdaj ne moreš! Preveč je rajnkemu podoben. In zato ga nisi mogla in ga ne moreš videti! In sin to vé, je to vedel in čutil že od nekdaj! Le verjami meni. Sicer pa, Bog plačaj za malico!“

Smolè je vstal in odhajal.

Matjaževka je stala na onem mestu. Smoletove besede so jo zadele v živo. Čutila je, da ima sosed prav, da je res tako, in vendar: ona mržnja, ki je bila v njej že od nekdaj, ona mržnja do sina ji je govorila: „Ne, ne! Francè ni zdrav! On ne bo gospodar.“

Polmrak je zavijal okolico v tiho, molčeče ogrinjalo.

Matjaževka je slonela na zidu. Njene oči so zrle pred se. In izraz njenega obraza je govoril, da se bije hud boj v njenem srcu.

Mrak je prihajal, tihi, nežni večerni mrak in božal vso okolico s svojimi rahlimi prsteci...

„Ne, Francetu, ne!“

Tudi v njeno dušo je prihajal mrak, a ta mrak je bil temen, neprodiren.

V.

Francè je šel proti gozdu.

Zamišljen je bil, nekako potrt, poražen. Sedaj mu je tudi Jernejec že rekel, da mu mati jemlje posestvo. Kako to? — Saj jo je zadnjič vprašal. Mati se mu je smejala, češ, kako, da pride do teh mislij. No, in potolažil se je bil. Sedaj pa zopet Smolè. Ali je res? — Zakaj mu jemlje posestvo, zakaj? — Ali ne dela? — Dela, že dela, vendar večinoma ne! A zakaj naj dela? — Saj mu ni sile. In pa gnati se ne more, se ne sme, ko ni zdrav. Dà, dà, že skoro celo leto čuti v sebi to kal, to mučno trudnost, to čudno zbadanje. A še nikoli ni tega povedal. — Boji se. — Materi naj napravlja nove skrbi — ba, še zmeni se ne zanj! In naposled, ko bi tudi povedal, saj mu nič ne

pomaga. Še bolj bi ga pomilovali kot sedaj! In naposled tudi ni nevarno. Saj je že mnogo boljši, odkar hodi v gozd. Ni sile —.

Vendar pa, ali je res to, da hoče mati izročiti posestvo Zalarju? — Mogoče; ko bi ne bilo, bi ne imel ne ta, ne Jernejec vzroka, pripovedovati mu tega. Torej nekaj je le na tem.

A zakaj mu jemlje posestvo, zakaj?

Misel za mislijo mu je begala po glavi, brez skupnosti in zveze, in na čelu so se mu prikazale svetle potne kapljice.

To čuti, da ga mati ne ljubi. — Oj, to mu je največ, največ! Vse bi dal, vse, ko bi bili ti njeni pogledi bolj gorki, bolj materinski, in ne tako hladni, kakor led mrzli, brez srca . . .

Kolikokrat jo je opazoval še tedaj, ko je bila Rezika domá, s koliko radostjo so počivale materine oči na njej. Vsak gibljaj, vsako besedico in kretnjo je spremljal ljubeznipoln pogled — —.

A on jih ni čutil. Nikoli ne! Vedno, vedno tako osamljen brez ljubezni. — Oče ga je ljubil, dà, ali ni kazal te ljubezni. Bilo pa mu je to dovolj, več ni zahteval. — Da bi le pri materi bilo kaj takega — ali nikdar, nikdar!

In vendar zakaj? Kaj je zakrivil? — Ali ni vedno izkušal sprva ustreči vsaki njeni želji, da bi dobil samo en pogled, ki bi mu govoril o ljubezni — a tudi tega ni bilo.

Zakaj?

Ni si vedel odgovora.

Z roko je obrisal potne kapljice raz čelo in otresal z glavo, kakor bi se hotel otresti mislij, ki so se mu vsiljevale.

In sedaj mu hoče vzeti še posestvo!

No in če ga — ali mu je kaj na tem? se je vprašal.

O da, ta domača zemlja, ta domači prag, ti travniki, ta polja, saj mu je vse drago, kakor bi mu prirastlo k srcu, kakor bi bilo del njegovega srca. In to mu hoče vzeti mati!

Ali naj pusti?

Kako pa naj zabrani? Saj je testament narejen tako. Nič, nič ji ne more braniti. — A on si je bil tako lepo naslikal bodočnost. On in Marjanica —. In iz vsega ne bo nič.

In vendar kako rad bi — —. No, a hoče jo vprašati danes, zakaj mu jemlje posestvo, kaj je zakrivil. Prav gotovo!

Pri tem sklepu je obstal.

Mrak se je širil po gozdni tišini, tiho, tiho, kakor bi se kradel med drevjem in grmovjem.

Vse tiho . . . Niti šuštenje listja in smrekovih vrhov se ni čulo v tej gozdni tišini. Zdaj in zdaj se je oglasil čivkajoč glasek, ki je prestrašen obmolknil, kakor bi se zbal te samote, tega mirú.

Francè je korakal po gozdu. Ni čutil, da so ga prijemale trnjeve veje, praskale mu kožo na rokah; ni opazil, da mu je nizka veja, ki je molela nad potjo, izbila klobuk z glave. — Hitel je in mislil, a njegove misli niso bile tako mirne, tako nežne, kakor tihi gozd v samotnem večeru.

Po njem se je podilo vprašanje: zakaj mu jemlje posestvo? Kaj je zakrivil?

Obrnil se je in krenil domov. V njem je bil docela dozorel sklep, da vpraša mater po vzroku. Odprl je duri. Tema je bila v sobi, komaj vidno so se razločevala okna. Pri peči je sedela mati. Francè je prižgal luč in sedel za mizo. Nato pa je vprašal:

„Ali je res?“

Matjaževka se je zdrznila in pogledala v stran.

„Kaj je res? — Po čem vprašuješ?“

„Zakaj dajete posestvo onemu?“

„Komu?“

„Zalarju!“

„Ali ga ne smem? Dam ga, komur hočem!“ Njen glas se je tresel od razburjenosti.

„In zakaj meni ne?“

Francè je govoril na videz mirno. V resnici pa mu je vstajala jeza vedno bolj, vedno bolj.

„Kaj hočeš z njim? Ti nisi za gospodarstvo, pa je.“

„In zakaj ne? — To hočem vedeti!“ je govoril trdo, čvrsto. In to je Matjaževko še bolj jezilo.

„Glej ga no! Ker jaz nočem, veš.“

„In zakaj ne?“ — Francè je hotel dognati do kraja. Vstajal je od mize, oči so mu žarele, lice gorelo.

„Ker nisi sposoben — ker si neumen!“

Po teh besedah je mati z ropotom zaprla vrata in odhitela v zgornjico. Zaklenila je za seboj. Bala se je sina. Tak Francè še ni bil, odkar ga pozna.

„Kaj?“

Hripav, raskav glas se mu je utrgal iz prsij. Počasi, pretrgoma je ponavljal te besede, kakor bi jih ne mogel pojmiti.

„Ker — si — neumen.“

Sesedel se je na klop. Ni vedel, kaj se godi okoli njega. Neka slabost se ga je prijela, a to samo za nekaj hipov. Nato pa je planil po koncu, prevrgel stol in zdirjal na plano.

Drugo jutro ni bilo sledú o njem. Nihče ni vedel, kam je šel, kam je izginil.

VI.

Štiri leta so minila po teh dogodkih.

Okoli Matjaževega domovanja je bilo zamrlo življenje. Nič več ni bilo one navadne živahnosti, katera se opaža na velikih kmetskih posestvih.

Nekam tiho je bilo. V hlevu, ki je bil prej poln najlepše živine, sta mukali dve suhi kravici.

Že četrto leto je gospodaril Zalar. Kako? — O tem so pričali prazni gozdovi, od hlodov razvlečene, razorane senožeti in njive.

Takoj, ko je bil prevzel Matjaževo, so se oglašali upniki, drug za drugim, dan za dnevom. Nihče ni vedel, da je toliko dolgoval, niti žena ne.

Ni mu ostajalo drugega: lotil se je gozdov. Ko je začelo snežiti, nekaj dnij potem je poslal v gozd celo kopo delavcev.

Glasovi lačnih sekir so peli po prej navadno tihem gozdu žalostno pesem. Smreka za smreko, jelka za jelko je padala z glasnim truščem na tla.

Matjaževka je ostrmela. Nepričakovano ji je bilo to. Ona, ki je bila tako ponosna na svoje nedotaknjene gozde, si kar ni mogla misliti, da bi bilo to res.

In vendar je bilo res. Zamolkli udarci sekir, ki so se čuli iz gozda, so pričali o tem.

Bolelo jo je, da se je tako varala v zetu; grizlo jo je in nevolja se je je lotevala. Dala je duška tej nevolji in očitala zetu, kaj dela. A oni, prej tako tihi Zalar — se je sedaj pokazal. Kričal je in razbijal, češ, da je on gospodar, da je bilo joj.

Zaprla se je v zgornjico.

In tedaj, ko je bila tako na samem, tedaj se ji je začel pridruževati gost, neprijeten gost. Njena vest, oni glas, ki ga ni hotela prej poslušati, oni glas jo je obiskoval,

vznemirjal. Vedno bolj, vedno glasneje ji je očital: Prav je . . . Kazen je! Zakaj si dala posestvo zetu in hčeri — in izpodrinila sina? In to samo zato, ker ga nisi mogla videti. Uničila si sina! Kje je? — Že tako dolgo in ni sledú o njem! — Zakaj? — Kaj je zakrivil? Vsega, vsega je kriva samo ona — —

Dan za dnem jo je vznemirjala vest. Kar ni imela mirú. Zdelo se ji je, da tega ne bo mogla prenesti. In pri tem je trpela. Trpela je duševno in telesno. Vidno se je starala. A ni bilo samo to. Ni bila samo ona nesrečna, bila je tudi hči Rezika. Zalar je izsekaval gozde, prodajal, pil in — igral.

In to dan za dnem, skoro brez prestanka.

In vso to bedo je gledala, vso to žalost, in vse to je zakrivila ona.

In lasje so se srebrili, gube so se večale, solze so ji polzele po razoranem licu.

Krivica, ki jo je naredila sinu, se je maščevala nad njo. A da bi bilo samo to!

Toda ni bilo . . .

Zima je prišla, že četrta, odkar ni vedel nihče o Francetu. Kakor bi se bil vdrl v tla. Najmanjšega sledú ni bilo. Pozvedovali so na vse mogoče načine za njim. Francè je bil izginil.

Zima je bila prišla, taka kakor vsako leto, z mrazom in debelim snegom, ki je pokril vso pokrajino. Bila je ta pokrajina kakor tiha, bela duša, polna mirú.

Svinčeno sivo nebo je ležalo nad Matjaževo hišo, nebo, ki je dan za dnem sipalo drobne, goste snežinke. Rjavosivkast dim se je vlačil nad raztrganim hišnim slemenom in se plazil, vlačil, komaj gibal nad hišo.

Osamljen krokar je priletel, sedel na staro tepko, zakrokal, enkrat, dvakrat, in odletel.

V hiši sta bili samo mati in hči. Rezika je plakala in tolažila ob enem najmanjše dete.

„Moj Bog, moj Bog! Zakaj je to prišlo? Kaj sem zakrivila, da me tepeš, da me kaznuješ?“ je tarnala mlada žena.

„Hči — hči! Molči in trpi! Ne kregaj se z Bogom. On že ve, kaj dela.“

„A zakaj ravno mene? Saj so drugi zakrivali več nego jaz —.“

„Dà, dà. — Lahko mi očitaš, lahko. O dà, jaz sem zakrivila dosti gorja. — Težko breme me teži — a ne dolgo. Mogoče kmalu — kmalu.“

Počasi je govorila stara Matjaževka, glas se ji je tresel. Zunaj pred vežnimi vrati pa so se začule stopinje.

V sobo je stopil občinski sluga. Bilo je pismo od nekega okrajnega glavarstva z Ogrskega.

„Pa nikar se ne ustrašite! Ni ravno vesela novica. Od Franceta je —“ je dejal sluga in odšel.

„Kaj je rekel?“

Starka je vstala. Obraz ji je bleдел. „Od Franceta je —. Da, sedaj prihaja, že čutim —.“

Rezika je pismo odprla in čitala.

„Moj Bog, še to — še to!“

„Kaj pa je? — Govori vendar! Povej!“

„Francè je umrl v bolnišnici — — za jetiko.“

Mati se je trudno sesedla na klop. Roki sta se ji krčevito stegnili, čuden glas ji je prihajal iz grla; kap jo je zadela.

Štiri dni pozneje je umrla.

Položili so jo poleg rajnkega moža. — — —

Pomlad je prihajala v deželo in z njo Zalarici novo upanje, da se vsa stvar zasučé na bolje; Zalar je namreč ženi za trdno obljubil, da neha zdaj pijančevati in igrati. — — Vendar še Rezika nekoliko dvomi — a tudi ta dvom ji izgine. Zalar se drži trdno — — pa ne svoje obljube.

V tihi noči.

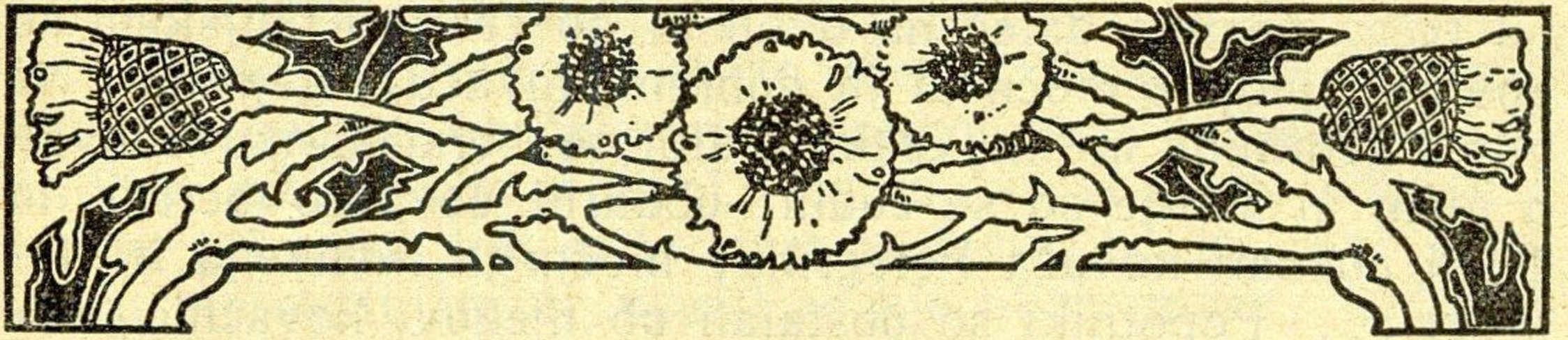
Vse mirno, tiho . . .
Vesoljni svet spi.
Le v lesih nalahko
Tih sen šelesti.
Na obzoru luna
Utrujena sniva,
Pogreza v sen se
Razorana njiva.
Iz travnikov rosnih
Meglé kipijo.

Mordà pa so vile,
Ki kolo vrtijo? . . .
Božanstven mir
V dolinskem selu,
Počiva kmetič
Po dnevnem delu . . .
Miruje vse,
Vse molči in spi —
Srcé nemirno
Zaspi še ti!

Fr. Ks. Meško.

Kovač Peregrin.

(Bajka. — Spisal J. E. Rubin.)

I.
Zivela je nekdam mati, ki je imela sina. Imenovali so ga pri krstu Peregrin. Ko je dorastel, se je izučil za kovača. Bil je kakor rojen za kovača, ker je bil silno močan, velik in krepek. Preživel je sebe in mater s svojim delom; no, pri vsem tem sta živela skromno in ubožno, a zadovoljno in veselo. Saj so tačas po svetu učili, da je zadovoljnost sreča . . .

Kovač Peregrin je koval najlepše in najboljše, kar je bilo kovačev okoli. Nikomur ni zakoval konja in pri delu je bil ročen in točen. Nikomur ni kaj obljubil, česar bi ne bil ob napovedanem času izvršil. Zato so ga vsi spoštovali in ljubili, in najraje so k njemu nosili kovat, kar so kmetje potrebovali. „To je rojen kovač,“ so rekli kmetje. „Takega kovača nimajo nikjer; hvalimo Boga, da imamo takega kovača!“ Res, ni ga bilo pod cesarjem njemu enakega. Devet vasij na okoli so se ga vsi bali zaradi njegove neizrečene moči. Ugnal je zlahka najbolj divjega konja, ko ga je koval; prijel ga je s svojo močno pestjo nad kopitom in razdivjanec je kar zatrepetal in obstal miren kakor jagnje; oči pa so mu strašljivo žarele od jeze in od bolečin . . . Deset mož bi konja ne bilo ugnalo, vse bi bil pometal od sebe ko muhe, a Peregrin sam mu je bil kos. — Pred njegovo kovačnico so se zbirali vedno kmetje, ki so nosili kovat, in so gledali njegovo kovanje. Imel je kladivo tako težko, da bi ga dva ne bila dvignila; premetaval je zlahka nakovalo, ki ga trije niso mogli premakniti; igral se je s kleščami, ki so jih drugi komaj z dvema rokama vzdignili. A pri vsej tej svoji moči je bil vsakemu prijazen, mil in dober. Revežem je koval zastonj in tudi beračem je rad dajal vbogajme, kar je zaslužil. Zato je

bil tačas poznan daleč na okoli in po celem Kranjskem so govorili ljudje o močnem in dobrem kovaču Peregrinu. Na vsaki ženitnini in na vsaki svatbi so berači pripovedovali o njem in svatje so se čudili; obdarili so zato berače in želeli poznati kovača Peregrina, močnega, velikega in dobrega . . . Popotniki so obstajali ob njegovi kovačnici, občudovali kovačevo moč in potem pravili ljudem po svetu čudno povest o kovaču Peregrinu in o njegovi stari materi.

Živela sta globoko doli na Dolenjskem nekje. Malokdo je izmed vseh, ki so slišali o njem, poznal kovača Peregrina; razen bližnjih sosedov in vaščanov ga ni mogel nihče poznati. On ni odhajal z doma. Tudi v mesto ni zahajal na semenj; železa je šel kupovat vselej na najbližnji semenj in ga je prinesel enkrat toliko, da ga je imel za dolgo časa dovolj. Sicer pa je bil vedno domá pri svoji materi. No, povsem je bil podoben vsakemu navadnemu kovaču. Bil je zagorelega obraza, a pri vsem tem lep. Obraz mu je bil lepo okoli in okoli porastel s kodrasto brado in tudi lase je imel črnokodraste; ustne je imel ognjeno-rdeče, oči pa so se mu skoro svetile pod ogljeno-črnimi obrvmi. Roke je imel debele in močne in pred seboj usnjat predpasnik. V kovačnici je neprestano tlel ogenj, v žerjavici je razbeljal železo, pritiskal meh, iskre so letele na vse strani, iz ljuknje nad kovačnico se je valil gost dim in v kovačnici se je čulo močno razbijanje. In to dan za dnem. O da ste ga videli pri delu!

A prav takrat se je zgodilo nekaj posebnega . . .

Tačas je šla po deželi pravljica, ki so jo pripovedovali in znali vsi: starci so jo pripovedovali vnukom, matere otrokom in otroci med seboj; to je bila pravljica o kovaču s Pasjega brda. Tudi kovač Peregrin jo je slišal. Pripovedoval mu jo je znovič starec, ki je prišel v kovačnico po oglje, da si prižge pipo. Sedel je na klopi, z začudenjem gledal Peregrinovo čudovito moč in pripovedoval počasi o kovaču s Pasjega brda.

Pravljica pa je bila taka:

Živel je nekdam kovač. Ljudje so mu rekli kovač s Pasjega brda. Močan je bil tako, da mu ga v treh cesarstvih ni bilo najti enakega . . . Ko je bil star, pride ponj smrt. On je ravno koval drevo in delal lemež pri drevesu, ko je zapazil, da stoji smrt na vratih. A ni se je ustrašil — saj je bil močan in koval je brezskrbno dalje.

„Z menoj pojdeš,“ reče smrt.

A kovač ji ravnodušno odgovori:

„Dokončati moram še to drevo, da me ne bo kmet klel, če mu ga ob času ne naredim. Ko ga zdelam, pa pridi in jaz pojdem s teboj. Za ta čas si lahko odpočiješ kje tu pri meni, ker si že stara in težko hodiš. Ker si pa suha, ne svetujem ti usesti se kje blizu mene, ker leté, kadar kujem, iskre na vse strani in se je bati, da se ne vnameš. Tudi zunaj pred kovačnico se mi ne zdi varno záte. Spravi se torej gori na tó-le hruško in počakaj, da bo drevo gotovo.“

Hruška, ki je stala pred kovačnico, pa je imela to lastnost, da je obdržala v vejah vsakega razen kovača. Smrt je bila s kovačevim nasvetom zadovoljna in stopi — saj je bila dolga in suha — na hruško, ki je bila od starosti že precej trhla, a je ravno v prvi pomladi ozelenela... Tako je bila smrt ujeta v hruškovih vejah, kovač pa se je smejal in koval brez skrbi dalje, ne meneč se za ujeto smrt.

Smrt je spoznala, da jo je kovač prekanil.

„Izpusti me,“ ga je začela prositi, „izpusti me, nikoli več ne pridem po te.“ A kovač je bil gluh za njene prošnje in je koval dalje kakor prej...

Po svetu pa je zavladal greh in brezskrbno življenje, ker ni nihče umrl. Ljudje so bili vsega siti, polenili so se in potem je nastala lakota po deželi. Smrti pa ni bilo nikjer in vsi so popraševali po njej.

Kovač se je sčasoma naveličal smrti in ko mu je še enkrat obljubila, da ne pride nikdar ponj, jo je na njene gorke prošnje izpustil.

In res ni nikdar več prišla smrt ponj.

Nekoč pride črez dolga leta potem k njemu vrag, a ni si upal pri vratih vstopiti, boječ se križa, ki je bil nad vrati. In izmislil si je škrat, da pojde skoz okno v kovačnico. Kovač ga je takoj spoznal in uvidel njegov namen.

„Kaj hočeš, vrag?“ ga vpraša kovač in kuje brez skrbi dalje na svojem velikem nakovalu.

„Nič,“ je lagal škrat; „slišal sem o tebi in sem te prišel pogledat.“

„A zakaj gledaš skoz okno?“

„Zato ker me izpred vrat lahko odnese sapa, ki prihaja iz tvojega mehú. Glej, lahek sem kot peresce.“ Škrat je bil res suh kakor treska.

Kovač nastavi vrečo in ko je vrag mislil skočiti v kovačnico, je skočil v vrečo in je bil ujet. Kovač ga dene

na nakovalo, vzame v roke najtežje kladivo in začne nabijati po sključenem, zavezanem škratu, da so mu pokale kosti in da je ta v groznih bolečinah prosil milosti in se zvijal v kepo . . .

„Ali ne prideš nikoli več k meni,“ ga vpraša kovač s Pasjega brda . . .

„O, milost, milost, nikoli več, nikoli več, samo izpusti me,“ je prosil vrag, ki bi bil rad obljubil vse, samo da bi bil rešen iz groznih kovačevih rok.

Kovač ga izpusti in vrag je stekel kot devet vetrov, ne ozrši se, kje stoji kovačnica. Imel je oba rožička polomljena in tudi hrbtnec se mu je skrivil, da ni mogel biti nikoli več raven. Držal se je za glavo, vpil „jojmene“ in bežal, kar so ga nesle peklenške noge. V groznih bolečinah je vpil po celem peklu, kaj mu je napravil kovač s Pasjega brda, in vsi vragi so sklenili — vsak pri sebi tiho sevêda — da ne pojde nihče več nadenj, da se jim ne pripeti kaj enakega kot njihovemu bratcu.

Poslej je živel kovač brez skrbi in nihče se ni več zmenil zanj, ne smrt, ne vrag . . .

A tudi on se je naveličal dolgočasnega, enakomernega življenja in sklenil iti po svetu. Vzame kladivo in odide na tuje . . .

Dolgo je hodil po svetu in videl in izkusil vse, dobro in slabo . . .

Nazadnje je bil sit življenja in zaželel je umreti in iti v nebesa. Napoti se torej pred nebeška vrata; ko pove svetemu Petru, da je on — kovač s Pasjega brda — mu sv. Peter pripre vrata, češ, da on ne sme iti v nebesa, ker je zoper božje povelje ujel na svojo hruško božjo poslanko — smrt. Kovač se odpravi torej pred peklenška vrata. Takrat je imel stražo ravno tisti vrag, ki ga je bil kovač nekoč ujel v vrečo in pretepel. Ta torej zavpije ves prestrašen:

„Tiščite, bratci; kovač s Pasjega brda gre. On vas pobije, kakor je mene.“

„Res, rogljičkov mu je še sedaj manjkalo in grbast je bil. Priletel je skupaj ves pekel in uprli so se vragi in tiščali vrata tako, da so jim prodrli kremplji skozi vrata. Kovač vzame kladivo in kremplje — zakuje.

Kaj se je potem zgodilo v peklu in kaj s kovačem s Pasjega brda, o tem ni vedel nihče. Nekateri so pravili, da so morali pustiti peklenščki kremplje v vratih in da so

potem prišli na svet brez kremljev in niso bili več tako močni kakor prej, drugi pa so trdili, da je morda kovač še sedaj kje na svetu, in najbolj lahkoverni so mislili celo na kovača Peregrina . . .

Tako so pravili in kovač Peregrin je čul to pravljico.

„Naveliča se in gre po svetu,“ je ponovil kovač Peregrin sam pri sebi trikrat in to mu je zelo ugajalo. Tudi on je na enkrat zaželel iti po svetu. In sklenil je za trdno:

„Po svetu pojdem.“

In rekel je materi:

„Mati, po svetu pojdem. Nič ne zna, kdor je vedno doma. Preskrbljeni ste z vsem, jaz pojdem in čez leto in dan se vrnem s tujega.“

A mati ga je prosila:

„Sin, ne hodi!“

Bala se je mati za sina.

Kaj hoče po svetu? Lahko ga ni več nazaj. Zadene ga kako zlo . . . Na vse je mislila skrbna mati in spati ni mogla po noči od skrbi . . .

A nič ni pomagalo. Kar je sklenil Peregrin, je bilo trdno . . .

II.

Kovač Peregrin je živel s svojo materjo v borni koči na samotni planjavi. Mati je bila starka osemdesetih let in on jo je čez vse spoštoval in ljubil. Oženil se ni, a imel je v vasi nevestico mlado in lepo, a oženil se ni.

„Ne ženi se, Peregrin,“ mu je rekla mati; „oženi se, ko umrjem jaz.“ In ni se oženil. Živela sta torej zadovoljno in srečno; to je bilo nekdanj, ko so ljudje še verjeli v pravljice in krepost . . .

Tačas so pravili ljudje, da bo imel cesar hudo vojsko s Turkom, da bo potreboval mnogo vojakov junakov in da je že pisal po mlade fante v vsem cesarstvu. Pravili so tudi, da je bil že cesar zmagan in da je sila velika. In vsi so jeli kakor enoglasno govoriti o kovaču Peregrinu in o njegovi moči.

„Njega naj vzame cesar,“ so rekli, „on mu pomore iz vseh stisk. Ako ima Peregrina v vojski, mora povsod zmagati. Dvajset Turkov na en mah, to bi bilo kovaču Peregrinu najlepša igrača; pobil bi vse do zadnjega, niti eden bi ne odnesel pete.“

Bali so se Turkov, da bi cesarja ne premagali. Cesar ima sicer mnogo ljudij pod seboj, pa lahko bi le pozabil,

da ima tudi takega podložnika, kakoršen je kovač Peregrin. Hm, gori na Dunaju tudi ne vedó vsega, če jim nihče ne pové. Tudi cesar menda ni vseveden, kali . . .

In sklenili so, da bodo naznanili cesarju, naj pozove Peregrina k sebi in naj ga spusti nad Turke. Nekateri bi bili to radi storili iz gole zavisti, ker so mu bili nevoščljivi sreče, ki jo je imel; saj je imel — on in mati — vsega zadosti; imel je moč, dobro ime, imel je nevestico, bajto, kovačnico — vse . . . Nekateri bi se ga bili radi iznebili, češ, ako pojde Peregrin in jih nadomesti sto, pa nam ne bo treba iti; drugi pa so bili jezni na Turke, pa so si mislili: Boste videli, vi krivogledi pasjeverci, vi krivonosi pogani, kaj da zna Kranjec; takšnih junakov ne rodi vsaka zemlja. Seveda, to je bilo nekdej. Že so se v duhu veselili zmage, ki jo pribori cesarju Peregrin. Vedeli so, da mora vse pasti, kamor pride on; njemu pa se ne more zgoditi nič žalega. Drugi pa so mislili: morda ga ne bo več nazaj.

Peregrin je bil sicer dober in miroljuben človek, a vselej ga je nekaj speklo, kadar je slišal o Turkih. Sovražil jih je; in kaj se je reklo to, če je kovač Peregrin koga sovražil! . . . Kadar mu je pravil kak popotnik o novicah po svetu, o cesarjevih sovražnikih, o Turkih in o bojih, polnih nesreč, tedaj je vselej stisnil pesti in jeza se mu je vzbudila. Če je pa imel v rokah kladivo, je jel nabijati, da so iskre letele po celi kovačnici in oči so se mu čudno svetile. Popotnik, ki bi ga ne bil poznal, bi se ga bil bal in pobegnil izpred kovačnice.

Kovač Peregrin je želel enkrat videti Turke in bojevati se z njimi. Mislil si je že in si slikal v duhu, kako bi padali . . . „Vzel bi najtežje kladivo,“ si je mislil, „posegel bi po prvih vrstah in zapodil vse nazaj na Turško, če imajo sploh kaj svoje zemlje, in potem še s Turškega naprej, da bi jih ne bilo nikjer.“ Ob takih mislih se ga je polotila čudna želja; nekaka neugnana bojaželjnost se je budila v njem. Kar zaželel je po boju in po pobijanju sovražnikov . . .

Zato je bil prav vesel, ko je čul o vojski.

„Šel bom,“ si je mislil.

Vsi so se veselili, da jih pojde Peregrin reševati grozne nevarnosti. Govorili so, da cesar nima junakov, sam pa tudi ne more v boj; v grozni stiski je. Turki že počivajo na njegovi zemlji, pa jih ne more prepoditi, nima

moči . . . In oni bojazljivci, ki niso za nič, se mu smejejo, ker se jih boji. In zdaj nabira cesar v najhujši zadregi junake po cesarstvu. Vsi so kazali na Peregrina in njegovo kovačnico. Peregrin se je smejal in jezil. Spomnil se je nevestice — in slave . . . Starčki, ki so se pri njem ustavljali, so ga prosili, naj gre reševat cesarja in domovino. On pa je molčal in mislil svoje. Odločil se je bil:

„Pojdem . . .“ In ta sklep je bil trden. Šel bo po svetu, videl bo ljudi, svet in Turke in boje in izkusil bo kaj . . . In — morda si pridobi slave, in slaven bo on in nevestica . . . A to je bila skrita misel. Saj je čul pravljico o kovaču s Pasjega brda . . . O, šel bo na tuje, v boje, nad vrage.

In vsi ljudje so govorili le eno: „Pojde, pojde;“ ponavljali so: „Kovač Peregrin pojde nad Turka, pojde in zdrobi ga v prah; oh, on je močan, on ga pobije; pojde, pojde, pojde . . .“ In vsi so se razveselili in potolažili.

Ko je to čula osemdesetletna mati, se je užalostila in rekla potrta Peregrinu: „Peregrin, ne hodi po svetu, ne hodi nad Turka!“

Sin pa je samoglavno molčal. Ni mogel, da bi ne šel. Sinovska ljubezen se je bojevala z bojaželjno naravo, dolžnost do matere se je bojevala z dolžnostjo do domovine. Molčal je in vzdigoval najtežje kladivo prav gori do stropa . . .

„Peregrin, ljubi sin, ne hodi,“ je prosila zopet mati. „Sama bom, reva, če odideš.“

Težak boj se je bil v Peregrinu in jezno je nabijal na nakovalo.

„Ne hodi, sin, Peregrin, ne hodi; glej, ubijejo te Turki, ujamejo te; ne hodi, vidiš, prosi te mati . . .“

Peregrin je stisnil klešče v roki, da so zaškripale in se prelomile; stresel se je in rekel:

„Ne pojdem.“

In starka se je vrnila v kočo, vesela, zadovoljna. Ljubezen do matere je zmagala, a kovač Peregrin je tisti dan koval najtrše železo, da je ob njem izkušal svojo moč; govoril ni z nikomer, gledal je jezno in mislil na Turka. V srcu je bil še vedno boj, hud boj . . .

Mati pa je utolažena hvalila Boga, da ji je obvaroval sina, a pri tem je mislila na Turke, ki so kruti kot pasje-glavci, hujši od zverij in krvoločnejši od trinogov . . . Spomnila se je tudi na Turkinje, ki so baje zelo hude in

še hujše od Turkov, ki znajo mladeniče preslepiti s krasotami in omamami... Lahko bi preslepile Peregrina, a pri tem bi ga Turki pobili in ona bi bila ob sina in njemu gorje. Že pri tej misli se ji je utrnila solza iz onemoglih očij, da ni smela dalje misliti, sicer bi se bila popolnoma razjokala.

Tisto noč je kovač Peregrin pred kovačnico štel zvezde in bal se je, da zmaga neki notranji glas, da pograbi kladivo in odide v svet.

A kaj so se ljudje brigali za mater in njeno žalost. Ona je stara; kaj je njej do življenja, naj bo žalostno ali veselo... In še vedno so govorili: Peregrin pojde... In nekoč je prišlo pisanje od cesarja, naj pride Peregrin ob Donavo na vojsko. Cesar je bil res zvedel zanj. Peregrin se je razveselil, a mati je bridko zajokala, svet pa si je oddahnil.

III.

Takrat je bila pomlad v deželi. Kmetje so prihajali h kovaču Peregrinu kovat orala, brane in drugo poljsko orodje. Govorili so vedno o vsem in tudi o vojski. Peregrin je dodelal zadnja dela.

„Počakaj še,“ je rekla stara mati, „počakaj samo toliko, da se jaz vrnem.“ — — — —

V gorah, v daljnih gorah je živel bogat stric oglar. Žgal je oglje, kopal je v gozdih zaklade in varoval zlato v koči. A tudi z nadnaravnimi močmi je bil v zvezi. Poznal in imel je različna zelišča, ki so bila znana samo njemu; on edini je vedel o njihovi čudoviti moči, ki pomagata za različne bolezni in druge nesreče. Pomogel je vsakemu, ki je prišel do njega, a pot do njega je bila huda in dolga. K njemu se je napotila po pomoč stara mati kovačeva...

Starka je hodila tri dni in tri noči. Prvi dan ji je svetilo vroče solnce in pot ji je tekel po razoranem čelu in kapal na suho, trdo zemljo. Iti je morala po dolgi planjavi, med bodečo travo in ostrim bičevjem; mnogo je trpela starka, a vse je rada prestala za sina. Dan se je nagnil, ko je prišla starka do gor. Solnce je zašlo in zasvetila je luna. Počila si je komaj nekoliko v hladnem večeru, da si je otrla pot s čela, obrisala si obraz in solze, ki so ji pritekale pri spominu na sina; napila se je izmučena studenčine in zaspala v mesečni senci dreves v mehkem mahu. Sladko in mirno je spala, ker je bila trudna.

V sanjah je sanjala o Peregrinu. Svatba je bila doma. Peregrin je sedel z nevestico v kotu, svatje so peli in ona je sedela med njimi praznično oblečena, čislana od vseh; smejala se je in veselila. A na enkrat je prišlo nekaj; nevestici se je stemnil obraz, svatje so se ustrašili, šum je napolnil hišo in v splošni zmešnjavi je ubežal vsem ženin Peregrin, češ, da hoče boljšo nevestico . . . Po hiši pa so vpili svatje, kregali se, a drugi so, ne meneč se za to, pili in peli, ona in nevestica pa sta se spustili v jok, a šum je rasel . . . Starka se je vzbudila . . . Obrisala si je oči; solnce še ni vzšlo, komaj prva zarja se je kazala in les je šumel v jutranjem šumenju . . .

Starka je vstala in hitela dalje. Bodeče grmičje je rastlo ob potu, pomešano s trnjem, in suha zemlja je kar zijala. Starki so krvavele noge na skalni poti, a ni odnehala, ampak pogumno hitela dalje, saj je šla za sina . . . Spremljala jo je skrb in tuga. V dalji so bili črni gozdi. prišla je v temne sence in zopet na solnčno vročino. Pri vsem tem se ji ni utrnila niti ena solza zaradi prevelikega truda. Čudna potrpežljivost jo je navdala. Gozd je postajal vedno bolj divji. Nad njo so plavali orli v zračni višini, oglašali so se kragulji in skobci in čudne črne ptice so letale njej nad glavo . . . Pot je peljala vedno navzgor, dalje, dalje v gozde navzgor.

Dolg in mučen je bil dan in padla je noč. Srečala ni nikogar razen pastirja ob robu gozdnem. Zdaj ji je prišel drugi človek naproti. Srečala je starca, ki je komaj lezel pod butaro drv. Bil je suh in koščen in držal se je v tri gube. Šel je pripoglo, da se je komaj videl njegov obraz: suh, bled, razoran . . .

„Kam greš, starec, pod noč?“ ga je vprašala starka.

„Eee, malo, malo,“ odgovori starec in jo pol smehljaje, pol začudeno pogleda. Videlo se je, da je gluh kot zemlja.

„Kam neseš to, starec?“ ga ogovori starka znova. „Kje si pa doma?“

„Eee, noč bo, noč,“ je odgovoril stari pritlikovec. „Nosim, nosim, težko nosim in tako malo, saj je še drv v gozdu, te bom pa jaz pokuril.“ In smejala se je prijazno in kazal čeljusti, v katerih ni bilo niti enega zoba več.

„Ne veš li, starec, kje stanuje oglar v gorah, bogati stric?“ mu je vpila na uho starka.

„O, boš že še dobila,“ je odgovarjal starec prijazno, meneč, da ga izprašuje po drvih, „saj ne morem vsega

odnesti, ker nosim že osem križev na hrbtu in deveti se mi že obeša na rame. Eee, stari smo, stari.“

Starki se je mudilo dalje. Hotela se je hitro vrniti k sinu. Starec je odšel in se ni več ozrl po utrujeni materi. Ptice so glasno pele zadnjo pesem v mračno noč. Zaspala je v mraku. Luna je zasvetila nad gozdnimi sencami in obsevala spečo mater, ki je spala pod drevesom in sanjala sanje o sinu Peregrinu. Sanjala je, kako se bori s Turki. Na planjavi je boj, vpitje, klanje. Povsod je on. Vse beži pred njim. Sam sultan je zapazil njenega sina in beži zdaj po planjavi. Krik raste, vrišč zmage polni planjavo, trobente in bobni preropočejo vse, povsod odmeva ime: Peregrin. In dalje, dalje se podé vojske, Peregrin prvi; Turki ga obdajajo, kakor psi se zaganjajo vanj, a on jih pobija, izginja v metežu in zopet se prikaže visoko med drugimi, in zdaj, zdaj je izginil — starka je zavpila in se vzbudila.

Plašna je vstala. Solnce je vzhajalo in ona se je hitro odpravila dalje. Pot je bila pusta in prazna, nekako grozna. Bila je globoko v gozdih. Ozrla se je včasih okoli in potem zopet hitela dalje. Petja ptic ni bilo, tudi cvetke ne, samo črne jate so krokale nad vrhovi košatih dreves in bele bodeče rože so prerastle vse. Tu in tam je švignila kača, zelenec, ali kdo ve kaj; ni se jih bala in hitela je dalje. Niže in niže so se spuščali oblaki tistih črnih ptičev, prav nad glavo so ji letali, in nad njimi se je zvijal orel, prvi, drugi, tretji . . . Kričali so in se podili drug za drugim. Vse je bilo divje. Mati je skoro omagovala, a zdelo se ji je, da mora skoro dospeti do kraja. Čula je o bogatem stricu. Njeni stari materi je pomagal, ko se je možila.

Solnce je stalo ravno v poldnevu, ko je prišla h koči. Pred njo je sedel bogati starec in se prezirljivo ozrl na utrujeno mater.

Ona se je ustavila in si oddahnila.

„Kaj hočeš, starka?“ jo je vprašal; bil je to mož visoke postave, s sivo brado, skritih očij in zagorelega obraza.

„Pomagaj mi,“ je tožila starka. Bila je trudna in lačna in sedla je vsa onemogla na klop.

„Pomorem ti rad,“ je odgovoril starec, „ako je mogoče.“

„Hočejo mi vzeti sina na vojsko, in sam hoče iti po svetu, sam nad Turka, med tuje, hudobne ljudi; lahko mi ga vzame svet, a vrniti mi ga ne more nihče. Pomagaj mi, starec, če moreš, in reši mi sina. On mi je edini in vse na svetu . . .“

Starec ji je dal črnega kruha in vode. — — Nekaj čudno strašnega je bilo v tem gozdu, da so se ljudje bali vanj. Odkar je surov grajščak ustrelil tu nedolžno deklico, ko je bil na medvedjem lovu, od tedaj je bilo v njem divje zakletje . . . In oni, ki je bil tedaj z grajščakom, je prišel sem, izvršil čin maščevanja zaradi deklice, in ljudje so ga poznali pod imenom: Bogati stric, in pravili o njem temno povest . . . Zato je bilo tako čudno strašno v tem gozdu . . .

Starka se je okrepčala. Starec ji je prinesel zavitek s temnozelenim zeliščem ter ga dal starki, češ:

„Nobena morilna krogla in nobena smrtonosna puščica ga ne zadene, ko bo pobijal Turke brezverce . . .“ Starka ga je hvaležno pogledala.

Solnce se je nagnilo na popoldne. V vrhovih dreves je šumel veter in ptice so nekako mirno, ne divje, letale nad vrhovi temnih gor in se izgubljale v les.

„Bog ti povrni, starec,“ je rekla vsa hvaležna mati; „milo srečo naj ti da.“

„Ne govori o sreči, ki je ni,“ je opomnil temno starec in odšel . . .

In tudi mati je odšla nazaj na dolgo pot. Čutila se je zopet močno, čvrsto. Hitela je, zelo hitela, solnce pa je padalo . . .

Ko je zemljo zopet pokrila noč, je zaspala starka počivajoča pod gabrom v mahu. In zopet je sanjala o sinu Peregrinu . . . On hodi po Dunaju ob strani cesarja, on je krvav, ah krvav od sovražne turške krvi. Ljudje mu vpijejo slavo. Polno je ljudij in vsi slavé njega. A zdi se ji, da je tudi na čelu krvav, in zdi se ji, da beži preplašena množica, da so Turki že zopet tu, in on je brez meča . . . Gorje, gorje, vpijejo ljudje, Turki so hudi maščevalci . . . In zopet krik in vik . . . „Zmaga li?“ Čudne sanje so se mešale materi . . . Zopet je bilo jutro. Veje so se zibale, listje je šumelo in ptice so kričale . . . Vstala je s prvim svitom in hitela domov, nesoč s seboj pomoč za sina, da ga ji ne ubijejo na vojski sovražniki, in da mu ne morejo ničesar žalega storiti zli ljudje.

Solnce je bilo zopet vroče. Žeje in lakote je mati omagovala. Pot je bila huda in starka je bila že slabotna. Tlačilo jo je število let, starost ji je vzela moči in dolga hoja jo je uničila. A misel na sina ji je dajala moči.

Ko je padala tretja noč po zemlji, je prišla mati domov — — —

Peregrin je slonel pri mizi, imel je pripravljeno največje kladivo in čakal, kdaj se vrne mati, da se poslovijo in odide po svetu . . .

Mati se je zajokala. Spomnila se je, koliko je prestala za sina. Spustila se je na klop in si brisala debele solze . . . Dolgo ga je redila, dolgo, predno je zrastel. Dolgo sta živela skupaj, a zdaj ga ji hočejo vzeti. Bila je srečna, kadar je videla svojega sina. A zdaj leži tam na mizi pisanje od cesarja, da naj pride doli k Donavi nad Turke. In on gre z veseljem, zapustil bo njo, ljubečo skrbno mater.

„Zdaj moram iti, mati,“ je rekel Peregrin.

„Če moraš, moraš . . . pa pojdi,“ je rekla mati slabotno in oči so ji zalile solze; „sreča bo s teboj. To-le nosi, Peregrin, vedno in povsod s seboj. Nobena morilna krogla te ne zadene, nobena smrtonosna puščica te ne bo ranila. Ne doseže te smrt v boju in ne morejo ti škodovati zlobni ljudje. Zlobni ljudje so na svetu; lahko bi te deli ob življenje, vzeli bi te meni, a ti se spomni matere in nosi to s seboj. Moč je v tem, da se mi vrneš, da ne bom, stara sirota, sama ostala na svetu . . . Glej, da ti ne vzamejo tega, da ti ne ukradejo tega čara; nosi ga vedno s seboj in — sreča bo s teboj in Bog . . .“

Mati je jokaje devala sinu na vrat amulet. Peregrin se je nekoliko stresnil, vzela kladivo in odšel po svetu k Donavi nad Turke pomagat cesarju, reševati domovino.

Domá pa je jokala mati in klicala milo njegovo ime.

IV.

Ob Donavi je bila vojska, cesar je bil zmagan in vsa zbrana vojska je bila utrujena in brez poguma. Turki so divjali od veselja in vpili: Alah . . .

Takrat se je razširila po celem Dolenjskem vesela novica, da kovač Peregrin že potuje po svetu in da gre cesarju na pomoč. Vsi so čakali na njegovo odrešenje, povsod so govorili o njem. Imel je sivo obleko in kladivo v roki, hodil je skoz vasi in gledal svet . . . Donava je daleč. Povsod so mu postregli in mu dali jesti in piti. Domá pa je jokala mati noč in dan za sinom. Z veseljem je prej poslušala nabijanje v kovačnici, udarci kladiiva so odmevali in tega so se ji navadila stara ušesa. A zdaj je bilo tiho, vse tiho, mrtvo, kakor če mrliča odnesó iz hiše. Vsi so

se ogibali zdaj Peregrinove kovačnice, nikogar ni bilo blizu. V vasi so dobili drugega kovača, a niti malo ni bil podoben kovaču Peregrinu in ženil se je pri Peregrinovi nevesti, da ga je ta kar prezirala. Ogenj v kovačnici je ugasnil, prah je pokril vse, in ljudje so samo govorili o Peregrinu in o vojski in o materi. Pomilovali so jo. Mislila je, da si bo izjokala ugasle oči. Upala je samo, da ga varuje skrivna moč. Vedno in povsod je hodila z njim v mislih po svetu in ga spremljala do Donave, do bojev. Mislila je o njem in le o njem. Govorili so o vojski, a so rekli, da ni še Peregrina v vojski ob Donavi. In njene misli so šle za njim in ga iskale povsod po vsem svetu . . .

In takrat, ko je bila največja sila, je prišel kovač Peregrin v vojsko ob Donavi. Cesar se je že v obupu pripravil na beg. Grozne nesreče so ga prisilile umakniti se sovražniku. V taboru so ležali obupani izmučeni vojaki, večinoma ranjeni, onemogli, pobiti. Ni je bilo rešitve. Vsem je upadel pogum, mislili so na pogin in na smrt. V daljavi pa so se videli beli tabori in turški polmeseci na njih. Tam je ležala močna, spočita vojska, zmage pijana poganska vojska. Vojaki so peli in pili in slavili lahko pridobljene zmage . . . Noč in dan so plesali in vpili. Niso vedeli, da že hodi po svetu kovač Peregrin . . . O, da bi bili vedeli. Pobegnili bi bili vsi že naprej . . .

Kovač Peregrin je prišel v tabor. Stopal je trdo in mogočno. Ležeči vojaki so ga gledali, mu zavidali moč in zdravje in ga pozdravljali z vzdihljaji. Kaj bo eden za vse? Kovač je odložil kladivo in zavihal rokave — po svetu ni hodil z zavihanimi rokavi — in gledal je izmučeno vojsko. Slišal je pijano slavlje in petje sovražnikov in zgrabila ga je jeza . . .

Vojaki so gnali Peregrina pred cesarja. Vmes so poskušali dvigniti njegovo kladivo, a kaj, ni bilo več moža v celi vojski, ki bi vzdignil njegovo kladivo; Peregrin jim ga je vrtil v zraku, da so se vsi čudili, ki so bili oslabei in brez prave moči; saj so bili nekateri že stari in so pomnili čase kralja Matjaža.

Cesar sam je z vojskovodji obupaval sredi tabora. Peregrin se je ustavil pred cesarjem in rekel:

„Prišel sem, cesar, kakor si ukazal. Bojeval se bom, kakor boš zapovedal.“

Cesarju je bil Peregrin prav všeč, kakor se je zdelo; celó nasmehnil se mu je.

„Ti boš ostal vedno pri meni,“ je rekel potem, „vidim, da si močan.“ Peregrin je z eno roko trikrat vzdignil kladiivo pred njim.

„Zapustil sem mater, cesar, in želim boja. Tudi nevestico imam in nazaj k njej pojdem.“ Spustil je kladiivo na tla in gledal cesarja. Cesar je bil še mlad mož, šibkega telesa in majhnih brčic; kakor otrok se mu je zdel, vnet, a neizkušen.

Okoli stoječi generali so izkušali dvigniti kladiivo, a zardeli so od sramote, ker ga niso mogli. Tudi cesarju ga je ponudil Peregrin, češ, poskusi ga vzdigniti, če moreš, a cesar ni hotel niti poskušati in je rekel:

„Kaj bom poskušal, ko vem, da ga ne . . .“ a sram ga je vendar le bilo.

„Za jutri le pripravi svojo moč,“ je rekel cesar in odšel z generali dalje.

Peregrinu se je zdelo malo ošabno, a prijel se je za brke, dolge in mogočne, in črez pas se je pretisnil, kakor bi hotel reči: Saj me je le nekaj . . . vas pa tako malo . . .

Vojska je ležala in počivala za jutrišnji naskok. Generali so malo namrdnili obraz, po taboru pa so zastokali ranjenci; radi bi se bili bojevali, a morali so ležati v bolečinah. Večerjali so, pripravljali meče in orožje in se krepčali za spanje. Vse je šlo spat. Peregrinu so dali konjsko pleče in vina, a on ni šel spat. Po zelenih planjavah se je vila in šumela mogočna Donava, kakor da šumi vojski pesem vspavanko. Daleč okoli je bila ravan obsejana z mesečino, pokrita s srebrnimi meglami, kakor stojé vojske oklopljenih vitezov. Peregrin je gledal v jasno noč, pregledoval je vozove, okope, meče, ščite in med njimi mirno počivajoče trume vojakov . . .

Drugi dan se je uvrstila vojska. Trombe so zapele, zaropotali so bobni, zarožljalo je orožje, v jasnem solncu so se zableščali ščiti, konji so zarezgetali, vojaki so zavpili: hurá! in z nekakim pogumom drli nad sovražnika, nad turški tabor. Peregrin je bil med prvimi; dali so mu bili v roke najtežji ščit in najtežji meč; ker pa se mu je zdel lahek ko pero, je rajši vzel kladiivo in pogumen in vesel je šel prvič nad sovražnika. Spomnil se je matere in amuleta in bal se ni prav nič. Turki so ga zagledali, ko je stopal pred vsemi drugimi, in ker ga niso še nikdar videli in se jim je zdel nevaren, so se vrgli vsi najmočnejši naravnost nanj; on pa je začel s kladivom mahati po

turških glavah, mlatil je grozno okoli sebe in pogani so odletavali mrtvi kakor muhe pod muhalnikom. Vojaki so dobili pogum in so drli za Peregrinom; tudi cesar se je zagnal jezen kar v prve vrste in za njim generali. Turki so se bili z vsemi silami, a kaj? Celi kupi so jih obležali. Deset Turkov na en mah. Takega še ni mati rodila, so si mislili Turki in se jeli s strahom umikati. Peregrina ni dosegel, ni zadel nihče. Oči so mu sijale od veselja, včasi mu je jeza pokrila obraz, žile na roki so se napele in mahnil je še silneje in padla je nova vrsta... Turki pa v beg... Ko cesar to zapazi, se opogumi znova in gnali so se za Turki naprej. Peregrin je mlatil s kladivom, pred njim pa so bežale cele vrste. Na vse strani so bežali. Cesar se je z vojsko počil. Zavpili so: hurá! in polegli po tleh. Ko so si od prevelikega veselja odpočili, je prišel cesar prav k Peregrinu in je rekel:

„Ti si junak — rešil si me. Plačilo ti ne odide... Obdaril te bom z bogastvom in zemljo.“

Peregrinu pa ni bilo za bogastvo in zemljo in je rekel: „Kar ukažeš, cesar, to storim.“

In zopet so vstali in šli za Turki. Podili so jih tja v globoko Turčijo, črez mejo, daleč še od Donave in vsem na čelu strašni kovač Peregrin s svojim kladivom. Zmago za zmago so pridobili in vso zemljo, ki so jo prej vzeli Turki.

Peregrin je postajal bolj in bolj bojevit. Bojne pesmi in krik in slava in moč so ga storili čisto divjega. Želel je le boja. Varovala pa ga je čudna moč materinega spomina in amulet.

Boj se je vrstil za bojem. Mnogo pogumnih generalov je že padlo. Ko so prišli že čisto blizu morja v turško zemljo, je prišla nova vojska. Spet je bil Peregrin prvi junak. Cesarja pa je jezilo, da mu Peregrin pribori vse zmage; hotel se je tudi sam izkazati, a bil je mlad in neizkušen; hotel je junaških del, junaške slave; zagnal se je v najhujši boj med Turke, planili so vsi besni nanj, zadela ga je puščica v grlo — in padel je mrtev in okrog njega kup vojakov in Turkov. Začel se je grozen boj. Puščice so frčale mimo očij borečega se Peregrina, krogle so ubijale na desni in levi, a njega ni zadela nobena in bil je po glavah in vrstah Turkov, da je skoro sam ostal, ker je vse bežalo. To je bila zmaga na turški zemlji. Ker so morali generali žalovati za cesarjem in cesarici naznaniti,

da je postala vdova, so se vrnili nazaj z ostankom vojske. Med njimi je stopal kovač Peregrin s kladivom in dočim so drugi peli, je on molče korakal z njimi. Želel je še boja in zmag.

Vse cesarjeve dežele je napolnilo veselje zaradi zmag in vsi so slavili močnega kovača. On pa ni bil vesel; želel je še boja in zmag . . .

V.

Vrnili so se na Dunaj. Zeló so jih slavili ljudje in pozabili skoro žalovati za cesarjem. A ko so jim naznanili, da je cesar ubit od Turkov, so žalovali cele tedne potem.

Cesarica je zeló jokala, ko so ji pripeljali cesarja mrtvega domov. Oblekla se je črno in govorila ni z nikomer; kaj so bile njej zmage, ko ni imela več cesarja! Prišli so generali pred njo z vso vojsko, ki je dobila na Dunaju za prestane trude mnogo jesti in piti; generali so skesano potegnili sablje in jih uklonili pred njo, upognili so glave, kakor bi hoteli reči: Tu imaš nas, če smo krivi, da njega ni. Storili smo, kar smo mogli; tako je bilo usojeno; ni bilo mogoče drugače. Mi sami smo trpeli, bili se in se vojskovali; glej, priborili smo zmag in deželo dobili nazaj. A cesarica se ni dala utolažiti. Vstala je pred njimi visoko gori na stopnicah in rekla s trdim glasom:

„Kdo mi ga maščuje?“

Vsi so molčali in še nižje upognili glave, kakor bi vsi z enim glasom govorili: Ni mogoče, vaša milost. Glej nas, tvoje sužnje, storimo vse, a to — ni mogoče. Najmlajšemu iz njih je padla sablja iz rok . . . Cesarica je čakala odgovora in gledala poveljnike in vojsko pred seboj. Dolgo je trajal molk, odgovora ni bilo od nikoder. Smrtno tiho je bilo. Peregrin je stal prav tam vzadi in gledal cesarico. Bila je mlada in lepa, da se je nehoté spomnil na svojo nevestico. Dunajčanje so ga obsuli in ga radovedno ogledovali, a on se ni menil za nje. Ko je pomislil na besede nesrečne cesarice, je stisnil kladivo v roki. Mislil je, kako bi zopet prišel v boj; lahko bi si priboril milost pri cesarici; cesar mu je obljubil, da ga obdaruje, cesarica bi ga nagradila z darovi in on bi smel domov, pa bi morda celó njegova nevestica bila tako lepo oblečena ko cesarica. Neka ošabnost je prišla nad Peregrina — hotel je naprej, naprej. Ko bi prišel celó na cesarski dvor, s seboj bi pripeljal mater in nevestico, ali pa bi ne bil več kovač in bi lahko potem

vodil vojske. Veselje je imel nad Turki. Sto mislij ga je motilo in tedaj je cesarica drugič vprašala:

„Kdo mi ga maščuje?“

Zopet molk. Peregrinu se je zmračilo lice. Ljudstvo je šumelo po trgu in vojska je stala tiho, generali pa so imeli poniknjene glave . . . Češ, služimo ti z vsem, a tu ni mogoče; vse bi storili, toda tu se konča naša moč. Cesarica jih je gledala srepo in dvignila roko nad njimi. In tretjič je vprašala:

„Kdo mi ga maščuje?“

Ljudstvo je zašumelo. Kakor iz spanja se je vzbudil Peregrin in samo od sebe mu je ušlo iz ust:

„Jaz.“

Močan glas se je razlegal iz ozadja vojske do cesarice.

„Kdo?“ je vprašala radostno. Generali so dvignili glave, in ljudstvo je zarjulo od veselja. Vsi so gledali, kdo si je vzel tako težavno nalogo.

Vojska se je jela gibati, kajti Peregrin je šel pred cesarico. Vsi so se umikali in visoko gori vrh stopnic je padel Peregrin pred cesarico na kolena. Generali so od sramote zardeli, glas začudenja se je širil med množico in odmevalo je okoli:

„Kovač, kovač!“

Cesarica ga je pogledala milo in se mu čudila; visok je bil in pleča so bila enaka vrhu gore, pred njim pa je ležalo kladivo.

„Jaz,“ je ponovil Peregrin.

Cesarica mu je dela roko na kuštravo glavo in se mu celó nasmehnila.

„Tu imaš vojsko,“ je rekla, „maščuj ga!“

Ljudstvo je znova zarjulo in množice so se zganile.

„Odlikovan boš pred vsemi,“ je rekla cesarica, „ko se vrneš.“

„Imam mater,“ je rekel Peregrin, „staro in ubogo, njo moram živiti . . .“

„Cesarica bo skrbela za njo,“ je rekla cesarica.

„Imam nevestico, lepo in mlado,“ je rekel kovač . . . .

„Ona dobi najlepši dar od mene; dobi svilnato poročno obleko, zlate šolničke dobi in srebrno zibko, da ji bo mila sreča na zemlji in tebi z njo . . .“

Peregrin je vstal, se priklonil cesarici in odšel nazaj v vojsko.

Cesarski krojači pa so začeli na povelje cesarice zanj

delati takoj bogato, polzlato generalsko obleko. Vsa vojska je slavila pogumnega Peregrina in generali so sklenili, da pojdejo z njim . . .

Drugi dan je odhajala cesarska vojska z Dunaja. Cesarica je gledala, kako gre kovač Peregrin se maščevat namesto nje nad Turke. On je jezdil spredaj na vranem konju v generalski polzlati obleki, v visokih škornjih s kladivom ob strani. Staro obleko je pustil na Dunaju in v njej in z njo vse, kar je imel z doma s seboj. Tudi materin spomin je bil v navdušenju — pozabil . . .

In šli so.

Turki so vedeli, da ves Dunaj in vsa država žaluje za cesarjem in so se vzdignili zopet na vojsko. Bili so že daleč na potu. Ob Donavi so trčili na malo Peregrinovo vojsko in vnel se je grozen boj; a zastonj so se bili Turki. Peregrin je pobil stotine s svojo močno roko, in začeli so bežati. Vendar je Peregrina ranila puščica. Spomnil se je na mater in na njen amulet. Pozabil ga je, a kaj hoče. Priboriti mora nevestici zlate šolničke in srebrno zibko. In šel je z vojsko dalje, bojevat boj, pridobivat si zmag in maščevat cesarja.

Turki so se mu ustavljali in bil je boj za bojem. Izgubil je že mnogo vojakov . . . A on jih je podil dalje v globoko Turčijo ob Donavi.

Prišle so Turkom nove vojske in on je stal ob Donavi z malo izmučeno vojsko. Še je bil bojaželjen. Že je bila ranjena tu in tam lepa generalska obleka, a to ga je navdušilo na nov boj. To je bil grozen boj ob Donavi. Turki so se zapodili vanj, on je mahal po glavah, okoli so mu padali vojaki, Turki so se množili, rana za rano je padala na Peregrina, bil se je do zadnjega in padel ob Donavi. Turki so zarjuli od veselja.

Tam je padel kovač Peregrin, kjer leže pokopani tisoči junakov ob Donavi, ob globoki slovanski Donavi . . . Padel je junak.

Prišel je glas na Dunaj: Vojska je padla, Peregrin leži ubit, a tudi Turki ne morejo nič. Cesar je dovolj maščevan, enakih zmag in bitek še ni čutil svet. Cesarica je bila zadovoljna in se je omožila. V cesarskem gradu pa so spravili darove, ki jih je bila pripravila za mater in nevestico. Tudi Peregrinovo ime so si nekje zapomnili, a zdaj se je menda že od starosti izbrisalo in izginilo . . .

A tam na Dolenjskem je sredi planjave v koči jokala

mati za Peregrinom. Mnogo lepega je čula o njem. Tudi so ji povedali, da je šel kot general maščevat cesarja. Huda slutnja je obšla materino srce. In čez dolgo so ji povedali, da so ubili Peregrina Turki . . . In jokala je, da je prijokala smrt.

Ponosna nevestica si je tudi včasih otrla solze od žalosti in se norčevala iz ženinov. Ko pa je čula, da je Peregrin mrtev, je šla ven v noč in jokala in vpila z razpuščenimi lasmi v planjavo, pusto in gluho . . . Čez čas pa se je potolažila in vzela novega kovača, ki ga je prej prezirala. Sčasoma je pozabila na boleost — in pozabilo se je vse. Ona pa ni hodila, kakor je bilo namenjeno, v zlatih šolničkih in njeni otroci se niso zibali v srebrni zibki.

Lisica in trije bratje.

Narodna pripovedka.

Zapisal J. Krenčnik pri Sv. Duhu pri Lučah.

Bil je nekdanj mogočen grof, ki je imel tri sinove in edino krasno hčerko. Hči je bila kakih 15 let stara, ko pride v grad stara čarovnica. Videč lepo grofico, ji reče: »Nikdar ne boš gospodinjala v tem gradu.« To rekši, jo udari s šibo in deklica se izpremeni v lisico. Ta grofična je potem izginila iz gradu, da ni bilo več sluha o njej. V žalosti, da je hčerka ukleta, postavi grof veliko lepo cerkev in pošlje najstarejšega sina poslušat, da zve, kaj še manjka cerkvi. O polnoči pride dvanajst vragov in ti se začnejo pogovarjati; kar reče eden vragov: »Sedaj je pa grof postavil hlev.« Sin pové to očetu, ta pa dá cerkev razsuti in še lepšo postaviti. Sedaj pa pošlje grof srednjega sina poslušat, kaj se bodo menili peklenščaki. Sedaj reče drugi: »Grof je zopet postavil hlev.« Grof da zopet cerkev razsuti in še lepšo postaviti. Sedaj pa pošlje grof najmlajšega sina poslušat. O polnoči pridejo vrage kakor navadno in zopet reče eden: »Sedaj je grof še lepši hlev postavil.« — »Kaj ji pa manjka,« vpraša sin jezno. »Tistega ptiča, ki za devetindevetdeset godcev gode,« mu rečejo. Sin pové to očetu, in ta pošlje brž starejša brata iskat ptiča.

Brata gresta po svetu; solnce je hudo pripekalo, lačna in žejna sedeta v senco ter južinata. Skoz gozd pa se prikrade lisica in se njima prilizuje. »Zgrabiva in ubijva jo!« kričita brata ter udrihata s palicami po njej. Lisica mahne z repom po njiju in oba se izpremenita v kamen. Ko starejših bratov dolgo ni nazaj, pošlje grof najmlajšega sina iskat ptiča. Tudi ta gre dalje in dalje; pa glad ga prisili, da začne jesti meso in kruh. Kar pride k njemu lisica in mlajši brat ji reče: »Oh, sestra, le pridi; vem, da si lačna; skupaj bova jedla.« Lisica ga vpraša, kam je namenjen. Ta ji pove, da gre iskat ptiča, ki za devetindevetdeset godcev gode, pa ga ne vé kje najti. Lisica in brat gresta dalje ter prideta do lepega gradú. »Tu notri je ptič,« reče lisica; »če vzameš ptiča, pa ne smeš kletke prijeti, sicer bi se vzbudili stražniki in te ujeli.« Sin pride v grad in vzame ptiča, pa kmalu se mu vname želja po kletki in jo zgrabi, kar se začuje vrišč in brenk; na kletki so bile namreč strune, ki so tako pele, da so se stražniki vzbudili in mladeniča odpeljali h kralju. Ta ga vpraša, kako je mogel skoz toliko straž priti v grad. »To ni nobena zvijača; jaz si vam upam roke in noge odsekati, da ne boste vedeli tega.« — »Prav, da tega nisi storil; dam ti ptiča, pa dobiti mi moraš konja, ki pride v dveh urah okoli zemlje.«

Lisica in brat gresta zopet dalje ter prideta do drugega še lepšega gradú. »Tu notri je konj,« reče lisica; »pojdi, vzemi konja, uzde pa ne, sicer bo huda pela.« Ko pride v grad, odveže konja, pa kmalu se mu vname želja po uzdi; zgrabi jo, ali nastal je tak vrišč in brenk, da so se vzbudili stražniki, ki so varovali konja, ter ga odpeljali k svojemu carju. Ta mu reče: »Kako si vendar mogel skoz toliko straž priti do konja.« — »To ni nobena zvijača; jaz vam morem trebuh razparati, da ne boste vedeli tega.« — »Dobro, da nisi tega storil. Dam ti konja, pa dobiti mi moraš kraljično, lepšo ko solnce, stanujočo v deveti deželi.«

Brat in lisica gresta dalje, kupita ladjo in blaga, prstanov, svilenih robcev in drugih dragih rečij ter se odpeljeta proti deveti deželi. Tam začneta blago prodajati. Tisti, ki je sam prišel po blago, ga je dobil za prav nizko ceno; za tistega pa, ki je poslal koga drugega ponje, je bilo blago silno drago. Tudi kraljična bi rada nakupila blaga; da bi ga pa dobila ceneje, gre sama na ladjo. Tukaj izbira blago ter ga prav veliko nakupi. Ko si je že vse potrebno izbrala, se poslovi in hoče oditi; pa kako se prestraši, videč,

da ladja že plava sredi morja. Trgovec jo potolaži, češ, da se naj nič ne boji, ker se ji ne bo slabo godilo.

Mladenič, kraljična in lisica gredó potem h kralju, kateremu bi mogel kraljično dati za konja. Ali kraljična se mu je usmilila in rad bi bil videl, da bi bila njegova, toda moral jo je dati kralju. Zato prosi lisico, naj se ona izpremeni v deklico, da jo dá namesto kraljične za konja. Lisica skoči kvišku; ko pa pade nazaj, je bila lepa kraljična. Brat jo pelje h kralju ter dobi konja za njo. Črez nekaj časa pa je lisica prihitela za njima in potem gredó skupaj h kralju, kateremu bi moral dati konja za ptiča. Tudi konj se mu je dopadel in ni ga mogel dati kralju; zató prosi lisico, naj mu še sedaj pomaga. Lisica skoči kvišku; ko pa pade nazaj, je bila lep čil konjiček. Brat ga pelje h kralju ter dobi zanj ptiča. Lisica pa zopet kmalu pribeži za njima. Mladenič prosi lisico, naj mu starejša brata pokaže. Ali ona mu reče, da bo sam nesrečen, če brata oživita. Nato se ju dotakne z repom in ona oživita, zgrabita mlajšega brata ter ga razsekata na drobne kosce. Lisica zbeži, konja, kraljično in ptiča pa vzameta brata s seboj. Lisica pa pride nazaj, zbere kosce, jih skupaj sestavi, pomoči z živo vodo in nató brat oživi. Potem ga prosi lisica, naj ji razpara hrbet. Ali on se brani, češ, da mu je toliko dobrega storila. »Le stori to in nič se ne boj,« reče lisica. Ko ji tedaj razpara po hrbtu kožo, skoči iz nje krasna deklica. Potem gresta domov. Starejša brata sta nesla ptiča v novo cerkev. Bila je velika maša, pa ptič ni hotel peti. Potem je bila tiha maša; ko prideta onadva v cerkev, pa je začel ptič peti, da so ga vsi poslušali. Grof zapove strogo paziti na tistega, zovoljo katerega ptič poje. Vsi drugi odidejo, samo ta dva še ostaneta v cerkvi; ko pa stopita iz cerkve skoz vrata, utihne tudi ptič. Stražniki, ki so ju dobili, ju odpeljejo h grofu, kjer sta povedala, kdo sta in kaj sta starejša brata učinila. Kraljična je tudi povedala, da si je najmlajši brat pridobil njo, konja in ptiča, in nató sta starejša brata pobegnila na vojsko, kjer sta končala svoje grešno življenje.

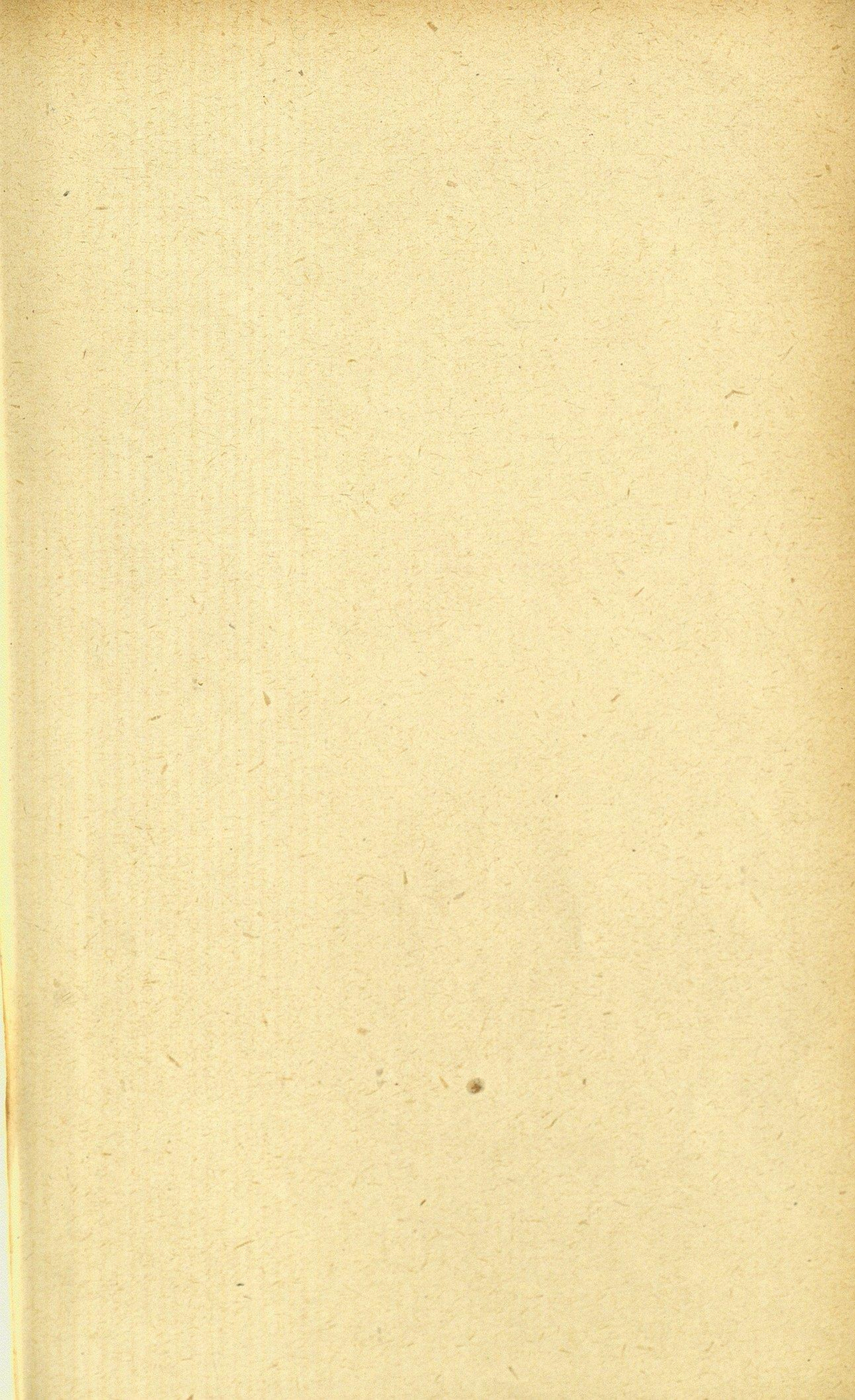

Kazalo.

	Stran
Miklova Lipa. Zgodovinska povest. Spisal Malograjski	3
Rotijin Blaže. Spisal Pavel Perko	44
Po njeni krivdi. Povest. Spisal F. Ks. Steržaj	118
V tihi noči. Pesem. Fr. Ks. Meško	138
Kovač Peregrin. Bajka. Spisal J. E. Rubin	139
Lisica in trije bratje. Nar. pripovedka. Spisal J. Krenčnik	157

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000075606

COBISS

